

ЗМІСТ

Бабенко Марія ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	8
Бандура Роман ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ СФЕРИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....	10
Басін Артем РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ІТ-ІНДУСТРІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОАКТИВНОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ.....	12
Батієвич Дмитро ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	14.
Бачинський Дем'ян РОЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГРОМАД.....	16
Березний Олександр БЕЗПЕКА ОБЛІКОВИХ ДАНИХ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ.....	18
Боберський Олег АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ ПІД ЧАС АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ СИСТЕМИ КОМПЛАЄНС.....	20
Бойко Вікторія КОНТРОЛЬ ЗА ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ПРИБУТКУ.....	22
Бондарчук Вікторія ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	24
Браїлко Ангеліна ІНДИКАТОРИ ЦИФРОВОЇ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	26
Вавринюк Владислав ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОСЛУГ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗВ'ЯЗКУ.....	28
Ващук Каріна ОСОБЛИВОСТІ ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ ДО КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ.....	30
Вовчок Іванна ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОСТАЧАННЯ ТА РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ОСНОВІ ТЕНДЕРНИХ ПРОЦЕДУР.....	32
Гаврилюк Діана ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС І ЙОГО ВПЛИВ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	34

Гадзевич Андрій ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЦИФРОВИХ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ.....	36
Гармаш І. Є. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	38
Гарміда Тетяна ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ПРОСТРОЧЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ І ТОВАРІВ....	40
Гезун Вікторія ОЦІНКА МЕТОДІВ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	42
Германюк Юлія КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ВИДАМИ КОНТРАГЕНТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ.....	44
Гіргіль Ольга НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ.....	46
Гнасюк Марія НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗА ОСНОВНИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ.....	48
Грицан Д.О. МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ: РОЛЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ.....	50
Грищук Олександра ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТВЕРДИМ, РІДКИМ, ГАЗОПОДІБНИМ ПАЛИВОМ І ПОДІБНИМИ ПРОДУКТАМИ В УКРАЇНІ.....	52
Гусак Катерина МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	54
Гутий Ярослав ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	56
Дмитрук Іванна СОЦІАЛЬНІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	58
Доротюк Вікторія ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АУДИТ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ.....	60
Запорожець Вікторія ВПЛИВ СУБ'ЄКТИВНОСТІ КРИТЕРІЮ СУТТЄВОСТІ НА ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МСФЗ.....	62
Захаров Дмитро МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	64
Захарчук Ілля ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ.....	66
Зуб Вікторія ОБЛІК В БАНКАХ: ПРИНЦИПИ, ЗАВДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ.....	68

Івашук Людмила ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ.....	70
Ільїн Валентин ПОНЯТТЯ ПРОЄКТУ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ.....	72
Ільїн Валентин ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ СВК «УРОЖАЙ».....	73
Казмірчук Галина ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	75
Калушка Валерія УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	77
Козак Д. А. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: РОЗВИТОК, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	79
Козловська Людмила ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ.....	82
Корень Анна ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА КУЛЬТУР ПЛОДОВИХ ТА ЯГІДНИХ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	83
Корнелюк К.В. РОЗВИТОК ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ.....	86
Корнелюк Ольга ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ВАРТІСТЮ ЇХ АКТИВІВ.....	88
Корнійчук Анна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТУ.....	90
Костюк Валерія ОБЛІК І АУДИТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ).....	93
Костюкович Анастасія ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ.....	95
Кравчук Анна АНАЛІЗ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ЗАБОРУ, ОЧИЩЕННЯ ТА ПОСТАЧАННЯ ВОДИ В УКРАЇНІ.....	97
Купріянівська Аліна ДИВІДЕНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО НАРАХУВАННЯ ТА ВИПЛАТИ.....	99
Купріянчук Наталія СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	101

Куц Вікторія ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БАНКУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЇЇ ФОРМУВАННЯ.....	103
Лахай Катерина ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПАЛИВА НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	105
Лахтюк Тетяна УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	107
Лахтюк Тетяна ЯК ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПДВ?.....	109
Левицький Михайло НЕДОЛІКИ І ПЕРЕВАГИ ВИРОБНИЧОГО МЕТОДУ.....	111
Лещенко Дмитро СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	113
Литвинюк Артем ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК СТРАХОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ ЗАВДАНИХ ЗБИТКІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	116
Литвинюк Артем БЮДЖЕТУВАННЯ ТА КОНТРОЛІНГ У ПЕРІОД КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ.....	117
Літвінчук Володимир МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	120
Луцик Тетяна ОБЛІК ТА АУДИТ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИКА Й ОРГАНІЗАЦІЯ.....	122
Малофєєв Олександр АУДИТ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	124
Мельник Анна ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: БАЛАНС МІЖ ЗАКОНОМ І СОВІСТЮ.....	126
Мельник Анна ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ВНУТРІШНЬОГО ТА ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ.....	129
Мельник Анна ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	131
Мельник Анна ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	134
Мельник Анна ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	136
Мініч Тетяна ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ А ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРИСКОРЕНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	139
Місюк Віталій ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	141

Міщук Василь ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ...	144
Молдован Мирослав ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	146
Мудринєць Соломія ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА СЕРТИФІКАЦІЮ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЮ.....	148
Никитюк Катерина ПРОЦЕДУРА ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ.....	150
Новосад Юлія МОДЕЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА КІЛЬКІСТЮ ЗАЙНЯТИХ НА НИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	152
Омельчук Валерія МОДЕЛЮВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ЗАЛЕЖНОСТІ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ВІД КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	154
Павлік Катерина МОДЕЛЮВАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ У ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ ВІД КІЛЬКОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	156
Петренко Аліна ФУНКЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ.....	158
Поліщук Аліна КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА.....	160
Поліщук Софія ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ І ВИТРАТАМИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ З ВИКОРИСТАННЯМ МОДЕЛЮВАННЯ.....	162
Рабенко Дарія ПРОГНОЗУВАННЯ КІЛЬКОСТІ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ.....	164
Рибчинчук Тетяна МЕТОДИКА ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ У РАЗІ ВТРАТИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	166
Рибчинчук Тетяна КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ.....	167
Рибчинчук Тетяна СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	169
Романенко Максим МІСЦЕ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	171
Романюк Катерина ВІДМІННІСТЬ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ І ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО: ПАСТКИ ПРИ ПЕРЕВІРКАХ ДЕРЖПРАЦІ.....	172

Романюк Катерина ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ УЧАСНИКАМ МІЖНАРОДНИХ ГРАНТІВ.....	174
Свірська Катерина СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ.....	175
Семенюк Олександра ПОБУДОВА ТА АНАЛІЗ МОДЕЛІ ЗАЛЕЖНОСТІ ОБСЯГУ ВАЛОВОГО ЗБОРУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ВІД ЇХ ПОСІВНОЇ ПЛОЩІ.....	178
Сібільова Оксана АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВАНТАЖНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ.....	180
Слюсарчук Назар АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ІГОР ТА ІГРАШОК В УКРАЇНІ.....	182
Сніжко Анастасія ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	183
Собчук Ю. В. ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	185
Солодуха Анна ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ НА ПЕРСОНАЛ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМЕТРИЧНОЇ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ.....	186
Стрельбіцький Максим ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВНУТРІШНІХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ У СИСТЕМІ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	189
Султанова Катерина ПРИДБАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	191
Суприган Віталій БЕЗПЕЧНЕ ВИЛУЧЕННЯ КОНФІГУРАЦІЙ І СЕКРЕТІВ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ НА ОСНОВІ МОДЕЛЕЙ РЕДАКЦІЇ ТА СИНТЕТИКИ.....	193
Супруненко Сергій ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ У ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	195
Тлущкевич Юлія АНАЛІЗ ЗАПАСУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВАНТАЖНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ.....	197
Торгонська Дарина ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА РІВНОСТІ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ.....	199
Урин Віталій ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ТА ПОДАТКОВОМУ КОНСАЛТИНГУ: ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА РИЗИКОВOSTІ.....	201

Хвалько Мирослава ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ІНОЗЕМНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ.....	203
Хітоніна І.В. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ І ЇХ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ.....	205
Хоменко Анастасія УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	207
Шабатько Анна МЕХАНІЗМИ ПОДАТКОВОГО СУПРОВОДУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	209
Шевчук Софія ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ.....	211
Шкабара Надія УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	213
Шмирьова Анастасія ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОСТОЮ ВИРОБНИЦТВА ЧЕРЕЗ ВІЙСЬКОВІ ДІЇ.....	216
Шокун Ангеліна ПОБУДОВА ОБГРУНТОВАНОГО ПРОГНОЗУ ВАРТОСТІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВOSTІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ МЕТОДАМИ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	217
Шум Софія ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	219
Яковлюк Артем ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	221
Данилюк Олена ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	223

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Інформаційні технології стають основою для формування сфери електронної комерції, а її розвиток можна вважати одним із найважливіших напрямів економічного зростання суспільства. Для успішного ведення бізнесу корисним інструментом стає електронна комерція, спрямована на розвиток економіки України і задоволення потреб як виробників товарів (робіт, послуг), так і споживачів. Комерційна діяльність, заснована на всесвітній комп'ютерній мережі Internet, дає змогу розширити ринки збуту як малих підприємств, так і великих компаній. Споживачі все більше користуються під час вибору товарів, робіт чи послуг сайтами компаній, магазинів, туристичних фірм тощо. Крім того, досить зручно користуватися сайтами приватних оголошень про продаж товарів, які були вживані.

Дослідження, пов'язані із функціонуванням віртуального ринку товарів та послуг, стають дедалі популярнішими, а ключова увага зосереджується на проблемах розвитку та функціонування електронної комерції з кута зору інформаційних систем та технологій, бухгалтерського обліку, права, а також менеджменту[1].

Електронна комерція - придбання або продаж товару (здійснення трансакції) за допомогою електронних носіїв чи через комп'ютерну мережу. Дане поняття може включати в себе замовлення, оплату та доставку товарів або послуг.

Електронна комерція є одним з видів електронного бізнесу. Відповідно до документів ООН, бізнес класифікується як електронний, якщо хоча б дві його складові з чотирьох (виробництво товару або послуги, маркетинг, доставка і розрахунки) здійснюються за допомогою Інтернету. Тому в такій інтерпретації вважається, що покупка відноситься до електронної комерції, якщо, як мінімум, маркетинг (організація попиту) і розрахунки проводяться засобами Інтернету.

Більш вузьке трактування поняття «електронна комерція» характеризує системи безготівкових розрахунків на основі пластикових карт. В Україні засади функціонування електронної комерції регламентуються Законом України «Про електронну комерцію» [2].

Електронна комерція підтримує наступні операції: замовлення, отримання, оплата; обслуговування та підтримка продукту; спільна розробка продукту; розподілене спільне виробництво; використання загальних і приватних послуг; адмініструванні бізнесу (концесії, дозвіл, податки, митниця тощо); транспорт, техніка перевезень і постачання; загальні закупівлі; автоматична торгівля електронними товарами; бухгалтерський облік; вирішення спірних моментів.

Ведення бухгалтерського обліку у сфері електронної торгівлі можна поділити на дві складові частини:

1. Облік витрат на створення та обслуговування інтернет-магазину.
2. Облік розрахункових операцій з покупцями.

Витрати, що пов'язані з розробкою інтернет-магазину доцільно відображати в обліку як капітальні витрати, тобто визнавати інтернет-магазин нематеріальним активом, а створення магазину у мережі Інтернет є об'єктом авторського права, яке належить підприємству [3].

За умови реєстрації суб'єкта господарської діяльності як платника податку, при складанні договору на створення електронного магазину, власник авторських /інтелектуальних прав на цей об'єкт повинен витрати за цим договором амортизувати. Витрати, що пов'язані з розробкою інтернет-магазину обліковуються на субрахунок 154 «Придбання (створення) Нематеріальних активів», а при експлуатації використовується субрахунок 125 «Авторське право і суміжні з ним права» згідно з НП(с)БО 8 [3].

Аналітичний облік введення сайту в експлуатацію здійснюється за допомогою «Акту введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів» типової форми № НА-1, затвердженої наказом № 732 [3].

Амортизація нараховується протягом строку корисного використання, але не більше 20 років, а метод нарахування обирається самостійно підприємством. Витрати, що пов'язані з обслуговуванням інтернет – магазину (оренда сервера, сплата рахунків провайдеру та інше), слід відносити на рахунок 93 «Витрати на збут».

Досліджуючи наступний етап, облік розрахунків з покупцями, варто виокремити види розрахунків. Тому, гідно із Законом України «Про електронну комерцію» № 675 усі розрахункові операції можна виділити у три типи. Розрахункові операції у сфері електронної комерції можуть здійснюватися за допомогою:

- платіжних інструментів, електронних грошей;
- шляхом переказу коштів з карткового рахунку покупця на картковий рахунок продавця або сплата готівковими коштами з дотриманням вимог чинного законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків;
- іншим шляхом, передбаченим законодавством України [2].

Електронна готівка реалізується у вигляді смарт-карти (smart-card), яка може бути електронним гаманцем (e-purse) чи електронним портмоне (e-portemonnaie), що зберігає електронний варіант готівки. Смарт-карта містить всю інформацію, потрібну для операцій з готівкою, і використовується для дрібних побутових розрахунків: оплати проїзду, комунальних послуг, при щоденній купівлі, і т.п.

Для обміну комерційною інформацією в електронній формі використовується відповідний набір стандартів для пересилання фінансових документів телекомунікаційними мережами системи. Наприклад

- EDI (Electronic Data Interchange - електронний обмін даними);
- EFT (Electronic Funds Transfer - електронний переказ грошей).

Відповідно, комерційну інформацію, що пересилається через Інтернет, можна розділити на дві категорії: інформаційні та фінансові трансакції.

Комп'ютерні системи в Інтернет здатні забезпечувати постійну підтримку клієнтів, незважаючи на час або день тижня. Особливості електронного ринку полягають у тому, що він:

- відкритий - доступний для компаній будь-якого масштабу;
- глобальний - доступ можливий з будь-якої точки світу;
- вимагає менших вкладень порівняно з організацією торгівлі традиційним способом;
- швидко реагує на попит;
- враховує потреби кожного покупця.

У сучасних складних економічних та політичних умовах Інтернет-торгівля дає змогу організувати збут товарів, робіт чи послуг із відносно невеликими витратами. Електронна торгівля, як і будь-який вид діяльності суб'єктів господарювання, що займаються виробництвом та реалізацією товарів (робіт, послуг), є об'єктом бухгалтерського обліку та оподаткування. До основних складників об'єкта бухгалтерського обліку електронної торгівлі належать витрати на створення сайтів і презентацію товару, оформлення електронних договорів, приймання замовлення, електронні платежі в різних формах, здійснення операцій щодо виконання замовлення і т. д. Усі зазначені господарські операції повинні бути зареєстровані у хронологічному порядку, підлягають обробці та відображенню на рахунках бухгалтерського обліку, що є підставою для складання фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Мацків Г., Райтер Н., Томашевський Ю. Електронна комерція суб'єктів господарювання: обліково-аналітичний аспект. *Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія "Економіка АПК"*, (31), 74–79. <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.010>
2. Про електронну комерцію Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
3. Проскуріна Н., Конєва А. Електронна комерція: особливості системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2021, Випуск 34, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-95> (дата звернення: 15.11.2025).

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ СФЕРИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Оптимізація податкового навантаження є важливим елементом фінансового менеджменту підприємства, оскільки від ефективності податкової політики залежить рівень прибутковості, інвестиційна активність та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Під цим поняттям слід розуміти законне та обґрунтоване використання можливостей податкового законодавства для мінімізації витрат на сплату податків без порушення норм Податкового кодексу України. На відміну від ухилення від оподаткування, оптимізація ґрунтується на раціональному виборі режиму, ставок, видів діяльності та організаційних форм, що дозволяють підприємству зменшити податкові ризики та досягти більш ефективного розподілу фінансових ресурсів.

Одним із ключових напрямів оптимізації є вибір оптимальної системи оподаткування. Для малого та середнього бізнесу важливим інструментом є спрощена система, що передбачає нижчі ставки та меншу кількість облікових операцій. Проте перехід на єдиний податок повинен враховувати обмеження за видами діяльності, чисельністю працівників та лімітами доходів. Водночас для підприємств на загальній системі значний потенціал оптимізації забезпечує коректне формування витрат, що зменшують об'єкт оподаткування податком на прибуток. До таких можливостей належить обґрунтоване документування витрат, використання амортизаційної політики, застосування податкових різниць, а також інвестиційних стимулів, передбачених законодавством.

Важливою складовою оптимізації є управління непрямыми податками, зокрема ПДВ. Підприємство може зменшити ефективне податкове навантаження шляхом оптимального формування податкового кредиту, правильного визначення бази оподаткування, своєчасної реєстрації податкових накладних та уникнення господарських операцій, що підвищують ризик блокування податкових документів. Системний підхід до планування ПДВ дозволяє підвищити ліквідність підприємства та скоротити суму податкових зобов'язань.

Організаційно-правові рішення також мають суттєве значення для оптимізації податків. Зокрема, реструктуризація бізнесу, виділення окремих видів діяльності у самостійні юридичні особи або застосування договорів аутсорсингу можуть змінювати податкову базу і зменшувати загальне навантаження. Водночас такі заходи мають здійснюватися з урахуванням принципу ділової мети, щоб уникнути податкових спорів та санкцій з боку контролюючих органів.

Оптимізація - це не одномоментний процес. Він вимагає побудови підходів, корпоративних структур, роботи з контрагентами. Питання оптимізації є стратегічним. Але, нажаль, в нашій реальності до нього часто підходять дуже просто та навіть дещо несерйозно. Буває, що основним критерієм вибору схеми та її наповнення є досвід друзів, партнерів по бізнесу або й навіть чуток. При цьому не врахованими залишаються аспекти, суттєві саме для цього бізнесу, цієї структури компаній чи податкової системи. Також часто інерція мислення заважає вчасно вносити зміни і коректувати дії відповідно до змін навколо. Підсумовуючи цю думку та зі свого досвіду можу сказати, що основним ризиком будь-яких схем оптимізації є підхід власника та менеджменту бізнесу. Те, наскільки вони стратегічно, свідомо та відповідально підходять до всього комплексу питань, пов'язаних з оптимізацією, та те, наскільки враховують ризики кожної схеми, аби їх запобігти. Зміна ставлення до цих питань може стати головним фактором, який дозволить нівелювати ризики застосування будь-яких схем та отримати бажаний економічний результат.

Здійснення аналізу доцільності перебування підприємства на обраній системі оподаткування є актуальним питанням не лише для підприємств сфери перевезень вантажів. Бухгалтерам і власникам бізнесу слід розуміти, що обрана система оподаткування може бути змінена на наступний звітний період, якщо у цьому виникає об'єктивна потреба, підтверджена розрахунками. До прикладу, автотранспортне підприємство, яке здійснює свою діяльність на загальній системі оподаткування, сплачує податок на прибуток, що складає 18% від позитивного фінансового результату. Окрім того, загальносистемники по досягненні розміру обороту за останні дванадцять місяців діяльності зобов'язані набути статусу платника податку на додану вартість.

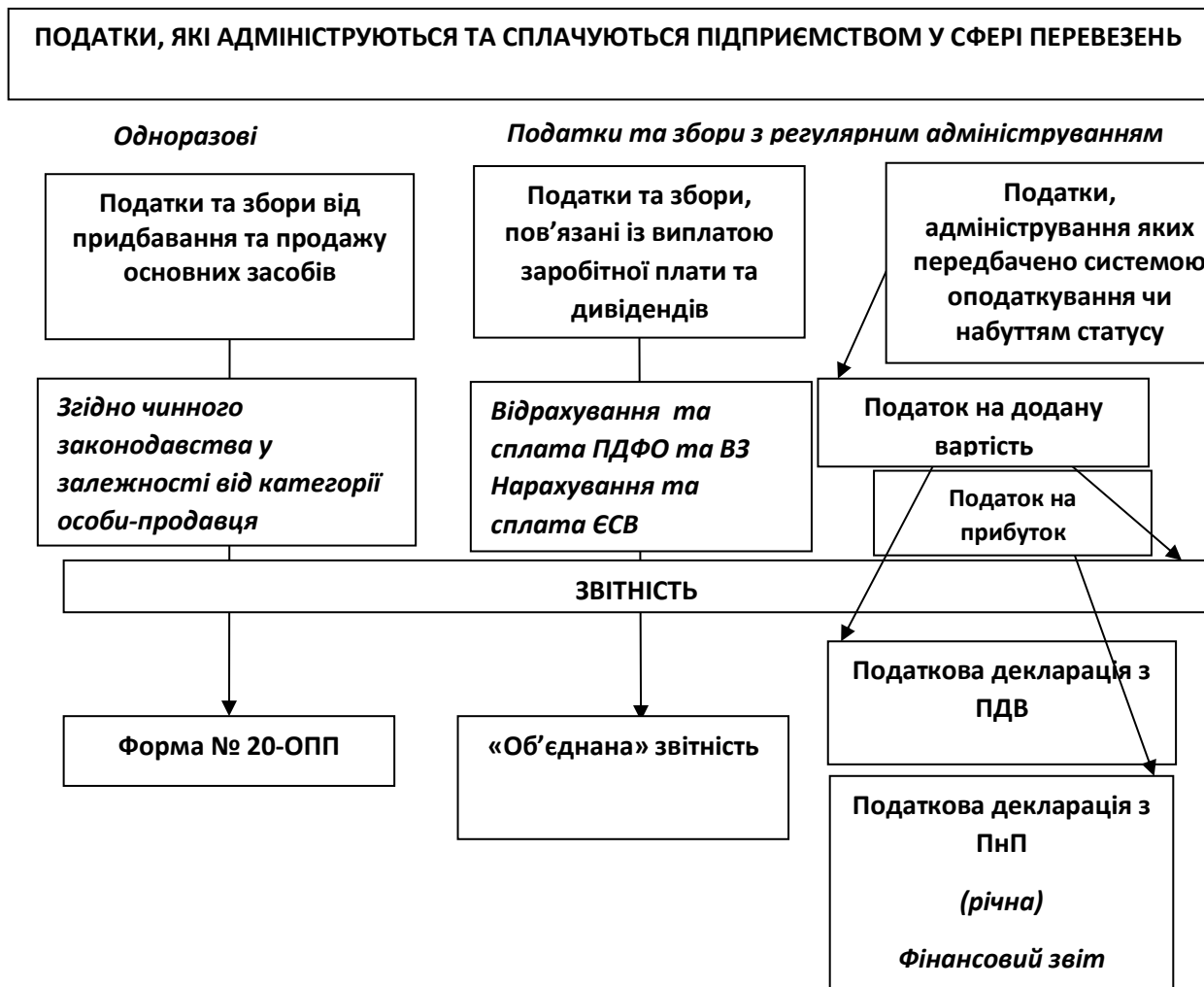

Рис. 1 Схема адміністрування податків ТОВ «Ортеко Транс»
Джерело: сформовано автором

У контексті даного наукового дослідження варто проаналізувати доцільність переходу автотранспортного підприємства із загальної на спрощену систему оподаткування. Для оптимізації податкового навантаження важливо прорахувати доцільність перебування підприємства та тій чи іншій системі оподаткування. Для цього потрібно розрахувати альтернативний показник суми єдиного податку третьої групи, якщо підприємство обрало б у досліджуваному періоді спрощену систему оподаткування. Слід проконтролювати суми доходів підприємства. У досліджуваному періоді потрібно дотримуватися ліміту доходів, дозволеним податковим кодексом для третьої групи єдиного податку. Більше того, між фактичними доходами та лімітом у кожному році важливо допустити суттєву різницю, що дозволить спрогнозувати ріст доходів без виходу за ліміт і без наближення до ліміту «упритул», що викликає, зазвичай, посилену зацікавленість у ДПС та служб фінансового моніторингу комерційних банків.

Таким чином, оптимізація податкового навантаження є комплексним процесом, що поєднує правові, фінансові та організаційні інструменти. Правильно розроблена податкова стратегія забезпечує підприємству стійкість, прогнозованість та підвищує його фінансову ефективність. У сучасних умовах нестабільності податкового середовища систематичний моніторинг законодавчих змін і адаптація фінансової політики є ключовою передумовою довгострокового розвитку бізнесу.

Список використаних джерел

1. Грудзевич Ю. І., Основні напрями консультування у сфері впровадження, використання та удосконалення облікових програмних комплексів Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки 2022. Том 2 № 30. С. 32–38. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-02-32-38>
2. Грудзевич Ю. І., Скорук О. В. Обліково-аналітичне забезпечення консалтингу у сфері розстрочення сплати податкових зобов'язань. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2021. № 65. С. 111–115.

Басін Артем,
*здобувач освітньо-наукового рівня доктор філософії,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник: д.е.н., професор,
завідувач кафедри аудиту Олена Петрик*

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ІТ-ІНДУСТРІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОАКТИВНОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ

ІТ-індустрія, як драйвер технологічних змін, стикається з системною проблемою управлінського обліку – хронічним перевищенням бюджетів проєктів, що стало критичним бізнес-ризиком. Дослідження McKinsey та Оксфордського університету (понад 5400 проєктів) фіксує середнє перевищення на 45% [1], а Harvard Business Review – на 27%, з акцентом на «чорних лебедів» – катастрофічних перевитрат [2].

Причина неефективності традиційних методів обліку в ІТ-індустрії криється в унікальних характеристиках галузі, які роблять традиційні механізми обліку застарілими. ІТ-індустрія стикається зі специфічними обліковими викликами, такими як складний розподіл витрат, труднощі в обґрунтуванні ефективності витрат на розробку та вибір адекватних методів розрахунку собівартості нематеріальних активів [3]. Розв'язанням окреслених проблем є перехід від реактивного обліку до проактивної моделі, що базується на використанні можливостей штучного інтелекту (ШІ). Цей перехід знаменує появу концепції «інтелектуального обліку» (Intelligent Accounting), яка автоматизує рутинні процеси, підвищує точність прогнозування та надає аналітичну інформацію в режимі реального часу [4]. Передбачається інтеграція Big Data, Data Science та ШІ в бухгалтерську професію. Впровадження ШІ не обмежується автоматизацією наявних облікових процесів, а запроваджує новий, предиктивний підхід до управління фінансами, який є органічним для імовірнісного характеру ІТ-проєктів.

Наше дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад та практичних механізмів інтеграції штучного інтелекту в інформаційні системи управлінського обліку ІТ-компаній для створення проактивної системи контролю витрат.

У контексті управлінського обліку «проактивний контроль» передбачає систематичне передбачення потенційних загроз і впровадження превентивних заходів для їх пом'якшення до матеріалізації, забезпечуючи довгострокову стабільність організації.

Проактивність реалізується впровадженням конкретних технологічних функцій, це зокрема: виявлення аномалій та шахрайства в реальному часі (алгоритми ШІ безперервно моніторять транзакції для виявлення нерегулярних витрат), предиктивне прогнозування та моделювання сценаріїв (ШІ розробляє більш точні прогнози витрат, доходів та грошових потоків), інтелектуальна автоматизація процесів, (роботизована автоматизація процесів (RPA) та обробка природної мови (NLP) автоматизують рутинні завдання), динамічна оптимізація ресурсів (ШІ може аналізувати поточну ефективність проєкту та рекомендувати коригування у розподілі ресурсів у режимі реального часу).

Для використання ШІ необхідно його машинне навчання (МН) ефективність якого залежить від якості та релевантності вхідних даних. Ключові типи даних включають історичні дані про проєкти, фактори вартості та графіки. Для прогнозування витрат використовуються моделі, це зокрема: регресійні моделі, Ансамблеві методи (наприклад, градієнтний бустинг/XGBoost), Нейронні мережі (НМ) та інші класифікатори (зокрема, KNN, SVC).

Тематичні дослідження показують, що впровадження МН може підвищити точність прогнозування на 63% та зменшити відхилення від бюджету на 66% [5].

Практична реалізація цих моделей відбувається через інтеграцію в корпоративні системи планування ресурсів підприємства (ERP), які консоліднують необхідні дані та керують основними фінансовими процесами. Останнім часом провідні постачальники ERP активно інтегрують ШІ у свої продукти. Oracle (NetSuite & Fusion Cloud) інтегрує ШІ та МН

безпосередньо у свій хмарний пакет Fusion Cloud ERP для автоматизації фінансових процесів, предиктивного планування, управління закупівлями та ризиками за допомогою вбудованих ІІІ-агентів. SAP (S/4HANA з Joule AI) пропонує інтелектуальну обробку документів (точність понад 98%) та фінансове прогнозування. Microsoft (Dynamics 365 з Copilot) використовує генеративний ІІІ-асистент Copilot, інтегруючи його у звичні додатки для автоматизації робочих процесів та аналітики [6].

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту в системи управлінського обліку ІТ-компаній є фундаментальним стратегічним зсувом. Вона дозволяє перейти від реактивного аналізу минулих помилок до проактивного управління майбутніми фінансовими результатами.

Оскільки ІІІ автоматизує рутинні завдання, роль бухгалтера-управлінця трансформується від обліковця до аналітика інформації, отриманої за допомогою ІІІ. Така трансформація вимагає значного підвищення кваліфікації з акцентом на цифрову грамотність та аналітику даних.

На стратегічному рівні інтеграція ІІІ покращує планування, надаючи точніші прогнози та забезпечуючи аналіз складних бізнес-сценаріїв. І загалом, системи на базі ІІІ безпосередньо сприяють прибутковості та конкурентоспроможності компаній.

Водночас необхідно враховувати значні ризики, такі як кібербезпека, конфіденційність даних, залежність від алгоритмів та висока вартість впровадження ІІІ, важливими залишаються й етичні аспекти, зокрема прозорість автоматизованих рішень та алгоритмічна упередженість [7].

Ключовим викликом при впровадженні ІІІ в управлінський облік є не стільки технологічні аспекти, скільки необхідність культурної трансформації в організації. Нездатність побудувати «культуру даних», де рішення базуються на імовірнісних прогнозах, зробить навіть найскладнішу систему ІІІ неефективною. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методологій оцінки економічної ефективності впровадження ІІІ-систем в управлінський облік та дослідженні моделей пояснювального ІІІ (XAI) для підвищення довіри до алгоритмічних рішень.

Список використаних джерел

1. Bloch M., Blumberg S., Laartz J. Delivering large-scale IT projects on time, on budget, and on value. *McKinsey on Business Technology*. 2012. № 27. P. 1–10. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/delivering-large-scale-it-projects-on-time-on-budget-and-on-value> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Flyvbjerg B., Budzier A. Why your IT project may be riskier than you think. *Harvard Business Review*. 2011. Vol. 89, № 9. P. 23–25.
3. Замула І. В., Подольська Т. С. Проблемні аспекти обліку та аналізу діяльності ІТ-підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. № 2 (44). С. 31–38. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/231153/230097> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Wang A., Guo S., Li R. Artificial intelligence technology enables the development of management accounting: The generation of Intelligent Accounting. *3rd Asia Service Sciences and Software Engineering Conference*. 2022. P. 60–65. DOI: 10.1145/3523181.3523190.
5. Aibinu A. A. et al. Preventing Construction Budget Overruns Using an AI-Based Framework. *International Journal of Innovative Research in Multidisciplinary Physical Sciences*. 2024. Vol. 2, no. 2. P. 232562. URL: <https://www.ijirmps.org/papers/2024/2/232562.pdf> (дата звернення: 26.10.2025).
6. Vendor Comparison: SAP vs. Microsoft vs. Oracle AI ERP Solutions. *Business-Software.com*. 2024. URL: <https://www.business-software.com/blog/vendor-comparison-sap-vs-microsoft-vs-oracle-ai-erp-solutions/> (дата звернення: 26.10.2025).
7. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В. Штучний інтелект в системі управлінського обліку: наслідки для операційної ефективності, якості прийняття управлінських рішень та еволюції ролі управлінського бухгалтера. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 4. С. 138–146. URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/1010> (дата звернення: 26.10.2025).

Батісевич Дмитро,
здобувач 3-го (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: **Ірина Садовська,**
професор, д. е. н., завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ведення бухгалтерського обліку має здійснюватися за певними правилами, які б забезпечили максимальну ефективність. Основним внутрішнім документом, що регулює ведення бухгалтерського обліку на підприємстві є облікова політика.

Важливою складовою ефективної діяльності підприємства є правильне, достовірне, впорядковане інформаційне забезпечення. Значна кількість інформації формується на основі облікових даних. Ефективна і раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві починається з розробки його облікової політики.

Практичне виконання даного документу вимагає значних знань, досвіду від виконавця та індивідуального підходу до кожного суб'єкта господарювання. Формальний підхід – це «сухе» трактування норм законодавчих актів і в життєвій діяльності підприємства здебільшого не ефективний, тому пропонуємо звернути увагу на пропозицію конкретизованого підходу до всіх аспектів формування її змісту.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», що прийнятий Верховною Радою України 16 липня 1999 року, № 996-XIV (зі змінами і доповненнями) та у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» записано: «облікова політика – сукупність принципів, методів, процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності» [1].

Облікова політика підприємства має бути не лише формальною та такою, що спирається на чинні нормативно-правові акти. Вона буде дійсно обґрунтованою лише тоді, коли при її розробленні враховано специфічні вимоги й особливості організації бухгалтерського обліку та звітності на конкретному підприємстві. Тому вона не може зводитися до механічного відтворення положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» чи Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які, за оцінками багатьох науковців, містять певні недоліки та потребують адаптації до умов діяльності підприємства.

Облікова політика підприємства — це системно сформована сукупність визначених ним елементів організації бухгалтерського обліку, що встановлюються відповідно до загальноприйнятих норм. Основні положення цієї політики фіксуються у наказі про облікову політику та можуть бути структуровані за такими розділами:

- Загальна інформація про підприємство (преамбула);
- Методологічні засади та порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- Організація роботи бухгалтерської служби;
- Організація процесів бухгалтерського обліку;
- Технічна сторона ведення обліку;
- Сегментна облікова політика.

Для чіткого розуміння, коротко охарактеризуємо наведені розділи: в першому містять загальну інформацію про підприємство: повна назва, форма власності, організаційно-правова форма, види діяльності, основні нормативні документи, якими воно керується у веденні обліку. Також можуть зазначатися цілі облікової політики та відповідальні особи.

Методичні принципи містять вибрані підприємством методи оцінки активів і зобов'язань, способи нарахування амортизації, підходи до визначення доходів і витрат,

правила формування резервів, оцінку запасів, порядок інвентаризації тощо. Розділ визначає, як саме підприємство застосовує вимоги стандартів бухгалтерського обліку.

Організація роботи облікового апарату - визначає структуру бухгалтерської служби, розподіл посадових обов'язків, рівні відповідальності працівників, порядок взаємодії між підрозділами, а також форми внутрішнього контролю за обліковими процесами.

Організація бухгалтерського обліку - описує форми ведення обліку (журнально-ордерна, автоматизована тощо), робочий план рахунків, порядок документообігу, правила обробки та зберігання первинних документів, реєстри обліку, графік документообігу та інші процедури, що забезпечують системність обліку.

Технічний розділ визначає використовувані технічні засоби та програмне забезпечення, способи захисту облікової інформації, порядок резервного копіювання, принципи автоматизації, вимоги до комп'ютерної обробки даних та архівування. А сегментна облікова політика розкриває підходи до визначення та відображення сегментів діяльності (операційних, географічних чи інших), критерії їх виділення, правила формування й подання інформації про сегменти відповідно до стандартів звітності.

Формування облікової політики підприємства потребує підготовки низки додатків до основного наказу про її затвердження. Більшість таких додатків не обов'язково створювати з нуля, оскільки вони переважно ґрунтуються на чинних типовий нормативно-правових документах. До них належать, зокрема, Інструкція про застосування Плану рахунків, Інструкція з проведення інвентаризації, окремі Положення (стандарты) бухгалтерського обліку та інші регламентуючі матеріали, що визначають порядок ведення обліку.

Але й обмежуватись лише прикладенням таких методичних матеріалів до наказу про облікову політику не слід, бо вони здебільшого надто абстраговані, аби відображати конкретні особливості їх застосування на тому чи іншому підприємстві.

Облікова політика підприємства ґрунтується на базових принципах бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які визначають правила вимірювання, оцінки, реєстрації й відображення господарських операцій. Документально вона оформлюється у вигляді наказу, що після затвердження набуває статусу юридичного акта та є обов'язковим для виконання всіма підрозділами підприємства.

Правильно сформована облікова політика, адаптована до специфіки діяльності підприємства, забезпечує повне й достовірне відображення всіх фактів господарської діяльності, дотримання принципу обачності, відображення операцій за їх економічним змістом, узгодженість даних аналітичного та синтетичного обліку, а також раціональну організацію облікової роботи.

Для підвищення ефективності застосування облікової політики доцільно використовувати різні методичні підходи при її розробленні та реалізації, приділяючи увагу цьому процесу ще на етапі формування системи управління та організації діяльності підприємства.

Кожне підприємство самостійно визначає форму ведення бухгалтерського обліку, що забезпечує ефективний розподіл часу, достовірне відображення результатів діяльності та відповідність вимогам законодавства.

Отже, облікова політика є ключовим документом, що визначає організацію бухгалтерського обліку та забезпечує достовірність фінансової інформації підприємства. Її формування має здійснюватися з урахуванням специфіки діяльності, а не шляхом формального відтворення нормативних вимог. Комплексна та адаптована облікова політика сприяє якісній підготовці фінансової звітності, раціональній організації обліку та ефективному управлінню підприємством.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 03 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 15.11.2025).

*Бачинський Дем'ян,
магістр спец. 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

*Науковий керівник: Попель С.А.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку*

РОЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГРОМАД

Українські територіальні громади сьогодні активно шукають нові можливості для залучення інвестиційних ресурсів з метою підвищення рівня економічного розвитку та покращення якості життя населення. В умовах зростаючої конкуренції за капітал та необхідності післявоєнного відновлення економіки особливої актуальності набувають ініціативи, спрямовані на формування привабливого інвестиційного середовища на місцевому рівні.

Одним із найбільш ефективних і перспективних інструментів залучення іноземних інвесторів є створення індустріальних парків. Вони надають змогу конкретним територіям чи громадам отримувати значні вигоди, серед яких [1]:

- стимулювання економічного розвитку, зростання місцевої і регіональної економіки;
- інтеграція місцевої економіки у національний і глобальні світові економічні процеси;
- трансфер новітніх технологій та ноу-хау;
- реалізація наявних конкурентних переваг, комплексне використання місцевих ресурсів;
- розвиток експортного потенціалу, зростання експортних показників;
- досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо);
- посилення конкурентоспроможності місцевого бізнесу, розвиток галузевих кластерів;
- посилення зв'язків навчальних закладів з виробництвом;
- розвиток людського потенціалу, зростання кваліфікації працівників;
- зростання загального економічного потенціалу громад і територій;
- поліпшення якості життя для мешканців території;
- покращення бізнес клімату, підвищення інвестиційної привабливості.

Досвід країн Європи, Азії та Північної Америки підтверджує високу ефективність індустріальних парків у залученні іноземних інвестицій і стимулюванні економічного розвитку територій. За даними Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), у світі налічується близько 20 000 парків [2]. Завдяки створенню сприятливих умов для бізнесу та розвитку інфраструктури ці країни змогли значно підвищити конкурентоспроможність своїх регіонів та розмір ВВП загалом.

Так, індустріальний парк Suzhou Industrial Park, що був заснований у 1994 році як спільний проєкт урядів Китаю та Сінгапуру став одним із найуспішніших індустріальних кластерів країни. Його площа становить 288 км². У 2022 році ВВП парку перевищив 350 млрд юанів (48 млрд дол.), а обсяг експорту – понад 100 млрд дол. У парку працює понад 5 000 підприємств, включаючи понад 150 компаній зі списку Fortune 500. Основні галузі – біотехнології, електроніка, ІТ, автомобілебудування [3].

У США також поширена практика використання індустріальних парків з метою розвитку регіонів. Зокрема, Stanford Research Park, який був заснований у 1951 році на базі Стенфордського університету (Пало-Альто, Каліфорнія) є першим університетським науково-дослідним парком у США та одним із найуспішніших індустріальних кластерів світу. Парк охоплює площу 283 га та об'єднує понад 150 компаній, серед яких такі технологічні гіганти, як Tesla, Rivian, X (раніше Twitter) та xAI. Економічний внесок парку в економіку регіону значний: щорічно Stanford Research Park генерує близько 775 млн дол. для економіки міста Пало-Альто та 2,4 млрд дол. для економіки округу Санта-Клара. Прямі витрати компаній, працівників та відвідувачів парку складають 518 млн дол. щороку. Крім того, парк підтримує місцеву освіту, сприяючи фінансуванню шкіл Пало-Альто на 24 млн дол. на рік [4].

Подібні тенденції спостерігаються й у країнах Європи, де індустріальні парки стали важливими центрами технологічного та виробничого зростання. Зокрема, Höchst Industrial Park у Франкфурті-на-Майні (Німеччина) охоплює близько 460 гектарів і об'єднує понад 90 компаній, серед яких провідні представники хімічної та фармацевтичної галузей. Парк забезпечує роботою понад 22 000 осіб, а обсяг інвестицій з 2000 року перевищив 6,3 млрд євро, що свідчить про його вагомий внесок у розвиток економіки землі Гессен. Завдяки кластерному підходу, сучасній інфраструктурі та високому рівню технологічної інтеграції індустріальний парк не лише стимулює розвиток виробничих потужностей, а й сприяє підвищенню регіональної конкурентоспроможності, створенню доданої вартості та розширенню податкової бази [5].

Таким чином, міжнародна практика підтверджує, що індустріальні парки виступають дієвими каталізаторами економічного зростання, за рахунок впровадження інноваційних технологій, сприяння зайнятості та покращення інвестиційної привабливості регіонів.

Досвід розвинених країн щодо розбудови індустріальних парків є актуальним для України особливо в умовах військової агресії, післявоєнної відбудови та формування нової моделі сталого розвитку територіальних громад.

Таке явище, як індустріальні парки, почало формуватися і розвиватися в Україні після ухвалення Закону України «Про індустріальні парки» у 2012 році. У цьому нормативно-правовому акті визначено, що індустріальний парк – це облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів, альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій [6].

Сьогодні в Україні згідно з офіційним реєстром індустріальних парків нараховується близько 106 індустріальних парків, з яких лише третина має діючі підприємства. Найбільша кількість парків створена у Київській, Львівській, Закарпатській та Хмельницькій областях. Значна частина з них перебуває на етапі проєктування, пошуку інвесторів або облаштування необхідної інфраструктури [7].

Передбачається, що розвиток індустріальних парків в Україні є одним із найперспективніших напрямів економічного зростання у найближчі роки. Очікується, що найбільш активно індустріальні парки розвиватимуться у сферах машинобудування, легкої промисловості, логістики та «зеленої» енергетики. Важливою тенденцією стане інтеграція бізнес-інкубаторів і технопарків у структуру індустріальних парків, що сприятиме розвитку інноваційних стартапів, підвищенню конкурентоспроможності малого й середнього бізнесу та формуванню інноваційних кластерів на регіональному рівні.

Отже, такий економічний інструмент розвитку громад, як індустріальні парки, сьогодні в Україні перебуває на етапі становлення. Попри це, у перспективі вони можуть стати провідним елементом розвитку економічної спроможності територіальних громад і драйвером сталого розвитку, що вже доведено досвідом багатьох провідних країн світу. Активний розвиток індустріальних парків забезпечить притік у громади додаткових інвестиційних ресурсів, інноваційних технологій і сприятиме підвищенню зайнятості місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Як індустріальний парк може забезпечувати громаді успішний розвиток і добробут мешканцям. URL: <https://www.csi.org.ua/news/yak-industrialnyj-park-mozhe-zabezpechyty-gromadi-uspishnyj-rozvytok-i-dobrobut-meshkanczyam/>
2. Eco-industrial parks looking enhance economic and environmental performance. URL: <https://www.planete-energies.com/en/media/article/eco-industrial-parks-looking-enhance-economic-and-environmental-performance?>
3. Official cite of Suzhou Industrial Park. URL: <https://www.sipac.gov.cn/szgyyq/yqjj/parkProfile.shtml>
4. Official cite of Stanford Research Park. URL: <https://stanfordresearchpark.com/about/>
5. In the right place? URL: <https://chemanager-online.com/en/topics/in-the-right-place?>
6. Про індустріальні парки: Закон України від 21 черв. 2012 р. № 5018VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501817>
7. Індустріальні парки в Україні (станом на 1.10.2025). URL: <https://me.gov.ua/view/3a5db9a6-a3fe-4f00-894b-48682d9a0bc3>

БЕЗПЕКА ОБЛІКОВИХ ДАНИХ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки інформаційні системи бухгалтерського обліку та звітності стають ядром фінансової інфраструктури підприємств. Водночас із зростанням обсягів облікових даних та переходом до хмарних технологій підвищуються ризики порушення їх конфіденційності, цілісності та доступності. Проблематика безпеки облікових даних набуває особливої актуальності, оскільки недостовірність або несанкціонована зміна інформації безпосередньо впливає на фінансові результати, податкові зобов'язання та довіру до звітності.

Основними загрозами інформаційній безпеці в системах обліку є несанкціонований доступ, зловмисна модифікація файлів звітності, порушення резервного копіювання, а також уразливість під час передачі даних у хмарному середовищі. Для їх мінімізації доцільно застосовувати стандарти AICPA Trust Services Criteria [1] та ISO/IEC 27001:2022 [2], які формують комплексну архітектуру контролю безпеки облікових даних.

AICPA Trust Services Criteria є цілою системою критеріїв контролю, розроблена Американським інститутом сертифікованих бухгалтерів (AICPA) та Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) для оцінювання надійності інформаційних систем [1]. Вона лежить в основі міжнародного аудиторського стандарту SOC 2, який використовується для підтвердження безпеки та достовірності обробки даних у корпоративних і хмарних середовищах.

Таблиця 1. Зміст безпекових критеріїв згідно підходу AICPA

№	Критерій	Зміст критерію	Приклади реалізації в облікових системах
1	Security (безпека)	система має бути захищена від несанкціонованого доступу, використання або модифікації	використання паролів із багатофакторною автентифікацією; шифрування баз даних; контроль доступу користувачів; моніторинг подій безпеки
2	Availability (доступність)	дані та функції системи мають бути доступними відповідно до бізнес-вимог	резервне копіювання; плани аварійного відновлення; забезпечення безперервності роботи облікових серверів
3	Processing Integrity (цілісність обробки)	обробка облікових даних має бути повною, точною, своєчасною та санкціонованою	впровадження журналів змін (audit trail); автоматична перевірка коректності проводок; контроль узгодженості між модулями
4	Confidentiality (конфіденційність)	конфіденційні облікові дані повинні бути захищені протягом усього життєвого циклу	шифрування файлів звітності; обмеження доступу до фінансових документів; політика знищення старих даних
5	Privacy (приватність)	персональні дані мають оброблятися відповідно до політик і законодавства (GDPR, ЗУ «Про захист персональних даних»)	інформування користувачів про обробку персональних даних; фіксація згоди; забезпечення права на видалення даних

Джерело: створено автором на основі «Trust Services Criteria» [1]

Мета безпекових критеріїв полягає у встановленні єдиних вимог до систем внутрішнього контролю, що забезпечують довіру до облікових даних і звітності. Для бухгалтерського обліку це означає перевірку того, що облікова система функціонує надійно, дані обробляються без спотворень, а доступ до них контролюється відповідно до принципів корпоративної безпеки.

Стандарт ISO/IEC 27001:2022 [2] доповнює AICPA Trust Services Criteria специфічними вимогами до захисту персональних даних у хмарному середовищі, що є критично важливим для систем обліку заробітної плати та управління кадрами. Він визначає мінімальні технічні вимоги до постачальників хмарних послуг, зокрема щодо шифрування даних у спокої та під час передачі, аудиту доступу, а також процедур знищення інформації після завершення терміну зберігання.

Практичне впровадження зазначених стандартів у систему бухгалтерського обліку передбачає реалізацію багаторівневої моделі захисту. На рівні доступу це означає застосування принципу «найменших привілеїв», коли кожен користувач отримує права лише для виконання своїх функціональних обов'язків. Для забезпечення цілісності транзакцій використовується контрольний журнал усіх операцій із зазначенням ідентифікатора користувача, дати, часу та типу дії.

Особливої уваги потребує процес формування та передачі фінансової звітності. Використання електронного цифрового підпису згідно з вимогами ЗУ «Про електронні довірчі послуги» дозволяє забезпечити автентичність та незмінність документів [3]. Водночас застосування криптографічних хеш-функцій для перевірки цілісності файлів звітності перед їх передачею до контролюючих органів мінімізує ризик підміни даних.

Окремим аспектом є організація резервного копіювання облікових баз даних. Відповідно до рекомендацій ISO/IEC 27001 [2], доцільно застосовувати стратегію «3-2-1»: три копії даних, дві на різних носіях, одна за межами основного місця зберігання. Для бухгалтерських систем критично важливою є можливість відновлення даних на довільну дату, що дозволяє забезпечити відповідність вимогам податкового законодавства щодо збереження первинних документів.

Ефективність системи безпеки облікових даних також залежить від організаційних заходів. Регулярний аудит прав доступу, навчання персоналу основам кібербезпеки, впровадження політики складних паролів та багатофакторної автентифікації створюють додатковий рівень захисту. Важливо, щоб політика інформаційної безпеки була інтегрована в загальну систему внутрішнього контролю підприємства та підлягала періодичному перегляду.

Окремо, закріплення в обліковій політиці вимог щодо використання конкретних програмних продуктів, процедур резервного копіювання, термінів зберігання електронних документів та застосування електронного цифрового підпису забезпечує технічну однорідність та контрольованість інформаційного середовища. Імплементация в облікову політику положень ЗУ «Про електронні довірчі послуги», вимог ISO/IEC 27001 та Trust Services Criteria створює правову основу для притягнення до відповідальності порушників режиму інформаційної безпеки та забезпечує відповідність регуляторним вимогам. Таким чином, облікова політика виступає інтегруючим механізмом, який трансформує загальні принципи інформаційної безпеки в операційні процедури конкретного суб'єкта господарювання, забезпечуючи системний підхід до захисту облікових даних.

Забезпечення безпеки облікових даних в інформаційних системах бухгалтерського обліку потребує комплексного підходу, що поєднує міжнародні стандарти контролю, технічні засоби захисту та організаційні процедури. Застосування Trust Services Criteria та ISO/IEC 27018 дозволяє сформувати надійну архітектуру безпеки, яка відповідає вимогам як національного законодавства, так і міжнародних практик аудиту. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку галузево-специфічних моделей управління ризиками інформаційної безпеки в облікових системах малих та середніх підприємств.

Список використаних джерел

1. AICPA Trust Services Criteria. (2017). Trust Services Criteria for Security, Availability, Processing Integrity, Confidentiality, and Privacy. American Institute of Certified Public Accountants. URL: <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/2017-trust-services-criteria-with-revised-points-of-focus-2022>
2. ISO/IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection. Information security management systems. Requirements. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/27001>
3. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>

АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ ПІД ЧАС АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ СИСТЕМИ КОМПЛАЄНС

Вітчизняна економіка характеризується високою динамічністю та великою кількістю змін, а саме законодавчих, ринкових до технологічних. Аналіз системи комплаєнс на вітчизняних підприємствах потрібен, щоб перетворити формальні вимоги законодавства на дієву систему управління ризиками, довірою та стабільністю бізнесу. Такий підхід сприятиме перетворенню формального дотримання правил на вимірювану частину бізнес-моделі. Найперше, аналіз виступає як інструмент зниження порушення законодавчо-нормативних ризиків, адже своєчасне виявлення прогалин допомагає уникнути штрафів, блокування операцій, санкцій за порушення вимог податкового, трудового, антикорупційного, фінансового моніторингу та захисту даних. Іншим фактором є те, що комплаєнс безпосередньо впливає на репутацію та можливість співпраці з банками, інвесторами, міжнародними партнерами.

У сучасних бізнес-структурах трансформація підходів до проведення внутрішнього аудиту є актуальною відповіддю на зростання складності бізнес-середовища і збільшення законодавчих вимог з метою попередження шахрайств зазначають вітчизняні науковці Н. С. Шалімова, Я. В. Козаченко [4, с. 315]. Засоби комплаєнс-контролю виступають інструментами його реалізації, вибір яких здебільшого зумовлений обраними методами контролю. На практиці застосовують контрольні списки, спеціалізоване програмне забезпечення, внутрішні канали для повідомлень про порушення, інтегровані системи обліку правочинів і господарських операцій, платформи для обробки скарг, а також інструменти звітування з визначених питань [2, с. 97].

Для перевірки ефективності, повноти та відповідності системи комплаєнсу вимогам законодавства й внутрішніх стандартів доцільно застосовувати комплекс методів: аналіз дотримання законодавчих і нормативних документів та системи стандартизації; SWOT-аналіз, що дає змогу оцінити сильні й слабкі сторони системи, а також зовнішні можливості та загрози для комплаєнс-функції; гар-аналіз для виявлення розривів між фактичним станом системи та еталонними показниками; а також аналіз першопричин для встановлення базових причин виявлених порушень або невідповідностей.

Належне дотримання ключових принципів комплаєнс-контролю та його результативне впровадження знижують правові й репутаційні ризики, а також прямо позначаються на успішності, цілісності організації та добробуті її працівників [1, с. 139]. Дотримання основних принципів контролю стає можливим за умови належного аналізу реалізації основних напрямів системи комплаєнс. Для аналізу системи комплаєнс можна застосовувати комплекс методів, як класичних аудиторських і управлінських, так і сучасних аналітичних та цифрових.

Застосування аналітичних методів під час аудиту системи комплаєнс є доцільним, оскільки саме вони забезпечують об'єктивність оцінки, підвищують доказовість висновків і дають змогу кількісно виміряти ефективність комплаєнс-функції. Аналітика допомагає структурувати перевірку за ризик-орієнтованим підходом: визначити зони найбільшої вразливості, розставити пріоритети тестування, зіставити внутрішні стандарти з зовнішніми законодавчими вимогами та галузевими особливостями [3]. Використання методів SWOT і гар-аналізу, аналізу першопричин і тестів дозволяє своєчасно виявляти відхилення та повторювані порушення, відмежовувати симптоми від причин і сформулювати рекомендації.

Окрім того, аналітичні процедури підсилюють економічність аудиту: автоматизація вибірок і планування скорочують час на ручні перевірки й надають прозору інформацію доказів. Це полегшує комунікацію результатів зі стейкхолдерами, обґрунтовує рівень суттєвості та ризику, а також спрощує подальший моніторинг виконання рекомендацій через KPI/індикатори відповідності. Водночас аналітичні методи не замінюють професійного судження: вони мають поєднуватися з інтерв'ю, оглядом документів, спостереженням і тестами контролю, щоб уникнути хибних висновків через контекстні обмеження даних. У підсумку їхнє застосування підвищує надійність аудиторських висновків, прискорює цикл удосконалення комплаєнс-системи та зменшує правові й репутаційні ризики організації.

SWOT-аналіз у комплаєнсі дає змогу цілісно оцінити внутрішні та зовнішні чинники, що визначають ефективність системи: сильні і слабкі сторони усередині організації, а також можливості і загрози зовнішнього середовища. Робота ведеться через побудову матриці SWOT, у якій фактори структуровано й зіставлено за впливом і ймовірністю. На основі цієї матриці формуються стратегічні напрями вдосконалення: що слід масштабувати й закріплювати, які недоліки усувати в пріоритеті, які ринкові та регуляторні можливості використати та як нейтралізувати зовнішні ризики.

Гар-аналіз доповнює картину, фіксуючи розриви між поточним і цільовим станом комплаєнс-системи. Його ядром є порівняння внутрішніх політик, процедур і контролів із внутрішніми вимогами або з кращими галузевими практиками. Результатом стає конкретизований план закриття прогалів у системі контролю і звітності: визначаються необхідні зміни в документах і процесах, відповідальні особи, ресурси, терміни та послідовність реалізації. У поєднанні SWOT- і гар-аналіз створюють практичну дорожню карту розвитку комплаєнсу – від стратегічних пріоритетів до деталізованих кроків імплементації.

Аналіз забезпечує керівникам доказову базу, перетворюючи дані на структуровану інформацію, а припущення – на перевірені гіпотези. Він знижує невизначеність та імовірність виникнення ризиків, дозволяючи оцінити альтернативи за вартістю, вигодами та наслідками. Завдяки аналізу ресурси розподіляються ефективніше: інвестиції спрямовуються туди, де очікувана віддача найбільша. Аналітичні висновки покращують прогнозування попиту, витрат і грошових потоків, що підвищує фінансову стійкість. Аналіз робить видимими проблемні місця процесів і допомагає пріоритезувати зміни з максимальним впливом. Він зміцнює контроль і комплаєнс, забезпечуючи відповідність законодавчим вимогам і стандартам якості. Аналітичні таблиці і візуальне представлення підвищують прозорість, полегшуючи комунікацію рішень зі стейкхолдерами. Завдяки аналізу організація швидше вчиться на помилках і масштабує успішні практики. Це підвищує організаційну гнучкість: рішення ухвалюються швидше й точніше в умовах змін. У підсумку аналіз перетворюється на конкурентну перевагу, що прямує впливає на результативність і цінність бізнесу.

Список використаних джерел

1. Карпушенко М. Ю. Карпушенко О. О. Теоретико-методологічні аспекти формування системи комплаєнс-контролю. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2023. № 1. С. 132-142
2. Катеренюк В. В. Структура комплаєнс-контролю та механізм його здійснення. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2025. № 1. С. 90-99
3. Лучко М. Р. Криптовалюти в контексті бухгалтерської та аудиторської практики в Україні. Ефективна економіка. 2025. № 5. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.2>
4. Шалімова Н. С., Козаченко Я. В. Трансформація підходів до впровадження внутрішнього аудиту в сучасних бізнес-структурах: надання впевненості, комплаєнс, форенсік. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2024. Вип. 12. С. 307-318

КОНТРОЛЬ ЗА ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ПРИБУТКУ

Контроль, як основна функція управління дозволяє забезпечити підприємству досягнення своїх цілей, вивчити та виявити фактичний стан справ у різних сферах та напрямках господарського життя, об'єктивно відобразити дійсність, перевірити виконання прийнятих рішень, співставити діяльність підприємства та посадових осіб з інтересами власника, держави та суспільства в цілому.

Контролю підлягає вся господарсько-фінансова діяльність підприємства, що спонукає суб'єктів господарювання відповідально ставитися до виконання своїх обов'язків, таким чином ліквідовуючи умови, які породжують безгосподарність.

Створення системи внутрішнього контролю є невід'ємною складовою частиною побудови всієї системи управління підприємством для забезпечення ефективності його діяльності.

Розробляючи систему внутрішнього контролю формування і використання прибутку підприємства, необхідно в першу чергу визначити основні елементи механізму його організації (рис.1). При визначенні завдань внутрішнього контролю за прибутком доцільно віднести до них контроль за правильним розподілом чистого прибутку підприємства; виявлення відхилень фактичного використання прибутку від планових призначень, їх причин та наслідків; перевірку правильності визначення належних до сплати в бюджет платежів та податків.

Проте, кожна господарська ситуація є об'єктом внутрішнього контролю, і при її перевірці слід вирішити три проблеми: встановити час здійснення операції та її реєстрації, тобто вирішити проблему ідентифікації; встановити реальний вартісний вираз операції, тобто вирішити проблему оцінки; визначити, яким чином операція може бути відображена в обліку, тобто перевірити достовірність її класифікації. Крім цього, досліджуючи будь-яку господарську ситуацію, контролер повинен відповісти на три запитання: чи законна операція; доцільна чи ефективна; чи достовірна вона. Тому до кожного об'єкта внутрішнього контролю, у т. ч. і до операцій із формування та використання прибутку, контролером повинен застосовуватися комплексний підхід щодо вивчення всіх особливостей та характеристик досліджуваного об'єкта.

Для досягнення такого результату на суб'єкта контролю покладається низка важливих завдань, які повинні бути реалізовані щодо таких об'єктів, як елементи облікової політики підприємства, які впливають на формування та використання прибутку; господарські операції з формування та використання прибутку, їх облікове відображення; записи в первинних документах щодо формування та використання прибутку; інформація про порушення, які виникають у процесі ведення бухгалтерського обліку залежно від стадії внутрішнього контролю.

Розробляючи методичні засади внутрішнього контролю за формуванням і використанням прибутку для виконання поставлених завдань, доцільно врахувати напрями контролю.

Внутрішній контроль за використанням прибутку є одним із завершальних етапів загальної системи управління прибутком виробничого підприємства. Його сутність можна визначити як комплекс дій, спрямованих на реалізацію управлінських рішень із забезпечення повного та ефективного використання розподіленого прибутку на цілі розвитку машинобудівного підприємства.

Особливу увагу при здійсненні контрольних дій на підприємствах усіх форм власності потрібно приділити перевірці напрямів використання прибутку, які мають відповідне грошове

забезпечення, що стосується оновлення та підвищення виробничої потужності засобів підприємства; забезпеченню виплат працівникам підприємства (різного роду премій та інших виплат, пов'язаних зі стимулюванням працюючих).

Поряд із об'єктами контролю використання прибутку на автотранспортних підприємствах в системі механізму, що формується, необхідно визначити перелік основних показників, що контролюються. Ці показники слід поділяти на абсолютні та відносні.

Основним абсолютним показником контролю використання прибутку виступає його сума. Це обумовлено тим, що процес розподілу прибутку спрямовано перш за все на його визначення у показникові суми. Відповідно і плани розподілу прибутку, що мають контролюватись у процесі управління прибутком, також передбачають його визначення у сумі.

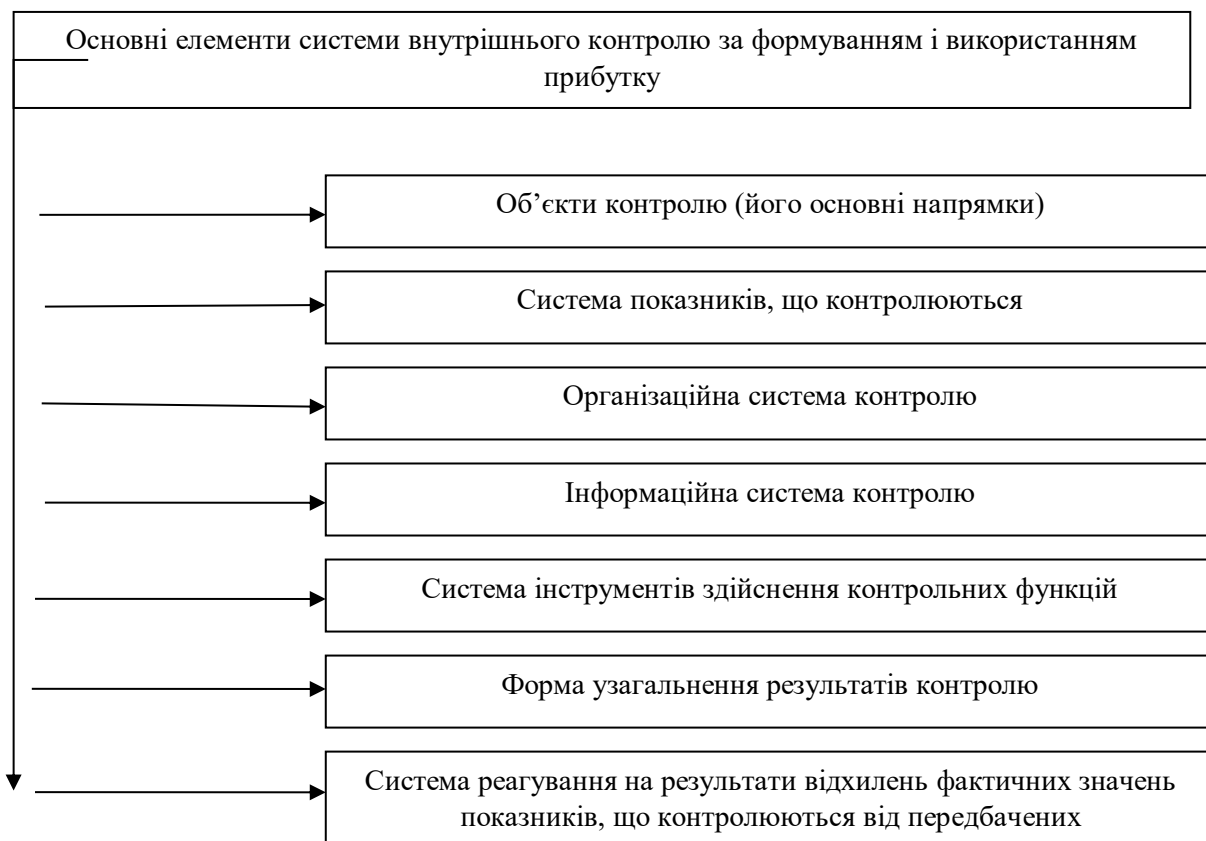

Рис. 1 Склад основних елементів організації системи внутрішнього контролю за формуванням і використанням прибутків

Найбільш широкого застосування має отримати в процесі контролю такий показник як коефіцієнт використання прибутку, що розраховується шляхом співвідношення його використаної суми до запланованої. Серед відносних показників використання прибутку, перш за все заслуговує уваги визначення його структури за окремими напрямками.

Таким чином, за належної організації внутрішній контроль сприяє не лише оперативному та ефективному виконанню поставлених завдань, а й підвищенню відповідальності керівників структурних підрозділів і матеріально відповідальних осіб суб'єктів господарювання за виконання ними своїх обов'язків, попередженню негативних явищ при здійсненні господарських операцій, пов'язаних із рухом майна на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Василюк М., Юрків А. Концепції аудиторського контролю фінансових результатів та їх облікове забезпечення. *Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки*, 2025. 1 (21), 379–385. <https://doi.org/10.15330/apred.1.21.379-385>
2. Протопопова Н. А., Маргарян М. Л. Джерела формування та використання прибутку підприємства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. - 2018. Т. 29(68), № 2. С. 47-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29_2_12 (дата звернення: 5.10.2025).

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Вступ: У сучасних умовах розвитку цифрової економіки система бухгалтерського обліку зазнає суттєвих змін, спрямованих на підвищення прозорості, оперативності та достовірності фінансової інформації. Особливого значення набуває облік розрахунків з покупцями та замовниками, оскільки він безпосередньо впливає на ліквідність підприємства, своєчасність надходження коштів і фінансову стабільність бізнесу.

Результати дослідження: У процесі господарської діяльності між підприємствами та іншими суб'єктами економічних відносин виникають розрахункові зобов'язання. Такі взаємовідносини пов'язані з формуванням виробничих і фінансових ресурсів, реалізацією готової продукції, наданням послуг, закупівлею матеріальних цінностей та розподілом прибутку між учасниками господарського процесу. Найбільшу питому вагу серед усіх розрахункових операцій займають взаєморозрахунки підприємства з контрагентами. Основними контрагентами виступають покупці та замовники, оскільки саме вони забезпечують надходження виручки від реалізації товарів і послуг, що є ключовим джерелом фінансових ресурсів підприємства [3, С.85].

У період воєнного стану організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками істотно ускладнилася. Нестабільність зовнішнього середовища, затримки у постачанні та зростання фінансових ризиків потребують від підприємств особливої уваги до системи розрахунків. Для підтримання стійкого фінансового стану компанії необхідно забезпечити ефективне виконання ключових облікових функцій, зокрема:

- оперативне отримання, систематизація та аналіз даних про заборгованість покупців і замовників, а також формування своєчасної управлінської звітності щодо стану розрахунків;
- контроль за дотриманням установлених строків платежів і постійний моніторинг їх фактичного виконання;
- регулярне проведення звірок із покупцями та замовниками для запобігання виникненню прострочених чи непідтверджених сум;
- оцінювання фінансової надійності контрагентів, визначення ймовірності неплатежів та розроблення заходів щодо мінімізації відповідних ризиків;
- аналіз величини сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, визначення обґрунтованого розміру резерву сумнівних боргів і вибір методики його формування;
- дотримання встановлених правил документального оформлення операцій із покупцями та замовниками (дата відвантаження, кількість продукції, ціна, умови оплати тощо) та коректне відображення таких операцій у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності [3].

Цифровізація обліку розрахунків із покупцями та замовниками нині виступає одним із ключових напрямів модернізації підприємств, адже дає змогу суттєво підвищити оперативність роботи, зменшити кількість помилок та створити прозору систему управління фінансами. Однак практична реалізація цифрових ініціатив супроводжується низкою труднощів, які здатні знизити ефективність автоматизації. Йдеться про технічні, організаційні, економічні, інформаційно-безпекові та аналітичні аспекти, що потребують комплексного опрацювання.

Передусім значну частину перешкод становлять технологічні проблеми. Багато підприємств стикаються зі складністю інтеграції ERP- і CRM-рішень у наявні бізнес-процеси, необхідністю модернізації застарілої техніки та недостатньою готовністю персоналу до роботи з інноваційними інструментами, зокрема штучним інтелектом і блокчейн-технологіями. Для мінімізації таких ризиків доцільно проводити попередній аудит ІТ-

інфраструктури, упроваджувати цифрові системи поетапно та використовувати хмарні сервіси, що дають змогу знизити витрати на обладнання та технічну підтримку [4].

Організаційні труднощі також істотно впливають на ефективність цифрової трансформації. Часто відсутні внутрішні регламенти, не визначено порядок обігу електронної інформації, а персонал не має достатнього рівня цифрової компетентності. У такому разі необхідно створити чіткі внутрішні інструкції, оптимізувати бізнес-процеси перед їх автоматизацією, проводити регулярне навчання працівників і формувати цифрову культуру у колективі.

Важливими залишаються й економічні аспекти, оскільки упровадження сучасних програмних рішень потребує значних фінансових ресурсів. Для малого та середнього бізнесу це може стати істотним бар'єром. Щоб зменшити витрати, підприємствам варто переходити на підписні моделі оплати, використовувати модульні системи або обирати більш доступні платформи з відкритим кодом. Додатковим кроком може стати оцінювання економічної доцільності впровадження цифрових рішень на основі розрахунку витрат і потенційних вигод.

Окремого значення набувають питання інформаційної безпеки. Обробка великої кількості персональних і фінансових даних створює ризики їх несанкціонованого доступу, викрадення чи втрати. Тому підприємствам необхідно застосовувати багатофакторну аутентифікацію, шифрування даних, обмеження доступу за ролями, резервне копіювання та постійний моніторинг можливих загроз. Регулярні аудити безпеки та тестування захищеності систем дозволяють своєчасно виявляти вразливості.

Аналітичні проблеми пов'язані з недостатнім використанням цифрових інструментів для прогнозування ризиків і прийняття рішень. У такій ситуації варто впроваджувати сучасні платформи бізнес-аналітики, автоматизовані дашборди та інструменти моделювання. Використання машинного навчання або RPA-технологій допоможе автоматизувати рутинні операції, своєчасно виявляти прострочені платежі та підвищувати якість управлінських рішень [2].

Крім того, важливим залишається людський фактор - ефективність цифровізації безпосередньо залежить від кваліфікації персоналу. Тому необхідно приділяти увагу системному навчанню працівників, формуванню навичок роботи з цифровими інструментами та розвитку цифрової культури в колективі.

Висновки: Отже, цифровізація обліку розрахунків з покупцями та замовниками є важливим етапом удосконалення системи фінансового управління підприємства. Вона забезпечує підвищення точності, оперативності та прозорості облікових процесів. Використання сучасних технологій, зокрема ERP-, CRM-систем, штучного інтелекту та блокчейну, сприяє автоматизації рутинних операцій і зменшенню ризику помилок. Водночас ефективність цифровізації залежить від належної підготовки персоналу, фінансових можливостей підприємства та рівня інформаційної безпеки. У результаті впровадження цифрових рішень підприємства отримуватимуть нові інструменти для управління дебіторською заборгованістю й підвищення фінансової стабільності.

Список використаних джерел

1. Карпенко Є. А., Слинько Я. В., Янко А. О. Облік розрахунків з покупцями і замовниками в умовах цифровізації. 2024. URL: <https://salو.li/e522cea> (дата звернення 14.10.2025)
2. Клименко Т., Гаркуша С. Організація і шляхи удосконалення обліку розрахунків з покупцями в умовах цифровізації. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри*: збірник матер. II Міжн. наук.-практ. конференції, 06 листопада 2024 року. Одеса, ОДАУ. 2024. 394 с. URL: <https://salو.li/EfeB2fC> (дата звернення 13.10.2025)
3. Попович О., Філімонова С. Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*, 9 (121), 26-30. URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5925> (дата звернення 14.10.2025)
4. Яцев Д. О., Паянок Т. М., Корнійчук, В. О. Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками. *Управління змінами та інновації* №12.2024. С. 84-89.

Брайло Ангеліна,
бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет

Науковий керівник: Лега О. В., к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування

ІНДИКАТОРИ ЦИФРОВОЇ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У період масштабної цифрової трансформації податкова система України дедалі активніше переходить до електронних механізмів адміністрування – табл. 1. Цей процес спрямований на підвищення прозорості взаємодії між державою та платниками, скорочення бюрократичних процедур, автоматизацію податкових операцій та гармонізацію із європейськими стандартами електронного врядування [1]. Розвиток цифрової інфраструктури й доступність онлайн-сервісів створюють основу для ефективнішого податкового контролю та зручності виконання зобов'язань бізнесом.

Таблиця 1 - Показники цифрової готовності України, важливі для податкової цифровізації

Показник	Значення	Значення для податкового адміністрування
EGDI – індекс електронного уряду (2024)	0,884 (30 місце)	Висока зрілість цифрових держпослуг
E-Participation Index (2024)	1,000 (1 місце)	Максимальний рівень онлайн-взаємодії громадян і держави
Покриття 4G	91%	Доступність цифрових сервісів у регіонах
Доступність broadband (мобільного/фіксованого)	97%+	Мінімальні цифрові бар'єри для платників
ICT Regulatory Tracker	78	Сильна нормативна база для розвитку е-сервісів
GCI – глобальний індекс кібербезпеки	Середній рівень (ТЗ)	Достатні умови для безпечних податкових рішень

Джерело: побудовано за [2]

Показники цифрової готовності свідчать, що Україна має достатньо розвинене цифрове середовище для масштабування електронного адміністрування податків. Високі значення EGDI та абсолютне лідерство в індексі е-участі демонструють сформовану інфраструктуру е-врядування та готовність громадян до використання онлайн-сервісів. Широке покриття 4G та майже повна доступність broadband мінімізують цифрові бар'єри, забезпечуючи стабільний доступ платників до податкових ресурсів у всіх регіонах [3]. Разом із тим, середній рівень кібербезпеки та необхідність удосконалення регуляторного середовища вказують на потребу подальшого зміцнення технологічних і правових засад цифровізації. Загалом, наведені показники формують підґрунтя для подальшого розвитку е-сервісів, що дозволяє розширювати функції автоматизації та підвищувати ефективність податкового управління [4].

На цій основі електронне адміністрування податків постає як комплекс інтегрованих цифрових рішень, спрямованих на оптимізацію взаємодії між платниками та контролюючими органами. Його ключові елементи охоплюють Електронний кабінет платника податків, систему реєстрації податкових накладних з ПДВ, електронні РРО та онлайн-платформи для розрахунків і обміну інформацією з ДПС [1]. Їх застосування забезпечує суттєві переваги, зокрема прискорення податкових процедур, усунення людського фактору, прозорість обробки даних, зниження ризику помилок і зловживань. Для бізнесу особливо важливими є можливість дистанційного подання звітності, оперативний доступ до особових рахунків та безперервність податкових процесів навіть в умовах воєнного стану й обмежених фізичних контактів [3].

Водночас, попри очевидні позитивні результати впровадження цифрових сервісів, система

електронного адміністрування податків усе ще стикається з низкою технічних, організаційних та правових викликів. Наявність таких проблем уповільнює повноцінну інтеграцію цифрових рішень і потребує цілеспрямованих заходів щодо їх усунення. Узагальнення ключових бар'єрів та можливих напрямів їх розв'язання подано в табл. 2.

Таблиця 2 - Основні проблеми електронного адміністрування та шляхи їх вирішення

Проблема	Причина	Шляхи вирішення
Технічні збої сервісів ДПС	Обмежена ІТ-інфраструктура	Модернізація обладнання, резервні системи
Низька цифрова грамотність платників	Недостатня підготовка користувачів	Навчальні програми, інструкції, онлайн-курси
Ризики кібератак і витоку даних	Недостатній рівень кіберзахисту	Шифрування, кібермоніторинг, оновлення систем
Складність інтерфейсу е-сервісів	Непродуманий UX та навігація	Спрощення дизайну, оптимізація сервісів
Відставання законодавства	Несинхронність нормативних і технічних вимог	Адаптація законодавства під цифрові рішення

Джерело: розробка автора

Незважаючи на помітний прогрес цифровізації, система електронного адміністрування податків і надалі стикається з низкою технічних, організаційних та правових обмежень. Періодичні збої в роботі сервісів, недостатній рівень цифрової компетентності окремих груп платників та зростання кібервразливостей свідчать про те, що технологічна база потребує постійного оновлення. Додатковою складністю є випереджальний розвиток цифрових інструментів порівняно з темпами оновлення податкового законодавства, що створює дисбаланс між технічними можливостями системи та нормативними вимогами [3]. У таких умовах підвищення ефективності електронного адміністрування можливе лише за умови комплексного підходу, що охоплює модернізацію інфраструктури ДПС, розширення функціональних можливостей «Електронного кабінету платника» та його інтеграцію з банківськими й бухгалтерськими платформами, посилення захисту даних і формування сталих механізмів кібербезпеки. Важливо також забезпечити системне навчання платників цифровим навичкам та синхронізувати нормативну базу з реальними потребами цифрової податкової системи [4].

Узагальнюючи, електронне адміністрування податків формує сучасну модель податкових відносин, у якій зручність, прозорість і автоматизація стають ключовими характеристиками ефективної взаємодії держави та бізнесу. Подальший розвиток електронних сервісів створює умови для переходу до повністю цифрової моделі податкового управління, орієнтованої на європейські стандарти та здатної забезпечити вищий рівень довіри платників і стабільність функціонування українського бізнесу.

Список використаних джерел

1. Демчишак Н. Б., Ткачик Л. П., Сидор В. Р. Цифровізація адміністрування податків в Україні: вітчизняні реалії та іноземна практика. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. 2(2). С. 171–180. DOI: [https://doi.org/10.60022/2\(2\)-19S](https://doi.org/10.60022/2(2)-19S)
2. E-Government Development Index. United Nations Public Administration Network. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Лега О. В., Перерва П. Г. Фіскальна стратегія держави в умовах війни. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доповідей 33-ї міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2025, 14–17 травня 2025 р.* / ред. Є. І. Сокол ; уклад. Г. В. Лісачук ; НТУ «ХПІ». Харків : НТУ «ХПІ», 2025. С. 977. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/9586b352-482e-44a9-a46c-1fdbc9cd336> (дата звернення: 11.11.2025).
4. Ганзюк С. М., Буднік Є. О. Цифрова трансформація податкової системи України. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 2(9). С. 104–110. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2\(9\).319078](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2(9).319078)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОСЛУГ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗВ'ЯЗКУ

Сфера зв'язку посідає важливе місце в економіці України, оскільки забезпечує інформаційну взаємодію між підприємствами, установами та населенням. Розвиток цифрових технологій, мобільного інтернету та електронних комунікацій спричинив появу нових видів послуг і змінив підходи до їх надання. У зв'язку з цим облік послуг на підприємствах зв'язку набуває особливого значення, адже саме він забезпечує достовірне відображення господарських операцій, правильне формування собівартості та доходів, а також контроль за ефективністю діяльності.

Особливістю обліку в галузі зв'язку є велика кількість дрібних і масових операцій, значний обсяг абонентських розрахунків, а також застосування сучасних автоматизованих систем обліку. Підприємства повинні враховувати специфіку послуг, що надаються - від телефонного зв'язку до інтернет-обслуговування чи хмарних сервісів, - оскільки для кожного виду послуг існують свої правила визнання доходів, нарахування витрат і ведення розрахунків з клієнтами.

Облік послуг на підприємствах зв'язку має низку особливостей, що зумовлені специфікою діяльності в галузі електронних комунікацій. На відміну від матеріального виробництва, послуги зв'язку не мають речової форми, надаються безпосередньо споживачеві та часто потребують складної технічної інфраструктури. Це визначає специфічний порядок формування доходів, витрат і визначення фінансових результатів.

Узагальнюючи специфічні риси діяльності підприємств у сфері електронних комунікацій, Бенько В. зазначає: «доцільно виокремити ті, що суттєво впливають на побудову обліку доходів, витрат і фінансових результатів, а саме: нематеріальність послуг, збіг у часі процесу виробництва і споживання послуг, багатоланковий характер організації виробництва, територіальна залежність виробництва послуг, інфраструктурний характер мережі, залежність пропозиції послуг від попиту, трудомісткість та фондомісткість виробництва, наявність значної кількості споживачів, у т. ч. пільгових категорій, велика кількість орендованих приміщень» [1].

Отже, враховуючи наведені особливості, можна зробити висновок, що діяльність підприємств зв'язку поєднує риси як виробничої, так і сервісної сфери, що зумовлює складність побудови системи бухгалтерського обліку. У таких умовах особливого значення набуває точне відображення господарських операцій, правильне розмежування доходів і витрат за періодами та напрямками діяльності, а також забезпечення достовірності фінансових результатів. Специфіка галузі вимагає не лише дотримання загальноприйнятих принципів обліку, а й адаптації їх до технологічних процесів надання послуг, організаційної структури мережі та особливостей взаєморозрахунків зі споживачами й партнерами. Таким чином, система обліку на підприємствах зв'язку має бути гнучкою, аналітично насиченою та орієнтованою на управлінські потреби галузі електронних комунікацій.

В умовах швидкого розвитку цифрової економіки ІТ-компанії стикаються з необхідністю постійного оновлення технологій, адаптації до змін попиту та підвищених вимог до якості послуг. Це потребує гнучкої системи управління фінансовими потоками й витратами, яка дозволяє оперативно реагувати на зміни ринку. «Діяльність підприємств у сфері ІТ має свою специфіку порівняно з іншими сферами, зокрема матеріального виробництва, що відповідно потребує врахування під час побудови управлінського обліку на таких підприємствах. Наведені особливості обумовлюють необхідність управлінського обліку за бізнес-процесами, спрямованого на своєчасне отримання управлінської інформації для прийняття ефективних рішень в умовах конкуренції ІТ-підприємств» [2].

Отже, можна підсумувати, що ефективне функціонування ІТ-компаній безпосередньо залежить від здатності оперативно отримувати, аналізувати та використовувати фінансову інформацію для прийняття управлінських рішень. Динамічний розвиток технологій, швидка зміна ринкових умов і висока конкуренція вимагають від таких підприємств побудови системи управлінського обліку, яка б забезпечувала прозорість витрат, контроль рентабельності проєктів і своєчасне виявлення фінансових ризиків. Таким чином, управлінський облік в ІТ-сфері має не лише відображати фінансово-господарські процеси, а й виступати інструментом стратегічного планування та підвищення конкурентоспроможності компанії на глобальному ринку цифрових технологій.

Сфера інтернет-торгівлі відзначається тим, що основна частина витрат має нематеріальний характер, тобто не пов'язана безпосередньо з виробництвом або переміщенням фізичних товарів, а спрямована на створення й підтримку віртуального середовища продажу. Такі витрати не мають матеріальної форми, проте забезпечують постійний дохід підприємству. Йдеться насамперед про розробку та технічне обслуговування вебсайту, який є головним інструментом взаємодії з клієнтами, про оплату доменного імені, хостингу, налаштування інтернет-реклами, SEO-просування, створення брендингового контенту та візуалізації продукції. Ці елементи формують цифровий актив, що використовується протягом тривалого часу для залучення покупців і забезпечення стабільного функціонування бізнесу.

Саме тому в обліковій практиці такі витрати розглядаються як нематеріальні активи, оскільки вони не мають фізичної субстанції, але приносять економічну вигоду у майбутніх періодах. На відміну від звичайних операційних витрат, вони підлягають капіталізації та поступовому списанню через амортизацію, що дозволяє точніше відобразити реальну вартість ресурсів підприємства. Як зауважує Мачак Т.О., особливими витратами підприємств у сфері інтернет-торгівлі є витрати на створення та обслуговування веб-сайту, його просування, візуалізацію продукції, укладання електронних договорів, обробку замовлень і здійснення електронних платежів. Такі витрати визначаються як нематеріальні активи, оскільки вони не мають матеріальної форми, але приносять економічну вигоду протягом тривалого часу [3]. Ми вважаємо, що у сфері інтернет-торгівлі значну роль відіграє правильна ідентифікація та оцінка нематеріальних активів, адже саме вони формують основу довгострокової конкурентоспроможності підприємства. Витрати на створення та підтримку веб-ресурсів, розробку програмного забезпечення, маркетингове просування чи забезпечення електронних операцій не лише сприяють збільшенню доходів, а й створюють додану вартість у вигляді репутаційного, інформаційного та технологічного капіталу. Тому облікова політика таких підприємств має бути спрямована на забезпечення достовірного відображення цих активів у фінансовій звітності, що дозволить більш об'єктивно оцінити фінансовий стан та потенціал розвитку бізнесу в цифровому середовищі [3].

Отже, підприємства, діяльність яких пов'язана з наданням послуг у сфері зв'язку, інформаційних технологій та інтернет-торгівлі, характеризуються спільною рисою - нематеріальністю основних процесів, що суттєво впливає на організацію бухгалтерського й управлінського обліку, адже більшість витрат пов'язана не з матеріальними ресурсами, а з цифровими активами, інтелектуальною працею та інформаційними продуктами. Ефективна система обліку в таких умовах має враховувати специфіку електронних комунікацій, ІТ-бізнесу та онлайн-продажів, забезпечуючи точне відображення доходів і витрат, оцінку нематеріальних активів і своєчасне надання управлінської інформації для прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Бенько В. (2024). Послуги у сфері електронних комунікацій та їх вплив на систему обліку доходів. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/50327> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Лоскоріх Г.Л. (2021). Характерні риси діяльності ІТ-підприємств: обліковий аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*, 3(83), 72-77.
3. Мачак Т.О. (2024). Особливості обліку та оподаткування у сфері електронної комерції. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/10689/1/2024> (дата звернення: 01.11.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ ДО КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ

Подання податкової звітності до контролюючих органів є ключовим елементом діяльності будь-якого підприємства, адже її дані повинні точно та правдиво відображати господарські операції платника податків і специфіку оподаткування його діяльності. Податкова звітність виступає завершальним етапом виконання податкового обов'язку та охоплює комплекс дій щодо обчислення, складання й подання передбачених податковим і митним законодавством документів до відповідних контролюючих органів. Попри загальні вимоги законодавства до формування податкової звітності, кожен податок і збір має власну форму звітування, особливості складання, терміни, звітні періоди та способи подання.

Порядок подання податкової звітності до контролюючих органів визначений ст. 49 Податкового кодексу України, та відповідно до якої податкова декларація подається за вибором платника податків в один із таких способів [1]:

- особисто платником податків або уповноваженою на це особою;
- надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
- засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням вимог законів

України від 22.05.2003 р. № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» та від 05.10.2017 р. № 2155-VIII «Про електронні довірчі послуги».

Разом з тим, абз. 1 п. 49.4 ПКУ встановлено, що платники податків, що належать до великих та середніх підприємств, подають податкові декларації контролюючому органу в електронній формі з дотриманням вимог законів № 851 та № 2155.

При визначенні обов'язку подання платниками податків податкової звітності до контролюючого органу в електронній формі застосовуються критерії, визначені ч. 2 ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, які наведені в Таблиці 1. Також, варто відмітити, що підприємства відносяться до певного виду, якщо показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв.

Таблиця 1

Критерії поділу платників для визначення способу подання податкової звітності,
відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Найменування показника	мікропідприємство	мале	середнє	велике
<i>Балансова вартість активів</i>	до 350 тис. євро включно	до 4 млн. євро включно	до 20 млн. євро включно	понад 20 млн. євро
<i>Чистий дохід від реалізації</i>	до 700 тис. євро включно	до 8 млн. євро включно	до 40 млн. євро включно	понад 40 млн. євро
<i>Середня кількість працівників</i>	до 10 осіб включно	до 50 осіб включно	до 250 осіб включно	понад 250 осіб

Примітка. Сформовано автором на основі [2]

Новоутворені підприємства під час визначення відповідності критеріям застосовують показники на дату складання річної фінансової звітності.

Якщо підприємство однієї з наведених категорій за показниками річної фінансової звітності протягом двох років поспіль не відповідає наведеним критеріям, воно відноситься до відповідної категорії підприємств.

Для визначення відповідності критеріям, встановленим у євро, застосовується офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період), розрахований на підставі курсів Нацбанку, що встановлювалися для євро протягом відповідного року [3].

Відповідно до вимог Податкового кодексу України загалом виділяють такі терміни подання податкової звітності [1]:

1) якщо звітний податковий період становить календарний місяць, то термін складає 20 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного (податкового) періоду;

2) якщо звітний податковий період становить календарний квартал або календарне півріччя, то термін складає 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного (податкового) періоду;

3) якщо звітний податковий період становить календарний рік, то термін складає 60 календарних днів за останнім календарним днем звітного (податкового) періоду.

Однак терміни подання окремої податкової звітності можуть різнитись.

Єдиним способом для податкової звітності з податку на додану вартість є подання, приймання й комп'ютерне оброблення податкової звітності та реєстрів податкових накладних в електронному вигляді, створення електронних реєстрів податкових накладних і використання аналітичних процедур для аналізу даних податкової звітності [3].

Для підвищення ефективності облікового процесу доцільно в межах облікової політики сформувані власну податкову політику підприємства. У ній слід визначити всі аспекти, пов'язані з діючими нормами податкового законодавства: нормативно-правові засади, предмет і об'єкт оподаткування, методи, перелік податків і платежів, що сплачуються підприємством, загальні правила підготовки податкових документів; процедури отримання, опрацювання, фіксації та передачі облікової інформації; перелік основних рахунків та критерії визнання активів для цілей оподаткування; методи амортизації та оцінки активів. Також необхідно визначити робочий план рахунків для податкового обліку, графік документообігу, систему внутрішнього контролю за показниками податкової звітності й форми документів для його здійснення, порядок складання звітності, проведення інвентаризації розрахунків, типові податкові документи та, за потреби, перелік власних форм первинних документів. Окремо слід встановити строки подання звітності за кожним податком (податковий календар) і визначити підрозділ, відповідальний за цей процес, перелік посад, розподіл функціональних обов'язків, а також регламент взаємодії між структурними підрозділами.

Таким чином, для оптимізації податкової політики підприємству необхідно систематично аналізувати розрахунки з бюджетом, рівень податкового навантаження та здійснювати внутрішній контроль достовірності показників податкової звітності. Це дасть можливість впорядкувати податкові розрахунки, уникнути зайвого навантаження та попередити помилки у звітності.

Список використаних джерел

1. Податковий Кодекс України України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.10.2025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 30.10.2025).
3. Критерії поділу платників податків для визначення способу подання податкової звітності. URL: <https://medoc.ua/blog/kriteri-podilu-platnikiv-podatkov-dlja-viznachennja-sposobu-podannja-podatkov-zvitnosti>
4. Дзюба О. М., Майстер Л. А. Інформаційне забезпечення процесу складання податкової звітності. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 4 (21). С. 97-103.

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОСТАЧАННЯ ТА РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ОСНОВІ ТЕНДЕРНИХ ПРОЦЕДУР

Криза неплатежів стала сьогодні наріжним каменем в економіці, її прояви різноманітні. Покупці, даючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань; банки затримують розрахунки за наявних коштів клієнтів, зтягують строки здійснення платіжні, операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків. Особливо зазначені втрати від розрахунково-платіжної кризи несуть підприємства, які мають справу із продукцією з коротким строком зберігання. Причини такої ситуації можна розподілити на так звані класичні кризові та індивідуальні (військовий стан), які притаманні тільки Україні.

Класична економічна криза характеризується перевиробництвом товарів порівняно з платоспроможним попитом, падінням рівня цін, скороченням обсягів виробництва, масовим банкрутством тощо. В Україні спостерігається відсутність державного та банківського контролю у розрахунково-платіжній сфері, а також немає незалежного контролю за дисципліною розрахунків. Крім того, низькою або й іноді зовсім відсутньою є відповідальність учасників розрахункового процесу.

Однією з основних та вагомих елементів використання фінансових ресурсів є придбання товарів та послуг шляхом здійснення публічних закупівель. Підприємства зобов'язані чітко та обґрунтовано формулювати свої потреби у відповідних товарах і послугах для свого результативного функціонування.

До недавнього часу в Україні працювала нормативно-правова та інституційна база, що регулювала «паперові» процедури державних закупівель. Однак, як свідчить практика, формальна відповідність українського законодавства не гарантувала прозорих, ефективних і справедливих процедур закупівель, а також не сприяла вирішенню найголовнішої проблеми у сфері державних закупівель – викоріненню системної корупції. У зв'язку з цим державою був взятий курс на реформування державних закупівель шляхом запровадження системи електронних торгів.

Процес проведення публічних закупівель в Україні регулюється Законом України «Про публічні закупівлі».

Основною метою цього закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції. Найголовнішою новацією Закону «Про публічні закупівлі» стала практично повна автоматизація процесу проведення тендерних закупівель, яка забезпечує їхню прозорість та доступність, що дозволяє зменшити чисельність прихованих махінацій у відповідній сфері [1].

Предмети публічних закупівель, відповідно є об'єктами бухгалтерського обліку підприємств, які повинні пройти всі його стадії. Предмет закупівлі – товари, роботи чи послуги, що закуповуються замовником у межах єдиної процедури закупівлі, щодо яких учасникам дозволяється подавати тендерні пропозиції або пропозиції на переговорах (у разі застосування переговорної процедури закупівлі). Предмет закупівлі визначається замовником у порядку, встановленому Уповноваженим органом.

З практичної точки зору можна визначити такі стадії публічних закупівель:

1. Визначення потреб замовника та вивчення ринку щодо предмету закупівлі.
2. Формування і затвердження кошторису (програми, плану використання коштів).
3. Підготовка і затвердження річного плану державних закупівель.
4. Обрання і проведення процедур закупівель на підставі затвердженого кошторису та річного плану закупівель.
5. Визначення переможця процедури закупівлі.
6. Укладання договорів про закупівлю та звітування.
7. Виконання договорів про закупівлю та контроль за виконанням договорів про закупівлю.
8. Відображення в бухгалтерському обліку операцій із закупівлі товарів та послуг.

Одночасно з визначенням предмета закупівлі йде робота з визначення конкретних технічних вимог до нього, а також кваліфікаційних вимог до потенційних постачальників [2]. Кошторис, програма та план використання коштів є основними плановими документами, які надають повноваження замовникам на отримання коштів і здійснення видатків, визначають обсяги та напрямки спрямування коштів.

Роль бухгалтерського обліку у системі публічних закупівель є надзвичайно важливою і має декілька ключових аспектів:

1) фінансовий контроль – бухгалтерський облік дозволяє вести детальний фінансовий контроль за всіма транзакціями, пов'язаними з публічними закупівлями. Це включає контроль за витратами, реєстрацію фінансових операцій та створення фінансової звітності.

2) дотримання правил та нормативів – бухгалтерський облік допомагає забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів та правил у сфері публічних закупівель. Це включає відстеження витрат відповідно до встановлених процедур та контроль за використанням бюджетних коштів.

3) забезпечення прозорості та відкритості – бухгалтерський облік в публічних закупівлях допомагає забезпечити прозорість та відкритість у фінансових операціях. Це робиться шляхом ведення документації та створення звітності, які доступні для перевірки та аналізу сторонніми зацікавленими особами.

4) ефективне управління ресурсами – бухгалтерський облік допомагає управляти ресурсами, визначаючи оптимальні стратегії закупівель, витрат та фінансових ресурсів. Це дозволяє забезпечити ефективне використання бюджетних коштів та досягнення максимального соціально-економічного ефекту від публічних закупівель [3].

Таким чином бухгалтерський облік є інформаційною основою усіх процесів, що відбуваються на підприємствах, включно і публічних закупівель.

Список використаних джерел

1. Юношев С. Ю. Обліково-інформаційне забезпечення формування та подання тендерної позиції учасника публічних закупівель : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 071 – облік і оподаткування, галузь знань 07 – управління та адміністрування / наук. керівник Ю. Ю. Чебан. Миколаїв : МНАУ, 2021. 98 с.
2. Здирко Н. Г. Аудит відповідності публічних закупівель: теоретичні та практичні аспекти. *Облік і фінанси*. 2021. 1(91). <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/28220.pdf>
3. Мулик Я.І., Кожухівський О.В. Понятійно-категоріальний апарат публічних закупівель як об'єкт бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3359/3395> DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.66>

ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС І ЙОГО ВПЛИВ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Електронний бізнес – вид електронної економічної діяльності, яка інтенсивно розвивається у сучасному світовому просторі.

Завдяки Е-бізнесу відбувається перетворення основних бізнес-процесів компанії шляхом впровадження Інтернет-технологій, націлене на підвищення ефективності діяльності.

Основними напрямками електронного бізнесу є: електронна комерція; надання маркетингових послуг; проведення фінансового аналізу; використання електронних платіжних систем; пошук співробітників та фахівців; партнерські взаємовідносини; підтримка користувачів мережі Інтернет та покупців.

Електронні бізнес-процеси включають: купівлю та продаж товарів, робіт і послуг; обслуговування клієнтів; обробку платежів; ведення контролю; співпрацю із діловими партнерами; обмін інформацією; управління персоналом; рекрутинг тощо.

Електронний бізнес, враховуючи задіяні в ньому системи електронної документації (СЕД), можна умовно поділити на три системи: у межах одного підприємства; у вигляді об'єднання груп підприємств; у вигляді глобальної мережі Інтернет.

Переведення бізнес-процесів в електронне середовище сприяє виникненню нових, незвичних об'єктів обліку і способів реєстрації господарських операцій, таких як електронні гроші, електронні документи чи різного роду електронні активи, що відповідно призводить до трансформації елементів методу бухгалтерського обліку.

В свою чергу в системі Е-бізнесу можна виділити наступні моделі взаємодії: B2C (бізнес-споживач); B2B (бізнес-бізнес); B2G (бізнес-влада), C2C (споживач-споживач) і C2G (споживач-влада).

Взаємодія між суб'єктами Е-бізнесу забезпечується за допомогою таких видів електронного бізнесу: електронна комерція; електронні банки, електронні аукціони, електронні каталоги, електронні магазини, електронні майданчики, електронний маркетинг, сторінки і комерційні групи у соціальних мережах, розробка цифрових товарів, клієнтське програмне забезпечення, електронне навчання, електронна реклама, тощо. Е-бізнес здійснює такі електронні фінансові послуги: платіжні системи, Інтернет-банкінг, Інтернет-трейдинг, Інтернет-страхування. Основними характеристиками електронного бізнесу є зручність, швидкість, гнучкість, персоналізація та порівняння.

Реалізація бізнес процесів в системі Е-бізнесу зумовлює низку проблемних питань, що потребують специфічного застосування елементів методу бухгалтерського обліку. Зокрема: 1) трансформація окремих елементів методу бухгалтерського обліку, що відбувається при перенесенні господарської діяльності в електронне середовище (електронне документування; окремі аспекти інвентаризації і оцінки нематеріальних активів і електронних грошей); 2) виникнення нетрадиційних об'єктів бухгалтерського обліку, їх оцінка та відображення на рахунках бухгалтерського обліку (різні види нематеріальних активів; електронні гроші).

Особливістю здійснення господарських операцій в електронному середовищі є те, що первинний документ у паперовому вигляді може не формуватися. Його замінює електронний документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [1].

Новим, притаманним лише електронним документам та електронній звітності, реквізитом є електронний цифровий підпис. Його використання є обов'язковим, оскільки цей процес пропагується вітчизняними органами влади та міжнародними організаціями.

Здійснення господарських операцій в електронному середовищі передбачає здійснення платежів із використанням різних платіжних систем, у тому числі із використанням електронних грошей.

Узагальнюючи підходи про розуміння природи електронних грошей існує п'ять тенденцій, що визнають їх: 1) формою безготівкових грошей; 2) грошовими зобов'язаннями банку; 3) правом вимоги; 4) аналогом цінного паперу; 5) еквівалентом грошей [2], кожна з яких має право на існування.

Крім того, різноманітна технологічна реалізація електронних грошей у вигляді платіжних систем прив'язаних до карт (VISA, MASTERCARD тощо), систем електронних гаманців (QIWI, WebMoney тощо), платіжних посередників (Skrill) і інших, порушує ті ж питання документування.

Питання використання електронних грошей в Україні регламентується «Положенням про електронні гроші в Україні», відповідно до якого, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента [2].

Для їх обліку Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено використання субрахунку 335 "Електронні гроші, номіновані в національній валюті", на якому відображаються операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів НБУ та правил використання електронних грошей.

Невирішеними залишаються питання документального оформлення, інвентаризації і оцінки специфічних нематеріальних активів, засобами яких реалізується Е-бізнес, таких як інтернет-реклама, сторінки і комерційні групи в соціальних мережах, інші електронні ресурси, особливо, якщо вони отримані суб'єктом господарювання самостійно.

Переведення бізнес-процесів в електронне середовище сприяє виникненню нових, незвичних об'єктів обліку і способів реєстрації господарських операцій, що відповідно призводить до трансформації елементів методу бухгалтерського обліку. До них належать нові об'єкти бухгалтерського обліку такі як електронні гроші і нематеріальні активи у вигляді засобів реалізації Е-бізнесу і елементи методу бухгалтерського обліку, що потребують специфічного застосування у зв'язку із розвитком мережових технологій, до яких можна віднести документування, інвентаризацію, оцінку і звітність.

В сучасних умовах господарювання електронний бізнес набуває все більшої перспективності та прибутковості, адже він має ряд вагомих переваг: зменшення цін завдяки скороченню логістичних витрат; економія витрат через відсутність стандартних магазинів; отримання більших прибутків унаслідок скорочення вартості опрацювання покупки, але збільшення контролю всіх операцій; швидше і краще обслуговування клієнтів; можливість порівнювати ціни і товар, зростання продуктивності через скорочення часу для обслуговування покупців; зручний обмін та управління інформацією.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV (зі змінами та доповненнями).
2. Положення про електронні гроші в Україні затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 №481 (зі змінами та доповненнями).
3. Шимон, С. Електронні гроші: форма грошей чи майнові права вимоги? [Текст] / С. Шимон // Юридична Україна : Щомісячний правовий часопис. 2015. №9. С. 36 - 41.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЦИФРОВИХ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Облік цифрових товарів і послуг є сучасним викликом для фінансових фахівців, оскільки бізнес-моделі в умовах диджиталізації суттєво відрізняються від традиційних. Цифрові товари не мають фізичної форми, що ускладнює облік (відсутність матеріальних запасів, специфічне визнання доходів) та контроль (покладення на ІТ-системи, нові ризики кібербезпеки).

Цифрова трансформація економіки зумовила появу нових бізнес-моделей (SaaS, моделі підписки, продаж ліцензій на цифровий контент), які швидко завойовують ринки. Багато підприємств сьогодні отримують значну частку виручки саме від цифрових товарів та послуг – від програмного забезпечення, що надається за підпискою, до стрімінгових сервісів та онлайн-платформ. Це висуває нові вимоги до бухгалтерського обліку: традиційні підходи визнання доходів та витрат потребували перегляду. МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» було впроваджено саме у відповідь на складні схеми отримання доходів (наприклад, пакетні продажі продуктів та послуг, довготривалі підписки), що актуально для цифрового бізнесу.

Ключовим стандартом для обліку доходів від цифрових товарів і послуг є МСФЗ (IFRS) 15 «Дохід від договорів з клієнтами». Цей стандарт запровадив п'ятиетапну модель визнання доходу, що вимагає ідентифікації усіх зобов'язань за договором та визнання виручки в міру їх виконання. В контексті цифрових продуктів це особливо важливо: наприклад, продаж програмного забезпечення може включати одночасно ліцензію на програму, послуги з підтримки та оновлення. IFRS 15 приділяє особливу увагу ліцензійним угодам через унікальну природу інтелектуальної власності та різноманітні способи її монетизації. Зокрема, стандарт розрізняє: (а) право доступу до інтелектуальної власності протягом дії ліцензії – дохід визнається протягом часу (наприклад, підписка на хмарне ПЗ з постійними оновленнями) та (б) право на використання інтелектуальної власності в стані на момент надання – дохід визнається в момент часу (наприклад, одноразовий продаж цифрового товару без подальших оновлень). Такий підхід забезпечує відображення економічної сутності операцій: виручка співвідноситься з наданням цінності клієнту у часі або одноразово. Важливо, що IFRS 15 замінив попередні стандарти (IAS 18 та IAS 11) і привів до змін облікової політики багатьох технологічних компаній. Наприклад, після впровадження IFRS 15 деякі постачальники ПЗ змушені розподіляти виручку за підписками на дві частини – «ліцензія на використання» (разовий дохід при старті контракту) та «підтримка/оновлення» (дохід, що визнається поступово). Це може прискорювати визнання частини доходу порівняно з попередніми стандартами та зменшувати відображені в балансі суми відстроченої виручки.

Облік цифрових товарів і послуг на практиці вимагає врахування кількох специфічних моментів, а аудитори відповідно адаптують свої процедури. Нижче наведено ключові аспекти, на які звертають увагу компанії сектору SaaS/цифрових послуг і їхні аудитори:

1. Автоматизація обліку підписок. Підприємства SaaS зазвичай впроваджують системи автоматичного управління підписками і білінгом, що інтегровані з бухгалтерськими програмами. Це означає, що дані про всіх клієнтів, договори, виставлені рахунки та платежі автоматично надходять до систем обліку, мінімізуючи ручне введення. Для аудитора така автоматизація – подвійна вигода: з одного боку, менше ризику помилок при ручному обліку, з іншого – можливість отримати з системи повний масив даних для аналізу. На практиці аудитор може запросити вивантаження даних про всі транзакції продажу за рік і застосувати комп'ютерні засоби аудиту (CAAT, Computer-Assisted Audit Techniques) для перевірки повноти та точності записів, виявлення аномальних операцій тощо. Проте, автоматизація

ставити вимогу перевірки ІТ-контролів: аудитор тестує, чи правильно налаштоване програмне забезпечення для розрахунку виручки (наприклад, чи коректно відображає відстрочений дохід та виконання зобов'язань за підписками).

2. Структура договорів і облікова політика. Цифрові послуги часто надаються за індивідуальними контрактами з клієнтами (особливо в B2B-сегменті), які можуть відрізнятися умовами надання ліцензій, підтримки, оновлень. Важливо заздалегідь структурувати типові договори і виробити сувору політику визнання доходу, узгоджену з цими умовами. Для підприємств це означає документувати, як саме визнається виручка за різних сценаріїв (щоквартальна оплата, річна передплата, безстрокові ліцензії тощо) та привести формулювання договорів у відповідність до облікових принципів. Аудитори під час перевірки звертають увагу на таку політику і договори: коли постає питання, чому дохід визнано певним чином, підприємство має мати належне обґрунтування в обліковій політиці або примітках до звітності. Практичний підхід аудитора – вибірково перевірити договори з клієнтами, аби впевнитися, що усі суттєві зобов'язання (наприклад, надання річного доступу до сервісу, техпідтримка) ідентифіковані та відображені відповідно до МСФЗ 15. Особливу увагу приділяють контрактам, що містять кілька компонент (bundle): аудитор перевіряє, чи правильно підприємство розподілило ціну контракту між різними зобов'язаннями (це відповідає 4-му кроку моделі IFRS 15), оскільки від цього залежить розподіл доходу в часі.

3. Регулярні звірки та контролі. На практиці підприємствам рекомендується проводити регулярні реконсиляції даних з продажу, рахунків та бухгалтерських записів – не лише раз на рік, а щокварталу або щомісяця. Для аудитора наявність таких внутрішніх звірок – ознака сильного контролю: це допомагає вчасно виявляти та виправляти розбіжності, замість накопичення помилок до кінця року. Аудитору варто перевірити, чи здійснює клієнт такі звірки (наприклад, звірка кількості активних підписок із відображеною виручкою, звірка даних платіжної системи з обліковими даними тощо). Окрім того, практикуються контрольні листи закриття періоду – внутрішні чеклисти, які відповідальні за облік особи заповнюють під час щомісячного або річного закриття, щоб упевнитися, що всі необхідні коригування зроблено, відстрочені доходи оновлено, витрати розмежовано тощо. Аудитор під час інвентаризації закриття періоду може ознайомитися з такими контрольними листами як частиною доказів належного функціонування внутрішнього контролю.

4. Підготовка до нових стандартів і вимог. Цифровий бізнес динамічний, тому нормативні зміни особливо впливають на нього. Міжнародні стандарти постійно розвиваються: впровадження МСФЗ 15 свого часу радикально змінило підходи до обліку виручки, і підприємствам варто було завчасно оцінити вплив на ключові показники (наприклад, EBITDA, невиконані зобов'язання, внутрішні KPI). Аудитори наразі відстежують, як підприємство впроваджує нові стандарти (наприклад, майбутні оновлення IFRS чи нові вимоги законодавства щодо електронної звітності). Зокрема, в Україні з 2019 року впроваджено електронну фінансову звітність у форматі iXBRL для підприємств, що звітують за МСФЗ, – використання таксономії XBRL підвищує однозначність даних та спрощує їх аналіз. Отже, практичний підхід включає проактивне налаштування процесів під нові вимоги, а аудитори перевіряють, чи враховано такі зміни (наприклад, чи правильно складено електронну звітність згідно з таксономією, чи узгоджені між собою паперова та електронна форми звітності).

Отже, цифрові продукти характеризуються нематеріальністю і часто надаються за новими моделями (SaaS, передплати, електронні ліцензії), тому їх облік регулюється сучасними стандартами. МСФЗ 15 встановлює принцип передачі контролю як основу визнання доходу, що зобов'язує підприємства ретельно аналізувати свої договори з клієнтами. Міжнародні стандарти (зокрема IFRS 15 та пов'язані IFRS) забезпечують єдність підходів: дохід визнається або протягом часу, або в момент, залежно від природи зобов'язання. Особливу увагу слід приділяти компонентам угод: продажі «пакетів» (комбінованих послуг) потребують розподілу виручки, а витрати на залучення контрактів (комісії продаж) – капіталізації та амортизації протягом строку контракту згідно IFRS 15. Коректне застосування цих правил є критично важливим для достовірності фінзвітності цифрових підприємств.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток цифрової економіки є однією з найважливіших трансформацій сучасного суспільства, яка торкається всіх сфер діяльності: виробництва, логістики, державного управління, фінансового сектору, послуг, науки та освіти. У центрі цифрової економіки знаходяться дані - новий стратегічний ресурс, порівнюваний за цінністю з природними ресурсами чи капіталом. Ефективність функціонування підприємств тепер безпосередньо залежить від того, наскільки швидко, повно, структуровано і безпечно вони здатні збирати, обробляти та використовувати інформацію. У цих умовах інформаційні системи обліку, контролю, аналізу та аудиту стають ключовими елементами корпоративної інфраструктури, що забезпечує конкурентоспроможність бізнесу. Сучасні інформаційні системи вже не є просто інструментами автоматизації. Вони перетворюються на комплексні цифрові платформи, здатні синхронізувати всі бізнес-процеси, забезпечувати безперервний контроль, виконувати аналітичні функції та підтримувати ухвалення стратегічних рішень. Штучний інтелект, машинне навчання, хмарні технології, блокчейн, Big Data, роботизована автоматизація процесів (RPA), системи Business Intelligence (BI) та інші технології формують нову архітектуру обліково-аналітичного середовища.

Історично бухгалтерський облік розвивався від простих реєстраційних систем до інтегрованих цифрових платформ. На ранніх етапах облік був повністю паперовим, а обробка даних здійснювалась вручну. Запровадження комп'ютерів та перших програм у 1980-1990-х роках дозволило автоматизувати окремі процедури, але вони залишалися ізольованими. Сьогодні облік функціонує на основі великих масштабованих систем ERP та хмарних платформ, що інтегрують усі процеси підприємства. У сучасних умовах змінюється не лише технологія, а й концепція обліку. Відбувається перехід від постфактумного фіксування операцій до реєстрації подій у режимі реального часу. Інформаційні системи здатні отримувати дані автоматично з POS-терміналів, датчиків IoT, мобільних пристроїв, CRM-систем, логістичних платформ, банківських сервісів, податкових ресурсів держави тощо. Серед ключових характеристик сучасних систем обліку в цифровій економіці виділяють: повну автоматизацію рутинних операцій, інтегрованість у загальну інформаційну систему підприємства, модульність та масштабованість, використання хмарних технологій для забезпечення доступності, підвищений рівень безпеки й криптозахисту, здатність працювати з великими масивами даних. Цифровізація обліку також сприяє підвищенню якості фінансової інформації: вона стає більш своєчасною, точнішою, структурованою. Це дозволяє підприємствам переходити від реактивного до проактивного управління, оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, значно швидше формувати фінансову звітність, планувати ресурси та аналізувати ефективність бізнес-процесів.

Також, важливим фактором був і залишається контроль. Він є невід'ємною складовою фінансово-господарської діяльності, що забезпечує достовірність даних, законність операцій і мінімізацію ризиків. Традиційно контроль був вибіркоким і здійснювався переважно вручну. Проте цифрова економіка радикально змінила ці підходи. Сучасні інформаційні системи дають змогу здійснювати контроль у режимі реального часу, автоматично відслідковуючи всі операції, їх правильність, повноту та відповідність встановленим нормам. Механізми

контролю вбудовуються безпосередньо в інформаційну систему, що зменшує кількість помилок і шахрайських дій. Використання інтелектуальних алгоритмів дозволяє виявляти аномальні операції, аналізувати ризики, контролювати відповідність руху матеріальних цінностей, виявляти нетипові патерни поведінки користувачів. Це змінює саму роль контролю – він стає не каральним, а попереджувальним. Система сама повідомляє про ризики, ще до того, як вони спричинять збитки. Цифрова економіка сприяє розвитку концепції continuous control – безперервного контролю, який здійснюється автоматичними алгоритмами без участі людини. Це скорочує витрати на контроль, підвищує його якість і гарантує своєчасність інформації. Крім того, використання хмарних технологій забезпечує доступність контролю для керівництва з будь-якого місця.

Розвиток систем економічного аналізу в епоху Big Data і штучного інтелекту. Економічний аналіз традиційно ґрунтувався на історичних даних і здебільшого застосовував класичні статистичні методи. Цифрова економіка надає зовсім нові можливості: сьогодні підприємства мають величезні обсяги інформації, що потребують спеціальних інструментів для обробки. Системи бізнес-аналітики (BI-платформи) дозволяють автоматично збирати дані з різних джерел, виконувати глибинний аналіз, візуалізувати інформацію у вигляді інтерактивних панелей, створювати прогнози моделі. Такі системи посилюють можливості управлінського персоналу, забезпечуючи швидкий доступ до ключових показників. Розвиток машинного навчання дає змогу виявляти складні нелінійні залежності, які неможливо розпізнати традиційними методами. Це відкриває шлях до інтелектуального аналізу даних (data mining). Системи прогнозування використовують нейронні мережі, що дозволяє точно моделювати поведінку ринків, споживачів, конкурентів, визначати оптимальні стратегії виробництва. Big Data революціонізують аналітику, оскільки дозволяють враховувати не лише фінансові й виробничі показники, але й неструктуровані дані: текстові відгуки, поведінку клієнтів, погоду, логістичні дані, статистику соціальних мереж. Це забезпечує формування багатовимірної аналітичної картини, що суттєво підвищує точність управлінських рішень.

Надалі дуже значущих трансформацій зазнав аудит, а саме цифрових трансформацій. Аудит – одна з галузей, що найбільше змінюється під впливом цифровізації. Якщо раніше аудиторі перевіряли лише вибірку фактів, то сучасні технології дозволяють здійснювати суцільну перевірку всіх операцій. Цифровий аудит (e-audit) ґрунтується на використанні електронних документів, автоматичних засобів перевірки, алгоритмів машинного навчання та інтелектуальних систем аналізу. Інструменти, як-от ACL, IDEA, Power BI, SQL-аналітика, дають змогу працювати із сотнями тисяч або мільйонами транзакцій. Блокчейн відкриває принципово новий вектор розвитку аудиту, оскільки забезпечує незмінність, прозорість та достовірність записів. У майбутньому аудит може стати безперервним, коли аудиторські системи будуть автоматично перевіряти кожну дію в режимі реального часу. Це змінює професійну компетентність аудитора: окрім традиційних знань, фахівець повинен володіти навичками роботи з даними, програмуванням на базовому рівні, розумінням алгоритмів штучного інтелекту та систем блокчейну. Аудитор майбутнього – це спеціаліст, який комбінує фінансові, технологічні та аналітичні компетентності.

І в останню чергу, але точно не по значущості варто згадати про інформаційну безпеку. На мою думку, вона виступає як ключовий елемент інформаційних систем, адже цифровізація супроводжується збільшенням ризиків: кібератак, витоку даних, несанкціонованого доступу, фальсифікації інформації. Тому інформаційна безпека є невіддільною складовою сучасних інформаційних систем обліку, контролю та аудиту. Системи повинні забезпечувати криптографічний захист, багаторівневу автентифікацію, аудит доступів, резервне копіювання, захист від кібератак та відповідність міжнародним стандартам (ISO/IEC 27001, COSO, COBIT). Блокчейн пропонує найвищий рівень безпеки завдяки незмінності даних та децентралізованій архітектурі, що значно ускладнює можливість фальсифікації. Але варто пам'ятати, що за контролем, захистом і т.д. в першу стоять люди, а саме компетентні фахівці.

І наразі відбувається зміна ролі бухгалтера, аудитора та аналітика в цифрову епоху, адже цифровізація змінює вимоги до фахівців. Рутинні функції поступово автоматизуються, натомість зростає потреба в аналітичних, стратегічних, цифрових компетенціях. Бухгалтер майбутнього – це аналітик, який працює з інформаційними системами та штучним інтелектом. Аудитор майбутнього – це фахівець, що володіє інструментами автоматичного аналізу та оцінки ризиків. Аналітик майбутнього – це спеціаліст, здатний працювати з Big Data, прогнозними моделями та алгоритмами машинного навчання. Тож важливо нагадати, що ці люди стараються, вкладають душу та поновлюють свої професійні навички саме заради нас і їх треба поважати, як і будь-яку іншу людину чи представника різноманітних професій у наш час.

І як підсумок можемо зазначити, що цифрова економіка радикально змінює парадигму обліку, контролю, аналізу та аудиту. Інформаційні системи стають центральним елементом управління підприємством. Вони забезпечують автоматизацію, інтеграцію, аналітичну підтримку, безпеку, прозорість та ефективність економічних процесів. Водночас цифровізація вимагає від фахівців нових знань і навичок. Майбутнє обліку та аудиту – це повна автоматизація, безперервний моніторинг, глибока аналітика та використання інтелектуальних технологій. Трансформація відкриває нові можливості, але одночасно висуває нові виклики, що потребують адаптації, інвестицій у човічий капітал та модернізації бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Романчук О.М. Інформаційні системи та технології в обліку. - Київ: Центр учбової літератури, 2019.
2. Romney M., Steinbart P. Accounting Information Systems. - Pearson, 2018.
3. Gelinas U., Dull R. Accounting Information Systems. - Cengage Learning, 2014.
4. Kokina J., Davenport T. The Emergence of Artificial Intelligence in Accounting. - Accounting Horizons, 2017.
5. Appelbaum D., Kogan A., Vasarhelyi M. Big Data and Audit Analytics. - Rutgers University, 2017.
6. Knechel W. Audit Theory and Practice. - Cambridge Publishing, 2020.
7. Rezaee Z. Blockchain Technology and Its Implications for Auditing. - Journal of Emerging Technologies in Accounting, 2019.

УДК 657.471:339.372.7

Гарміда Тетяна,
здобувачка спец. 071 Облік і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Науковий керівник: Фатенок-Ткачук А. О., к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ПРОСТРОЧЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ І ТОВАРІВ

Своєчасний та достовірний облік запасів є ключовим елементом фінансової звітності підприємства. Особливого значення набуває правильне відображення в обліку простроченої готової продукції та товарів, оскільки такі активи можуть втрачати свою економічну корисність і безпосередньо впливати на фінансові результати та показники ліквідності підприємства.

Відповідно до положень НП(С)БО 9 Запаси [1] запаси на дату балансу оцінюють за найменшою величиною – первісною вартістю або чистою вартістю реалізації (ЧВР). Прострочені товари і готова продукція, хоч і не виділяються окремо в нормативних актах, залишаються запасами до уцінки або списання. У разі втрати споживчої цінності чи зниження вартості підприємство зобов'язане зменшити їх балансову вартість до ЧВР, визначаючи суму

уцінки витратами звітнього періоду. Аналогічний підхід передбачений і в міжнародному стандарті IAS 2 «Inventories» [2].

У практичному аспекті уцінка простроченої продукції та товарів здійснюється у випадках, коли їх чиста вартість реалізації є нижчою за балансову. Різниця між цими величинами визначається витратами поточного періоду. Якщо продукція підлягає уцінці, проводиться запис: Дт 946 «Втрати від знецінення запасів» - Кт 282 «Товари» на суму зниження вартості. У разі неможливості реалізації або використання товарів здійснюється повне списання: Дт 946 – Кт 26 «Готова продукція», а для торговельних підприємств додатково списується торгова націнка (Дт 285 – Кт 282). Якщо при придбанні таких товарів був сформований податковий кредит з ПДВ, у момент списання нараховуються компенсуючі податкові зобов'язання (Дт 947 або 949 – Кт 641), а витрати на утилізацію відображаються як інші операційні витрати (Дт 949 – Кт 631). У випадках, коли уцінену продукцію все ж реалізовано, собівартість відображається проведенням Дт 902 – Кт 282, а дохід – Дт 361 – Кт 702. Якщо згодом ЧВР зростає, можливе сторнування частини уцінки (Дт 282 – Кт 719) [3].

Крім бухгалтерських аспектів, важливо враховувати й юридичні вимоги, що регулюють обіг та списання простроченої продукції. Так, продаж товарів із закінченим строком придатності прямо заборонений ч. 3 ст. 7 Закону України «Про захист прав споживачів» [4] та п. 14 Правил № 185, а такі товари підлягають обов'язковому вилученню з обігу, утилізації або знищенню відповідно до Закону України № 1393-XIV «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» [5]. Ця правова база створює підґрунтя для списання запасів з балансу, яке оформлюється відповідними актами комісії, інвентаризаційними документами та первинними бухгалтерськими формами. Власне у бухгалтерському обліку прострочена продукція класифікується як понаднормова втрата, а не природний убуток, що зумовлює необхідність відображення уцінки або списання разом із пов'язаними витратами у звітному періоді. Особливо це стосується торговельних підприємств, де додатково списується торгова націнка. Не менш важливим є податковий аспект: у випадку, якщо при придбанні таких товарів підприємство відобразило податковий кредит з ПДВ, в момент їх списання виникає обов'язок нарахувати компенсуючі податкові зобов'язання згідно з п. 198.5 Податкового кодексу України, а витрати на утилізацію чи знищення можуть враховуватися у складі інших операційних витрат [3].

Таким чином, облік прострочених запасів включає три основні складові: бухгалтерську – уцінка чи списання за НП(С)БО 9 та IAS 2; юридичну – дотримання норм вилучення з обігу; податкову – нарахування компенсуючих ПДВ-зобов'язань і витрат на утилізацію. Їх комплексне врахування забезпечує достовірність звітності, законність операцій і зниження податкових ризиків, що особливо важливо для торговельних підприємств і виробників продукції з обмеженим терміном придатності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства Фінансів України від 20.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-02_ukr_2016.pdf
3. Судова практика. (2024). Порядок списання прострочених харчових продуктів: судова практика. URL: <https://7eminar.ua/news/1849-zapasi?page=43>
4. ЗУ Про захист прав споживачів: Відомості Верховної Ради УРСР (БВР), 1991, № 30, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
5. ЗУ Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Відомості Верховної Ради України (БВР), 2000, № 12, ст. 95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text>

ОЦІНКА МЕТОДІВ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Калькулювання собівартості є важливим етапом в управлінні підприємством, адже це процес визначення витрат на одиницю продукції за визначеними статтями фактичних витрат. «Калькулювання – це система розрахунків для отримання інформації, яку використовують для оцінювання випущеної продукції і визначення фінансових результатів, обґрунтування стратегії виробництва, ціноутворення, оцінювання діяльності керівника центру відповідальності» [1].

На підприємстві, зокрема в автотранспортній галузі, вибір методу обліку витрат та калькулювання собівартості є важливим фактором для забезпечення достовірності управлінської інформації. Найчастіше використовуються такі методи, які дозволені і НП(С)БО 16 «Витрати»: позамовний, нормативний, а також стандарт-костинг. «Визначення методів обліку витрат на виробництво продукції та калькулювання її собівартості повинні враховувати ряд організаційних моментів в управлінні та виробництві підприємства, серед яких: вид його економічної діяльності, тип виробництва, особливості технологічного й виробничого процесу та інші» [2].

В Методичних рекомендаціях з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті зазначено, що «облік і калькулювання фактичної собівартості перевезень на транспортних підприємствах здійснюється з використанням нормативного, стандарт-костингу, позамовного методів або простим підрахунком витрат» [4].

Суть позамовного методу полягає в тому, щоб визначати та обліковувати витрати та кожним замовленням, яке приймається до виконання. Калькуляція за цим методом визначатиметься за встановленими статтями, які визначаються відповідною галуззю та керівником підприємства.

Нормативний метод характеризується тим, що до кожного замовлення складають нормативну калькуляцію на підставі встановлених діючих норм і кошторисів витрат.

На нашу думку для транспортного підприємства доцільним є позамовний метод, адже кожне перевезення чи замовлення може мати індивідуальні характеристики, а витрати – фіксуватись за конкретним маршрутом, автомобілем або клієнтом.

Калькулювання собівартості послуг здійснюється з урахуванням прямих витрат (паливо, зарплата водіїв, знос транспортного засобу) та частки непрямих витрат (амортизація, ремонт, тощо). Для об'єктивного калькулювання витрат важливо обрати оптимальну базу для розподілу непрямих витрат – наприклад, пробіг у кілометрах або кількість рейсів.

Для оперативного контролю ефективності також доцільне використання методу стандарт-костинг, що дозволяє швидко аналізувати маржинальний прибуток і приймати управлінські рішення щодо доцільності виконання певних замовлень. Це сучасніша західна модель нормативного методу, яка також базується на попередньо встановлених стандартах витрат, але включає в себе глибший аналіз причин відхилень, чітке розділення відповідальності за них, та активне використання для управлінських рішень і мотивації персоналу. У стандарт-костингу відхилення класифікуються, наприклад, за ефективністю, ціною, обсягом виробництва тощо.

На підприємстві розраховується виробнича та повна собівартість наданих послуг. Виробнича собівартість являє собою сукупність прямих та непрямих виробничих витрат на виконання замовлення. Повна собівартість окрім прямих та непрямих виробничих витрат включає ще непрямі невиробничі витрати.

Виробнича собівартість визначається для розрахунку фактичних витрат, оцінки залишків незавершеного виробництва, аналізу ефективності надання послуг та для цілей податкового обліку.

Повна собівартість визначається для того щоб можна було визначити реальну прибутковість рейсів, для формування цінової політики та при стратегічному плануванні та бюджетуванні, а також для цілей управління.

Також, має значення і застосування методу обліку витрат і калькулювання собівартості послуг при відображенні у звітності. Так, для формування собівартості послуг і відображення її у Звіті про фінансові результати застосовують вимоги НП(С)БО 16 «Витрати» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3,5].

Підсумовуючи, можемо сказати, що калькулювання собівартості послуг є важливим елементом системи управлінського обліку, що здатне забезпечити підприємство достовірною інформацією для прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Правильне визначення собівартості дає змогу оцінити ефективність виробництва, контролювати витрати та підвищувати рентабельність діяльності. Рациональна організація процесу калькулювання сприяє виявленню резервів зниження витрат і підвищенню конкурентоспроможності послуг на ринку.

Список використаних джерел

1. Кулинич М.Б., Фреюк В.В. Взаємозв'язок методів калькулювання і методів обліку витрат у вітчизняній і міжнародній обліковій практиці. *АГРОСВІТ*. 2014. №7. С.63-68. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=agrosvit_2014_7_1_4 (дата звернення: 03.11.2025).
2. Глушач Ю., & Фальченко О. (2021). Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. *Економіка та суспільство*, (29). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-49> (дата звернення: 03.11.2025).
3. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати». Затв. Наказом МФУ від 31.12.1999р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
4. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті. Затверджене Наказом Міністерства транспорту від 05.02.2001 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01#Text> (дата звернення: 07.11.2025).
5. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затв. Наказом МФУ від 28.02.2013 р. № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 07.11.2025).

КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ВИДАМИ КОНТРАГЕНТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ

В умовах стрімкого розвитку економіки та зростання фінансових ризиків управління дебіторською заборгованістю стає ключовим фактором для забезпечення стабільної діяльності підприємства. Ця складова оборотних активів є однією з найвагоміших, адже вона безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність та швидкість обігу капіталу.

Дослідження набуває особливої актуальності в обґрунтуванні вдосконалення методів класифікації дебіторської заборгованості, оскільки традиційний підхід, заснований на строках погашення, характері виникнення чи ступені ризику, не завжди відображає реальну структуру взаєморозрахунків підприємства з його контрагентами. У сучасних умовах доцільно доповнити підходи до поділу дебіторської заборгованості за критерієм виду контрагента. Це сприятиме більш точній оцінці фінансових ризиків, дозволить ефективніше прогнозувати грошові надходження, а також підвищить результативність управління оборотними активами.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності удосконалення класифікації дебіторської заборгованості шляхом виокремлення її за видами контрагентів – фізичними особами, юридичними особами приватної форми власності, комунальними та державними підприємствами. Запропонована класифікація дозволить підвищити точність обліково-аналітичної інформації, що сприятиме оптимізації процесу управління оборотними активами.

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості покупців за реалізовані товари або надані послуги. У фінансовій звітності вона відображається як актив, що відображається в розділі поточних активів. Залежно від терміну погашення, дебіторська заборгованість класифікується на поточну, строк якої не перевищує 12 місяців, і довгострокову, що перевищує 12 місяців. Такий розподіл відповідає нормам НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», у якому визначаються правила визнання, оцінки та створення резервів для сумнівних боргів. У балансі дебіторська заборгованість входить до розділу поточних активів.

Дебіторська заборгованість підлягає класифікації не лише за строками погашення, але й за іншими характеристиками відповідно до потреб обліку й аналізу. Зазвичай її поділяють на монетарну та немонетарну, що має особливе значення під час здійснення зовнішньоекономічних операцій, наприклад, для обліку курсових різниць. Згідно з НП(С)БО 10 прийнято також виділяти звичайну дебіторську заборгованість і сумнівну. Крім цього, в бухгалтерській практиці рахунки дебіторської заборгованості часто деталізуються за типами договорів і строками виконання платежів, наприклад, розрахунки з покупцями, підзвітними особами чи працівниками.

Наразі на багатьох підприємствах дебіторська заборгованість обліковується загальною (наприклад, на одному субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями») без поділу за категоріями контрагентів. Такий підхід ускладнює оперативний аналіз та управління, стає неможливо своєчасно виявляти проблемні або прострочені борги та розуміти їхню структуру за групами клієнтів (зокрема за комунальними, приватними або бюджетними установами). Відсутність розподілу за категоріями контрагентів не дає підприємству інформацію про середній строк оплати в розрахунках із кожною групою покупців, а також даних про обсяг ризикових боргів по кожній категорії. Це знижує точність планування грошових потоків і перешкоджає запобіганню недостатці коштів. Саме тому виникає потреба в окремій класифікації дебіторської заборгованості за видами контрагентів, вона дозволить деталізувати

фінансові потоки, полегшить контроль за виконанням платіжних зобов'язань та сприятиме своєчасному реагуванню на наростання проблемних боргів.

Для повного розуміння специфіки кожної групи боржників доцільно охарактеризувати основні категорії контрагентів, із якими підприємства найчастіше мають справу в рамках дебіторських розрахунків. До таких груп належать:

1. Фізичні особи – це зазвичай роздрібні споживачі або підрядники, які отримали товари чи послуги переважно для особистих потреб. Такі контрагенти здебільшого розраховуються оперативно. Оплата від фізичних осіб зазвичай відбувається в короткі строки. Аналітичний облік за фізособами дає змогу стежити за тенденціями розрахунків населення.

2. Юридичні особи приватної форми власності – це комерційні підприємства й організації, які укладають стандартні договори купівлі-продажу чи надання послуг. Зазвичай вони мають певні умови відстрочки платежу та кредитні ліміти, встановлені на основі переговорів. Стан розрахунків із такими контрагентами залежить від платоспроможності бізнесу та ринкових умов. Деталізація за такими компаніями дозволяє коригувати політику надання торгового кредиту і запобігати ризикам при погіршенні фінансового стану клієнтів.

3. Комунальні підприємства – це здебільшого міські постачальники послуг, які мають власні механізми бюджетного фінансування. Тому комунальні підприємства часто сплачують за товари та послуги лише після отримання коштів з місцевого бюджету. Розрахунки з ними зазвичай затримуються на початку бюджетного року. Такий специфічний цикл платежів зумовлює необхідність гнучкої договірної політики та окремого контролю дебіторської заборгованості за такими платежами.

4. Державні (бюджетні) установи та підприємства – це підрозділи державних органів, вищі навчальні заклади, лікарні, держпідприємства тощо. Їх фінансування здійснюється за рахунок державного бюджету, через що строки платежів часто визначаються відповідно до бюджетного циклу. Як правило, борги бюджетних установ вважаються менш ризикованими, проте вони можуть сплачувати із затримкою через погодження платежів. В умовах обліку корисно виділяти цю групу контрагентів окремо, аби враховувати особливості бюджетних платежів і вести цільовий моніторинг їхньої заборгованості.

Упровадження класифікації дебіторської заборгованості за видами контрагентів забезпечує вагомі переваги для обліку та фінансового управління підприємства. Цей підхід дозволяє поглибити аналітику розрахунків, своєчасно виявляти прострочені або проблемні борги, ефективніше контролювати платіжну дисципліну та управляти ризиками. Завдяки деталізації заборгованості за видами контрагентів спрощується встановлення кредитних лімітів і створення резервів сумнівних боргів, що сприяє більш об'єктивному відображенню фінансового стану. Окрім цього, поділ дебіторської заборгованості покращує планування грошових потоків, підвищує точність прогнозування надходжень і зміцнює платоспроможність підприємства. Загалом, класифікація за контрагентами підвищує ефективність обліково-аналітичної роботи та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затв. наказом Міністерства фінансів України від 08 жовт. 1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 10.11.2025).
2. Шигун М. М., Мухомор Г. В. Економічна природа дебіторської заборгованості як активу. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-110> (дата звернення 10.11.2025).
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 10.11.2025).

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ

Товарні запаси виступають об'єктом товарних операцій - операцій з купівлі та продажу товарів. «Товарні запаси займають вагомe місце в складі майна суб'єкта господарювання, який займається торговельною діяльністю. Вони забезпечують постійність, безперервність, ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку. В свою чергу, це вимагає повної, достовірної інформації про наявність та рух товарних запасів, яку може надати тільки бухгалтерський облік» [1].

В цілях бухгалтерського обліку і оподаткування поняття «товарні запаси» визначене правовими актами:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: «активи - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [2];

- НП(С)БО 9 «Запаси»: «активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; запаси включають товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу» [3];

- Податковий кодекс України: «матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення» [4].

Класифікацію товарних запасів у науковій літературі розглядають з позиції обліку і управління. Систематизувавши підходи до класифікації товарних запасів Гужавіна І.В. [5] пропонує класифікувати товарні запаси для організації обліку та контролю (таблиця 1). Таку ж класифікацію товарних запасів розглядають у монографії Кудирко О.М. та інші [6].

Таблиця 1 - Класифікація товарних запасів

Ознака	Види
За місцезнаходженням	на підприємствах торгівлі; у промисловості; у дорозі
За джерелами виникнення	власні; позикові (залучені) або запаси, які не є власністю підприємства (товари на комісії; одержані в межах договорів комісії (консигнації) поруки та інших цивільно-правових договорів
За ступенем лімітування	нормовані; ненормовані
За строками	запаси на початок періоду; запаси на кінець періоду
За одиницями виміру	абсолютні; відносні
За призначенням	поточного зберігання; сезонного призначення; дострокового завезення; цільові товарні запаси
За ступенем використання	витратні; резервні або буферні
За функціональними типами	матеріальний запас; запаси фізичного розподілу
За видами	продовольчі; непродовольчі

Джерело: сформовано на основі [5].

На думку Занько Б.М. товарні запаси як об'єкт обліку слід класифікувати за такими критеріями: «за правом власності; за прийнятою оцінкою для відображення в обліку; за прийнятим методом оцінки при списанні на реалізацію; за способом відображення транспортно-заготівельних витрат; за застосуванням торгової націнки, а також за іншими критеріями, що наведені в дисертаційній роботі» [7].

Для управління товарними запасами та менеджменту Крещенко О.В. зауважує, що «класифікаційні ознаки товарних запасів необхідні для ефективного їх управління» [8] і пропонує «не тільки класифікаційні ознаки та види товарних запасів, але й обґрунтовано управлінський результат в разі їх практичного використання» [8] (таблиця 2). Крім того, товарні запаси можуть набувати і різних форм: запаси на складі, в торгівельному залі, в дорозі.

Таблиця 2 – Класифікація товарних запасів для управлінських потреб

Ознака	Результат
За економічними параметрами	Оцінка ступеня стабільності продаж
за параметрами системи регулювання товарних запасів	оцінка ступеня участі підприємства в управлінні товарними запасами
за фізичними властивостями	спеціальні вимоги до зберігання SKV
за фінансовими аспектами	за джерелами фінансування
за параметрами партій надходження	число (кількість) можливих постачальників
за впливом товарних запасів на результати діяльності підприємства	оцінка рівню потенційної доходності

Джерело: [8].

Для ефективної роботи економічно найвигіднішої системи «точно, своєчасно», запропоновано в управлінському обліку ввести поняття «віртуальні товари». Облік «віртуальних товарів» буде здійснюватися на основі виставлених та отриманих замовлень, рахунків, підписаних угод і навіть не підтверджених документально намірів менеджерів щодо закупівлі та продажу товарів підприємства. Для того щоб менеджери могли орієнтуватися в тому, що чекає на них завтра (виконання додаткового замовлення або ж про потребу в закупівлі додаткової партії товару), запропоновано вести «Відомість обліку руху товарів на віртуальному складі» [9].

Отже, за результатами дослідження можемо зробити висновок, що товарні запаси класифікують переважно за їх ідентифікацією та цільовим призначенням:

- за галузями економіки (в торгівлі, промисловості, тощо);
- товари (на складі, в продажі, в дорозі);
- запаси;
- власні і позикові запаси;
- поточного зберігання, сезонного призначення, дострокового зберігання;
- продовольчі і непродовольчі.

Список використаних джерел

1. Степаненко О. Товарні запаси як об'єкт обліку та управління: науково-практичний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Випуск 2 (11). С. 157-163.
2. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. Наказом МФУ від 28.02.2013 р. № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 24.10.2025).
3. Запаси: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 затв. Наказом МФУ від 20.10.1999р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 23.10.2025).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.10.2025).
5. Гужавіна І.В. Особливості обліку запасів на торговельних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8420> (дата звернення: 27.10.2025).
6. Обліково-аналітичне забезпечення в системі управління товарними операціями підприємства: Монографія / О. М. Кудирко та ін. Agenda Publishing House Ltd, London, United Kingdom, 2022. 136 с.
7. Занько Б.М. Облік, аналіз та аудит товарних запасів на підприємствах торгівлі: дис. ... канд.. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2001.22с.
8. Крещенко О.В. Управління товарними запасами торговельного підприємства за категорійним менеджментом : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Донецьк, 2014. 23 с.
9. Полянська О.А., Чабанюк О.М., Кондрич С.В. Управлінський облік товарних запасів: напрями удосконалення методики. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 19. С. 1325-1333.

Гнасюк Марія,
здобувачка освіти 1-го освітнього рівня (магістр)
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: Фатенок-Ткачук Алла Олександрівна,
к.е.н., доц. кафедри обліку і оподаткування

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗА ОСНОВНИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ

Сучасна роль бухгалтерського обліку посилилась після початку повномасштабної війни і вийшла на новий рівень відповідальності перед суспільством та міжнародними економічними спільнотами. Відновлення пошкодженої та зруйнованої внаслідок війни інфраструктури нашої країни вже відбувається, та, з часом набирає нових обертів, які, в свою чергу, спричиняють нові форми і методи міжнародного цільового фінансування процесів відновлення.

Поняття «цільове фінансування» застосовується при в пунктах 16-19 ПБУ-15, що встановлюють правила списання сум цільового фінансування з балансу з одночасним визнанням доходу. Але визначення цього поняття там не наведено. Цільове фінансування – це кошти, отримані підприємством для здійснення заходів цільового призначення. [3]

Кошти цільового фінансування і цільових надходжень можуть надходити на підприємство з державного та місцевого бюджетів як дотації, поточні та капітальні трансферти для фінансування заходів цільового призначення, як цільові внески фізичних і юридичних осіб, також можливі надходження у вигляді субсидії, асигнування з бюджету та позабюджетних фондів. [2]

Облік таких коштів регулюється:

1. Національними стандартами бухгалтерського обліку (НСБО)
2. Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ)
3. Податковим кодексом України
4. Бюджетним кодексом України (для державного сектору)

Основними принципами обліку цільового фінансування є цільовий характер характеризується тим, що кошти використовуються тільки за призначенням, другим принципом є визнання доходів – доходи визнаються в момент виконання умов їх використання, третій принцип розмежування коштів, тобто потрібно окремо обліковувати надходження та використання цих коштів, і останнім основним принципом обліку цільового фінансування є звітність перед донором, отримувач зобов'язаний подавати фінансові та аналітичні звіти, що теж не є менш важливим.

Цільове фінансування — це форма надходження коштів (грошових або матеріальних ресурсів), яка передбачає їх використання виключно на певну, заздалегідь визначену мету. Такі ресурси надаються підприємству або організації на умовах цільового призначення, тобто отримувач не має права розпоряджатися ними вільно, як власними доходами. [4]

В економічному напрямку цільове фінансування має подвійний характер. З одного боку, це джерело фінансових ресурсів, яке сприяє розвитку підприємства або виконанню соціальних, наукових, культурних проєктів. А з іншого це зобов'язання перед надавачем коштів, адже підприємство повинно підтвердити їх цільове використання документально. [1]

Невиконання умов цільового використання отриманих коштів може мати низку серйозних наслідків як для організації, так і для її репутації. По-перше, у разі виявлення нецільового використання фінансування може бути прийнято рішення про повернення отриманих коштів у повному обсязі або частково. Це створює додаткове фінансове навантаження та може ускладнити подальшу діяльність організації.

По-друге, такі дії можуть спричинити нарахування податкових зобов'язань, оскільки сума, використана не за призначенням, може бути визнана оподатковуваним доходом. У результаті організація може бути змушена сплатити податки, штрафи та пеню.

І нарешті, невиконання умов може призвести до втрати довіри з боку донорів, партнерів та контролюючих органів. Це може негативно вплинути на можливість отримання фінансування у майбутньому, участь у грантових програмах або співпрацю з іншими установами. [1]

Отже, дотримання умов цільового використання коштів є вкрай важливим для забезпечення прозорості, фінансової стабільності та сталого розвитку організації.

Цільове фінансування — це кошти або інші ресурси, надані організації для виконання певних завдань, реалізації програм чи проєктів відповідно до визначених умов. Таке фінансування може відрізнятися за джерелами, формою надання та умовами повернення.

За джерелами надходження цільове фінансування може надходити з різних джерел, серед них:

- Державне фінансування — включає бюджетні програми, субвенції, дотації, які надаються з державного бюджету для реалізації суспільно важливих проєктів.
- Муніципальне фінансування — здійснюється з місцевих бюджетів та спрямоване на підтримку регіональних ініціатив, розвиток інфраструктури або соціальних програм.
- Приватне фінансування — надходить у вигляді внесків засновників, грантів, благодійних пожертв чи спонсорської допомоги. Таке фінансування є гнучкішим і часто підтримує інноваційні або соціально значущі ініціативи.
- Міжнародне фінансування — забезпечується міжнародними організаціями та фондами, такими як ЄС, ООН, USAID тощо. Зазвичай воно спрямоване на розвиток, модернізацію та впровадження найкращих світових практик.

Цільові ресурси можуть бути надані в різних формах:

- Грошові кошти — найпоширеніший вид фінансування, який передбачає перерахування певної суми на рахунок отримувача.
- Матеріальні цінності — це передача обладнання, техніки, матеріалів, товарів чи інших ресурсів, необхідних для реалізації проєкту.
- Послуги або роботи, що оплачуються донором — донор може самостійно оплачувати певні послуги (наприклад, навчання персоналу, проведення досліджень, оренду приміщень), не передаючи кошти безпосередньо отримувачу. [5]

Цільове фінансування може бути як безповоротним, так і поворотним. Безповоротне фінансування — це гранти, благодійна допомога або інші види підтримки, які не потребують повернення коштів за умови їх цільового використання. Поворотне фінансування — передбачає надання коштів на пільгових умовах, наприклад, у вигляді цільових кредитів або позик, які необхідно повернути після завершення проєкту.

Таким чином, класифікація цільового фінансування дозволяє систематизувати його за основними критеріями та ефективніше планувати використання отриманих ресурсів.

Висновок. Цільове фінансування – важливий ресурс для підтримки підприємницької діяльності. Воно охоплює міжнародну допомогу, субсидії, благодійні внески й гуманітарну підтримку. Облік ведеться за спрощеними процедурами, але з обов’язковим документуванням. Кошти мають використовуватись лише за призначенням, адже порушення тягне відповідальність. Організації мають звітувати прозоро, дотримуючись вимог донорів і контролюючих органів. Податкові пільги можливі лише при цільовому використанні. Ефективний облік – це не лише вимога закону, а й запорука стійкості держави.

Список використаних джерел

1. Цільове фінансування для підприємства: як обліковувати // *AV Study*. — Листопад 2025.
2. Солошенко Л. Отримуємо цільове фінансування // *Податки & бухгалтерія*. — 2025. — № 12 (листопад).
3. Цільове фінансування і цільові надходження // *НК/Бухгалтерія*. — Листопад 2025.
4. Рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» // *Головбух Бюджет*. — Листопад 2025.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. — Київ, 1999.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ: РОЛЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ

У теперішніх умовах господарювання точна оцінка запасів виконує важливу роль у формуванні достовірної фінансової звітності підприємства.

Запаси складають чималу частину активів підприємства, тому від обраного методу оцінки при їх вибутті буде залежати не лише собівартість реалізованої продукції, а й фінансовий результат діяльності підприємства [1].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (надалі НП(С)БО 9 «Запаси») підприємство зобов'язане забезпечити логічну послідовність у використанні методів оцінки та відповідність економічному змісту цих операцій. Це означає, що підприємство повинне вибрати такий метод оцінки запасів, який як найкраще буде відображати реальний економічний зміст. Логічна послідовність передбачає, що метод оцінки, що обраний на початку звітного періоду має використовуватись протягом усього цього періоду.

Вчені досліджуючи важливість правильного вибору методу оцінки запасів, підкреслюють, що методи оцінки активів і зобов'язань є одним із найважливіших аспектів бухгалтерської практики адже вони безпосередньо впливають на фінансові результати, а також фінансову звітність підприємства.

М.Р. Лучко, І.Д. Бенько, С.Р. Яцишин та Н.Г. Мельник в своїй роботі підкреслюють, що правильний вибір методу оцінки визначає достовірність й точність фінансової звітності. Це у свою чергу має значення для зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори, аудитори [2, с.123].

О.Г. Радева та А.В. Гнідкова аналізуючи вплив міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) на використання методів оцінки в Україні зазначають, що у зв'язку переходу до міжнародних стандартів безліч підприємств стикаються з проблемами адаптації. Неправильний вибір методу оцінки призводить до спотворення фінансової звітності, що, в результаті впливає в першу чергу на репутацію підприємства а також його здатність залучати інвестиції [3].

В цілому, правильний вибір методу оцінки буде визначати не лише точність і достовірність фінансової звітності, але й здатність підприємства до адаптації до міжнародних стандартів. Науковці стверджують, що підприємства повинні приділяти увагу підготовці своїх працівників до роботи за МСБО, оскільки це впливає на зниження ризиків для підприємства та покращує його конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Придбані виробничі запаси відображаються в обліку за первісною вартістю, на формування якої впливає багато чинників, як наприклад купівельна вартість, величина транспортно-заготівельних витрат, тощо.

У більшості випадків неможливо визначити з якого конкретно придбання і яку частину запасів було використано, а яка залишилась на складі. А тому НП(С)БО 9 «Запаси» визначено п'ять методів оцінки запасів при їх вибутті, кожен з яких має свої перемоги та недоліки.

Так, оцінка виробничих запасів при їх вибутті здійснюється за одним із таких методів :

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження (метод ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу [1].

Метод середньозваженої собівартості вираховує собівартість усіх одиниць, що доступні для продажу у звітному періоді. Це здійснюється шляхом ділення загальної собівартості продукції наявних для продажу на загальну кількість одиниць, що наявні для продажу.

Вибуття запасів за цим методом може оцінюватися двома способами:

- оцінка за щомісячною середньозваженою собівартістю
- оцінка за періодичною середньозваженою собівартістю

Цей метод згладжує коливання собівартості і корисні коли запаси схожі між собою та не відрізняється одна від одної. Метод середньозваженої собівартості є досить простим у використанні і дозволяє уникнути коливань вартості продукції.

Метод ідентифікованої собівартості передбачає індивідуальне відстеження кожної одиниці запасів на підприємстві і зіставлення її з конкретними одиницями, що були використані або реалізовані. Цей метод часто використовують коли запаси мають велику цінність та унікальність. Метод ідентифікованої собівартості дозволяє підприємству найбільш точно визначити витрати на конкретну продукцію, оскільки собівартість кожної одиниці запасу відображається незалежно [4].

Один з найпоширеніших методів оцінки запасів при їх вибутті є метод ФІФО. Згідно з яким передбачається, запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство. Внаслідок чого використання методу ФІФО часто призводить до збільшення прибутку в періоди коли ціни зростають. Цей метод дозволяє більш точно відобразити реальну вартість запасів, оскільки старі запаси реалізуються першими і вартість запасів на складі відповідає більш новим цінам [4].

Метод оцінки запасів за ціною продажу передбачає застосування підприємством роздрібною торгівлі середнього проценту торгової націнки товарів. Цей метод враховує такі фактори, як попит на ринку, конкуренція та цінові стратегії, що використовуються підприємством. Він чудово підходить тим підприємствам які мають значну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торгової націнки [1].

При використанні методу оцінки запасів за нормативними витратами, підприємство зосереджується на оцінці вартості запасів на основі витрат, що були понесені при придбанні та використанні запасів, включаючи прямі витрати та непрямі витрати. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних витрат, ціни повинні регулярно перевірятися і переглядатися. Нормативні витрати формуються на основі попередніх оцінок і стандартів, що були встановлені підприємством, для того щоб забезпечити ефективність і точність в обліку у процесі виробництва [4].

Для запасів, що мають однакове призначення та однакові умови зберігання застосовується тільки один із наведених вище методів, яке підприємство обирає самостійно і обов'язково зазначається в наказі про їх облікову політику. Водночас важливою умовою є те, що обраний метод оцінки запасів має відповідати специфіці підприємства, а також характеру його діяльності.

Запаси відіграють важливу роль в бухгалтерському обліку, адже вони становлять значну частину активів підприємства і безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства та прибутковість. А тому вибір методу оцінки повинен бути зваженим і продуманим рішенням підприємства.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.11.1999 №751.1.
2. Лучко М. Р., Бенько І. Д., Яцишин С. Р., Мельник Н. Г. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018.
3. Радева О. Г., Гнідкова А.В. Практика застосування міжнародних стандартів в Україні. – Запорізький національний університет, 2019.
4. Дутчак, І., Гордієнко, М., Коверза, В. Порівняльний аналіз методів оцінки запасів в бухгалтерському обліку та їх вплив на фінансові результати. Економіка та суспільство, (62).<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-63>ціональний університет, 2019.

ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТВЕРДИМ, РІДКИМ, ГАЗОПОДІБНИМ ПАЛИВОМ І ПОДІБНИМИ ПРОДУКТАМИ В УКРАЇНІ

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін у ньому, є:

- активи;
- зобов'язання;
- власний капітал.

Підприємство покриває потребу у своїх активах за рахунок власного і позикового капіталу, які визначають його пасиви.

Пасив показує, звідки взяли кошти і кому підприємство за них зобов'язане.

Таким чином, фінансові ресурси – «це грошові кошти, які залучені в господарський оборот підприємства із різних джерел, сформованих під впливом організаційно-правових форм господарювання, призначених для покриття його власних потреб» [1].

Аналіз структури джерел фінансових ресурсів характеризується, зокрема, такими показниками:

– коефіцієнт фінансової незалежності – показує, скільки власного капіталу припадає на кожен гривню джерел фінансування;

– коефіцієнт фінансової залежності – показує, скільки позикового капіталу припадає на кожен гривню джерел фінансування;

– коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) – показує, скільки позикових коштів припадає на 1 гривню власного капіталу;

– коефіцієнт фінансової стабільності – показує, скільки власного капіталу припадає на 1 гривню позикових коштів.

Наведемо рекомендовані значення для зазначених показників:

– коефіцієнт фінансової незалежності $> 0,5$;

– коефіцієнт фінансової залежності $< 0,5$;

– коефіцієнт фінансового ризику < 1 ;

– коефіцієнт фінансової стабільності > 1 .

Аналіз проводився за 2024 рік на матеріалах підприємств оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (код 46.71 згідно КВЕД-2010).

Підприємства зазначеного виду економічної діяльності займаються оптовою торгівлею паливними ресурсами та супутніми продуктами, тобто купівлею та продажем партіями для подальшого продажу кінцевим споживачам або для виробничого споживання.

Дані брали із Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ТОВ «КВАДРО ОІЛ» та із сайту Державної служби статистики України: необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності (без урахування банків) за 2024 рік [2].

Результати оцінювання структури джерел фінансових ресурсів на ТОВ «КВАДРО ОІЛ» та на підприємствах оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами в Україні за 2024 рік представлено у таблиці 1.

Як показав аналіз, у 2024 році коефіцієнт фінансової незалежності на ТОВ «КВАДРО ОІЛ» становив 0,10, а коефіцієнт фінансової залежності становив 0,90, тобто в кожній гривні джерел фінансування підприємства власні кошти становлять 10 коп. і позикові кошти становлять 90 коп. Таким чином, значення коефіцієнта фінансової незалежності на ТОВ

«КВАДРО ОІЛ» є значно нижчим порівняно з нижнім порогом рекомендованого проміжку значень. Це свідчить про те, що підприємство має таку структуру джерел фінансування зі значним переважанням позикового капіталу над власними коштами.

Таблиця 1

Оцінювання структури джерел фінансових ресурсів на ТОВ «КВАДРО ОІЛ» та на підприємствах оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами в Україні за 2024 рік

Показник	Значення показника	
	ТОВ «КВАДРО ОІЛ»	підприємства оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,10	0,09
Коефіцієнт фінансової залежності	0,90	0,91
Коефіцієнт фінансового ризику	8,71	9,77
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,11	0,10

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «КВАДРО ОІЛ» і даними Державної служби статистики України [2].

Загалом по підприємствах досліджуваного виду економічної діяльності вказані показники становлять за цей же період відповідно: коефіцієнт фінансової незалежності 0,09 і коефіцієнт фінансової залежності 0,91. Тобто в кожній гривні джерел фінансування підприємств оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами в Україні власні кошти становлять 9 коп. і позикові 91 коп. Звідси робимо висновок про невідповідність значень цих показників рекомендованому проміжку значень.

Коефіцієнт фінансового ризику на ТОВ «КВАДРО ОІЛ» становив 8,71, а коефіцієнт фінансової стабільності 0,11, тобто на 1 гривню власного капіталу припадає 8,71 грн. позикових коштів, а на 1 гривню позикового капіталу припадає 11 коп. власного капіталу. Отримані значення також не відповідають рекомендованим проміжкам і свідчать про фінансову залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Загалом по підприємствах досліджуваного виду економічної діяльності вказані показники становлять за цей же період відповідно: коефіцієнт фінансового ризику 9,77 і коефіцієнт фінансової стабільності 0,10. Тобто на 1 гривню власного капіталу припадає 9,77 грн. позикових коштів, а на 1 гривню позикового капіталу припадає 0,10 грн. власного капіталу. Звідси робимо висновок про невідповідність значень цих показників рекомендованому проміжку значень.

Зазначимо, що в структурі джерел фінансування і досліджуваного підприємства, і загалом підприємств оптової торгівлі твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами в Україні є як власні, так і позикові кошти.

Проте, якщо для ТОВ «КВАДРО ОІЛ» всі розраховані показники не відповідають нормативним значенням, то загалом для підприємств обраного для дослідження виду економічної діяльності жоден з показників не відповідає нормативу.

Це означає, що досліджуване підприємство є фінансово залежним від зовнішніх джерел фінансування, загалом по виду економічної діяльності спостерігається значна фінансова залежність від залучених коштів.

Список використаних джерел

1. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: Кондор, 2007. 298 с.
2. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності (без урахування банків) за 2024 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/fin/fin_new/noa_0125_ue.xlsx (дата звернення 04.10.2025).

Гусак Катерина,
здобувачка вищої освіти,
факультету економіки та управління
кафедри Обліку і оподаткування
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Фатенок-Ткачук А.О., к. е. н, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ефективне управління основними засобами є одним із ключових чинників забезпечення стабільного розвитку підприємства. Ліквідаційна вартість дозволяє оцінити очікувані надходження від вибуття об'єкта після закінчення строку його експлуатації. Вона безпосередньо впливає на розмір амортизаційних відрахувань, формування фінансового результату, достовірність бухгалтерської звітності та управлінські рішення щодо заміни або модернізації основних засобів [3; 4].

Для виробничих підприємств ліквідаційна вартість визначає економічну доцільність збереження чи вибуття обладнання, планування закупівель та оновлення техніки. Для торговельних і сервісних підприємств цей показник дозволяє оцінити залишкову вартість меблів, комп'ютерної та офісної техніки, що підвищує прозорість фінансової звітності і полегшує управління ресурсами [2; 3; 5].

Крім того, правильне визначення ліквідаційної вартості впливає на податковий облік, забезпечує коректне нарахування амортизації і мінімізує ризики викривлення фінансових показників. В умовах економічної нестабільності та ринкових коливань цей показник набуває особливої значущості для прогнозування доходів від вибуття активів і стратегічного планування підприємства [2; 5; 7].

Ліквідаційна вартість – це очікувана сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство може отримати від реалізації або утилізації основного засобу після закінчення строку його експлуатації, за вирахуванням витрат на продаж, демонтаж та транспортування. Цей показник є ключовим для визначення амортизації, залишкової вартості активів і формування фінансового результату [3; 4].

Заниження ліквідаційної вартості призводить до завищення амортизаційних витрат і зменшення прибутку, тоді як її завищення – до штучного підвищення залишкової вартості активів. Тому її оцінка повинна базуватися на достовірних даних про технічний стан активу, ринкову кон'юнктуру, прогнозовані витрати та податкові наслідки [3; 4; 5].

Методика включає такі етапи:

1. Аналіз фізичного та морального зносу – оцінюється залишковий ресурс експлуатації об'єкта, ступінь фізичного та морального зносу. Наприклад, комп'ютер, який експлуатувався 5 років, може мати 10–15% ринкової вартості після продажу на вторинному ринку [5].

2. Оцінка можливостей вибуття – об'єкт може бути проданий цілим, розібраний на складові або утилізований. Вибирається найбільш економічно вигідний варіант.

3. Розрахунок витрат на демонтаж, транспортування та утилізацію – включає витрати на розбирання, пакування, перевезення та утилізацію. Наприклад, для промислового верстата витрати на демонтаж можуть становити до 5–10% від первісної вартості [5; 6].

4. Прогнозування доходів від продажу – аналізується вторинний ринок, оцінюється попит і ціни на аналогічні об'єкти. Використовуються експертні оцінки, статистичні дані підприємства, нормативи [5; 6].

5. Розрахунок остаточної ліквідаційної вартості – різниця між очікуваними надходженнями та витратами на вибуття. Наприклад, офісна техніка з первісною вартістю 50 000 грн і витратами на демонтаж 5 000 грн може мати ліквідаційну вартість 5 000–7 000 грн [6; 7].

Методи оцінки ліквідаційної вартості:

- Порівняльний аналіз – на основі цін вторинного ринку;
- Експертна оцінка – залучення спеціалістів для оцінки стану активу;
- Статистичний метод – аналіз внутрішніх даних підприємства;
- Нормативний метод – використання встановлених показників та стандартів [5; 6; 7].

Ліквідаційна вартість визначає базу для нарахування амортизації та податкових відрахувань. Точна оцінка забезпечує прозорість фінансової звітності, мінімізує ризики податкових донарахувань і викривлення фінансових показників. Наприклад, завищення ліквідаційної вартості може призвести до заниження амортизаційних витрат і збільшення оподаткованого прибутку [6; 7].

Неправильна оцінка ліквідаційної вартості може призвести до:

- завищення або заниження залишкової вартості активів
- викривлення фінансового результату;
- прийняття економічно необґрунтованих управлінських рішень;
- фінансових втрат при реалізації активу [6; 7].

Практичні приклади розрахунків:

- Виробниче обладнання: первісна вартість 100 000 грн, фізичний знос 20%, моральний 10%, витрати на демонтаж 5 000 грн → ліквідаційна вартість = 65 000 грн.
- Офісна техніка: первісна вартість 40 000 грн, знос 50%, витрати на продаж 3 000 грн → ліквідаційна вартість = 17 000 грн.
- Транспортні засоби: первісна вартість 300 000 грн, знос 60%, витрати на утилізацію 10 000 грн → ліквідаційна вартість = 110 000 грн [5; 6].

Методика формування ліквідаційної вартості основних засобів є комплексною і передбачає використання нормативних вимог, економічних розрахунків, ринкового аналізу та професійного судження бухгалтера. Від правильності визначення ліквідаційної вартості залежить достовірність фінансової звітності, об'єктивність оцінки активів та ефективність управлінських рішень на підприємстві. Коректна оцінка цього показника дозволяє забезпечити правильне нарахування амортизації, формування реалістичного прибутку та прозорість фінансових даних для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Крім того, точне визначення ліквідаційної вартості сприяє зменшенню ризиків фінансових втрат при вибутті або реалізації основних засобів, а також обґрунтуванню управлінських рішень щодо модернізації, оновлення або заміни активів. Регулярний перегляд і корекція ліквідаційної вартості з урахуванням ринкових умов, фізичного та морального зносу об'єктів є необхідною умовою ефективного управління основними засобами та фінансового планування на підприємстві, що забезпечує економічну ефективність діяльності і стабільність розвитку організації.

Список використаних джерел

1. Грабова Н. М., Колос Н. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 512 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (зі змінами і доповненнями).
3. Бутинський В. М. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир: ЖДТУ, 2020. 480 с.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби».
5. Нападівська Л. В. Облік основних засобів: методологія та практика. Київ: КНЕУ, 2022. 340 с.
6. Легенчук С. Ф. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 256 с.
7. Податковий кодекс України (зі змінами станом на 2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 18.10.2025).
8. Савченко Т. Г. Фінансовий облік: сучасна концепція. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 384 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

З метою забезпечення зростання прибутку суб'єкти господарювання використовують різноманітні механізми розширення клієнтської бази і збільшення обсягів реалізації, що у свою чергу призводить до зростання розміру дебіторської заборгованості.

В умовах сьогодення контроль за розрахунками за товари, роботи, послуги підприємства є особливою статтею діяльності. Важливість вчасного та повного отримання коштів на рахунок підприємства після реалізації продукції з погляду формування оборотних активів та забезпечення платоспроможності переоцінити важко.

Ефективним інструментом забезпечення контролю є співставність з планом виникнення дебіторської заборгованості або платіжним календарем (графіком майбутніх надходжень та платежів на певний порід часу). Заздалегідь заплановані платіжні баланси підприємства надають можливість коригувань строків та обсягів виплат, додаткового залучення коштів при необхідності у вигляді банківських або комерційних кредитів, удосконалення методів розрахунків, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, враховувати ризики недоотримання коштів та мінімізувати їх. В процесі оперативного управління обґрунтовується діапазон коливань залишку грошових коштів та їх еквівалентів – мінімального, максимального та оптимального рівня.

Контроль дебіторської заборгованості – це комплекс заходів, спрямованих на управління та своєчасне погашення боргів перед вашим підприємством, що включає встановлення кредитної політики, перевірку платоспроможності клієнтів, виставлення рахунків, моніторинг термінів оплати та роботу з простроченими платежами

Метою внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних в первинній документації підприємства, облікових регістрах і звітності.

Контроль передбачає здійснення перевірки за дотриманням планових показників; налагодження системи спостереження за строками оплати платежів; контроль за виконанням договірних відносин з боку як контрагентів, так і персоналу; виявлення резервів зростання платоспроможності підприємства та контроль за результатами виконання оптимізаційних управлінських рішень [3, с. 37].

Чакалова Н. С. метою внутрішнього контролю дебіторської заборгованості визначає встановлення доцільності, достовірності, своєчасності, законності здійснених операцій і правильності їх відображення в обліку [4, с. 82].

Завданнями при здійсненні контролю дебіторської і кредиторської заборгованостей є: забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості; вивчення причин виникнення заборгованостей та прорахування їх наслідків; здійснення заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості та з'ясування існування реальної можливості погашення кредиторської заборгованості; регулярне проведення інвентаризацій розрахунків на підприємстві та контроль за строком позовної давності [1].

Можна виокремити окремі етапи контролю дебіторською заборгованістю.

1. Встановлення кредитної політики: розробка чітких правил надання кредитів, лімітів та умов оплати для клієнтів.

2. Оцінка кредитоспроможності: перевірка фінансового стану потенційних клієнтів перед наданням їм відстрочки платежу.

3. Виставлення рахунків та моніторинг: своєчасне формування та відправлення рахунків-фактур та регулярний відстеження їх статусу оплати.

4. Робота з простроченою заборгованістю: Проведення дій для стягнення прострочених платежів, що може включати нагадування, переговори або вжиття заходів у судовому порядку.

5. Фінансовий аналіз: Регулярний аналіз заборгованості для виявлення ризиків та прийняття управлінських рішень, наприклад, створення резервів сумнівних боргів у фінансовій звітності.

Вадливим аспектом є автоматизація обліку за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення для спрощення процесів обліку, аналізу та моніторингу заборгованості.

Деякі автори виділяють фактори, що впливають на стан дебіторської заборгованості підприємства. У процесі контролю варто їх враховувати з метою оцінки їх впливу. До них можна віднести: обсяг реалізації послуг з відстрочкою платежу; існуюча система розрахунків та її стан; фінансовий стан підприємства; кредитна політика торговельних підприємств; зацікавленість та кваліфікованість керівників щодо управління підприємством; професіоналізм фінансового менеджера.

Ключовими показниками ефективності контролю за станом дебіторської заборгованості можна вважати такі, як:

1. Термін погашення заборгованості (DSO - Days Sales Outstanding): середня кількість днів, необхідна для отримання оплати після продажу.

2. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості: показує швидкість перетворення дебіторської заборгованості на грошові кошти.

3. Частка простроченої заборгованості: відношення суми прострочених боргів до загальної суми дебіторської заборгованості.

4. Рівень сумнівних боргів: відсоток заборгованості, яку підприємство вважає малоімовірною для повернення [2].

Ефективна система контролю дебіторської заборгованості допомагає підприємству підтримувати ліквідність, мінімізувати ризики невиклат та покращувати загальні фінансові показники.

Список використаних джерел

1. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899> (дата звернення: 14.10.2025).
2. Паянок Т. М. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: напрями вдосконалення. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019, 1(42). DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2019-1\(42\)-58-63](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2019-1(42)-58-63) (дата звернення: 14.10.2025).
3. Пугаченко, О., & Зарудна, Н. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*, 2022. (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 81–90.

СОЦІАЛЬНІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Корпоративна соціальна відповідальність - це давно усталена практика іноземних компаній. Політика бізнесу націлена на закриття суспільних потреб, ведення підприємницької діяльності з дотриманням морально-етичних норм, а також на діяльність у сфері охорони довкілля. Дотримання концепції сталого розвитку потребує значних витрат ресурсів. Важливо здійснювати контроль над соціальними витратами, щоб в подальшому мати змогу їх проаналізувати та показати у нефінансовій звітності. Зазвичай компанії звітуються у вільному форматі, описуючи, яку діяльність вони здійснювали впродовж року та яких досягли результатів, доповнюючи текст таблицями, графіками та діаграмами. Також у звітах приділяють увагу обсягам витрачених коштів на благодійність чи інші аспекти соціальної відповідальності. Нажаль, багато українських компаній навіть не здогадуються, що вони здійснюють витрати на цілі сталого розвитку. Тому актуально досліджувати питання соціальних витрат, щоб український бізнес більш широко оцінював свою діяльність та мав перелік показників за якими можна звітуватись.

Деякі науковці розглядають соціальні витрати лише в розрізі витрат активів підприємства на його робітників [2].

Ми погоджуємось, що забезпечення трудових потреб колективу – це важлива ланка корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Проте КСВ не обмежується однією ціллю. Наприклад, згідно з розробкою ООН - сталий розвиток характеризують у розрізі 17 цілей, які охоплюють широкий спектр діяльності - від подолання бідності до збереження миру [7].

Компанії, що прийняли рішення звітувати за цими принципами та стали учасниками ініціативи, складають Звіт про прогрес. В ньому описують, які цілі та в яких об'ємах їх було досягнуто, зазначають рівень витрачених ресурсів і розказують про стратегічні плани на майбутнє.

«Соціальними витратами вважають вибуття різних видів економічних ресурсів відповідно до законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій, які спрямовано на задоволення соціальних потреб фізичних чи юридичних осіб» [6].

Дослідивши праці українських науковців, прокласифіковано витрати за групою ознак. Такий розподіл допоможе компаніям в процесах аналізу та контролю витрат з метою прийняття ефективних рішень щодо подальшої діяльності.

Таблиця 1

Класифікація витрат корпоративної соціальної відповідальності

№	Ознака	Категорія витрат	Рахунки обліку
1.	Сфера впливу	- екологічні - трудові - суспільні - інноваційні - на покращення якості продукції	23, 39, 90, 91, 92, 93, 949
2.	Форма	- фінансові - натуральні	
3.	Регулярність	- постійні - одноразові	
4.	Законодавче регулювання(обов'язковість)	- обов'язкові - за власною ініціативою	
5.	За видом діяльності	- операційні - інвестиційні - фінансові	

Розроблено автором на основі джерел : [1;4]

Окрім класифікації витрат, потрібно вірно відображати факти їх здійснення в бухгалтерському обліку. Витрати пов'язані з закупівлею сировини і покращенням якості продукції акумулюють на 23 рахунку «Виробництво». При закупівлі нового обладнання чи покращенні виробничих потужностей витрати відображають на 15 рахунку «Капітальні інвестиції», а потім відносять їх до первісної вартості. Оплату праці, фінансову підтримку для працівників показують на рахунках пов'язаних з обліком оплати праці та страхування – рахунки 66, 65, водночас відображаючи виплати на витратних рахунках 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут». У випадках коли підприємство оплачує на рік підписки на збірники, методичні видання, наприклад електронний журнал про бухгалтерських облік, щоб працівники мали змогу безкоштовно підвищувати знання, то вартість підписки показують на 39 рахунку «Витрати майбутніх періодів».

Якщо на балансі компанії знаходяться об'єкти соціально-культурного призначення, такі як дитячий садочок для дітей працівників, чи їдальня, то підприємство облікує витрати на 949 субрахунку [5].

Українська громадська організація зі сталого розвитку на початку повномасштабного вторгнення створила каталог в який включають підприємства, що внесли значний вклад в підтримку суспільства під час війни. Розглянемо, чим найчастіше допомагали компанії (рис. 1):

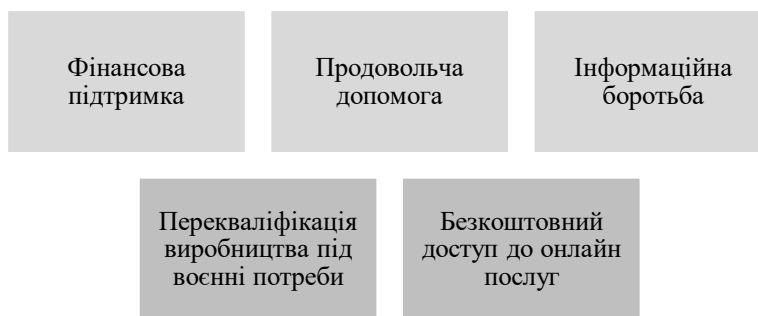

Рис. 1. Напрямки благодійної діяльності українського бізнесу
Створено автором на основі джерела : [3]

Наприклад, в 2022 році агрохолдинг «Група компаній «Вітагро» безкоштовно забезпечив військових автомобілями та паливом, роздавав їжу для малозабезпечених осіб, сплатив авансом більше 110 мільйонів гривень податків, щоб наповнити бюджет в критичний період [3].

Отже, рівень витрат на соціально-відповідальну діяльність впливає на репутацію підприємства. Високий обсяг обґрунтованих витрат підвищує довіру до компанії, адже якщо бізнес провадить діяльність не лише для отримання економічного прибутку, а і для досягнення певних цінностей – це підвищує його конкурентоздатність. А для того, щоб зацікавлені особи дізнались про діяльність компанії необхідно складати нефінансову звітність.

Список використаних джерел

1. Даценко Г.В., Гладій І.О., Майстер Л.А. Суть та класифікація соціальних витрат суб'єкта господарювання для цілей обліку. Економіка та суспільство. 2024. №61. (фахове видання)
2. Єфременко А.Г., Малашенко Ю.А., Заволока Ю.М. Соціальні витрати як індикатор стабільного розвитку суб'єктів господарювання. Приазовський економічний вісник. 2021. №3. С. 37-40.
3. Каталог внеску бізнесу в Перемогу в російсько-українській війні. csr-ukraine.org: веб-сайт.
4. О.В. Будько. Облік соціально відповідальної діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком підприємства. Інвестиції : практика та досвід. 2016. №20. С. 33-38.
5. Обліковуємо витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури. i.factor.ua: веб-сайт.
6. Чебан Ю. Ю. Соціальні витрати аграрних підприємств: особливості формування, обліку, відображення у фінансовій звітності. Ефективна економіка. 2015. № 3.
7. 17 Цілей сталого розвитку. [Globalcompact.org.ua](https://globalcompact.org.ua): веб-сайт.

Доротюк Вікторія,
*здобувач освіти другого освітнього рівня (магістр)
факультету економіки і управління 6-го курсу
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Шматковська Т.О., д.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА АУДИТ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ

Бухгалтерський баланс (statement of financial position) — центральний звіт фінансової звітності, який узагальнює активи, зобов'язання та власний капітал на певну дату. Його точність і інформативність критично важливі для користувачів: інвесторів, кредиторів, органів влади, менеджменту. Аудит балансу перевіряє дотримання облікових принципів і надає незалежну думку про достовірність показників. Порівняння європейського (переважно IFRS-орієнтованого) підходу та української практики показує як збіги, так і принципові відмінності в методах формування, вимірювання й аудиторської верифікації показників балансу.

Джерела та принципи формування Баланс формується на підставі даних бухгалтерського обліку — первинних документів, реєстрів, оборотних відомостей. Загальні принципи: повнота, правдивість, відповідність бухгалтерських записів фактам, безперервність, надійність оцінок. У країнах, які застосовують IFRS, додатково виокремлюються принципи поважної оцінки (fair presentation) і застосування професійного судження при обранні методів оцінки.

Одиниці виміру та оцінки У Європі під впливом IFRS значну роль має ринкова (fair value) оцінка для окремих статей (цінні папери, інвестиційна нерухомість, фінансові інструменти), а також застосування компонентного підходу для основних засобів (окреме нарахування зносу для значущих компонентів). Ці підходи підвищують інформаційну релевантність балансу, але вимагають складніших оцінок та розкриттів. Такі вимоги й методи широко описані в професійних порівняннях практик GAAP/IFRS. В Україні процес формування балансу регулюється Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та, для суб'єктів, що звітують за МСФЗ (IFRS), — відповідними стандартами МСФЗ. Юрисдикція України дозволяє застосування МСФЗ для публічних компаній та частково — для інших суб'єктів, і процес трансформації національних правил у бік гармонізації з МСФЗ триває.

Цілі та завдання аудиту балансу Аудитор перевіряє, чи відображені в балансі всі активи й зобов'язання, чи коректні оцінки (справедлива/облікова вартість), чи дотримано облік відстрочених податків, резервів, коригувань. Особлива увага — статтям із суттєвими судженнями (оцінки довгострокових активів, резерви під знецінення дебіторки, оцінка справедливої вартості)

Процедури та ризики Типові аудиторські процедури: аналітичні процедури (горизонтальні/вертикальні аналізи й співвідношення), перевірка первинних документів, підтвердження балансових залишків (bank confirmations, third-party confirmations), інвентаризації, тестування контролю, детальні тести по операціях. У випадку застосування fair value аудитори вдаються до експертних оцінок, валідації моделей оцінки та перевірки припущень. Ключові ризики: суб'єктивність оцінок, відсутність належних контрольних процедур, операції з пов'язаними сторонами. (Ці підходи узагальнені у практиці великих аудиторських фірм і методичній літературі.)

Нормативно-правова база Європа: у країнах ЄС публічні компанії зобов'язані застосовувати МСФЗ для консолідованої звітності; багато країн також запровадили національні GAAP, але зі значною гармонізацією до IFRS. Практика потребує широких

розкриттів, оцінки за справедливою вартістю в ряді випадків та суворіші вимоги до корпоративного управління й прозорості. Україна: національна база (НП(С)БО) з 2018–2024 роками пройшла ряд реформ; для ряду суб'єктів (публічні) застосування МСФЗ є обов'язковим, інші можуть застосовувати національні стандарти або МСФЗ (за законом). Процес трансформації продовжується, зустрічає організаційно-інституційні труднощі (переклад стандартів, підготовка фахівців, адаптація ІТ-систем).

Висновок Гармонізація та перехід на МСФЗ підвищують релевантність балансу (ширші розкриття, fair value), але потребують значних ресурсів — підготовки персоналу, доступу до ринкових даних і оновлення систем обліку. Для України цей процес триває і прискорюється, зокрема для публічних компаній. Аудит балансу вимагає посиленої уваги до суджень і припущень (оцінка справедливої вартості, тестування на знецінення, резерви). Рекомендовано посилити внутрішній контроль, документувати методики оцінок і за можливості залучати незалежних експертів при складних оцінках. Практичні кроки для українських підприємств: стандартизувати процедури документування оцінок, підвищувати кваліфікацію бухгалтерів і аудиторів у сфері МСФЗ, інтегрувати процедури контролю якості даних у ІТ-системи, та поступово впроваджувати fair-value практики там, де це виправдано економічно. Подальші дослідження: корисно дослідити вплив застосування fair value на показники платоспроможності та фінансові коефіцієнти українських підприємств у порівнянні з європейськими; також — ефективність аудиторських процедур при переведенні звітності з національних стандартів на МСФЗ.

Список використаних джерел

1. IFRS Foundation — Use of IFRS by jurisdiction: Ukraine.
2. Comparative studies on Ukrainian National Accounting Standards vs IFRS (аналітичні матеріали).
3. KPMG — IFRS adoption & accounting methodology guidance (практичні рекомендації).
4. Тютюнник С. В., Leha O., Yermolaeva M. — «Інформативність бухгалтерського балансу: аналіз структури та функцій».

ВПЛИВ СУБ'ЄКТИВНОСТІ КРИТЕРІЮ СУТТЄВОСТІ НА ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МСФЗ

Одним із ключових елементів фінансової звітності підприємства є достовірне та повне відображення основних засобів, адже саме ці активи формують виробничий потенціал суб'єкта господарювання, визначають його конкурентоспроможність і створюють основу для сталого розвитку бізнесу. Основні засоби займають значну частку в структурі активів, тому будь-які помилки у їх обліку, невірне визначення первісної вартості або неправильний розрахунок амортизації можуть суттєво вплинути на фінансові результати, спотворити показники рентабельності та ліквідності, а також негативно відобразитися на інвестиційній привабливості підприємства та рівні довіри користувачів звітності.

Особливого значення достовірне відображення основних засобів набуває в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), оскільки вони встановлюють єдині підходи до оцінки, визнання та розкриття інформації про активи. Це сприяє порівнянню фінансових даних між різними компаніями та періодами. Разом з тим, МСФЗ залишають простір для професійного судження бухгалтера, зокрема щодо визначення критерію суттєвості, що є одним із найбільш дискусійних питань практики.

Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», до цієї категорії належать матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у виробництві продукції, наданні послуг, здачі в оренду або для адміністративних потреб, і які мають очікуваний строк корисного використання понад один рік або один операційний цикл [1]. Основними критеріями їх визнання є ймовірність отримання майбутніх економічних вигід і можливість достовірного визначення первісної вартості. Однак МСБО 16 не визначає конкретного кількісного порогу суттєвості, залишаючи підприємству право самостійно вирішувати, який рівень вартості є достатнім для визнання активу основним засобом.

Саме така суб'єктивність у визначенні порогу суттєвості створює ризики неоднакового трактування серед підприємств. Наприклад, один суб'єкт господарювання може визнати об'єкт вартістю 10 тис. грн основним засобом, тоді як інший віднесе аналогічну суму до поточних витрат. У результаті виникають відмінності у структурі активів, сумі амортизаційних відрахувань і фінансових результатах, що безпосередньо впливає на достовірність і порівнюваність фінансової звітності.

Первісна оцінка основних засобів охоплює не лише ціну придбання, а й усі витрати, пов'язані з приведенням активу у стан, придатний до використання. До таких витрат належать доставка, монтаж, митні платежі, налаштування, випробування, підготовка приміщень та проектно-кошторисна документація. Водночас витрати, які не збільшують майбутніх економічних вигід, такі як поточний ремонт, навчання персоналу чи запуск виробництва, не підлягають капіталізації та списуються на витрати періоду. Визначення того, які витрати є суттєвими для капіталізації, також часто має суб'єктивний характер, що може призвести до різного відображення вартості активів у звітності різних підприємств.

Подальший облік основних засобів за МСФЗ передбачає вибір підприємством однієї з двох моделей оцінки після первісного визнання:

✓ Модель собівартості — облік активу за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності.

✓ Модель переоцінки — відображення активів за справедливою вартістю, яка оновлюється відповідно до ринкових умов; різниця від переоцінки визнається у складі іншого сукупного доходу.

Вибір моделі оцінки є елементом облікової політики підприємства і базується на професійному судженні. Проте якщо поріг суттєвості визначено невдало або непослідовно, навіть правильно обрана модель оцінки не забезпечить достовірності фінансової звітності.

Важливим аспектом є амортизація — систематичний розподіл вартості активу протягом строку

його корисного використання. МСБО 16 вимагає застосовувати метод, який найточніше відображає споживання економічних вигід. Найпоширенішими є прямолінійний, виробничий та прискорений методи. Вибір строків використання й ліквідаційної вартості знову ж таки спирається на професійне судження, а отже — містить елементи суб'єктивності, що впливають на розмір амортизації та прибуток звітного періоду.

У разі наявності ознак зменшення корисності активу (знос, моральне старіння, зміна ринкових умов) підприємство повинно провести тест на знецінення згідно з МСБО 36 «Зменшення корисності активів» [2]. Якщо балансова вартість перевищує відшкодовану суму, визнається збиток від знецінення. Хоч це й зменшує прибуток, але забезпечує об'єктивність звітності. Водночас навіть при тестуванні на знецінення важливо дотримуватись обґрунтованих і послідовних критеріїв суттєвості, щоб уникнути викривлення даних.

Прозорість фінансової звітності передбачає також розкриття у примітках до неї застосованих методів оцінки, норм амортизації, строків корисного використання, а також обмежень на розпорядження активами. Такі розкриття підвищують довіру інвесторів, кредиторів та аудиторів, надаючи повну картину про фінансовий стан підприємства.

Отже, достовірне та прозоре відображення основних засобів згідно з вимогами МСФЗ є критично важливим для формування виробничого потенціалу підприємства та довіри користувачів звітності. Проте, як засвідчив аналіз, суб'єктивність у визначенні кількісного та якісного критерію суттєвості при визнанні активу основним засобом, його первісній оцінці та подальшому обліку (вибір моделі оцінки, методів амортизації) залишається ключовим чинником, що створює ризики неоднакового трактування та суттєво впливає на порівнюваність і точність фінансових показників. Для мінімізації негативного впливу суб'єктивності критерію суттєвості на визнання основних засобів за МСФЗ, підприємствам необхідно чітко та детально фіксувати свій підхід до суттєвості в обліковій політиці, забезпечувати документальне обґрунтування професійних суджень і повну відкритість при розкритті інформації. Лише послідовне та обґрунтоване застосування критерію суттєвості дозволить фінансовій звітності справді відображати реальний фінансовий стан і сприятиме підвищенню довіри всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» : затв. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-16_ukr_2018.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» : затв. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2036_ukr_2018.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
4. Гончаренко, А., & Мельник, Т. Визнання та оцінка основних засобів підприємства за національними та міжнародними стандартами. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>.

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному глобалізованому економічному просторі особливої гостроти набуває проблема ефективного оподаткування транснаціональних корпорацій. Великі міжнародні компанії, такі як «Google», «Amazon» чи «Facebook», отримують значні прибутки у різних країнах, однак завдяки стратегії розміщення своїх доходів у «податкових гаванях», мінімізують податкові зобов'язання, використовуючи низькі ставки оподаткування. Процеси глобалізації та цифровізації економіки призводять до того, що національні податкові системи дедалі частіше стикаються з проблемою ухилення від оподаткування через переміщення прибутків до юрисдикцій із пільговим податковим режимом.

Сьогодні значний обсяг операцій міжнародної торгівлі відбувається саме всередині транснаціональних корпорацій, що пов'язано з визначенням трансфертних цін. Трансфертні ціни формуються між пов'язаними компаніями і можуть не відповідати справедливій ринковій ціні, що створює можливості для агресивного податкового планування. Для країн, що розвиваються, зокрема України, проблема розмивання податкової бази є особливо болючою, оскільки податкові надходження відіграють критичну роль у формуванні державного бюджету.

У відповідь на ці виклики ОЕСР розробила план дій BEPS 2.0, який включає двокомпонентне рішення «Two-Pillar Solution», спрямоване на створення справедливої та прозорої системи міжнародного оподаткування [2]. Концепція «Two-Pillar Solution» представляє собою комплексний підхід до реформування міжнародної системи оподаткування, що складається з двох взаємопов'язаних компонентів.

Перший компонент спрямований на створення уніфікованого підходу до оподаткування глобального цифрового сектору шляхом перегляду механізмів розподілу прибутку та впровадження нового підходу до розподілу податкових прав між державами щодо оподаткування прибутку великих міжнародних корпорацій [2, 3].

Основні характеристики «Pillar 1»:

- застосовується до транснаціональних корпорацій з глобальним оборотом понад 20 млрд євро та прибутковістю понад 10%;
- планований оборот може бути переглянутий з можливим зменшенням до 10 мільярдів євро через 7 років з моменту введення в дію;
- виключенням є підприємства видобувної галузі та фінансові установи під належним регулюванням.

Згідно з «Pillar 1», база оподаткування від цифрових послуг розподілятиметься залежно від того, де було реалізовано продукт або послугу, незалежно від фізичного місцезнаходження компанії. Це рішення впливає на спрощення систем міжнародного оподаткування, ігноруючи поділ між транснаціональними корпораціями та їх дочірніми компаніями [5].

Важливим елементом «Pillar 1» є питання податку на цифрові послуги (Digital Service Tax). Податок є оподаткуванням валових доходів компанії, які виникають у зв'язку з її цифровою діяльністю [3]. Станом на сьогодні у 113 країнах введено механізми оподаткування цифрових послуг, зокрема податок на товари та послуги або податки з продажу. Ставки DST коливаються від 4% (Аруба) до 26,5% (Бразилія) [1]. Пропозицією «Pillar 1» є зміна внутрішньої законодавчої бази у бік скасування всіх односторонніх податків на цифрові послуги.

Другий компонент передбачає два взаємодоповнючі внутрішні правила, які разом отримали назву «глобальні правила з протидії розмивання бази оподаткування» (Global anti-Base Erosion Rules) [4].

Ключові характеристики «Pillar 2»:

- застосовується до всіх транснаціональних груп, сукупні фінансові доходи яких перевищують 750 мільйонів євро;
- не має порогу прибутковості (на відміну від «Pillar 1»);
- встановлює глобальну мінімальну ефективну ставку податку на рівні 15%;
- виключенням є державні установи, міжнародні організації, некомерційні організації, пенсійні фонди, інвестиційні фонди.

Правила «GloBE» надають юрисдикціям право «повернути податок» до узгодженої мінімальної ставки, якщо інші юрисдикції не скористалися правами оподаткування або дохід іншим чином підлягає низькому рівню оподаткування. Механізм включає додатковий податок (income inclusion rule) на материнську компанію, що є резидентом на їх території, щоб компенсувати низьке оподаткування, що становить менше 15%, певних дочірніх компаній тієї ж групи, які знаходяться в іншій країні [4].

Двокомпонентне рішення «Two-Pillar Solution» представляє собою найбільш масштабну реформу міжнародної системи оподаткування за останні десятиліття. «Pillar 1» забезпечує справедливий розподіл податкових прав між країнами, враховуючи специфіку цифрової економіки, де прибуток може генеруватися без фізичної присутності компанії. «Pillar 2» встановлює глобальний мінімальний рівень оподаткування, що ліквідує можливості для агресивного податкового планування через використання низькоподаткових юрисдикцій.

Для України впровадження BEPS 2.0 відкриває нові перспективи для формування державного бюджету, що набуває особливого значення в умовах воєнного стану та у післявоєнний період, коли країна потребує максимального використання фіскальних ресурсів. Реалізація цих підходів може сприяти збільшенню доходів державного бюджету через більш ефективне оподаткування та зменшення можливостей для уникання оподаткування. Крім того, впровадження міжнародних стандартів BEPS 2.0 створює передумови для стимулювання економічного розвитку та залучення інвестицій шляхом формування прозорості та привабливої для бізнесу податкової системи, що є критично важливим для посилення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному рівні.

Складність процесу впровадження правил «Two-Pillar Solution» вимагає комплексного підходу та врахування широкого спектру факторів. Важливо забезпечити гнучкість та адаптивність нових правил до змін, а також належний рівень міжнародної співпраці та контролю для їх ефективного впровадження та виконання.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку конкретних механізмів адаптації української податкової системи до вимог BEPS 2.0, оцінку потенційного впливу на надходження до бюджету, а також на формування методологічного забезпечення для податкових органів щодо практичного застосування нових правил оподаткування транснаціональних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Global VAT & GST on digital services to consumers. vatcalc.com. URL: <https://www.vatcalc.com/global/global-vat-and-gst-on-digital-services-to-consumers/>
2. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy: OECD, 2021. 20 p.
3. Pillar One: Profit allocation and nexus. KPMG. 2021. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2021/11/beps-pillar-one-web.pdf>
4. Pillar Two. Archipel Tax Advice. URL: <https://www.archipeltaxadvice.nl/insights/pillar-two-pillar-who-the-faqs/>
5. Willem Vander Meulen. OECD Two-Pillar GloBE Rules: Is It Time to Abandon Hope for International Cooperation on a Global Minimum Corporate Income Tax? Vol. 38. Emory Int'l L. Rev. 233 (2024). URL: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1325&context=eilr>

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

У сучасному світі, де кожне підприємство намагається підвищити свою ефективність, використання застарілих технологій та традиційних статистичних методів прогнозування вже не відповідає темпам змін бізнес-середовища. Глобальна конкуренція, швидке накопичення великих обсягів даних (Big Data) та постійні технологічні прориви роблять класичні підходи до стратегічного планування недостатньо точними, повільними та дорогими. У таких умовах здатність швидко й достовірно прогнозувати стратегічні показники (фінансові результати, ринкову частку, попит, ризики, ефективність інвестиційних проєктів, рівень інноваційного розвитку тощо) стає ключовою конкурентною перевагою.

Основою ІІІ є машинне навчання, яке дозволяє алгоритмам покращувати продуктивність на основі даних. Одним із важливих аспектів є обробка природної мови, що дозволяє комп'ютерам аналізувати і розуміти людську мову. ІІІ досягнув рівня, на якому він може використовуватися як експертна система для підтримки прийняття рішень у різних сферах.

Системи штучного інтелекту (ІІІ), зокрема машинне навчання, глибокі нейронні мережі, трансформерні моделі та генеративний штучний інтелект, відкривають принципово нові можливості для прогнозування. Вони дозволяють не лише обробляти структуровані та неструктуровані дані в режимі реального часу, а й виявляти складні нелінійні залежності, адаптуватися до концепт-дрифту та генерувати прогнози з точністю, недосяжною для традиційних статистичних методів (ARIMA, експоненційне згладжування, регресійні моделі). За даними Gartner (2024), до 2026 року понад 75 % великих підприємств використовуватимуть ІІІ-орієнтовані моделі прогнозування як основний інструмент стратегічного планування [1].

В Україні процес впровадження ІІІ у стратегічне прогнозування тільки набирає обертів, але вже зараз окремі компанії демонструють значне зниження помилок прогнозування. Водночас більшість вітчизняних підприємств залишаються на етапі пілотних проєктів або обмежуються базовою автоматизацією (RPA), що створює суттєвий розрив у конкурентоспроможності. Ми узагальнили інформацію, як українські підприємства використовують технології ІІІ в таблиці 1.

Таблиця 1

Приклади застосування ІІІ для стратегічного прогнозування в українських компаніях

Компанія	Галузь	Застосування ІІІ	Ключові показники/Результати
ПриватБанк	Фінанси	Прогнозування кредитного ризику та шахрайських транзакцій за допомогою XGBoost + LSTM	Зниження рівня шахрайства на 38 %; точність прогнозів >95 %
НЕК «Укренерго»	Енергетика	Прогнозування небалансів та генерації ВДЕ на базі Temporal Fusion Transformer	Точність прогнозів 94–97 % на добу наперед; економія ресурсів до 15 %

Сільпо (Fozzy Group)	Ритейл	Прогнозування попиту на 1,5 млн SKU з AutoML (Google Vertex AI Forecasting)	Середня помилка <8 %; оптимізація запасів, скорочення втрат на 10–15 %
Nova Poshta	Логістика	AI для sales forecasting та моніторингу складів (data-driven models)	Точність прогнозів 99,1 % для сотень продуктів; автоматизація ресурсів, скорочення витрат на 20 %
Kernel	Агробізнес	AI-моделі для прогнозу врожаю (satellite data, weather analytics) на кукурудзі/соняшнику	Підвищення точності прогнозу врожайності на 25–30 %; зменшення втрат урожаю на 20–25 %, економія 28 %

Примітка: систематизована з джерел[3-7].

Отже, використання систем штучного інтелекту для прогнозування стратегічних показників вже зараз переходить із категорії «інновації майбутнього» у статус обов'язкового елементу конкурентоспроможності. Українські компанії-лідери (ПриватБанк, Укренерго, Fozzy Group, Nova Poshta, Kernel) доводять, що впровадження ШІ дає вимірювані результати: зниження помилок прогнозування на 20–38 %, скорочення операційних витрат на 10–28 % та підвищення точності стратегічного планування до рівня 94–99 %[2].

Використання систем штучного інтелекту у прогнозуванні стратегічних показників стає ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств у динамічному бізнес-середовищі. Завдяки машинному навчанню, глибоким нейронним мережам та трансформерним моделям ШІ забезпечує високу точність прогнозів, здатність працювати з великими масивами різномірних даних та виявляти складні причинно-наслідкові залежності, що недоступні традиційним статистичним методам. Світова тенденція до масового переходу на ШІ-орієнтоване стратегічне планування підтверджує його ефективність і неминучість.

Українські компанії, які активно впроваджують такі технології, уже демонструють суттєві кількісні покращення — зменшення похибок прогнозування, скорочення витрат та підвищення ефективності управлінських рішень. Це підтверджують результати ПриватБанку, Укренерго, Fozzy Group, Nova Poshta та Kernel. Водночас більшість підприємств перебувають на етапі початкової цифрової трансформації, що створює потенційний розрив у продуктивності та стратегічній гнучкості.

Отже, ШІ вже перестав бути факультативним інструментом і перетворився на необхідну складову сучасного стратегічного управління. Подальше впровадження інтелектуальних систем прогнозування стане визначальним фактором успіху компаній у майбутньому.

Список використаних джерел

- 1.Lavelle J., Ruane B. Gartner Predicts 70% of Large Organizations Will Adopt AI-Based Supply Chain Forecasting to Predict Future Demand by 2030. URL: <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2025-09-16-gartner-predicts-70-percent-of-large-orgs-will-adopt-ai-based-supply-chain-forecasting-to-predict-future-demand-by-2030> (дата звернення: 18.11.2025).
- 2.Top 10 AI Technologies Transforming IT Development in Ukraine. *Custom software development company*. URL: <https://moldstud.com/articles/p-top-10-ai-technologies-transforming-it-development-in-ukraine> (дата звернення: 19.11.2025).
- 3.PrivatBank. (2025). *Integrated Annual Report 2024*. PrivatBank. Retrieved from <https://static.privatbank.ua/files/2024-integrated-annual-report.pdf>
- 4.Argonne National Laboratory. (2024). *AI for Energy Report 2024*. U.S. Department of Energy. Retrieved from <https://www.anl.gov/ai/reference/ai-for-energy-report-2024>
- 5.Fozzy Group. (2024). Development of Private Labels in 2024. Fozzy Group News. Retrieved from <https://fozzy.ua/en/news/2022/fozzy-group-introduces-over-600-new-products-development-of-private-labels-in-2024/>
- 6.Blashchuk, I. (2024). Senior Sales Analyst – Nova Poshta. LinkedIn Profile. Retrieved from <https://ua.linkedin.com/in/ilona-blashchuk-03925a1b5>
- 7.Good Time Invest. (2024). Kernel Utilizes AI Technologies to Enhance Field Productivity Potential. Good Time Invest Blog. Retrieved from <https://good-time-invest.com/blog/kernel-utilizes-ai-technologies-to-enhance-field-productivity-potential/>

ОБЛІК В БАНКАХ: ПРИНЦИПИ, ЗАВДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться банком та є важливою складовою системи управління, що забезпечує контроль, аналіз та оцінку фінансового стану банківської установи. Його сутність полягає у безперервному, суцільному та взаємопов'язаному відображенні всіх господарських операцій, які здійснює банк у процесі своєї діяльності. Облік відображає реальні результати фінансових операцій, формує інформацію про ресурси банку, зобов'язання перед клієнтами та партнерами, а також про ефективність використання коштів [2].

Основною метою бухгалтерського обліку в банках є формування достовірної, повної та своєчасної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, контролю за збереженням активів, аналізу фінансових результатів і складання звітності для внутрішніх та зовнішніх користувачів. На відміну від звичайних підприємств, банківський облік має свою специфіку, оскільки банки виконують посередницьку функцію між тими, хто має тимчасово вільні кошти, і тими, хто потребує фінансових ресурсів. Тому облік у банках повинен забезпечувати не лише внутрішній контроль, а й відповідність усім вимогам Національного банку України та міжнародних стандартів.

Бухгалтерський облік у банках виконує кілька важливих функцій. Інформаційна функція забезпечує користувачів достовірними відомостями про стан активів, пасивів і власного капіталу банку, результати діяльності, прибутки та збитки. Контрольна функція спрямована на перевірку правильності й законності здійснення банківських операцій, а також на запобігання порушенням і зловживанням. Окрім цього, облік виконує аналітичну функцію – дає змогу оцінити ефективність операцій, визначити тенденції розвитку та приймати стратегічні рішення.

До основних завдань бухгалтерського обліку в банках належать: відображення всіх операцій відповідно до чинного законодавства; своєчасне формування достовірних даних про фінансовий стан банку; забезпечення контролю за законністю операцій і дотриманням фінансової дисципліни; підготовка фінансової, статистичної, податкової та управлінської звітності. Облік також слугує джерелом даних для проведення аудиту, оцінки фінансової стабільності, визначення кредитоспроможності банку та його клієнтів.

Система бухгалтерського обліку в банках ґрунтується на певних принципах, які визначають правила формування та відображення інформації. Одним із головних є принцип автономності, відповідно до якого банк розглядається як самостійна юридична особа, що має власне майно, активи і зобов'язання, незалежні від майна власників чи клієнтів. Принцип безперервності діяльності передбачає, що банк продовжуватиме функціонувати у майбутньому без наміру ліквідації чи значного скорочення обсягів операцій. Важливе значення має принцип періодичності, згідно з яким діяльність банку поділяється на окремі звітні періоди – місяць, квартал, рік – для оцінки результатів за певний проміжок часу. Принцип повного висвітлення означає, що у фінансовій звітності мають бути відображені всі дані, які можуть вплинути на рішення користувачів. Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат зобов'язує визнавати доходи у момент їх нарахування, а не надходження коштів, і зіставляти їх з відповідними витратами того самого періоду. Принцип обачності вимагає від банків уникати завищення активів чи доходів і заниження зобов'язань або витрат. Принцип грошового вимірника передбачає, що всі господарські операції банку відображаються у грошовій формі, а принцип суцільності зобов'язує реєструвати кожен

операцію без пропусків. Сукупність цих принципів забезпечує достовірність, повноту й послідовність ведення бухгалтерського обліку.

Крім загальних принципів, банки дотримуються специфічних, що впливають з особливостей їх діяльності. Принцип прозорості та надійності означає, що бухгалтерські дані повинні бути відкритими, достовірними і перевірюваними, адже саме від якості обліку залежить довіра клієнтів та інвесторів. Принцип регламентованості передбачає ведення обліку відповідно до Плану рахунків банків України, затвердженого Національним банком, що забезпечує єдність методології та можливість порівняння фінансових показників різних банків.

Важливим є принцип конфіденційності, який гарантує збереження банківської таємниці — інформації про клієнтів, їхні рахунки, депозити, кредити та інші операції. Також сучасний облік у банках базується на принципі технологічності, адже більшість процесів автоматизована, що підвищує точність, оперативність і знижує ризик помилок. Використання інформаційних систем дозволяє банкам обробляти великі обсяги даних, формувати звіти у режимі реального часу та підвищувати ефективність управління [1].

Особливістю банківського обліку є застосування системи подвійного запису, яка забезпечує рівність між активами та пасивами й дозволяє контролювати правильність відображення операцій. Усі операції здійснюються згідно з Планом рахунків, що містить спеціальні рахунки для обліку кредитів, депозитів, міжбанківських операцій, валютних та інвестиційних угод. Значна увага приділяється формуванню резервів під знецінення активів, контролю за ризиками, дотриманню нормативів ліквідності та капіталу.

Бухгалтерський облік у банках тісно пов'язаний з управлінським обліком, оскільки на основі бухгалтерських даних проводиться фінансовий аналіз, планування доходів і витрат, оцінка ефективності підрозділів і напрямів діяльності. Саме бухгалтерський облік забезпечує керівництво банку інформацією, необхідною для прийняття стратегічних і поточних управлінських рішень.

Важливе значення бухгалтерського обліку полягає у забезпеченні стабільності та прозорості банківської системи. Без достовірного обліку неможливо здійснювати ефективний контроль за рухом фінансових ресурсів, оцінювати фінансову стійкість, прибутковість і ліквідність банку. Якісно організований облік сприяє підвищенню довіри клієнтів, партнерів і регуляторів, забезпечує банку позитивну ділову репутацію та конкурентоспроможність.

Отже, бухгалтерський облік у банках — це не лише технічний інструмент фіксації операцій, а фундаментальна система управління фінансами. Його сутність полягає у формуванні достовірної, повної та зіставної інформації, яка відображає реальний стан і результати діяльності банку. Основні принципи обліку забезпечують законність, точність, безперервність, обачність і прозорість усіх процесів. Дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку в банках є безумовно обов'язковим і має найвищий пріоритет. Ця обов'язковість забезпечується як законодавчо, так і через жорсткий нагляд Національного банку України (НБУ). Недотримання принципів обліку розцінюється як порушення законодавства та регуляторних вимог, що тягне за собою серйозні наслідки (спотворення звітності через порушення принципів ведення обліку може призвести до завищення прибутків та заниження ризиків; ризику втрати довіри інвесторів, вкладників та контрагентів; одержання негативного аудиторського висновку, або із застереженнями та ін.). Таким чином, без ефективно організованого бухгалтерського обліку неможливе стабільне функціонування банківської системи, адже саме він створює основу для управління, контролю та розвитку банку у сучасних умовах фінансової глобалізації.

Список використаних джерел

1. Зоря О.П. Облік у банках. Конспект лекцій. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021.
2. Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18>.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Сучасне управління державними ресурсами вимагає високого рівня точності та оперативності у зборі, обробці та використанні інформації про наявність і стан матеріально-технічних засобів. Це дозволяє забезпечити ефективне планування видатків, оптимізацію ресурсів і своєчасне прийняття управлінських рішень, що сприяє підвищенню якості надання публічних послуг.

В умовах цифровізації та впровадження електронного урядування зростає роль автоматизованих систем обліку та аналітики, які інтегрують дані про основні засоби, полегшують контроль за їх використанням і зменшують ризики втрат або неефективного розподілу майна. Відсутність сучасних методик і стандартів у сфері обліку та контролю може призводити до нераціонального використання ресурсів, фінансових втрат і зниження прозорості діяльності бюджетних установ.

Розгляд питань інформаційного забезпечення обліку, аналізу та контролю основних засобів дає можливість підвищити ефективність управлінських процесів у бюджетних установах, оптимізувати внутрішні контрольні процедури та забезпечити своєчасне і обґрунтоване прийняття управлінських рішень. Це сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних працювати з сучасними цифровими платформами та автоматизованими системами обліку, адаптуватися до умов цифрової трансформації, ефективно використовувати сучасні технології управління державними ресурсами та забезпечувати прозорість і раціональність розподілу державного майна.

Інформаційне забезпечення бухгалтерського обліку та контролю розглядається як комплекс організаційних, методичних та технічних заходів, спрямованих на формування, обробку, збереження та передачу достовірної і своєчасної інформації для управління фінансовими і матеріальними ресурсами установи. Воно забезпечує підтримку процесів прийняття рішень на основі аналітичних даних, контролю за дотриманням законодавчих вимог та внутрішніх стандартів, а також сприяє ефективному плануванню та обліку основних засобів.

Інформаційне забезпечення виступає ключовим елементом управління основними засобами бюджетних установ, оскільки дозволяє:

- вести облік наявності, руху та технічного стану основних засобів;
- здійснювати планування ремонтів, модернізації та заміни обладнання;
- контролювати раціональне використання ресурсів і попереджувати втрати;
- формувати дані для аналізу ефективності використання майна та фінансових витрат.

Ефективне інформаційне забезпечення дозволяє зменшити ризики нераціонального використання майна та підвищити прозорість діяльності бюджетних установ.

Для повноцінного управління основними засобами використовуються різні типи інформації:

- фінансова інформація – дані про первісну вартість, амортизацію, залишкову вартість основних засобів, витрати на їх ремонт і модернізацію. Вона є основою для бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності;

- технічна інформація – відомості про конструктивні характеристики, технічний стан, строк експлуатації та специфікації основних засобів, що дозволяє планувати їх утримання та використання;

• статистична інформація – зведені дані про рух і використання основних засобів, порівняльні показники, тенденції та коефіцієнти ефективності, які застосовуються для аналітичних розрахунків та оцінки продуктивності.

Комплексне використання різних видів інформації забезпечує формування повної, достовірної та систематизованої бази, яка є необхідною для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, ефективного контролю та підвищення результативності використання основних засобів у бюджетних установах.

На основі цього формується методологічна основа обліку основних засобів, що включає:

- визначення первісної вартості та способів її формування;
- порядок нарахування амортизації;
- переоцінку та списання основних засобів;
- класифікацію активів за функціональним призначенням.

Для бюджетних установ характерна централізована система обліку, у якій дані використовуються не лише для складання звітності, а й для контролю ефективності використання державних ресурсів. У цьому контексті сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль, дозволяючи автоматизувати облік основних засобів, інтегрувати дані про їх наявність, рух і стан, а також здійснювати аналітичну оцінку ефективності використання.

Серед найбільш поширених рішень, що забезпечують автоматизацію процесів, можна виділити: ERP-системи для бюджетних установ; електронні журнали обліку та документообігу; програмне забезпечення для автоматизованого нарахування амортизації та контролю стану основних засобів.

Впровадження таких технологій дозволяє зменшити вплив людського фактору, підвищити точність даних та забезпечити своєчасний контроль.

Надалі, аналіз основних засобів передбачає оцінку: рівня їх зносу та амортизації; ефективності використання активів; відповідності фактичного стану даних бухгалтерського обліку.

Контроль у свою чергу включає як внутрішній, так і зовнішній аудит, що гарантує законність використання державних ресурсів та своєчасне виявлення порушень. Інформаційне забезпечення контролю стає ключовим елементом управлінської звітності та внутрішнього аудиту.

Основними викликами формування ефективного інформаційного забезпечення є недостатній рівень автоматизації, розрізненість облікових систем та відсутність уніфікованих методик оцінки основних засобів. Подолання цих проблем потребує впровадження сучасних цифрових платформ і ERP-систем, стандартизації процедур обліку та контролю, а також підвищення кваліфікації персоналу у сфері інформаційних технологій та обліку.

Таким чином, ефективне управління основними засобами бюджетних установ можливе лише за наявності своєчасної, достовірної та інтегрованої інформації. Для ефективного управління основними засобами бюджетних установ необхідне комплексне інформаційне середовище, що включає організаційні, методичні та технічні заходи, автоматизовані інструменти контролю та аналітики, які забезпечують достовірність даних, їх своєчасне оновлення та підвищення прозорості управлінських процесів. Недостатня автоматизація, розрізненість систем і відсутність єдиних методик потребують впровадження сучасних цифрових платформ і підвищення кваліфікації персоналу. Формування ефективного інформаційного середовища забезпечує раціональне використання ресурсів, контроль і оптимізацію основних засобів у бюджетних установах.

Список використаних джерел

Беженар А. Основи аналізу основних засобів в установах державного сектору. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-42>

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

Перетятко, Ю. Організація обліку основних засобів в умовах становлення інформаційної економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2(18). С. 50–56. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2\(18\)-50-56](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2(18)-50-56)

ПОНЯТТЯ ПРОЄКТУ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

Актуальність теми. У сучасних економічних умовах для досягнення стратегічних цілей і підвищення конкурентоспроможності підприємств все частіше застосовується проєктний підхід до управління. Ефективне управління проєктами забезпечує оптимальне використання ресурсів, дотримання бюджетів і термінів, тому надзвичайно важливо розібратися в його сутності та механізмах управління.

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних основ поняття «проєкт» та розкриття сутності системи управління проєктами.

Основна частина. Загалом кажучи, проєкт це унікальний набір взаємопов'язаних завдань і процесів, обмежених за часом, бюджетом і ресурсами, що спрямовані на досягнення унікального, цілісного результату [1, с. 45]. Основними характеристиками проєкту є: унікальність результату, обмеження в часі (чіткий початок і чіткий кінець), обмеження ресурсів і складність.

Підхід до проєкту відрізняється від оперативних (щоденних) дій, які є безперервними та рутинними. Оперативні дії спрямовані на підтримку функціонування підприємства, тоді як проєкт зосереджений на змінах, розвитку та досягненні певної мети.

Управління проєктами це застосування знань, навичок, інструментів та технік до процесів проєкту з метою задоволення вимог зацікавлених сторін та досягнення цілей проєкту [2, с. 12]. Воно базується на інтеграції та збалансуванні важливих обмежень, до яких традиційно належать:

1. Обсяг (Scope): чітко визначені роботи та результати.
2. Час (Time): дотримання графіка виконання робіт.
3. Вартість (Cost): дотримання затвердженого бюджету. Якість проєкту є результатом дотримання цих трьох обмежень.

Система управління проєктами функціонує через взаємодію груп процесів, серед яких виокремлюють:

1. Процеси ініціювання: визначення цілей, економічного обґрунтування та формальний початок проєкту.
2. Процеси планування: розробка детального плану дій, бюджету, графіка, управління ризиками.
3. Процеси виконання: координація ресурсів та безпосередня реалізація плану проєкту.
4. Процеси моніторингу та контролю: відстеження прогресу, виявлення відхилень та їх корекція.
5. Процеси завершення: формальне закриття проєкту, передача результатів, підведення підсумків.

Ефективне управління проєктами неможливе без належного бухгалтерського обліку та аналітичної підтримки, що забезпечують отримання достовірної інформації про витрати, доходи, рух ресурсів та дотримання бюджету, що має вирішальне значення для прийняття управлінських рішень.

Висновки. Отже, підсумовуючи, можна сказати, що проєкт це не просто якесь завдання, а чітко визначена мета з обмеженнями за часом і ресурсами. Це тимчасова діяльність, яка має початок і кінець, на відміну від оперативних робіт, які повторюються щодня.

Управління проєктами це інструмент, який допомагає ефективно досягти цієї мети. Він дозволяє залишатися зосередженим, оптимально використовувати ресурси, контролювати

витрати та вчасно реагувати на проблеми. Без системного підходу до управління проєкт ризикує перетворитися на хаотичну низку заходів з непередбачуваними результатами.

Тому розуміння сутності проєкту та основних принципів його управління є фундаментальною основою будь-якої успішної діяльності. Це базова навичка, яка дозволяє перетворити ідею на чіткий план, а план на конкретний результат, що є особливо важливим у сучасному конкурентному та мінливому світі бізнесу.

Список використаних джерел

1. Грей К. Ф. Управління проєктами: Практичний посібник / К. Ф. Грей, Е. У. Ларсон. К. : Видавничий дім «Кисво-Могилянська академія», 2015. 588 с.
2. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Sixth Edition. Project Management Institute, Inc., 2017. 756 p.
3. Дитхелм Г. Управління проєктами: в 2 т. Т. 1: Основи / Г. Дитхелм. СПб. : Бізнес-преса, 2004. 389 с.*

УДК 657

Ільїн Валентин

*магістр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Грудзевич Ю.І. к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ СВК "УРОЖАЙ"

Актуальність теми. В умовах зростаючої конкуренції на аграрному ринку ефективне управління основними засобами є одним із ключових чинників стабільності та розвитку сільськогосподарських підприємств. Для кооперативу «Урожай», діяльність якого ґрунтується на використанні машин, будівель та обладнання, питання оптимізації цих активів набуває особливого значення.

Аналіз фінансово-економічних показників за 2023–2024 роки показує наявність низки проблем, пов'язаних із використанням основних засобів. Це потребує як детального аналізу, так і впровадження системного підходу до управління ними, щоб забезпечити ефективність роботи та конкурентоспроможність підприємства.

Метою роботи є виявлення основних проблем в системі управління основними засобами СВК «Урожай» та запропонувати конкретні шляхи підвищення її ефективності.

Основна частина. Діагностика проблем та пропозиції щодо їх вирішення.

Виявлення ключових проблем:

- Значний фізичний і моральний знос. Ступінь зносу основних засобів становить 56,7 % (91 357 тис. грн), що свідчить про те, що більшість техніки вже відпрацювала більше половини свого ресурсу. Це призводить до частих поломок у найвідповідальніші періоди — під час посіву та збирання врожаю. Унаслідок цього зростають витрати на паливо, мастильні матеріали й аварійні ремонти, що підвищує собівартість продукції.

- Нецільове використання амортизаційних коштів. У 2024 році нарахована амортизація становила 14 843 тис. грн, але фактичні інвестиції в оновлення основних засобів були відсутні. Це означає, що кошти, призначені для відтворення активів, використовувалися на поточні потреби, що поступово зменшує виробничий потенціал підприємства.

- Відсутність чіткої інвестиційної стратегії. У кооперативі немає довгострокового плану оновлення машинно-тракторного парку. Інвестиції здійснюються епізодично та без узгодженої стратегії. Наприклад, у 2024 році 19 млн грн було витрачено на транспортні засоби, тоді як на машини та обладнання — лише 7 млн грн, що свідчить про незбалансованість капіталовкладень.

- Недостатній рівень контролю та обліку. Через відсутність сучасної автоматизованої системи обліку складно оперативно відстежувати технічний стан, місцезнаходження та продуктивність обладнання. Це ускладнює управлінські рішення й часто призводить до простоїв та неефективного використання ресурсів.

Комплекс запропонованих заходів:

Захід 1. Реформування амортизаційної політики.

Диференціація методів нарахування амортизації. Для активної, швидкозношуваної техніки (комбайни, трактори) запровадити метод прискореного зменшення залишкової вартості. Для будівель і споруд зберегти лінійний метод. Такий підхід дозволить швидше накопичувати кошти на оновлення активів і точніше враховувати їх знос у собівартості.

Захід 2. Створення цільового інвестиційного механізму.

Пропонується формувати амортизаційні відрахування на окремому рахунку, щоб гарантувати їх цільове використання. Доцільно також розробити багаторічну програму оновлення техніки з можливістю залучення фінансового лізингу. Це сприятиме прозорості фінансування та зниженню кредитного навантаження.

Захід 3. Технологічна модернізація системи управління.

Рекомендовано запровадити спеціалізований програмний модуль для управління основними засобами (СУОЗ), який дозволить вести облік, планувати ремонти та аналізувати ефективність використання техніки. Це зменшить кількість простоїв на 15–20% і скоротить витрати на непередбачувані ремонти.

Захід 4. Оптимізація інвестиційної діяльності.

Інвестиційні ресурси слід спрямовувати насамперед на розвиток виробничої бази. Підприємству варто активніше залучати державні програми підтримки, цільові кредити та проводити економічне обґрунтування кожного інвестиційного проекту з розрахунком строку його окупності.

Очікуваний економічний ефект:

Впровадження запропонованого комплексу заходів дозволить СВК "Урожай" досягти суттєвого покращення ключових показників:

1. Зниження собівартості продукції на 5-7%.
2. Зростання фондівіддачі на 0,15-0,25 грн/грн.
3. Скорочення операційних простоїв техніки на 15-20%.
4. Підвищення фінансової стійкості шляхом зменшення кредитного навантаження та цільового використання інвестиційних коштів.

Висновки. Отже, підвищення ефективності управління основними засобами можливе лише за умови переходу від пасивного до проактивного підходу. Це передбачає реформу амортизаційної політики, створення прозорого інвестиційного фонду, модернізацію системи контролю та обліку, а також більш раціональний розподіл капіталовкладень. Комплексне впровадження цих заходів допоможе не лише вирішити наявні проблеми, а й забезпечить стабільний розвиток СВК «Урожай» у довгостроковій перспективі.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовим чинником забезпечення ліквідності та фінансової стабільності підприємства. У сучасних умовах господарювання дебіторська заборгованість формує значну частку оборотних активів і має прямий вплив на платоспроможність, швидкість обороту капіталу та ризики неповернення коштів. Тому якість аналізу дебіторської заборгованості визначається насамперед рівнем організації інформаційного забезпечення, що інтегрує бухгалтерські дані, управлінську інформацію, інструменти фінансового аналізу та аналітичні моделі прогнозування.

Обґрунтувати підходи до оцінки дебіторської заборгованості, формування резервів сумнівних боргів, аналізу кредитного ризику та інформаційного розкриття допоможуть МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [1] і 9 «Фінансові інструменти» [2].

Одна з найавторитетніших українських праць у сфері фінансового аналізу містить ґрунтовний опис: принципів управління оборотними активами; методів аналізу дебіторської заборгованості; підходів до визначення фінансового ризику та забезпечення ліквідності [3].

Інформаційне забезпечення аналізу дебіторської заборгованості охоплює сукупність джерел, методів і процедур збору, обробки, зберігання та інтерпретації даних про розрахунки з покупцями й замовниками. Основою такого забезпечення є дані бухгалтерського обліку.

Журнали господарських операцій, оборотно-сальдові відомості, регістри аналітичного обліку дебіторів за кожним контрагентом, первинні документи (накладні, акти виконаних робіт, рахунки-фактури) формують базовий інформаційний масив для визначення обсягів заборгованості, строків її виникнення, умов розрахунків та дотримання платіжної дисципліни.

Фінансова звітність, зокрема форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності», дозволяють оцінити структуру і динаміку дебіторської заборгованості на макрорівні, визначити її питому вагу у складі оборотних активів, співвідношення з кредиторською заборгованістю та вплив на ліквідність підприємства.

Проте ефективність аналізу неможлива без управлінської аналітики, яка деталізує інформацію за окремими групами дебіторів, видами заборгованості, строками її погашення та причинами прострочення. Інформаційне забезпечення сучасного підприємства має включати систему внутрішніх управлінських звітів:

- реєстри прострочених платежів;
- графіки інкасації заборгованості;
- аналітику за контрагентами;
- аналіз відповідності кредитної політики підприємства умовам ринку.

Використання таких інструментів дозволяє виявляти ризикових контрагентів, оцінювати ймовірність неповернення коштів та своєчасно коригувати умови співпраці.

Автоматизовані бухгалтерські системи посилюють глибину та швидкість обробки даних. ERP-системи, CRM-модулі, програми управлінського обліку забезпечують оперативний доступ до деталізованої інформації щодо кожної транзакції, дозволяючи аналізувати дебіторську заборгованість у реальному часі. Автоматична класифікація заборгованості за строками, контрагентами, договорами та видами операцій мінімізує ризик помилок і підвищує точність аналітики.

Інтегровані системи бізнес-аналітики (BI) дають змогу застосовувати візуалізацію даних, багатовимірний аналіз, побудову прогнозних моделей на основі історичних трендів. Все це суттєво підвищує якість інформаційного забезпечення та обґрунтованість прийняття управлінських рішень.

Зовнішні інформаційні джерела також відіграють значну роль, особливо для оцінки платоспроможності контрагентів. Дані державних реєстрів, кредитних скорингових агентств, судових реєстрів, відкритих фінансових звітів підприємств і публічні відомості про їхню ділову репутацію дають змогу здійснювати комплексну оцінку ризиків ще до моменту укладення договорів. Умови ринку, галузеві тенденції та макроекономічні показники також формують важливий зовнішній інформаційний контекст, що впливає на поведінку покупців і якість розрахунків.

Завдання ефективного інформаційного забезпечення аналізу дебіторської заборгованості включають:

- формування достовірної, повної, своєчасної та релевантної інформації для оцінки структури, динаміки та якості дебіторської заборгованості;
- визначення її оборотності;
- виявлення проблемних боргів та оцінки їхнього впливу на фінансовий стан підприємства.

Важливо забезпечити можливість не лише ретроспективного аналізу, а й прогнозування майбутніх платежів, моделювання різних сценаріїв інкасації та визначення оптимальної кредитної політики.

Розвинуте інформаційне забезпечення сприяє впровадженню ефективних методів контролю та управління дебіторською заборгованістю. На його основі формується система контролінгу, що охоплює моніторинг прострочених платежів, оцінювання кредитних лімітів для контрагентів, аналіз факторів затримки оплат, контроль за виконанням договірних умов та розроблення заходів зі зменшення частки проблемної заборгованості.

Завдяки якісній інформаційній базі підприємства можуть удосконалювати свою кредитну політику, застосовувати диференційований підхід до різних груп дебіторів, впроваджувати системи мотивації для покупців і менеджерів із продажу, що сприяє підвищенню дисципліни розрахунків.

У контексті цифрової трансформації важливою складовою інформаційного забезпечення стає інтеграція даних із різних підсистем підприємства.

Єдина інформаційна платформа, що об'єднує бухгалтерський облік, управлінську аналітику, CRM-систему, відділ продажу та юридичну службу, дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління дебіторською заборгованістю. Така інтеграція забезпечує прозорість процесів, оперативність доступу до інформації та зниження інформаційних втрат, що підвищує якість управлінських рішень. Використання хмарних технологій також дозволяє розширити можливості обробки великих обсягів даних, спростити доступ до інформації та підвищити ефективність моніторингу.

Отже, інформаційне забезпечення аналізу дебіторської заборгованості є комплексною системою, що охоплює різні типи джерел – від первинних документів до BI-аналітики. Його розвиток визначає здатність підприємства своєчасно реагувати на ризики, підтримувати ліквідність, оптимізувати оборотний капітал і підвищувати ефективність взаємодії з контрагентами. Удосконалення інформаційної системи у цьому напрямі сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень, зміцненню конкурентних позицій підприємства та забезпеченню сталого фінансового розвитку.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 04.10.2025).
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 04.10.2025).
3. Фінанси підприємств: підруч. / Керівник кол. і наук. ред. Проф. А.М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2000. 460 с.

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасний розвиток сільського господарства характеризується зростанням конкуренції, нестабільністю ринкового середовища та високою залежністю від зовнішніх факторів, таких як воєнні дії, зміни клімату, ресурсна забезпеченість та коливання цін на матеріальні ресурси. За таких умов ефективне управління виробничими витратами є ключовим чинником забезпечення економічної стабільності та підвищення прибутковості аграрних підприємств. Витрати виступають базовим елементом формування собівартості продукції, визначення її рентабельності та прийняття стратегічних управлінських рішень. Тому системний підхід до їх планування, контролю та аналізу є необхідною передумовою конкурентоспроможності підприємства. Суттєвий вплив на організацію управління витратами здійснює цифрова трансформація, яка охоплює всі сфери аграрного виробництва. Розвиток інформаційних технологій, систем точного землеробства, автоматизованих платформ управлінського обліку та аналітики створює нові можливості для оптимізації ресурсів і підвищення ефективності господарської діяльності. Цифрові рішення дозволяють здійснювати моніторинг витрат у режимі реального часу, забезпечують прозорість виробничих процесів, підвищують якість даних та сприяють оперативному реагуванню на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища.

Управління виробничими витратами охоплює сукупність процедур зі збору, систематизації, узагальнення та аналізу економічної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Його висока якість є критично важливою для аграрних підприємств, діяльність яких відзначається сезонністю, тривалістю виробничих циклів, залежністю результативності процесів від біологічних факторів, що значно ускладнює оцінку фактичних витрат та калькулювання собівартості. За таких умов традиційні методи обліку не завжди забезпечують необхідну точність і деталізацію даних, що стримує ефективне управління витратами та знижує можливості стратегічного планування. У контексті цифрової трансформації важливу роль відіграють спеціалізовані програмні платформи, які забезпечують автоматизацію управлінських процесів та підвищують ефективність контролю виробничих витрат. Серед найпоширеніших цифрових рішень варто виокремити такі платформи:

- SmartFarming – платформа, що забезпечує GPS-моніторинг техніки, облік польових робіт, контроль витрат пального та аналіз ефективності використання земельних ресурсів;
- AgriAnalytica – інструмент для економічного моделювання, прогнозування врожайності та оцінювання рентабельності культур на основі сценарного аналізу виробничих процесів;
- AgroTop – система управління агровиробництвом, що забезпечує облік виробничих операцій, формування бюджетів полів та аналіз відхилень фактичних показників від запланованих.

Ці цифрові інструменти забезпечують комплексну підтримку основних бізнес-процесів – від фіксації витрат ресурсів до автоматичного розрахунку собівартості продукції, аналізу відхилень, формування управлінської звітності та прогнозування ефективності виробництва.

Таким чином, їх використання підсилює аналітичний потенціал підприємства та створює передумови для більш обґрунтованого управління витратами в умовах підвищеної невизначеності. Однією з ключових переваг цифрових інструментів є підвищення прозорості та достовірності облікових даних. Автоматизація зменшує ризики помилок, дозволяє здійснювати контроль ресурсів у режимі реального часу, виявляти непродуктивні витрати та втрати, оперативно реагувати на зміни виробничої ситуації. Аналітичні модулі інформаційних систем забезпечують можливість багатовимірного аналізу витрат, оцінювання економічної ефективності виробничих операцій, моделювання альтернативних управлінських рішень. Разом із тим цифровізація супроводжується низкою проблем, які стримують її широке впровадження на сільськогосподарських підприємствах. Насамперед це висока вартість програмних продуктів та послуг з їх упровадження, що є суттєвим бар'єром для малих і середніх виробників. Важливими також є питання адаптації інформаційних систем до специфіки діяльності підприємства, інтеграції з уже існуючими обліковими програмами, а також рівень цифрових компетентностей персоналу. Нерівномірність цифрової готовності підприємств і регіонів призводить до різних темпів впровадження сучасних технологій у виробничі процеси.

Незважаючи на наявні виклики, ефективне обліково-аналітичне забезпечення, підсилене цифровими технологіями, має стратегічне значення для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Воно дозволяє не лише забезпечити точний контроль витрат і формування реальної собівартості, але й сприяє оптимізації ресурсного потенціалу, виявленню внутрішніх резервів, підвищенню рентабельності та забезпеченню сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Цифрова трансформація у сфері обліку та аналізу витрат стає необхідною умовою ефективного функціонування підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища та посилення вимог до управлінського обліку.

Список використаних джерел

1. Бірюков Є. І., Гарафонов О. І., Худолей В. Ю. Управління витратами аграрного підприємства в умовах цифрових трансформацій. *Economic synergy*. 2023. № 2. С. 48–61. URL: <https://doi.org/10.53920/es-2023-2-4> (дата звернення: 16.11.2025).
2. Кабінет Аграрія - продукти та рішення для фермерів. Кабінет Аграрія - продукти та рішення для фермерів. URL: <https://agrianalytica.com/uk/> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Про SmartFarming - SmartFarming – оцифровуємо агробізнес. SmartFarming – оцифровуємо агробізнес. URL: <https://www.smartfarming.ua/pro-smartfarming/> (дата звернення: 17.11.2025).
4. AgroTop - Комплексна система управління агробізнесом. AgroTop - Комплексна система управління агробізнесом. URL: <https://www.agrotop.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2025).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: РОЗВИТОК, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сьогодні передовим напрямом розвитку суспільства є цифрова економіка. Внаслідок введення в дію різних форм та інструментів цифрових технологій зростає конкурентоспроможність підприємства на ринку [1, с. 105]. Застосування цих технологій є дуже актуальним сьогодні у зв'язку з повномасштабним вторгненням, а також було актуальне під час карантинних заходів внаслідок поширення пандемії коронавірусу (COVID-19) та переходом до дистанційного виконання більшості облікових функцій.

Що ж таке цифровізація та цифрова економіка? Цифровізація – це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними. Упровадження сучасних цифрових технологій у діяльність підприємств і організацій, техніку та технологію, виробничі й невиробничі процеси дає змогу розширювати асортимент товарів і послуг, підвищувати їхню якість і відповідність запитам споживачів, збільшувати продуктивність праці та формувати нові ланцюжки і мережі створення доданої вартості [2, с. 59].

У сфері послуг цифрові технології дозволяють здійснювати діяльність з будь-якого куточка світу, проводити відеоконференції, купувати продукти та різні побутові товари через мережу Інтернет. Цифровізація може сприяти вирішенню соціальних проблем, полегшивши доступ до основних послуг у сфері охорони здоров'я та освіти, надання фінансових послуг, прозорості та ефективності діяльності уряду. Мінімізації витрат, децентралізація виробництва, підвищення ефективності та продуктивності, швидке, ефективніше прийняття рішень у реальному часі, скорочення часу та витрат на розробку продукції, підвищення якості продукції та швидка реакція на зміну кон'юнктури ринку – ось основні переваги цифровізації. Таким чином, цифровізація – це крок у майбутнє [2, с. 60].

Цифрова економіка – це комплексне поняття, яке охоплює і все більше перетворює сучасний діловий світ. Це поняття стосується всіх видів економічної діяльності, які базуються на цифрових технологіях, зокрема електронну комерцію, цифрові платформи, аналітику даних та штучний інтелект. Завдяки цим технологіям змінилися спосіб ведення бізнесу, розробки й пропозиції продуктів та послуг, а також методи взаємодії споживачів і компаній. У цифровій економіці дані розглядаються як один з найцінніших ресурсів, а здатність збирати, аналізувати та використовувати їх має вирішальне значення для досягнення успіху компанією [3, с. 55].

Застосовуючи аналіз даних і технології штучного інтелекту, можна створювати персоналізовані продукти й послуги, які відповідають індивідуальним потребам і вподобанням споживачів. Це надає можливість компаніям будувати більш міцні відносини зі своїми клієнтами й диференціювати свою пропозицію. Технологічні та інформаційні аспекти теж відіграють значну роль у цифровій економіці. Хмарні обчислення, big data, штучний інтелект, Інтернет речей та блокчейн – це лише декілька прикладів технологій, які є визначальними для цифрової економіки. Ці технології допомагають компаніям ефективно зберігати, обробляти й аналізувати дані, що уможливорює прийняття обґрунтованих бізнес-рішень [3, с. 55].

Конфіденційність і безпека даних є важливими аспектами цифрової економіки. Зі збільшенням обсягу персональних даних, що збираються в Інтернет, дуже важливо, щоб організації впроваджували надійні заходи безпеки для захисту конфіденційності своїх клієнтів і себе від кібератак [3, с.55].

У контексті цифровізації економіки особливого значення набуває автоматизація управлінських процесів та інформаційних потоків на підприємствах. Однією з ключових сфер, що зазнала глибоких змін під впливом цифрових технологій, є бухгалтерський облік. Адже саме він допомагає отримати точні дані для прийняття управлінських і фінансових рішень. Завдяки цифровим технологіям бухгалтерія стає більш зручною, швидкою та точною. Тому, цифрова трансформація бухгалтерських процесів сьогодні стає невід'ємною складовою ефективного управління підприємством.

Головну роль в процесі управління підприємством, організацією, компанією відіграє інформаційна система бухгалтерського обліку, яка виступає результатом створення в ній повної та достовірної інформації для потреб бухгалтерського обліку, аудиторів аналітиків, економістів та менеджерів [1, с. 106]. Особливістю бухгалтерського обліку є суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями, що здійснюються на підприємстві. Для забезпечення такого спостереження кожен господарську операцію обов'язково оформляють відповідним документом – від латинського слова, що означає свідоцтво, доказ [4, с. 142]. У сучасних умовах цифрової трансформації саме ці процеси зазнають істотних змін. Автоматизація, спеціалізовані програми та хмарні сервіси підвищують точність, швидкість і прозорість обліку, змінюючи сам підхід до його організації.

Глибокі наслідки цифровізації бухгалтерського обліку можливі за умови взаємодії між новими концепціями обробки та передачі інформації за допомогою Digital технологій: RTA-ведення бухгалтерського обліку в реальному часі; EDI-електронний обмін даними від первинного до звітного; XBRL-розширена мова фінансової, управлінської та податкової звітності з різних сфер бізнесу; «cloud technologies (хмарні технології)» для обчислень, хмарні бухгалтерські операції; AI (штучний інтелект) – модернізація математичного моделювання за допомогою сучасних технологічних інновацій (оцінка рівня запасів за допомогою програмно керованих безпілотників); BigData – використання в розрахунках для підвищення ефективності, точності та швидкості; Blockchain – систематизація та ефективний контроль; м'яка цифрова інфраструктура (інфраструктура ідентичності та довіри, інфраструктура відкритих даних, інфраструктура сумісності, інфраструктура електронних рахунків та транзакцій, інфраструктура електронної комерції та взаємодія бізнесу в Інтернеті) [1, с. 106].

Цифровий бухгалтерський облік немає конкретного стандартного визначення, а лише стосується змін в обліку за рахунок обчислювальних і мережевих технологій. Вплив цифрових технологій на трансформацію елементів бухгалтерського обліку має такі особливості, як документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс, звітність [1, с. 106].

Цифровізація бухгалтерського обліку сприяє тому, що будь-який аспект господарської діяльності відноситься до реєстру (бази даних) у вигляді комплексу реквізитів, серед яких фігурують рахунки. По мірі зростання числа реквізитів, наприклад, аналітичних рахунків, рахунків бухгалтерського обліку, управлінської та іншої інформації, інформаційний масив доцільно узагальнити, систематизувати та надати у необхідному форматі [5, с. 103].

Одним з найбільш ефективних інструментів цифровізації бухгалтерського обліку може бути технологія блокчейн, започаткована як алгоритм реалізації системи криптоактиву Біткойн, останнім часом розвивається стрімкими темпами і в інших сферах економічного сектору. Технологія блокчейн дає можливість зберігання даних про фінансові операції, забезпечує повну прозорість і доступність для ознайомлення [5, с. 103].

Взагалі, «блокчейн» заснований на розподілених книгах обліку. У численних вузлах блокчейн-мережі, база даних активів або транзакцій віддає кожному учаснику ланцюга власну копію, в той же час всі перемини відтворюються в усіх копіях практично водночас. Кожна транзакція занотовується у вигляді «блоку» даних. Кожний наступний новий блок всередині містить зашифровану копію вкладеного в нього попереднього такого блоку. Розподілені і захищені від фальсифікацій блоки об'єднуються завдяки спеціальним криптографічним підписам для утворення ланцюга подій або транзакцій з поміткою часу [6, с. 106-107].

Впровадження технології блокчейн в сфері обліку має значні переваги, а саме: постійний доступ до фінансової звітності; створення необхідних умов для проведення аудиту на кожному

етапі створення продукції; використання електронного підпису, що значно скорочує витрати часу та праці на виконання умов договору; безпечне сховище даних підприємства; система блоків в блокчейні дозволяє формувати і списувати дебіторську та кредиторську заборгованості одночасно, при цьому не треба підтверджувати факт транзакції; спрощується процес управління ресурсами; повна прозорість інформації в режимі онлайн [5, с. 103].

Серед недоліків та ризиків застосування технології блокчейну в бухгалтерському обліку відносять відсутність нормативного регулювання процедур внесення і зберігання даних, потреба інтеграції систем бухгалтерського обліку та управління підприємством з системами блокчейну, наявність можливих загроз кібератак, складність процедур виправлення помилково внесених даних тощо. Застосування технологій блокчейну та інших технологічних інновацій призведуть до трансформації вимог до фахівців в сфері підготовки облікової інформації, відмирання класичних функцій реєстрації даних, необхідності набуття знань з програмування та освоєння питань використання способів інтелектуального аналізу даних [5, с. 103].

Таким чином, розвиток технологій, зокрема впровадження блокчейну, стає важливим етапом еволюції інформаційних систем бухгалтерського обліку. Інформаційна система бухгалтерського обліку (ІСБО) – це інформаційна система, в якій процес ведення бухгалтерського обліку і складання звітності автоматизований за рахунок застосування комп'ютерних методів обробки даних з метою отримання інформації, необхідної для ведення бухгалтерського обліку [7, с. 84].

ІСБО, як людина-машинна система, в рамках якої реалізується інформаційний процес бухгалтерського обліку, забезпечує реалізацію функції зворотного зв'язку від об'єкта управління до суб'єкта управління. Окрім цього, ІСБО, використовуючи потоки зовнішньої інформації, формує інформацію для передачі у внутрішнє середовище [7, с. 86].

Цифровізація та розвиток цифрової економіки кардинально змінюють спосіб ведення бізнесу та бухгалтерського обліку. Сучасні технології, зокрема хмарні сервіси, штучний інтелект, Big Data та блокчейн, роблять облік більш прозорим, швидким і точним. Вони також допомагають підприємствам ефективніше управляти ресурсами та приймати обґрунтовані рішення в режимі реального часу. Інформаційні системи бухгалтерського обліку (ІСБО) стають основою цифрового обліку, забезпечуючи автоматизацію збору, обробки й зберігання даних, а також надаючи необхідну інформацію менеджерам, економістам та аудиторам.

Разом із перевагами цифрових технологій з'являються й нові виклики: необхідність інтеграції систем, захист даних, навчання персоналу новим навичкам і адаптація до швидких змін. Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку є не лише технічним оновленням, але й важливим етапом еволюції підприємств у сучасній економіці, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Трунін К., Данілова Г. Необхідність впровадження цифрової трансформації в бухгалтерському обліку. Економіст. 2021. Вип. № 12. С. 105-106.
2. Нейман В. Цифровізація – крок до індустрії 4.0.. Економіст. 2021. Вип. № 12. С. 59-60.
3. Козуб В.О., Ши С., Орел Ю.Л. Цифрова економіка та її роль у формуванні інноваційного бізнес-середовища. Економіка. Фінанси. Право. 2024. Вип. № 4. С. 54-58.
4. Бухгалтерський облік. Навч. посіб./Ю. А. Верига. М. О Виноградова, Т.В. Гладких, Б 94 О. С. Гусакова, А. Ж. Пшенична, Н. В. Фірсова /За заг. ред. проф. Ю А. Вериги. К.: Центр учбової літератури, 2019. 520 с.
5. Погорелова О., Шевчук С., Бабич М. Blockchain-технології в бухгалтерському обліку: pro і contra. Економіст. 2021. Вип. № 12. С. 103-104.
6. Трунін К., Стаценко Г. «Блокчейн» - реальність ведення бухгалтерського обліку. Економіст. 2021. Вип. № 12. С. 106-107.
7. Гончарук Я.А. Марушко Н.С., Лозовицький Д.С., Воляник Г.М. Інформаційні системи і технології в обліку: навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2019. 400 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

В умовах цифрової трансформації системи державного управління одним із пріоритетних завдань є забезпечення ефективності та прозорості фінансових розрахунків, зокрема обліку заробітної плати працівників державного сектору. Запровадження сучасних інформаційних систем у процеси розрахунків із працівниками державних установ сприяє підвищенню рівня контролю за використанням коштів на оплату праці, мінімізації ризиків фінансових порушень та оптимізації виконання нормативно-правових вимог.

Попри визначальну роль автоматизації у системі бухгалтерського обліку державних установ, чимало організацій досі не використовують інформаційні технології в повному обсязі. Запровадження та оновлення автоматизованих облікових систем сприяє підвищенню ефективності облікових процесів шляхом оптимізації часу на проведення розрахунків із заробітної плати, підвищення достовірності облікових даних і зменшення ризику помилок через скорочення частки ручного введення інформації.

Вітчизняний ринок програмного забезпечення для ведення обліку в бюджетних установах представлений низкою спеціалізованих системних рішень, серед яких «Дебет Кредит», «MASTER: Бюджетні установи», «М.Е.Дос», «Fit-Бюджет», «UA-Бюджет», «ISpro», «Дебет Плюс». Крім того, у процесі управління бюджетним процесом активно використовуються спеціалізовані інформаційні системи, зокрема Єдина інформаційна система управління бюджетом (ЄСУБ) та «ЛОГІКА», що є інформаційно-аналітичною платформою для планування й моніторингу виконання місцевих бюджетів [1].

Ефективне впровадження автоматизованих облікових систем у діяльність бюджетних установ зумовлює потребу у висококваліфікованих фахівцях, здатних працювати з сучасними інформаційними технологіями та своєчасно реагувати на зміни в нормативно-правовому середовищі. Підвищення кваліфікації персоналу виступає визначальним чинником розвитку бухгалтерської та управлінської діяльності у державному секторі. Систематичне професійне навчання, участь у тренінгах і програмах підвищення кваліфікації сприяють розширенню професійних компетенцій, опануванню цифрових технологій і загальному підвищенню ефективності трудової діяльності працівників.

Особистий досвід проходження курсів підвищення кваліфікації засвідчив, що систематичне навчання та професійний розвиток є необхідними для забезпечення ефективної діяльності у сучасних умовах. Незважаючи на те, що програми навчання не були безпосередньо спрямовані на бухгалтерський облік, вони суттєво розширили професійні компетенції та сприяли вдосконаленню практичних навичок. В рамках навчання були опановані нові знання та практичні вміння у сферах ділової комунікації, цифрових технологій та публічного адміністрування.

Паперові носії поступово втрачають актуальність через домінування електронного зберігання та обробки даних, що забезпечує швидкий доступ, економію простору та спрощує

передачу інформації. Водночас зростання обсягів даних ускладнює їх обробку та потребує нових інструментів управління. Крім того, поширювана інформація може бути неточною або застарілою, а цифровізація підвищує ризики несанкціонованого доступу, що вимагає додаткових заходів для забезпечення конфіденційності та цілісності даних.

Основні інновації, що визначають розвиток бухгалтерії, включають хмарні технології, штучний інтелект, програмних роботів, блокчейн та аналітику великих даних. Хмарні технології забезпечують доступ до даних і програмного забезпечення через інтернет, спрощують обробку інформації та підтримують модель безперервного обліку, автоматизуючи звірку, аналіз відхилень і щоденні перевірки. Штучний інтелект дозволяє автоматизувати рутинні бухгалтерські операції, підвищує точність обліку та знижує ризики помилок, водночас вимагаючи перефокусування роботи бухгалтерів на складніші завдання, що потребують професійного судження [2].

Впровадження цих цифрових технологій в бухгалтерський облік України підвищує ефективність, точність та прозорість фінансових процесів, скорочує час обробки даних, знижує ймовірність помилок і забезпечує надійний захист фінансової інформації.

Висновок. Цифрова трансформація державного управління вимагає підвищення ефективності та прозорості фінансових розрахунків, зокрема обліку заробітної плати. Автоматизовані системи та сучасні інформаційні технології забезпечують точність, оперативність і надійність обліку, оптимізують використання бюджетних коштів та знижують ризики порушень. Для цього необхідні кваліфіковані кадри та систематичне навчання. Використання хмарних технологій, штучного інтелекту, програмних роботів і блокчейну автоматизує рутинні операції, підвищує прозорість і захист даних, що підсилює ефективність управління фінансами державних установ.

Список використаних джерел

1. Сиротинська А.П., Сиротинський О.А., Смалько М.М. Практичні аспекти використання інформаційних систем суб'єктами державного сектору. Вісник НУВГП. Серія: «Економічні науки». 2018. Вип. №4 (84). С. 199 – 207.
2. Правдюк Н.Л., Лепетан І.М., Коваль Л.В. Блокчейн – технологія у бухгалтерському обліку: перспективи й наслідки впровадження. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. №3. С.7 – 20.

УДК 519.86

Корень Анна,

*бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет*

*Науковий керівник: Нужна О.А., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА КУЛЬТУР ПЛОДОВИХ ТА ЯГІДНИХ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Процес вирощування сільськогосподарських культур завжди потребує дослідження та на основі результатів дослідження – прогнозування.

На початковому етапі дослідження висловимо припущення, що площа насаджень впливає на обсяг виробництва сільськогосподарських культур, в тому числі й культур плодових та ягідних.

Обсяг реалізованих послуг є важливим показником діяльності сільськогосподарських підприємств, адже обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, як тваринництва, так і рослинництва, формують пропозицію такої продукції та мають забезпечити продовольчу безпеку держави.

На обсяг виробництва сільськогосподарської продукції рослинництва впливає багато факторів, з яких для дослідження ми вибрали площу насаджень.

Таким чином, у нашому дослідженні площа насаджень культур плодових та ягідних у Волинській області є фактором, а обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області – показником.

Розглянемо статистичні дані, необхідні для того, щоб побудувати економетричну модель у формі парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані та результати дослідження моделі у формі парної лінійної регресії для обраних фактора і показника за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (площа насаджень культур плодових та ягідних), тис. га	Значення показника (обсяг виробництва культур плодових та ягідних) тис. ц
1	2010	4,1	342,4
2	2011	4,3	355,9
3	2012	4,6	357,0
4	2013	4,7	376,4
5	2014	4,9	402,0
6	2015	4,9	378,6
7	2016	4,9	370,4
8	2017	4,9	368,8
9	2018	4,7	428,7
10	2019	4,7	396,1
11	2020	4,7	389,1
12	2021	4,7	415,2
13	2022	4,7	413,8
14	2023	4,5	415,7
15	2024	1,5	64,8

Джерело: [1-2].

Як показують дані таблиці, значення показника – обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області, протягом 2010-2024 років не було стабільним та варіювалося від 64,8 тис. ц (2024 рік) до 428,7 тис. ц (2018 рік).

При порівнянні розрахункових значень показника з фактичними даними можна зробити висновок, що розрахункові данні є більш стабільними, ніж фактичні. Це свідчить про те що на фактичні дані впливають інші фактори, які й спричиняють дану різницю.

Розрахунки, проведені методом найменших квадратів, дозволили отримати параметри парної лінійної регресії та встановити її аналітичний вираз:

$$Y = 97,48 \cdot X - 69,14, \quad (1)$$

де Y – обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області, тис. ц;

X – площа насаджень культур плодових та ягідних у Волинській області, тис. га.

Згідно наших обчислень, розрахункове значення критерію Фішера (124,18) перевищує його табличне значення (4,67). Тому з ймовірністю 0,95 будемо вважати, що побудована

економетрична модель адекватна статистичним даним і, відповідно, її можна використовувати для аналізу та прогнозування.

Нами здійснено розрахунок прогнозного значення показника (обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області) на основі побудованої економетричної моделі, для чого спочатку ми визначили прогнозне значення фактора (площа насаджень культур плодових та ягідних у Волинській області). Так, для визначення прогнозного значення фактора ми провели дослідження його динаміки і обчислили ланцюгові темпи приросту (зменшення) за 2011-2024 роки.

Аналіз показав, що в період з 2010 по 2014 роки значення фактора, а саме площі насаджень плодово-ягідних культур у Волинській області поступово збільшувалися з 4,1 тис. га до 4,9 тис. га, з 2015 по 2017 роки мали стабільне значення і становили 4,9 тис. га. Однак починаючи з 2018 року по даний час площі насаджень плодово-ягідних культур у Волинській області поступово зменшилися з 4,7 тис. га (2018-2022 роки) до 405 тис. га (2023 рік) і до 1,5 тис. га у 2024 році.

Враховуючи, що середні темпи зменшення площі насаджень культур плодових та ягідних у Волинській області протягом періоду дослідження становлять 4,05%, і враховуючи негативну динаміку щодо значного зменшення площ насаджень цих культур у 2024 році, нами визначено прогнозне значення фактора на рівні попереднього відносно стабільного 2023 року, а саме 4,5 тис. га.

Прогнозне значення показника було обчислене шляхом підстановки прогнозного значення фактора у формулу (1), тобто обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області у наступному періоді становить 369,54 тис. ц.

Відхилення прогнозного значення показника становить 95,65 тис. ц, що дозволило визначити довірчий інтервал прогнозного значення показника (обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області).

Отже, якщо у 2025 році площа насаджень культур плодових та ягідних становитиме 4,5 тис. га, то обсяг виробництва культур плодових та ягідних у Волинській області з надійністю 0,95 буде потрапляти в проміжок значень [273,89; 465,19] тис. ц.

Список використаних джерел

1. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності. Волинське обласне управління статистики. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_20.htm (дата звернення 11.10.2024).
2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємств. Волинське обласне управління статистики. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_14.htm (дата звернення 11.10.2024).

Корнелюк К.В.,
*студентка факультету економіки та управління 2 курсу,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Садовська І.Б., д. е. н., завідувач
кафедри обліку і оподаткування, професор*

РОЗВИТОК ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації економіки хмарні технології набувають ключового значення для інформаційних систем обліку та аудиту, забезпечуючи віддалений доступ, масштабованість та інтеграцію з іншими цифровими інструментами. Однак їх швидкий розвиток супроводжується викликами, такими як ризики кібербезпеки, регуляторні невідповідності та брак кваліфікованих кадрів, що особливо актуально для України в період воєнного стану та інтеграції до ЄС. Традиційні локальні системи не відповідають вимогам реального часу, мобільності та обробки великих даних, призводячи до зниження ефективності бізнес-процесів, зростання помилок та витрат. Проблема полягає в необхідності адаптації хмарних технологій до специфіки обліку та аудиту, з урахуванням етичних, правових та технічних аспектів, як підкреслюється в дослідженнях цифровізації фінансових систем [2, 10]. Це вимагає комплексного аналізу тенденцій, переваг та бар'єрів для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження акцентують увагу на трансформацію обліку та аудиту під впливом хмарних технологій. У зарубіжних працях аналізують вплив хмарних обчислень, фокусуючись на безпеці та інтеграції на основі даних компаній [8]. М. Shivarajappa розглядає вплив хмар на фінансовий облік, підкреслюючи автоматизацію [11]. І. Sanusi та ін. оцінюють хмарні обчислення для безпеки облікових систем [9]. Українські дослідження Радової Н. В. та Плотнікової А. О. аналізують цифрову трансформацію обліку з фокусом на хмарні сервіси для автоматизації [7]. О. Грицай та В. Папіш розглядають інтеграцію ІТ в облік України, включаючи хмарні рішення [1]. Оляднічук Н. В. акцентує увагу на хмарних платформах для інтеграційних процесів [3]. Поліщук О. М. аналізує автоматизацію обліку через хмарні ERP [6]. Підлубна О. Д. розглядає хмарні системи в умовах воєнного стану [5]. Петришина Д. А. пропонує хмарний електронний документообіг для його контролю [4]. Це свідчить про перехід до гібридних моделей обліку та аудиту, з акцентом на безпеку та регуляцію, але з наявними розривами в адаптації до локальних викликів.

Мета дослідження. Метою є аналіз розвитку хмарних технологій в інформаційних системах обліку та аудиту, систематизація тенденцій на основі сучасних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток хмарних технологій в інформаційних системах обліку та аудиту переходить від базових SaaS до інтегрованих платформ з AI та blockchain. Хмарні обчислення покращують фінансове управління, але залежать від безпеки. М. Shivarajappa показує зменшення витрат на 20-30% за використання автоматизації [11]. І. Sanusi та ін. виділяють шифрування та MFA [9]. В Україні Радова Н. В. та Плотнікова А. О. пов'язують хмарні сервіси для автоматизації, обміну даними та обліку криптоактивів з ризиками кібератак [7]. О. Грицай та В. Папіш виділяють інтеграцію з Дія для електронних документів [1]. Оляднічук Н. В. аналізує хмарні платформи для зменшення витрат та відповідності стандартам [3]. Поліщук О. М. систематизує хмарні ERP для аналізу даних та інтеграції з Big Data [6]. Підлубна О. Д. акцентує увагу на хмарні системи для забезпечення неперервності обліку та аудиту у воєнний період [5]. Петришина Д. А. розглядає хмарний документообіг як засіб контролю, з цифровими підписами [4].

Систематизуємо основні тенденції у таблицю порівняння (Таблиця 1).

Таблиця 1

Тенденція	Зарубіжні джерела	Українські джерела
Автоматизація процесів	Реальний час, AI	ERP, BAS інтеграція
Безпека даних	Шифрування, MFA	Кіберризика, регуляція
Інтеграція з системами	ERP/CRM	Дія, електронні документи

На основі вищевикладеного, виділяємо такі етапи розвитку хмарних технологій в інформаційних системах обліку та аудиту: 1) впровадження SaaS для обліку; 2) інтеграція з AI для аналітики; 3) гібридні моделі з blockchain для аудиту. При цьому зарубіжні дослідження фокусуються на глобальних трендах, тоді як українські – на адаптації до криз та розробці стандартів з тенденцією до зростання гібридних систем, та подальшою перспективою до їх регуляції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток хмарних технологій трансформує системи обліку та аудиту, підвищуючи ефективність та безпеку за умови розробки гібридних моделей та їх регуляції для України. Подальшу перспективу вбачаємо у емпіричних дослідженнях AI в аудиті з розробкою стандартів для хмарних середовищ.

Список використаних джерел

1. Грицай О. І., Папіш В. І. Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3806> (дата звернення: 14.11.2025). 10
2. Кудлаєва Н. В. Використання хмарних бухгалтерських сервісів для ведення обліку та податкової звітності. *Соціальний розвиток: економічні та правові проблеми*. 2025. № 9. С. 21. DOI: 10.70651/3083-6018/2025.9.21. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/399/393> (дата звернення: 14.11.2025) 2
3. Оляднічук Н. В. Бухгалтерський облік та оподаткування в умовах інтеграційних процесів. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2025 р. Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 58–61. 11
4. Петришина Д. А. Організація внутрішнього контролю первинної документації на підприємствах з електронним документообігом. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2025 р. Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 67–69. 14
5. Підлубна О. Д. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні в умовах воєнного стану. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2025 р. Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 69–71. 13
6. Поліщук О. М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах автоматизації. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2025 р. Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 72–74. 12
7. Радова Н. В., Плотнікова А. О. Вплив цифрової трансформації на бухгалтерський облік. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 11-12 (312-313). С. 134–141. 9
8. Nguyen P. G., Hoang T. T., Tran N. B. H. The impact of cloud computing technology on cloud accounting adoption and financial management of businesses. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12, Art. 851. DOI: 10.1057/s41599-025-05190-3 URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-025-05190-3> (дата звернення: 14.11.2025). 3
9. Sanusi I. et al. Evaluation of cloud based computing in security accounting information system. *World Journal of Advanced Research and Reviews*. 2025. Vol. 25. Iss. 03. P. 1073–1086. DOI: <https://doi.org/10.30574/wjarr.2025.25.3.0734>. URL: <https://journalwjarr.com/node/914> (дата звернення: 14.11.2025). 7
10. Shchyrba I. et al. Challenges of Cloud Accounting Systems Landscape within the Context of Cybersecurity Paradigm. *Management (Montevideo)*. 2025. Vol. 3. P. 252. DOI: <https://doi.org/10.62486/agma2025252>. URL: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/10329315.pdf> (дата звернення: 14.11.2025). 1
11. Shivarajappa M. The impact of cloud computing on financial accounting. *ShodhKosh Journal of Visual and Performing Arts*. 2024. Vol. 5. Iss. 3. P. 992–998. DOI: <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i3.2024.3566>. URL: <https://www.researchgate.net/publication/387773997> (дата звернення: 14.11.2025). 4

ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ВАРТІСТЮ ЇХ АКТИВІВ

Моделювання – це процес створення фізичних або цифрових представлень об'єктів, систем або явищ для аналізу, візуалізації або прогнозування їхньої поведінки. Воно є важливим для «планування, проектування та комунікації в таких галузях, як архітектура, інженерія та наукові дослідження» [1].

Вартість активів суб'єктів господарювання показує сукупну грошову оцінку їх майна, яке використовується для отримання економічних вигод.

Саме з цих міркувань в процесі побудови економетричної моделі ми обрали фактором кількість підприємств, а показником вартість активів на підприємствах Волинської області.

Статистичні дані для побудови економетричної моделі було взято на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств Волинської області
за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість підприємств), одиниць	Значення показника (підсумок балансу), тис. грн.
1	2010	5202	38886527,1
2	2011	4896	51338000,4
3	2012	5177	57885665,9
4	2013	5511	61309405,1
5	2014	5516	73035044,1
6	2015	5600	79430173,3
7	2017	5597	12919709,7
8	2018	5917	148740844,6
9	2019	6292	175778197
10	2020	6047	176292392,9
11	2021	6280	212738088,2
12	2022	5202	239764084,5
13	2023	5975	286238553,8
14	2024	5939	320178791,1

Джерело: [2].

Отримано параметри моделі парної лінійної регресії та її формулу для підприємств Волинської області:

$$Y = 127727,31 \cdot X - 575637974,45, \quad (1)$$

де Y – вартість активів (підсумок балансу) підприємств Волинської області, тис. грн;

X – кількість підприємств Волинської області, одиниць.

Як показали наші розрахунки, побудована економетрична модель адекватна статистичним даним з ймовірністю 0,95, тому що розраховане значення критерію Фішера (6,86) більше порівняно із табличним значенням зазначеного критерію (4,67). Отже, побудовану економетричну модель можна аналізувати й використовувати в прогнозуванні.

Поведена перевірка побудованої економетричної моделі на адекватність статистичним даним показала, що наше припущення про існування прямого зв'язку між кількістю підприємств і вартістю активів на підприємствах Волинської області підтвердилось.

Розміщення точок на графіку статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області (рис. 1) свідчить про належну якість побудованої економетричної моделі.

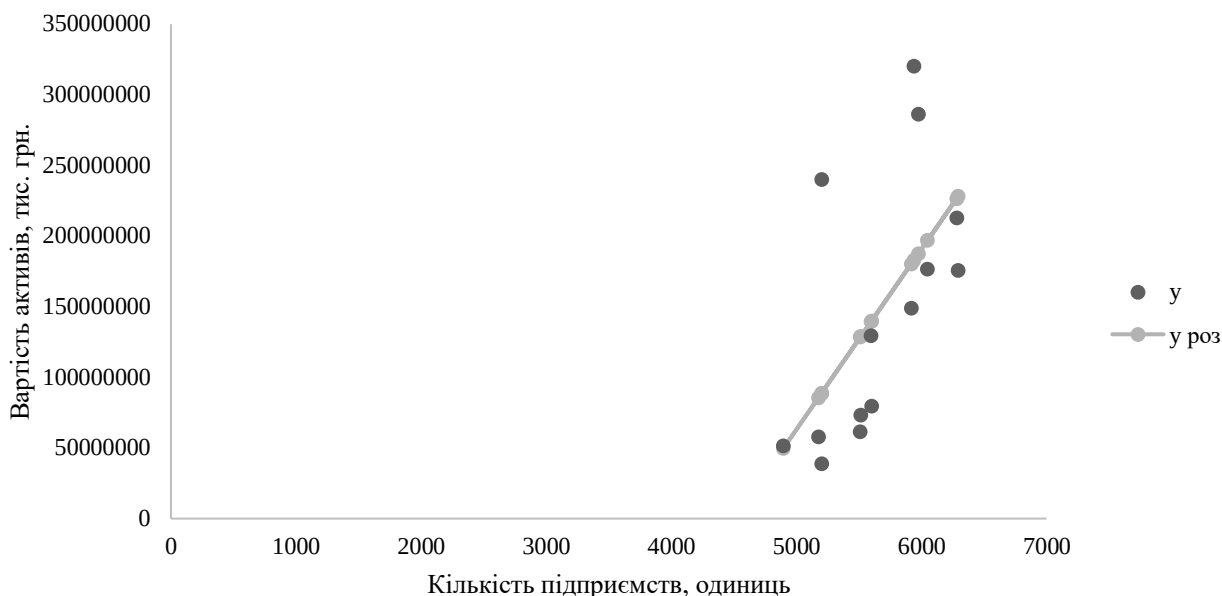

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [2].

Проведемо аналіз побудованої економетричної моделі (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для підприємств Волинської області за 2010-2024 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	0,60	Зв'язок між фактором і показником середній і прямий
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,36	Варіація фактора слабо впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 36% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,60	Точки поля кореляції достатньо близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Оцінимо ступінь еластичності показника (обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) за фактором (кількість зайнятих працівників) за допомогою коефіцієнта еластичності, розрахованого для середніх значень фактора і показника для побудованої економетричної моделі. За значенням коефіцієнта еластичності ($K_{\text{ел}} = 4,93$) робимо висновок: якщо кількість підприємств у Волинській області збільшується на 1%, то вартість активів (підсумок балансу) підприємств Волинської області зростає на 4,93%.

Таким чином, проведене нами дослідження показало, що на підприємствах Волинської області між фактором (кількістю підприємств) і показником (вартість активів підприємств) існує прямий і середній зв'язок. Варіація показника на 36% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник збільшується на 4,93%.

Список використаних джерел

1. Що таке моделювання і чому воно важливе? QZY Custom Model Maker. QZY Models. URL: <https://www.qzymodels.com/uk/what-is-model-construction-and-why-is-it-important/> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.10.2025).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТУ

Експорт є шляхом збільшення обсягів реалізації товарів та послуг. Вихід на зовнішні ринки має багато факторів, що можуть уповільнити процес захоплення конкурентної ніші. Для кожної країни існують тарифні та нетарифні бар'єри, що направлені на захист внутрішніх виробників.

Оподаткування є частиною тарифного регулювання вхідних потоків. Крім зовнішніх умов, що мають бути враховані при виході на зовнішній ринок, є внутрішнє податкове законодавство, якому слідують вітчизняні експортери.

Товари, що ввозяться на територію України, підлягають обкладенню податком на додану вартість (ПДВ).

Об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції з ввезення (пересилання) товарів на митну територію України, зокрема операції з ввезення за об'єктів за договорами оренди (лізингу), застави і іпотеки.

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів. При визначенні бази оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, перерахунок іноземної валюти у валюту України здійснюється за офіційним курсом валюти України до цієї іноземної валюти, встановленим НБУ, що діє на день подання митної декларації для митного оформлення.

Структура податків, які притаманні експорту наведено у табл. 1.

Таблиця 1.

Оподаткування експорту товарів

Податок	Ставка	Як оподатковується
ПДВ	0%	Для експорту основний варіант. Застосовується на підставі пп. 195.1.1 ПКУ. Як наслідок застосування нульової ставки при експорті може з'являтися від'ємне значення ПДВ. Це дає право на відшкодування ПДВ з боку держави. Врахувати слід наступне: - дата виникнення податкового зобов'язання (нульового) – дата оформлення ВМД. Такою датою є дата завершення процедури митного оформлення і саме на цю дату виникають ПДВ-зобов'язання, що доводить наявність на всіх аркушах відбитки особистої номерної печатки посадової особи митного органу. Якщо ВМД електронна, то вона має бути перетворена у візуальну форму. Якщо дата оформлення ВМД та дата фактичного вивезення товару не збігається, то все одно датою виникнення податкового зобов'язання є дата оформлення ВМД, що підтверджує факт перетинання митного кордону; - податкова накладна складається на дату виникнення податкового зобов'язання та реєструється у загальній терміни, тобто на дату оформлення митної декларації; база оподаткування – договірна вартість з урахуванням загальнодержавних податків і зборів, але не нижче ціни придбання (ввезення) таких товарів у постачальника – резидента або нерезидента;

		- ставка ПДВ 0 % застосовується до всієї суми операції навіть якщо ціна експорту нижча за ціну придбання товару; - експортна «нульова» податкова накладна має умовний індивідуальний податковий номер покупця «3000000000000», податковий номер покупця не заповнюється, податкова накладна не видається покупцю (тип причини «07»), код ставки ПДВ «901».
	Без ПДВ	Існують звільнення від ПДВ при експорті товари у 2025-2026 роках. На такі товари не поширюється відшкодування податкового кредиту з ПДВ. Це експорт соєвих бобів, експорт насіння свиріпи або ріпаку.
Податок на прибуток	18%	Все враховується за даними бухгалтерського обліку. Якихось специфічних курсових різниць немає.
Єдиний податок	3(5) % для 3 групи	Дохід від експорту включається у дохід платника єдиного податку. При цьому: дохід визнається тільки по даті зарахування іноземної валюти на рахунок платника податку за курсом НБУ; рахуються тільки додатні курсові різниці. Від'ємні курсові різниці не зменшують суму доходу платника податку.

Примітка: сформовано на основі Податкового Кодексу України [2].

Згідно до вказаних норм доходу, отримані/нараховані платником податку в іноземній валюті у зв'язку з продажем товарів, виконанням робіт, наданням послуг, у частині їхньої вартості, що не була сплачена в попередніх звітних податкових періодах, перераховуються в національну валюту за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, що діяв на дату визнання таких доходів згідно з цим розділом, а в частині раніше отриманої оплати за курсом, що діяв на дату її отримання.

Таким чином, в податковому обліку підприємства для відображення доходів використовується курс НБУ на дату першої із подій – отриманню валютної виручки у вигляді авансу або відвантаження продукції (товарів, робіт, послуг). При цьому дата визнання доходів – дата відвантаження товарів.

У декларації про прибуток підприємства вказана сума доходу відображається у складі сукупних доходів від продажу.

Відповідно Податкового кодексу операції платників податків з вивезення товарів за межі митної території України є об'єктом оподаткування ПДВ. Такі операції оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою [2].

На дату оформлення МД, складеної за фактом вивезення товарів за межі митної території України, платник має скласти податкову накладну та зареєструвати її в ЄРПН у встановлений Кодексом термін.

Датою виникнення податкових зобов'язань з ПДВ за операціями з постачання товарів у разі їх експорту є дата оформлення митної декларації (далі – МД), що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства. Слід зазначити, що попередня (авансова) оплата вартості товарів, що вивозяться за межі митної території України, не змінює значення податкових зобов'язань платника податку експортера. Тобто, отримавши попередню оплату за товар, який буде експортовано в майбутньому, експортер не нараховує податкові зобов'язання з ПДВ. Таким чином, лише після належного оформлення МД, складеної за фактом вивезення товарів за межі митної території України, платник зобов'язаний на дату такого оформлення скласти податкову накладну, в якій нарахувати ПДВ за нульовою ставкою, та зареєструвати її в ЄРПН.

Датою виникнення податкового зобов'язання з ПДВ є дата оформлення МД, яка відображає завершення процедури митного оформлення експортної операції, що визначається за фактом проставлення посадовою особою митного органу на всіх аркушах такої декларації відбитку особистої номерної печатки, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, а в разі електронного декларування – за фактом засвідчення електронним цифровим підписом посадовою особи митного органу електронної митної декларації після перетворення її у візуальну форму. На дату виникнення податкового зобов'язання платник ПДВ – експортер

складає податкову накладну з урахуванням офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів, який встановлено Нацбанком України у попередній робочий день.

На дату виникнення податкових зобов'язань платник податку – експортер має скласти податкову накладну (з визначенням бази оподаткування з урахуванням офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів, який встановлено Нацбанком України у попередній робочий день – в електронній формі та зареєструвати її в ЄРПН у термін, установлений Податковим кодексом.

Під час експорту товарів з підприємств – експортерів стягуються мито.

Таблиця 2

Приклади деяких експортних послуг	Місце постачання	Ставка ПДВ	Посилання на ПКУ
послуги, які пов'язані з рухомим майном			
- експертиза та оцінка майна; - перевезення пасажирів; - виконання ремонтних робіт.	на території України	20%	пп. 186.2.1 ПКУ
	за межами	не обкладаються	
послуги, пов'язані з нерухомим майном			
послуги з проведення будівельних робіт.	на території України	20%	пп. 186.2.2 ПКУ
	за межами	не обкладаються	
виняткові послуги			
- рекламні послуги; консультаційні послуги, юридичні послуги, аудиторські послуги; - розробка програмного забезпечення та надання послуг у сфері інформатизації; - телекомунікаційні послуги; - транспортно-експедиторські послуги.	місце, де отримувач послуг зареєстрований	не обкладаються	п. 186.3 ПКУ

Платником мита є особа, яка вивозить товари з митної території України у порядку та на умовах, встановлених Податковим Кодексом.

Список використаних джерел

- Болдовська К. П., Ковальова Т. В., Пеняк Ю. С. Особливості обліку, оподаткування і подання звітності з операцій зовнішньоекономічної діяльності у контексті новачій податкового законодавства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-02> (дата звернення: 01.11.2025).
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» від 10.08.2000 р. №193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 05.10.2025).
- Податковий кодекс України: затв. Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

ОБЛІК І АУДИТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ)

Облік та аудит операцій із реалізації продукції, робіт і послуг становлять центральний елемент системи фінансового контролю підприємства, адже доходи від продажів є не просто показниками у звітності, а відображенням реального економічного результату та платоспроможності суб'єкта господарювання. Процес реалізації охоплює цілу низку пов'язаних між собою процедур: складання первинних документів, фіксацію факту передачі продукції покупцеві, визначення моменту виникнення доходу відповідно до договірних умов, а також відображення всіх змін у системі бухгалтерського обліку. Чітке й послідовне виконання кожного з цих етапів забезпечує узгодженість інформації, дозволяє простежити рух товарів і грошових коштів та формує повну картину здійснених операцій. У межах обліково-аудиторської діяльності така деталізована організація процесу продажу створює підґрунтя для системного контролю відповідності дій нормативним вимогам і сприяє логічності формування фінансових результатів.

Організація обліку реалізації продукції, робіт і послуг включає комплекс процедур від моменту укладання договорів до фінального відображення доходів у звітності підприємства. Аудит у цій сфері передбачає ретельну перевірку всіх первинних документів, зіставлення їх із записами облікових регістрів і показниками фінансової звітності, а також оцінку функціонування внутрішнього контролю. Аудитор має встановити, що всі операції продажу були зареєстровані своєчасно й коректно, а виручка – визнана у правильному звітному періоді відповідно до прийнятої облікової політики. Особливу увагу приділяють невідповідностям між умовами договорів (строки постачання, ціни, знижки тощо) та фактичним виконанням, оскільки такі розбіжності можуть свідчити про ризики неправильного визнання доходів чи навмисні маніпуляції.

Значну роль у процесі обліку реалізації відіграє аналітична робота, яка включає групування доходів за видами продукції, напрямками збуту, покупцями або окремими контрактами. Подібна деталізація дає змогу аналізувати структуру продажів, визначати прибутковість окремих товарних позицій, відстежувати сезонні коливання попиту та зміни у поведінці клієнтів. Отримані аналітичні висновки застосовують як для контролю поточних операцій, так і для прогнозування продажів, планування виробництва та оптимізації товарного асортименту. Автоматизація облікових процесів підвищує оперативність обробки інформації, знижує ризик технічних помилок і забезпечує безперервний доступ до актуальних даних.

Особливого значення набуває облік розрахунків із покупцями, адже вони формують стан дебіторської заборгованості та впливають на ліквідність підприємства. Облікова система має фіксувати строки платежів, контролювати виконання домовленостей та дозволяти швидко виявляти прострочені заборгованості. Зростання частки відстрочених або прострочених оплат негативно впливає на оборотність коштів, а це ускладнює фінансову стабільність підприємства. Тому ефективна координація роботи бухгалтерії, збутового підрозділу та фінансової служби є ключовою умовою підтримання належного рівня платіжної дисципліни.

Не менш важливим напрямом є аудит реалізаційних операцій, який забезпечує перевірку достовірності документів, правильності ведення обліку та відповідності процедур визнання доходів чинним нормативам. Аудиторські заходи включають аналіз руху товарів і фінансових потоків, звірку облікових записів із фактичними показниками, оцінку внутрішнього контролю та перевірку обґрунтованості розподілу доходів між звітними періодами. Підвищена увага приділяється випадкам невідповідності між умовами договорів і реальним станом виконання, адже вони можуть призводити до спотворень фінансової інформації.

Важливою частиною аудиторської перевірки є також оцінка правильності податкових розрахунків, зокрема нарахування ПДВ, своєчасності оформлення податкових документів і

відповідності податкової бази умовам договорів. Недоліки в податковому обліку можуть мати суттєві фінансові наслідки, тому аудит покликаний мінімізувати ризики помилок і підвищити рівень дотримання податкових вимог.

Сучасний розвиток технологій посилює тенденції цифровізації процесів обліку та аудиту реалізації. Використання електронного документообігу, хмарних технологій та автоматизованих модулів аналітики спрощує обмін даними між підрозділами, підвищує прозорість облікових процесів, скорочує трудомісткість операцій і підвищує точність аналітичних розрахунків. Застосування інструментів бізнес-аналітики забезпечує можливість прогнозування попиту, оцінювання результативності маркетингових заходів, моделювання поведінки споживачів і оптимізації логістичних рішень.

Окремим напрямом удосконалення системи обліку та аудиту реалізації виступає підвищення прозорості й уніфікації внутрішніх процедур. Формування єдиних стандартів документообігу, впровадження автоматизованих маршрутів погодження операцій та регламентація дій відповідальних осіб не лише сприяють точності облікових даних, а й значно зменшують ризики дублювання функцій або помилкових рішень. Завдяки цьому оптимізується час виконання операцій, підвищується відповідальність працівників за якість первинної інформації та створюється цілісна система контролю, у межах якої кожен етап реалізації є прозорим, керованим і структурованим. Такі заходи посилюють внутрішню дисципліну й формують сприятливі умови для подальшої цифровізації та модернізації облікових процесів.

Паралельно зростає значення аналітики даних у контролі за реалізаційними процесами. Використання бізнес-аналітичних систем та інтелектуальних алгоритмів дозволяє точніше прогнозувати зміни ринку, оцінювати ефективність каналів збуту та виявляти тенденції поведінки клієнтів. Такий підхід розширює традиційні функції обліку й аудиту, перетворюючи їх на засіб комплексного стратегічного аналізу.

Управлінські рішення значною мірою ґрунтуються на даних щодо обсягів реалізації, динаміки продажів, активності покупців і результативності різних каналів збуту. Взаємозв'язок між обліком, аудитом і стратегічним управлінням стає все більш очевидним: якісна облікова інформація формує надійну основу для оцінки конкурентоспроможності підприємства, визначення перспектив розвитку та побудови програм удосконалення бізнес-процесів. У цьому контексті важливим є застосування систем контролю ключових показників ефективності, що дозволяють оцінювати виконання планів продажів і результативність управлінських рішень.

Скоординована робота бухгалтерського, фінансового та збутового підрозділів дає можливість своєчасно виявляти ризики, коригувати стратегію реалізації, планувати обсяги закупівель і керувати запасами. Це підсилює управлінські можливості підприємства, дозволяє оперативно реагувати на зміни ринку та сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Узагальнюючи, система обліку й аудиту реалізації продукції, робіт і послуг забезпечує повноту та достовірність інформації про господарську діяльність, підтримує логічність формування доходів і гарантує узгодженість даних у звітності. Дотримання методичних вимог, впровадження сучасних технологій та грамотна організація документообігу дають можливість коректно визначати момент реалізації, структурувати доходи та мінімізувати ризики. Результати аудиту підтверджують якість облікової інформації, сприяють ефективному управлінню та формують базу для стратегічного планування подальшого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. М. Аудит: навчальний посібник / О. М. Коваленко. Львів : Видавництво ЛНУ, 2020. 384 с.
2. Петрова Н. В. Облік витрат і ціноутворення на виробництві / Н. В. Петрова. Харків : ХНАДУ, 2019. 256 с.
3. Сидоренко І. А. Податковий облік і податковий аудит / І. А. Сидоренко. Дніпро : ДНУ, 2021. 300 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ

Ефективна господарська діяльність в умовах ринкової економіки неможлива без кількісної оцінки зв'язків між факторними і результативними показниками, виявлення їх тенденцій та розробки економічних нормативів і прогнозів.

Вчені зазначають, що «економетрика – це наука, що вивчає кількісні закономірності та взаємозв'язки економічних об'єктів і процесів за допомогою математико-статистичних методів та моделей» [1].

Наше дослідження буде базуватись на припущенні про те, що на обсяг реалізації продукції впливає кількість господарюючих суб'єктів. Звісно, й інші фактори мають вплив на обсяг реалізації продукції, однак наш науковий інтерес полягає в дослідженні впливу саме цього фактора.

Тому в нашому дослідженні фактором є кількість підприємств Волинської області, а показником обсяг реалізації продукції на підприємствах Волинської області.

У таблиці 1 наведено статистичні дані, які були нами використані для побудови економетричної моделі у формі парної лінійної регресії для підприємств Волинської області за 2010-2024 роки.

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств Волинської області за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість підприємств), од.	Значення показника (обсяг реалізації продукції підприємств), тис. грн.
1	2010	5202	37912026,0
2	2011	4896	37706140,4
3	2012	5177	52334595,5
4	2013	5511	56305542,6
5	2014	5516	61422606,4
6	2015	5600	83724711,1
7	2016	5041	104722664,9
8	2017	5597	151572119,3
9	2018	5917	172898020,0
10	2019	6292	187582552,8
11	2020	6047	178508652,8
12	2021	6280	238567740,0
13	2022	5202	263097460,5
14	2023	5975	289303828,2
15	2024	5939	315276273,2

Джерело: [2-3].

Здійснені методом найменших квадратів обчислення дали можливість одержати значення параметрів парної лінійної регресії, а також її аналітичний вираз:

$$Y = 133570,64 \cdot X - 600976297,28, \quad (1)$$

де Y – обсяг реалізації продукції підприємств Волинської області, тис. грн;

X – кількість підприємств Волинської області, одиниць.

Як показали розрахунки, розрахункове значення критерію Фішера (8,40) більше, ніж табличне значення цього критерію (4,67). З чого з ймовірністю 0,95 робимо висновок про адекватність економетричної моделі статистичним даним і доцільності її подальшого дослідження та прогнозування.

Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області наведено на рис. 1.

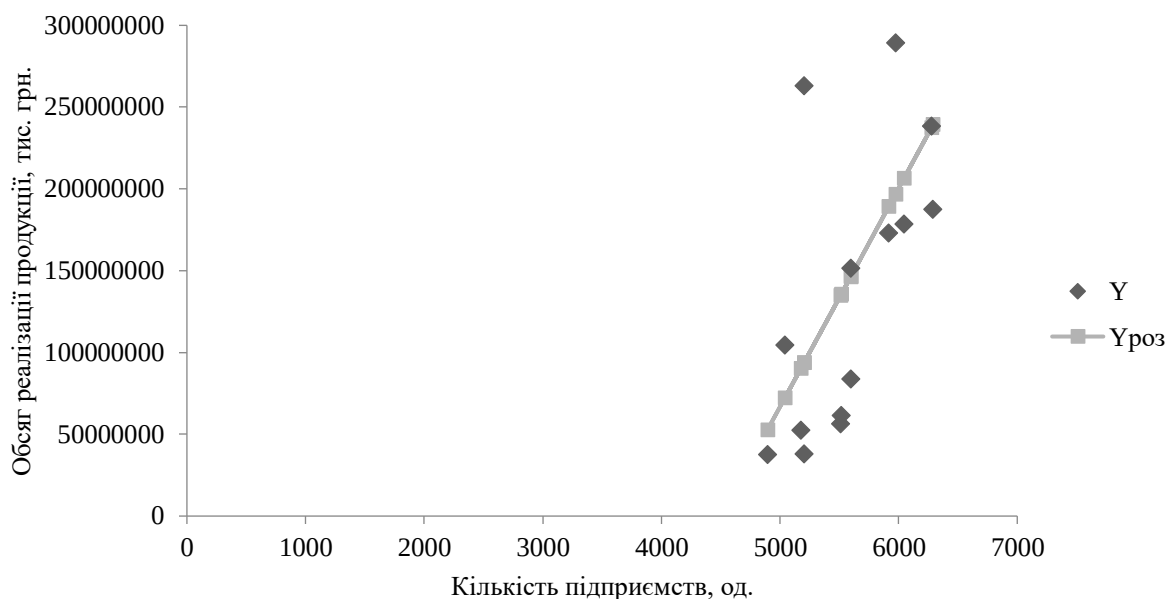

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [3-4].

Прогнозне значення показника (обсяг реалізації продукції підприємств Волинської області) визначено нами на основі побудованої економетричної моделі. Для цього спочатку ми визначили прогнозне значення фактора (кількість підприємств у Волинській області). Для визначення прогнозного значення фактора ми дослідили його динаміку й розрахували ланцюгові темпи приросту (зменшення) за 2011-2024 роки. Як показали розрахунки, що за винятком 2011, 2016, 2020, 2022 і 2024 років кількість підприємств Волинської області збільшувалась із середньорічним темпом зростання 1,3%. Це дозволило розрахувати прогнозне значення фактора на рівні 6052 одиниць.

Щоб визначити прогнозне значення показника, ми отримане прогнозне значення фактора підставили у формулу (1) і отримали обсяг реалізації продукції на підприємствах Волинської області у 2025 році 207412417,0 тис. грн. Відхилення прогнозного значення показника становить 35578285,7 тис. грн., що дозволило визначити його довірчий інтервал. Отже, якщо у 2025 році кількість підприємств у Волинській області становитиме 6052 одиниць, то обсяг реалізації продукції на підприємствах Волинської області з надійністю 0,95 буде належати проміжку значень [171834131,3; 242990702,6] тис. грн.

Список використаних джерел

1. Горкавий В.К., Ментей О.С., Ярова В.В. Економетрика. Методичні вказівки і завдання для практичних, індивідуальних і самостійних занять здобувачів за спеціальністю 051 «Економіка»; Харків 2020, 21 с.
2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за регіонами за 2010-2024 роки. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/osp_reg/orps_reg/xls/orps_reg_ue_20.xlsx (дата звернення 23.10.2025).
3. Кількість діючих суб'єктів господарювання за регіонами за 2010-2024 роки. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/osp_reg/ksg_reg/xls/ksg_reg_ue_10_20.xlsx (дата звернення 23.10.2025).

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ЗАБОРУ, ОЧИЩЕННЯ ТА ПОСТАЧАННЯ ВОДИ В УКРАЇНІ

Мета діяльності підприємств із забору, очищення та постачання води (клас 36.00 згідно КВЕД-2010) полягає у забезпеченні водою належної якості для побутових і виробничих потреб. Це дуже важливе завдання, особливо в період війни, коли є реальні загрози та перебої з водопостачанням через відключення електроенергії.

Господарська діяльність підприємств будь-якого виду діяльності, в тому числі й підприємств із забору, очищення та постачання води, не може здійснюватись без капіталу – основного і оборотного, власного і залученого.

Метою нашого дослідження є аналіз структури капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні, а саме загального капіталу, тобто активів (пасивів), і його складових: необоротних активів, оборотних активів, власного і залученого капіталу.

Аналіз було проведено на основі даних Державної служби статистики України для підприємств із забору, очищення та постачання води.

У таблиці 1 наведено аналіз структури капіталу (активів, майна) підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні за 2013-2024 роки.

Таблиця 1

Аналіз структури капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні
за 2013-2024 роки

Рік	Питома вага в загальній сумі капіталу, %				
	загальний капітал (активи, пасиви)	Актив		Пасив	
		необоротний капітал (необоротні активи)	оборотний капітал (оборотні активи)	власний капітал	залучений капітал
2013	100	82,7	17,3	53,5	46,5
2014	100	79,9	20,1	50,9	49,1
2015	100	79,8	20,2	43,7	56,3
2016	100	78,1	21,9	39,7	60,3
2017	100	75,7	24,3	35,4	64,6
2018	100	74,7	25,3	37,7	62,3
2019	100	76,0	24,0	46,9	53,1
2020	100	73,3	26,7	41,8	58,2
2021	100	75,2	24,8	33,2	66,8
2022	100	74,5	25,5	46,2	53,8
2023	100	72,7	27,3	33,3	66,7
2024	100	72,3	27,7	31,8	68,2
2024 до 2013, +/-	x	-10,4	10,4	-21,7	21,7

Джерело: розрахунки автора за даними [1].

Як показують дані таблиці, структура капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні протягом періоду дослідження є відносно стабільною.

Зокрема, в активі балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні переважають необоротні активи, питома вага яких зменшується від 82,7% у 2013 році до 72,3% у 2024 році. Тобто, протягом періоду дослідження можемо констатувати зменшення питомої ваги необоротних активів у структурі активу балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні на 10,4 відсоткових пункти.

Близько 25% у структурі активу балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні займають оборотні активи, питома вага яких збільшується від 17,3% у 2013 році до 27,7% у 2024 році. Тобто, протягом періоду дослідження можемо констатувати збільшення

питомої ваги оборотних активів у структурі активу балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні на 10,4 відсоткових пункти.

В пасиві балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні у 2013-2014 роках переважає власний капітал, питома вага якого становить 53,5% і 50,9% відповідно. Однак починаючи з 2015 року питома вага власного капіталу у структурі джерел фінансування досліджуваних підприємств становить менше 50%. Загалом питома вага власного капіталу у структурі джерел фінансування підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні зменшується від 53,5% у 2013 році до 31,8% у 2024 році. Тобто, протягом періоду дослідження можемо констатувати зменшення питомої ваги власного капіталу у структурі пасиву балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні на 21,7 відсоткових пункти.

Навпаки, питома вага залученого капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні у 2013-2014 роках збільшується від 46,5% у 2013 році до 68,2% у 2024 році. Тобто, протягом періоду дослідження можемо констатувати збільшення питомої ваги залученого капіталу у структурі пасиву балансу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні на 21,7 відсоткових пункти.

На рис. 1 наведено графік питомої ваги складових капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні за 2013-2024 роки.

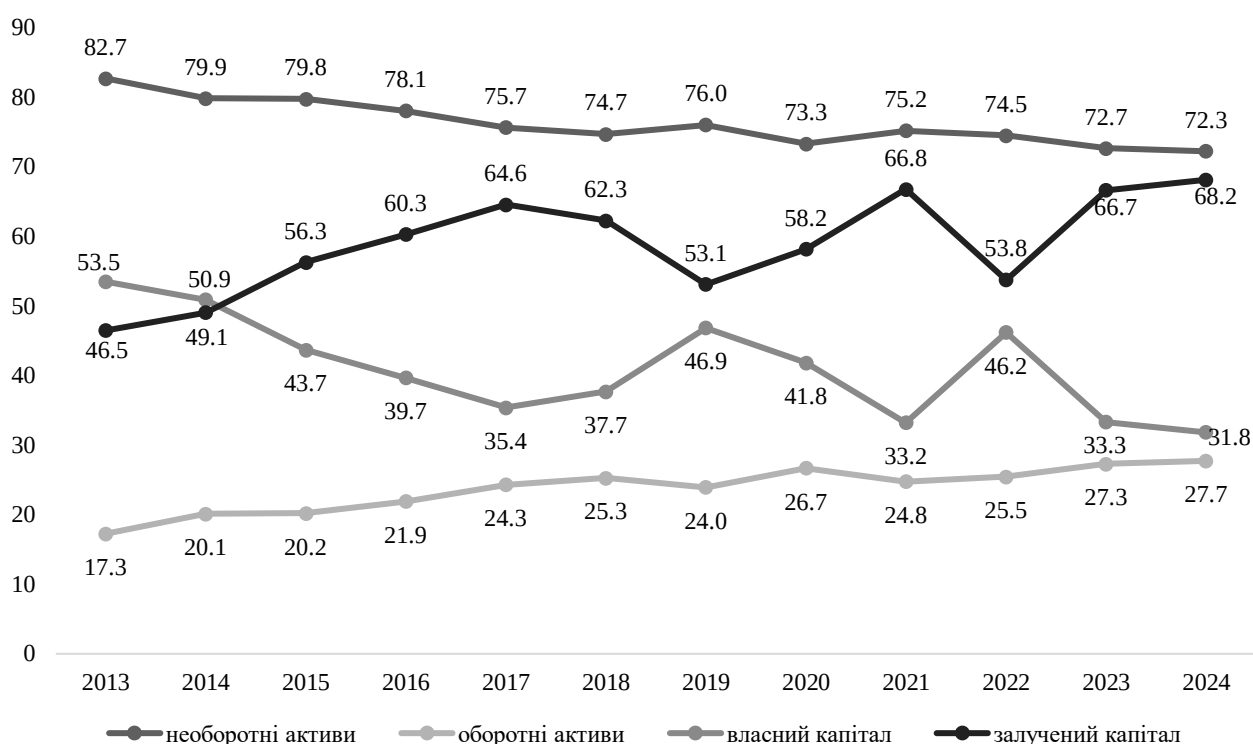

Рис. 1. Динаміка питомої ваги складових капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні за 2013-2024 роки, %

Джерело: побудовано автором за даними таблиці 1.

Таким чином, нами досліджено в динаміці за 2013-2024 роки структуру капіталу підприємств із забору, очищення та постачання води в Україні. Встановлено переважання необоротних активів в активі балансу і залученого (за винятком 2013-2014 років) капіталу в пасиві балансу.

Список використаних джерел

1. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2024). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/pbp_ek_vsmm_2013_ue.xlsx (дата звернення 07.11.2025).

ДИВІДЕНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО НАРАХУВАННЯ ТА ВИПЛАТИ

Дивіденди як інструмент розподілу прибутку є актуальними у сучасних умовах розвитку бізнесу, оскільки їх нарахування і виплата безпосередньо пов'язані з ефективністю управління капіталом компанії. Правильний облік дивідендів важливий для прозорості фінансових результатів і дотримання податкових норм. У сучасних умовах важливо чітко відображати рух коштів, адже це впливає на інвестиційну привабливість і фінансову стабільність бізнесу.

Нормативно-правова база, що регулює нарахування та виплату дивідендів, включає Податковий кодекс України (ПКУ), Цивільний кодекс України, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та «Про акціонерні товариства», а також установчі документи (статут) товариства. Теж важливе значення мають рішення загальних зборів та положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

Дивіденди являють собою платіж юридичної особи на користь власників корпоративних прав у зв'язку з розподілом частини прибутку [3]. Зазвичай базою для нарахування дивідендів є чистий прибуток підприємства, що залишається після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Дивіденди можуть виплачуватися як за рахунок чистого прибутку звітного року, так і за рахунок нерозподіленого прибутку минулих періодів.

Строки і порядок виплати дивідендів визначається в установчих документах підприємства та рішенням засновників, яке приймається на загальних зборах учасників. Таке рішення підтверджується протоколом зборів, на підставі якого керівник суб'єкта господарювання видає наказ про нарахування та виплату дивідендів [6, с. 133].

Через недоліки у статутах, відсутність протоколів загальних зборів або помилки у датах рішення можуть виникати податкові санкції. Це буде засвідчувати факт про невчасне або неповне прийняття рішення щодо виплати дивідендів.

Законодавство і стандарти бухгалтерського обліку не завжди чітко визначають, коли саме визнавати зобов'язання щодо дивідендів: на дату прийняття рішення про виплату дивідендів або на дату фактичної виплати. Дивіденди можуть виплачуватися у грошовій, негрошовій та змішаній формі (рис. 1). Однак для акціонерних товариств та платників єдиного податку передбачена виключно грошова форма [3].

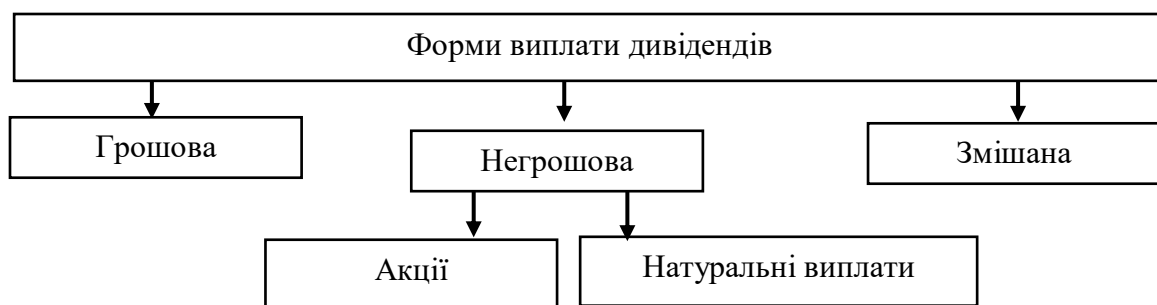

Рис. 1. Основні форми виплати дивідендів [5]

Якщо говорити про акціонерні товариства, то вони мають певні особливості, адже дивіденди виплачуються лише за рішенням загальних зборів акціонерів і виключно у грошовій формі [4, ст. 34]. За відсутності чи недостатності чистого прибутку дивіденди за привілейованими акціями можуть виплачуватися за рахунок резервного капіталу або спеціального фонду товариства.

Облік операцій з виплати дивідендів у негрошовій формі є складним через необхідність оцінки справедливої вартості активів, що передаються як дивіденди. Часто відсутні методики або достовірні джерела для визначення справедливої вартості.

При відображенні в обліку дивідендів між пов'язаними особами теж можуть виникати складнощі, оскільки виплати дивідендів між материнськими і дочірніми компаніями відображають у консолідованій звітності, щоб уникнути подвійного обліку.

Розрахунок і контроль правильності нарахувань ускладнюється наявністю розбіжностей між бухгалтерським і податковим прибутком. Дивіденди виплачуються з нерозподіленого прибутку, який може відрізнятись від об'єкта оподаткування податком на прибуток.

Виплата дивідендів у валюті або нерезидентам потребує додаткового обліку курсових різниць, утримання податку з доходів нерезидентів, оформлення валютних документів.

Оподаткування дивідендів залежить від податкового статусу юридичної особи, яка їх нараховує (платник податку на прибуток чи платник єдиного податку), а також від того, кому вони нараховуються (юридичним чи фізичним особам, резидентам чи нерезидентам) [2, с. 129]. Для фізичних осіб-резидентів – 5 % (іноді 9 %), для нерезидентів – 15 % або за міжнародними угодами. Це створює ризики помилок і потребує додаткових довідок про резидентство.

Згідно з чинним податковим законодавством для оподаткування дивідендів застосовуються кілька типів платежів, зокрема:

- авансовий внесок з податку на прибуток;
- податок на прибуток при виплаті доходів нерезидентам (податок на репатріацію);
- податок на додану вартість (ПДВ);
- податок з доходів фізичних осіб (ПДФО);
- військовий збір.

При оподаткуванні дивідендів від іноземних компаній існує проблема визначення джерела доходу та уникнення подвійного оподаткування, коли українська компанія чи фізична особа отримує дивіденди з-за кордону. Виникають складнощі з доведенням права на застосування міжнародної конвенції.

Отже, дивіденди є ключовим інструментом розподілу прибутку, що відображає ефективність управління капіталом. Вони забезпечують прозорість фінансових відносин і впливають на інвестиційну привабливість бізнесу. Правильне нарахування та виплата дивідендів, регламентовані законодавством, включають важливі аспекти оподаткування, що варіюються в залежності від статусу юридичних осіб та отримувачів. Це підкреслює їх значення у фінансовій стратегії компаній.

Для підвищення прозорості щодо нарахування та видачі дивідендів рекомендуємо обов'язково розкривати інформацію про дивідендну політику підприємства у фінансовій звітності.

Список використаних джерел

1. Дохід: НП(С)БО 15, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 87 зі змінами і доповненнями. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
2. Лаптії Т. М. Особливості оподаткування дивідендів / Т. М. Лаптії, О. В. Сергієнко // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27 листопада 2018 р.). – Чернігів: ЧНТУ, 2018. – С. 129-130.
3. Помулева, В.М., і Д.Д. Ременюк. (2017), Удосконалення обліку та оподаткування дивідендів. Сталій розвиток економіки, вип. 1(34) (Лютий), С. 99-107. <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/315>
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022. № 2465-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#>
5. Харченко Н. В. Аналіз практики дивідендних виплат / Н. В. Харченко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 1. – С. 148-154
6. Шепелюк В. А. Особливості виплати та оподаткування дивідендів. Фінанси, аудит та соціальна економіка: теоретичні підходи та практичні, 2019, С. 133-135. Режим доступу: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/7455/1/mnpk_lviv_2019_76.pdf

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах стрімкої трансформації економіки та змін на ринку праці система оплати праці персоналу на підприємстві набуває особливого значення як важливий інструмент управління кадрами. Від ефективності її організації залежить мотивація працівників, продуктивність, лояльність до роботодавця та стабільність колективу. Традиційні підходи до формування заробітної плати поступово замінюються гнучкими системами, орієнтованими на результат та стимулювання, що враховують не лише кількісні показники праці, а й її якість, командну взаємодію, індивідуальний внесок і рівень залученості працівників. Вивчення сучасних підходів до оплати праці є актуальним як у теоретичному, так і в практичному плані, оскільки правильно побудована система дозволяє підвищити ефективність роботи підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

Значення оплати праці в системі управління персоналом полягає в тому, що вона є ключовим елементом трудових відносин, який забезпечує взаємозв'язок між вкладеними працівником зусиллями та матеріальною винагородою. Формування заробітної плати враховує ринкові умови, але одночасно повинно відображати особисті досягнення працівника, рівень його кваліфікації, складність виконуваних функцій та значимість його праці для компанії [3].

Актуальність теми зумовлена посиленням впливу економічної кризи в Україні, що негативно позначається на стабільності фінансово-господарської діяльності підприємств. У таких умовах відбуваються суттєві зміни у системі організації оплати праці: скорочення чисельності персоналу, зниження обсягів продажів і замовлень, перегляд підходів до формування заробітної плати. Для більшості працівників заробітна плата поступово втрачає свої ключові функції – стимулювальну та відтворювальну, перетворюючись на форму соціальної виплати, розмір якої часто не відповідає трудовим результатам. Рівень оплати праці в Україні залишається значно нижчим порівняно з країнами з розвинутою ринковою економікою, що актуалізує необхідність упровадження нових, ефективніших підходів до її організації.

Сучасні підходи до організації оплати праці на підприємствах мають ґрунтуватися на принципах справедливості, прозорості та результативності. Зокрема, доцільно враховувати:

- законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати;
- індивідуальний внесок працівника у колективний результат;
- випереджальне зростання продуктивності праці порівняно з темпами підвищення заробітної плати;
- справедливе співвідношення в оплаті праці різної складності та характеру (фізичної й розумової);
- ефективне матеріальне стимулювання працівників до підвищення продуктивності та якості праці [1].

Сучасні підходи до організації оплати праці персоналу на підприємстві передбачають упровадження інноваційних моделей винагороди, що поєднують стабільність базової заробітної плати з гнучкими системами стимулювання. До таких моделей належать бонуси, премії, виплати за досягнення визначених цілей, участь у прибутку підприємства та інші форми матеріального заохочення. Одним із провідних трендів є оплата праці за компетенції, що базується на рівні знань, навичок і професіоналізму працівника, сприяючи його розвитку та підвищенню кваліфікації.

У міжнародній практиці ефективним є поєднання традиційних і сучасних підходів: у США переважають бонусні програми та корпоративні пільги, у Німеччині – соціальні пакети й довгострокові бонуси, а в Японії – заохочення за стаж та лояльність до компанії. В Україні поступово формується змішана модель оплати праці, що поєднує стабільну основу із системами мотиваційних стимулів, орієнтованих на результативність. Важливу роль у цьому процесі відіграє цифровізація бухгалтерського обліку, яка створює умови для ефективного управління фондом оплати праці. Розвиток інноваційних підходів до винагороди персоналу сприяє підвищенню продуктивності, залученню кваліфікованих фахівців і зміцненню конкурентних позицій підприємств [2].

У сучасних умовах розвитку економіки все більшого значення набувають гнучкі форми організації праці, які безпосередньо впливають на підходи до формування та організації оплати праці персоналу. Їх поширення зумовлене розвитком цифрових технологій, зростанням мобільності робочої сили та прагненням працівників до досягнення балансу між професійним і особистим життям. Додатковими чинниками, що стимулювали ці процеси, стали пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, які актуалізували необхідність упорядкування трудових відносин у сфері дистанційної та нестандартної зайнятості.

Водночас сучасний розвиток економіки створює передумови для широкого впровадження гнучких форм організації праці, що безпосередньо впливають на підходи до формування заробітної плати та мотивації персоналу. Зростання популярності дистанційної роботи, фрілансу та інших нестандартних моделей зайнятості є наслідком технологічного прогресу, глобалізації ринку праці, пандемічних обмежень і повномасштабної війни в Україні. Ці зміни суттєво трансформували традиційні способи організації праці, змусивши підприємства шукати нові методи ефективного управління робочим часом, продуктивністю та винагородою співробітників.

Гнучкі форми праці дозволяють працівникам самостійно обирати режим і місце роботи, що підвищує задоволеність, зберігає баланс між професійним та особистим життям і сприяє розвитку компетенцій. Для роботодавців це дає змогу залучати кваліфікованих фахівців незалежно від місця проживання, оптимізувати витрати та швидко реагувати на зміни попиту і обсягів виробництва [4].

Сучасна система оплати праці повинна поєднувати стабільну базу з гнучкими стимулами, що враховують результативність і якість роботи кожного співробітника. Використання цифрових і інноваційних рішень автоматизує розрахунки, забезпечує прозорість нарахунків та детальний аналіз продуктивності персоналу.

Таким чином, інтеграція сучасних підходів до організації оплати праці сприяє підвищенню мотивації співробітників, залученню кваліфікованих кадрів, зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку та підвищенню ефективності його розвитку в умовах динамічної ринкової економіки, що характеризується високим рівнем невизначеності та швидкими змінами зовнішніх і внутрішніх умов.

Список використаних джерел

1. Гнилосир В.В. Удосконалення системи оплати праці персоналу підприємства. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики* : 2024 : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф., 22 лист. 2024 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2024. С.167-168. URL: <https://surl.li/grdjep>
2. Кривошеєв І. В. Традиційні та інноваційні моделі оплати праці: світовий досвід і перспективи застосування. *Інновації в менеджменті, маркетингу та бізнесі: тренди та перспективи*. 59 с. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/4-1.pdf#page=59>
3. Кричківська Н.Т. Сучасні системи оплати праці та їх вплив на побудову ефективної моделі управління і розрахунків з персоналом. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : 2025 : матеріали Міжнар. конф., 29 трав. 2024 р. Львів : ЛТЕУ, 2025. 108 с. URL: <https://surl.li/pzdhng>
4. Чернишова Л.І., Онищук О.О. Гнучкі форми організації праці персоналу: фріланс та дистанційна зайнятість. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф., 24 трав. 2024 р. Одеса : Національний університет «Одеська політехніка», 2024. С. 37-38. URL: https://economics.net.ua/files/science/men/2024/24_05_2024+.pdf#page=38

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БАНКУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Облікова політика банку є важливим інструментом управління фінансовою діяльністю, адже забезпечує достовірність, порівнянність і своєчасність облікових даних, а також є основою для підготовки фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та вимог Національного банку України. Забезпечення єдиного підходу до обліку всіх операцій банку шляхом уніфікації методів робить звітність банку зіставною. Облікова політика банку також спрямована на захист інтересів стейкхолдерів. Адже надання достовірної та повної інформації інвесторам, вкладникам та регуляторам є критичним для підтримання довіри до фінансової системи.

Особлива актуальність облікової політики банку виявляється в умовах економічної нестабільності або воєнного стану, оскільки це вимагає негайної адаптації до непередбачуваних подій. А саме, облікова політика повинна враховувати: форс-мажорні операції (має містити методику обліку активів, втрачених чи пошкоджених внаслідок військових дій, а також процедури реструктуризації кредитів чи призупинення обслуговування зобов'язань); застосування принципу безперервності (в умовах невизначеності особливо важливим є обґрунтування застосування принципу безперервності діяльності або, навпаки, деталізація підходів у разі необхідності його призупинення); відображення змін в оцінці (необхідність перегляду припущень (суджень) щодо справедливої вартості інструментів та збільшення резервів під збитки, враховуючи зростання ризику дефолту позичальників).

Облікова політика формується на основі вимог Національного банку України та Міжнародних стандартів фінансової звітності, але при цьому кожна установа розробляє її з урахуванням власних особливостей діяльності, структури активів і масштабів операцій. Саме облікова політика визначає методи оцінки активів, порядок формування резервів і способи визнання доходів, що безпосередньо впливає на фінансовий результат банку [2].

Формування облікової політики банку тісно пов'язане з упровадженням Міжнародних стандартів фінансової звітності, які забезпечують порівнянність показників і прозорість фінансової інформації. Застосування МСФЗ у банківському обліку дозволяє підвищити довіру з боку інвесторів і полегшує інтеграцію українських банків у світовий фінансовий простір [1]. Запровадження МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» (IFRS 9 Financial Instruments) здійснило революційний вплив на облікову політику банків, оскільки фінансові інструменти складають переважну більшість їхніх активів та зобов'язань. Зокрема, змусило банки перейти від пасивного обліку до активного моделювання ризиків, що вимагає від облікової політики бути високотехнологічною та мультидисциплінарною, залучаючи не лише бухгалтерів, а й фахівців з ризиків, економістів та ІТ-спеціалістів.

Основною метою облікової політики є забезпечення єдності методів оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також створення умов для порівнянності фінансових показників у часі. Вона включає вибір методів амортизації, оцінки фінансових інструментів, обліку кредитних операцій, резервів під знецінення активів, формування капіталу та визнання доходів і витрат.

Облікова політика банку має ряд специфічних особливостей, що зумовлені характером банківської діяльності, вимогами Національного банку України та міжнародних стандартів фінансової звітності.

1. Регулювання з боку НБУ. Банки зобов'язані формувати облікову політику відповідно до нормативних актів Національного банку України, який встановлює єдині вимоги до обліку операцій, складання звітності та контролю за фінансовим станом установ.

2. Переважання фінансових інструментів. Значна частина активів і зобов'язань банку представлена фінансовими інструментами (кредити, депозити, цінні папери, деривативи), тому облікова політика повинна містити методики їх оцінки за справедливою або амортизованою вартістю.

3. Створення резервів. Особливу увагу приділяють формуванню резервів під кредитні ризики, під знецінення фінансових активів та інші можливі втрати, що безпосередньо впливає на фінансовий результат банку.

4. Визнання доходів і витрат. Доходи банку здебільшого пов'язані з процентними операціями, комісійними доходами та операціями з валютними цінностями. Тому в обліковій політиці визначаються принципи їх визнання залежно від виду операцій та часу отримання економічних вигід.

5. Облік капіталу. Враховується специфіка формування статутного капіталу, емісійного доходу, а також особливості обліку прибутку, який спрямовується на резервні фонди відповідно до вимог банківського законодавства.

6. Використання МСФЗ. Банки застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності, що забезпечує порівнянність їх показників з іншими фінансовими установами у світі.

7. Автоматизація обліку. Через великий обсяг операцій банківський облік ведеться із застосуванням спеціалізованих автоматизованих програм, що також відображається у положеннях облікової політики.

На формування облікової політики банку впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають особливості організації бухгалтерського обліку та підходи до оцінки фінансових показників. Передусім важливу роль відіграють нормативно-правові вимоги, установлені НБУ та міжнародними стандартами фінансової звітності. Саме вони визначають рамки, у межах яких банк може обирати ті чи інші методи обліку.

Не менш значущим фактором є масштаб і структура діяльності банку, адже великі фінансові установи мають розгалужену систему філій, значний обсяг операцій і широкий спектр послуг, що потребує детальнішого регламентування облікових процедур. Впливають також особливості видів операцій, які здійснює банк, - наприклад, кредитування, валютні операції, робота з цінними паперами чи інвестиційними проектами, оскільки кожен напрям має власну методику оцінки та відображення в обліку. Важливими є й стратегічні цілі банку, зокрема прагнення до підвищення прибутковості, мінімізації ризиків або залучення інвесторів, що визначає підхід до оцінки активів і формування резервів. На вибір облікових методів також впливають кадровий потенціал бухгалтерської служби та рівень технічного забезпечення, адже використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати облік і підвищити його точність. Крім того, суттєве значення мають економічні умови діяльності, стан фінансового ринку, валютна політика держави та інфляційні процеси, які змушують банки коригувати свою облікову політику відповідно до поточної ситуації.

Отже, облікова політика банку є динамічним інструментом управління фінансовою діяльністю, що забезпечує узгодженість, прозорість і достовірність облікових даних. Вона формується під впливом нормативних вимог, економічних умов, масштабів діяльності та внутрішніх стратегічних цілей банку. Раціонально розроблена облікова політика сприяє підвищенню ефективності управління, мінімізації ризиків і зміцненню довіри з боку клієнтів, інвесторів та контролюючих органів.

Список використаних джерел

1. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник. [2-ге вид., доп. і перероб.]. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 676 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/2a6a092d-ba4f-42a7-acee-f2560110906a/content>.
2. Юнацький М.О. Формування облікової політики банківської установи. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 853–858. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/145.pdf?utm_source.

Лахай Катерина,
студентка гр. ОА 61 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник Грудзевич Ю.І. к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПАЛИВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Паливо є одним із стратегічних ресурсів підприємства, впливаючи на його безперебійне функціонування, ефективність, продуктивність та фінансову стабільність. Без своєчасного та якісного постачання палива виробничі процеси можуть зупинятись, що негативно впливає на продуктивність і виконання виробничих планів. Особливо важливим зазначене є з погляду агротехнічних строків виконання основних сільськогосподарських робіт [1].

Нафтопродукти, як складова палива, є у складі матеріальних витрат, які входять до собівартості продукції. Їхня питома вага є досить значною, що вимагає відповідного ефективного управління рухом палива задля оптимізації витрат. Оперативний облік і контроль залишків палива на підприємстві має забезпечити достатній обсяг наявності такого ресурсу, особливо в найбільш активні виробничі періоди сільськогосподарських підприємств, а також попередження та мінімізацію втрат і розкрадань. Забезпечення належних умов зберігання та відповідний облік палива — це не лише економічна, а й юридична вимога [1].

Дієвим інструментом для підвищення фінансової дисципліни й оптимізації витрат пально-мастильних матеріалів на підприємстві є впровадження систем автоматизації контролю та обліку палива. Такі рішення стають незамінними у сучасних реаліях, коли кожен літр пального має бути «видимим»: від моменту надходження до списання на конкретну одиницю техніки.

Таблиця 1

Критерії оцінки доцільності впровадження автоматизації руху і наявності ПММ на підприємстві

Критерій	Характеристика
Переваги автоматизації	Ідентифікацію водія чи техніки при заправці (RFID-карти, PIN-коди). Лічильники, що фіксують обсяг, час, тип ПММ при кожній операції. Автоматичне передавання даних у звіти та облікову програму. Можливість формування інтегрованих аналітичних звітів за різними параметрами: водії, маршрути, машини, паливні колонки тощо. Сповіщення про перевищення встановлених норм та аналіз KPI.
Реалізація та функціональність	Сучасні системи, такі як BAS, FreeTrack, Piusi або власні розроблені комплекси, інтегруються з програмним забезпеченням підприємства для повного контролю всього циклу обігу пального. Дані зберігаються автоматично, коригуються у разі перебоїв зв'язку, а кожна операція ідентифікується, фіксується в електронному журналі й миттєво відображається у звітності. Додатково інноваційні методи включають: Читання інформації з CAN-шини транспортних засобів. Датчики витрати, інтегровані з GPS-технологіями. Автоматизовану систему формування звітів за заданими параметрами — пробігу, витрат, заправок тощо.
Ефект та доцільність впровадження	Результатом стає прозоре та контрольоване управління витратами, зменшення впливу людського фактора, зниження ризику фальсифікацій, мінімізація втрат та підвищення точності обліку. Автоматизація сприяє впровадженню культури раціонального споживання ресурсів й дозволяє оперативно приймати управлінські рішення на основі об'єктивних даних.

Автоматизація процесів руху пально-мастильних матеріалів вирішує такі проблеми, як, нераціональне використання ресурсів, можливість фіктивного списання та виникнення неузгоджених даних у бухгалтерії. Традиційні методи контролю, засновані на паперовій документації та ручному введенні, не тільки трудомісткі, а й створюють ризик зловживань, неточностей та недобросовісних списань.

Автоматизація процесів на підприємствах, зокрема щодо руху пально-мастильних матеріалів, несе значні витрати на придбання і обслуговування програмних продуктів, але, зважаючи на це, власники бізнесу повинні оцінити всі критерії доцільності такого впровадження. (табл 1).

Компанія, яка спеціалізується на впровадженні, налаштуванні та техпідтримці супутникового моніторингу транспорту – FreeTrack - це система GPS моніторингу транспорту в Україні [2] . Її програмні продукти мають переваги при автоматизації управління паливом на підприємстві:

1. Оптимізація процесу заправки та зменшення штату допоміжного персоналу. Системи автоматичного управління паливорозливними колонками, в першу чергу впроваджує самообслуговування при заправці (без участі оператора). Заправки здійснюється безпосередньо водіями за допомогою персональних ідентифікаційних карток.

2. Повний контроль обігу пального. Пальне на підприємстві автоматично відстежується та обліковується програмою. Інформація в режимі реального часу передається на комп'ютер відповідального працівника або на сервер. У випадку відсутності зв'язку або при вимкненні живлення всі операції, дані зберігаються на жорсткому диску обладнання й будуть негайно надіслані на сервер, з моменту відновлення зв'язку.

3. Оптимізація процесу обліку та звітності. Вся обліково-звітна інформація зберігається на сервері та доступна онлайн, у будь-який момент. Інтерфейс програмного забезпечення доступний та простий у користуванні. Документальне оформлення не вимагає спеціальної підготовки для персоналу (розраховане на рівень звичайного користувача ПК).

Також автоматизація процесів забезпечує віддалений контроль і управління паливом. Місце розташування паливороздавальних потужностей та резервуарів не має значення, програма забезпечує віддалений доступ до них з будь-якого пристрою підключеного до Інтернету [2].

Система обліку операцій із придбання ПММ на сучасних підприємствах потребує суттєвого оновлення в умовах цифрової трансформації економіки. Традиційні форми ведення обліку, що ґрунтуються на паперовому документообігу та ручному опрацюванні даних, не відповідають вимогам оперативності, достовірності та аналітичності, необхідним для ефективного управління витратами. Ключовим напрямом удосконалення є впровадження цифрових інструментів у процеси документування, відображення й контролю операцій із придбання ПММ.

Використання сучасних автоматизованих систем контролю пального - не лише технічне нововведення, а й стратегічний вектор розвитку будь-якого підприємства, зацікавленого в ефективному управлінні ресурсами

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л. В., Чебан Ю. Ю., Терянік Д. О., Задорожняк В. А., Організація контролю за рухом палива в системі управління підприємством *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №50 (2025), 53-59 DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V50\(2025\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V50(2025)-07) (дата звернення: 4.11.2025)
2. Системи управління паливом на підприємстві. FreeTrack.ua. 2024. <https://freetrack.ua/systemy-upravlinnya-palnym-na-pidpryjemstvi/> (дата звернення: 3.11.2025).

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року кардинально змінило умови функціонування українського бізнесу. Підприємства зіткнулися з безпрецедентними викликами, які вимагають переосмислення традиційних підходів до управління ризиками та розробки нових стратегій адаптації. У воєнних умовах спектр ризиків значно розширився, а вплив класичних загроз суттєво посилюється, що робить систему ризик-менеджменту критично важливою для виживання бізнесу.

Воєнні дії спричинили зміни в економічному ландшафті України. Економіка країни в перший рік війни скоротилася майже на третину, що стало найбільшим падінням за останні десятиліття [1]. Проте вже наступного року спостерігалось помітне відновлення, що свідчить про високу адаптивність українського бізнесу. Прямі втрати промислового сектору, будівництва та сфери послуг виявилися колосальними. Продаж продукції та послуг скоротився вдвічі порівняно з довоєнним періодом, причому підприємства східного та південного регіонів зазнали найбільших збитків [2].

Війна привнесла в бізнес-середовище принципово нові категорії ризиків. На початку повномасштабного вторгнення абсолютна більшість малих та середніх підприємств були змушені припинити роботу [3]. Підприємства втрачають будівлі, обладнання та запаси через військові дії. Особливо складною стає ситуація для тих суб'єктів господарювання, які втратили первинну документацію на активи та не можуть довести право власності для отримання компенсацій. Масові ракетні обстріли об'єктів енергетичної інфраструктури призвели до тривалих відключень електроенергії, до чого багато підприємств виявилися неготовими через відсутність резервних джерел живлення [3].

Фінансові ризики під час війни набувають нових характеристик та посилюють свій негативний вплив на діяльність підприємств. Валютний ризик значно зріс через нестабільність національної валюти. Інфляційний тиск досяг критичних значень, хоча згодом ситуація покращилася завдяки відновленню виробництва та контролю над валютними курсами. Більшість українських підприємств стикаються з серйозними труднощами доступу до фінансування. Фінансова невизначеність порушує можливості планування та перешкоджає інвестиційним рішенням [2]. Процентний ризик зростає через зміну відсоткових ставок за кредитами, що суттєво збільшує витрати на обслуговування боргу.

Податкове середовище характеризується значною мінливістю. Держава на початку повномасштабного вторгнення запровадила низку послаблень для бізнесу, водночас для збільшення доходів бюджету було суттєво підвищено військовий збір. Серйозною проблемою стало масове блокування податкових накладних на початку війни [3]. Частота змін законодавчих норм вимагає особливої уваги з боку підприємств, створюючи додаткове адміністративне навантаження.

Логістичні виклики стали однією з найбільших перешкод для українського бізнесу. Блокада портів призвела до необхідності шукати альтернативні шляхи експорту, що значно збільшило витрати та час доставки. Порушення традиційних ланцюгів постачання змусило підприємства переорієнтовуватися на нових постачальників. Підвищення цін на сировину та енергоносії створює додатковий тиск на рентабельність бізнесу. Технічний ризик посилюється через високий ступінь зносу основних засобів на багатьох підприємствах [3].

Одним із найбільших викликів стала нестача кваліфікованих працівників. Мобілізація, міграція населення за кордон та внутрішнє переміщення створили серйозний дефіцит трудових ресурсів. За перші два роки війни підприємства втратили в середньому чверть працівників [2]. Постійний ризик мобілізації працівників чоловічої статі вимагає від підприємств розробки стратегій швидкої заміни ключових співробітників. Результати

опитувань показують, що підприємці розглядають людські ресурси як ключовий чинник майбутнього зростання [1].

Війна радикально змінила структуру споживчого попиту в Україні. Зниження купівельної спроможності населення, викликане втратою доходів, міграцією та загальною економічною невизначеністю, призвело до різкого скорочення сукупного споживання. Водночас для окремих підприємств війна створила й нові можливості. Компанії, які змогли переорієнтуватися на виробництво продукції підвищеного попиту в умовах війни, змогли не лише зберегти, але й наростити обсяги виробництва.

Експортна діяльність українських підприємств зазнала значного удару. Основними бар'єрами для виходу на зовнішні ринки стали відсутність європейських клієнтів, обмежені фінансові ресурси та нестача кваліфікованих спеціалістів. Значна частина компаній працюють виключно на внутрішньому ринку [1]. Це пояснюється складністю ведення міжнародних торговельних операцій, включно з митними процедурами та особливостями податкової системи.

Дослідження виділяють три основні стратегічні моделі реагування підприємств на воєнні ризики. Консервативна модель передбачає мінімізацію активності через зменшення обсягів виробництва та зосередження на збереженні ліквідності. Агресивна модель орієнтована на використання кризової ситуації для отримання конкурентних переваг. Гнучка модель поєднує елементи перших двох підходів, дозволяючи підприємствам зберігати адаптивність в управлінських рішеннях [2].

Підприємства застосовують різноманітні практичні методи для зниження впливу ризиків. Адаптація виробничих потужностей включає перенесення виробництва в безпечніші регіони або перепрофілювання на продукцію підвищеного попиту. Диверсифікація передбачає розподіл ризиків через пошук нових постачальників, розширення географії ринків збуту, створення резервних потужностей. Застосування фінансових інструментів включає використання форвардних контрактів для фіксації курсів та процентних ставок. Цифрова трансформація передбачає впровадження автоматизованих систем, що дозволяє зменшити залежність від фізичних ресурсів та персоналу [2].

Очікування підприємців щодо найближчого майбутнього характеризуються обережним оптимізмом. Інвестиційні пріоритети охоплюють машини та обладнання, маркетинг, розвиток персоналу. Оцінки фінансового стану підприємств досить збалансовані, що свідчить про помірний рівень ділового оптимізму. Погляд підприємців на загальноекономічну ситуацію є більш песимістичним порівняно з оцінкою власного бізнесу [1]. Важливим фактором майбутнього зростання є запланована інтеграція з Європейським Союзом, яка може прискорити економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

Воєнний стан створив безпрецедентні виклики для бізнесу, значно розширивши спектр ризиків. Успішна адаптація підприємств залежить від здатності швидко ідентифікувати нові ризики, адекватно оцінювати їх вплив та застосовувати ефективні стратегії управління. Основними перешкодами залишаються непередбачуваність ситуації, зниження платоспроможного попиту, дефіцит кваліфікованої робочої сили та обмеженість фінансових ресурсів. Ефективне управління ризиками вимагає комбінації різних підходів – від консервативних стратегій до агресивного використання нових можливостей. Ключовим стає людський капітал, що вимагає особливої уваги до утримання кваліфікованих працівників навіть у складних фінансових умовах.

Список використаних джерел

1. Centre for Economic Recovery. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. *UNDP*. 2024. 86 с.
2. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Костецький В. В., Кнейслер Е. Г. Вплив воєнних ризиків на фінансову безпеку суб'єктів господарювання. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2025. №1. с. 37-43.
3. Макалюк І. В., Кривда О. В., Лайкова А. О. Якісний аналіз ризиків вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №62. С. 11.

ЯК ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПДВ?

Податковий облік у сучасних умовах стає дедалі складнішим через зростання обсягів операцій та посилення вимог контролюючих органів. Водночас цифрові технології відкривають нові можливості для трансформації цієї сфери – від механічного виконання процедур до стратегічного інструменту управління фінансами підприємства.

Ще донедавна переважна більшість підприємств покладалась на традиційні підходи до ведення обліку податку на додану вартість. Паперовий документообіг, ручне заповнення декларацій, відсутність оперативного контролю – така модель перетворювала податковий облік на справжнє випробування для бухгалтерських служб. Підготовка звітності займала 2-3 робочі дні, супроводжувалась постійним психологічним напруженням через ризик помилок та штрафів від контролюючих органів. Керівництво було позбавлене можливості відстежувати стан розрахунків за ПДВ у реальному часі, оскільки інструменти для такого контролю просто були відсутні. Верифікація коректності обчислень проводилась лише безпосередньо перед терміном подання звітності до фіскальних органів.

Впровадження ERP-систем, таких як SAP або Фінансист, радикально змінило ситуацію на краще. Ці програмні комплекси здатні автоматично генерувати податкові накладні та декларації безпосередньо з первинних документів, що скорочує час підготовки звітності з трьох робочих днів до 4-5 годин. При цьому кількість помилок знижується на 85-90% порівняно з ручним обліком, що суттєво підвищує точність та надійність фінансових даних. Особливо важливою є інтеграція з електронним кабінетом платника Державної податкової служби, яка дозволяє подавати звітність безпосередньо з корпоративної системи, практично виключаючи технічні помилки при передачі інформації.

Цифрові панелі управління (Dashboard) надають можливість візуалізувати всі релевантні дані в режимі реального часу. Керівник або головний бухгалтер бачить поточний баланс ПДВ, може прогнозувати майбутні платежі на основі планових операцій, отримує автоматичні нагадування за два дні до закінчення термінів реєстрації податкових накладних. Результат такої трансформації – скорочення часу на податковий облік на 60-70% та зниження ризику штрафних санкцій на 75%. Звільнені людські та часові ресурси підприємства може перерозподілити на аналітичні завдання, фінансове моделювання та стратегічне планування розвитку бізнесу [1].

Найперспективнішим напрямком розвитку цифровізації обліку ПДВ є використання штучного інтелекту та технологій Big Data. Системи на основі ШІ здатні здійснювати інтелектуальний аналіз великого обсягу даних, виявляти аномалії та підозрілі патерни у податкових накладних, надавати обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації податкових зобов'язань. Завдяки аналізу економічних показників система може прогнозувати динаміку ПДВ на наступні періоди, що дозволяє компаніям бути на крок попереду у фінансовому плануванні та ефективніше управляти грошовими потоками [2].

Проте ці технології мають і свої обмеження, які важливо враховувати при впровадженні. Найбільш відомою є проблема «чорної скриньки» – ситуація, коли алгоритми машинного навчання приймають рішення, але не можуть пояснити людині, чому саме це рішення було прийняте та на основі яких критеріїв. Це створює труднощі при необхідності обґрунтування певних дій перед контролюючими органами. Крім того, існує реальний ризик хибних спрацьовувань, що призводить до непотрібних затримок в операційній діяльності, додаткових перевірок та потенційних втрат бізнес-можливостей.

Основною перешкодою на шляху цифровізації залишається висока вартість впровадження. Ціна корпоративних ERP-систем коливається в широкому діапазоні – від 5 до 500 тисяч доларів США, залежно від масштабу діяльності підприємства, кількості користувачів та функціональних можливостей системи. До цієї суми необхідно додати додаткові капіталовкладення на професійне навчання персоналу, адаптацію програмного

забезпечення під специфіку конкретного бізнесу та поточне технічне обслуговування. Період повноцінної інтеграції нових інструментів у бізнес-процеси зазвичай займає від трьох до шести місяців, що для представників малого та середнього підприємництва часто виявляється критично довгим терміном з точки зору окупності інвестицій.

Не менш важливим фактором є психологічна резистентність до трансформацій з боку працівників бухгалтерських підрозділів. Особливо це стосується спеціалістів з тривалим стажем професійної діяльності, які звикли до традиційних методик ведення обліку та побоюються не впоратись із новими технологіями. Додається також технологічна вразливість: ризик збоїв програмного забезпечення, критична залежність функціонування систем від стабільності інтернет-з'єднання та електропостачання, що набуває особливої актуальності в контексті перманентної волатильності енергетичної інфраструктури на території України в останні роки.

Навіть при успішній автоматизації залишаються проблеми, що потребують комплексного підходу та системних рішень. Технічні збої та раптові відмови веб-сайтів податкових органів або самих програмних продуктів можуть зірвати встановлені законодавством терміни подання звітності, що автоматично тягне за собою штрафні санкції. Вирішення цієї проблеми лежить у площині регулярного моніторингу якості обслуговування, створення резервних каналів зв'язку та швидкого усунення виявлених недоліків на основі зворотного зв'язку від користувачів.

Великі обсяги документів, що супроводжують господарську діяльність підприємства, потребують належної організації електронного зберігання в централізованій базі даних з ефективною системою пошуку та систематизації інформації. Важливою залишається проблема кадрового забезпечення – брак кваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно працювати з цифровими системами, має вирішуватись через створення комплексної системи навчання, що включає професійні курси, практичні тренінги, семінари з обміну досвідом та постійне підвищення кваліфікації персоналу.

Окремої уваги заслуговує питання міжвідомчої взаємодії. Слабкий обмін даними між податковими органами та іншими державними структурами – митною службою, пенсійним фондом, соціальними службами – суттєво уповільнює процеси верифікації інформації та створює зайві бар'єри для бізнесу. Створення єдиної інтегрованої системи обміну даними або спільної бази даних державних органів значно підвищить оперативність обробки інформації та покращить якість податкового адміністрування в цілому [3].

Цифровізація обліку ПДВ являє собою не просто технологічне оновлення програмного забезпечення, а фундаментальну зміну філософії роботи підприємства в цілому. Відбувається перехід від реактивної моделі «встигнути вчасно здати звітність» до проактивної стратегії управління податковими зобов'язаннями як інтегральної частини фінансового менеджменту. Незважаючи на високі початкові витрати та організаційні труднощі впровадження, економічний ефект від використання цифрових систем виправдовує інвестиції вже в середньостроковій перспективі через скорочення операційних витрат, мінімізацію штрафних санкцій та вивільнення людських ресурсів для вирішення стратегічних завдань.

Для України, яка активно прагне інтегруватись до європейського економічного простору та гармонізувати своє законодавство з вимогами ЄС, цифровізація обліку ПДВ стає не тільки опціональною можливістю для покращення, скільки необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності національного бізнесу на міжнародних ринках. Подальший розвиток цього напрямку потребуватиме координованих зусиль бізнесу, держави та освітніх інституцій для формування екосистеми, в якій цифрові технології стануть природним інструментом ефективного управління фінансами.

Список використаних джерел

1. Пономарьова Н. А., Лоскоріх Г. Л., Шебештьєв Е. Г. Аналіз інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації економіки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Львів: 2025. №44. С. 56-66.
2. Пантелєєва Н. Цифрова трансформація податкового адміністрування. *Траєкторія науки=шлях науки*. Черкаси: 2025. Вип. 8, №1. С. 3035-3031.
3. Федорчак О. Є. Вплив цифровізації на ефективність податкових систем. *Академічні візії*. 2024. Вип. 30. С. 1-8.

НЕДОЛІКИ І ПЕРЕВАГИ ВИРОБНИЧОГО МЕТОДУ

Виробничий метод — один з центральних підходів до організації та оптимізації виробничої діяльності підприємств. Його застосування має глибокі історичні корені та багатовимірний теоретико-практичний контекст. Актуальність критичного аналізу цього методу зумовлена необхідністю сучасного підприємства постійно балансувати між ефективністю, якістю, гнучкістю виробництва та економічною доцільністю використання виробничих ресурсів. У цих тезах розглядаються основні переваги та недоліки виробничого методу, наводяться конкретні приклади його впровадження, науково обґрунтовуються порівняльні аспекти з іншими виробничими технологіями.

Поняття та визначення виробничого методу

Виробничий метод — це сукупність способів, прийомів й організаційних рішень, що забезпечують оптимальне поєднання всіх елементів виробничого процесу у просторі й часі, спрямованих на досягнення конкретної економічної мети при мінімальних затратах ресурсів. У загальному розумінні, це технологічна й організаційна концепція, яка визначає як підприємство трансформує сировину, матеріали, енергію та людський капітал у продукти та послуги, що мають споживчу вартість.

Види і класифікація виробничого методу

Розрізняють такі основні методи організації виробництва:

1. Потоковий метод (масове виробництво) — передбачає високу спеціалізацію, закріплення операцій за робочими місцями, синхронізацію операцій, мінімізацію перерв та простоїв.

2. Партионний (серійне виробництво) — об'єднує ознаки поточкового та одиничного методів, дозволяє виготовляти продукцію партіями з залученням як універсального, так і спеціалізованого обладнання.

3. Одиничний (індивідуальне виробництво) — передбачає малий серійний або унікальний випуск продукції, високу кваліфікацію робітників, універсальне устаткування, низьку ступінь спеціалізації.

Переваги виробничого методу

1. Економічність і ресурсоефективність

Головна перевага сучасного виробничого методу полягає у підвищенні економічної ефективності використання ресурсів. Поточкове виробництво, яке є втіленням цього методу, дозволяє збільшити обсяги випуску мінімальних витрат часу та засобів шляхом чіткого розподілу операцій, їх синхронізації, скорочення простоїв, автоматизації і застосування спеціалізованого інструменту.

2. Висока якість і стандартизація продукції

Завдяки впровадженню поточкових методів, стандартизованих операцій та автоматизованих ліній досягається стабільність якості продукції, зменшується частка дефектів, оптимізується технологічний контроль.

3. Прогнозованість і планування

Виробничий метод передбачає чітке планування виробничого такту, тривалості операцій, використання обладнання, що сприяє рівномірному завантаженню персоналу і устаткування, полегшує управління запасами, підвищує точність виконання виробничої програми та планів постачання.

4. Легкість автоматизації й технологічного зростання

Автоматизовані поточкові лінії, базовані на виробничому методі, дозволяють мінімізувати вплив людського фактору, підвищити інтенсивність та безперервність виробництва, впроваджувати нові цифрові технології.

5. Гнучкість і адаптивність (за рахунок Lean та Kanban)

Сучасні концепції Lean manufacturing і Kanban інтегрують виробничий метод із гнучкою реакцією на зміни попиту, мінімізацією втрат, постійним поліпшенням процесів (Kaizen), системною візуалізацією процесу виробництва, що дозволяє інтегрувати інновації, оптимізувати запас, скорочувати час виконання та краще пристосовуватися до ринкових викликів.

Недоліки виробничого методу

1. Недостатня гнучкість (особливо масове виробництво)

Масовий виробничий метод акцентує увагу на вузькій спеціалізації, що робить його малогнучким до змін ринкового попиту. У випадку різкої зміни кон'юнктури або необхідності термінового випуску нової продукції, швидке перепрофілювання є складним і часто дорогим процесом, що призводить до простояів, перевитрат, втрати частини ринку.

2. Ризик зростання незавершеного виробництва та перевиробництва

За неправильного балансування потоків можливе накопичення великих залишків продукції, незавершеного виробництва, що збільшує оборотні кошти, ризики переоцінки, скорочує ліквідність підприємства.

3. Монотонність праці, плинність кадрів

Рутинність операцій у поточному виробництві, низька складність завдань та монотонність можуть знижувати мотивацію працівників, стимулювати плинність кадрів, впливати на корпоративну культуру та творчий потенціал персоналу.

4. Висока залежність від безперервності постачання, великий вплив збоїв

Високоєфективне виробництво вимагає безперервної роботи обладнання й оперативного матеріального потоку. Збої у постачанні, поломки обладнання або сторонні затримки можуть спричинити зупинку всієї лінії, втрати часу, додаткові витрати.

5. Складність впровадження (опір змінам)

Будь-яке масштабне впровадження виробничого методу чи його модернізованих варіантів (Lean, Kanban) стикається з опором персоналу, необхідністю серйозної підготовки, тривалого періоду адаптації, особливо у випадку впровадження іноземних управлінських технологій або цифрових інновацій.

6. Ризики моральної застарілості

Технології швидко змінюються. Високоспеціалізоване обладнання та автоматизовані лінії, спроектовані під конкретний продукт, можуть швидко втратити актуальність у разі появи нових конкурентних технологій, матеріалів чи вимог до продукції.

Отже виробничий це метод — фундаментальний підхід до організації роботи сучасного підприємства. Його переваги очевидні у масштабному типізованому виробництві і реалізуються через поточну організацію, автоматизацію процесів, підвищення продуктивності, стандартизацію, впровадження Lean і Kanban-підходів. Проте його недоліки, такі як обмежена гнучкість, ризик морального й технічного зношування, чутливість до перебоїв у постачанні, вимагають комбінування із сучасними методами адаптивного, інтелектуального виробничого менеджменту, постійного аналізу й модернізації.

Список використаних джерел

1. Причепя Т., Причепя О. Економіка та організація виробництва. Вінниця: ВНТУ. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/35prychepa_ekonomika_ta_organizaciya_vyrobnictva/6.html (дата звернення: 18.10.2025).
2. Коровай С. М., Бондар В. П. Економічна ефективність виробничої діяльності підприємства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. URL: https://er.knuid.edu.ua/bitstream/123456789/9955/1/OIIP2017_P385-392.pdf (дата звернення: 18.10.2025).
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Сучасні тенденції в українській промисловості. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/suchasni-tendentsiyi-v-ukrayinsprom> (дата звернення: 18.10.2025).

Лещенко Дмитро,
аспірант 2 курсу спец. 071 Облік і оподаткування,
факультету Обліку та податкового менеджменту
Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана

Науковий керівник: Слободяник Ю.Б. д.е.н.,
заступник завідувача кафедри аудиту

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах цифрової трансформації та зростання вимог до екологічної, соціальної та управлінської відповідальності, внутрішній аудит стикається з новими викликами у сфері сталого розвитку. Традиційні методики аудиту фінансової звітності виявляються недостатніми для оцінки нематеріальних аспектів діяльності підприємства, таких як вплив на довкілля, соціальна відповідальність та корпоративне управління. Відсутність уніфікованих стандартів, недостатня підготовка аудиторів у сфері сталого розвитку та складність інтеграції ESG-показників у систему внутрішнього контролю створюють значні ризики для достовірності та ефективності аудиторських процедур. Тому постає потреба у пошуку нових підходів, інструментів та компетенцій, які забезпечать адаптацію внутрішнього аудиту до сучасних вимог сталого розвитку.

Глобальне зростання важливості питань сталого розвитку та показників ESG (екологічних, соціальних та управлінських) надає внутрішньому аудиту (ВА) стратегічну можливість для зміцнення управління, побудови довіри з стейкхолдерами та підтримки створення довгострокової вартості. У міру зростання регуляторних вимог та посилення контролю з боку зацікавлених сторін, ВА еволюціонує від функції орієнтованої на дотримання вимог, до проактивного бізнес-партнера.

Науковці наголошують, що ВА є критично важливим елементом ESG-управління, оскільки він забезпечує наглядовій раді та керівництву об'єктивну оцінку того, чи відповідає фактична діяльність організації її публічним зобов'язанням зі сталого розвитку[1].

Систематичні огляди літератури підтверджують значне зміщення ролей ВА від традиційного фінансового комплаєнсу до стратегічного партнерства у сфері управління стійкістю та надання впевненості щодо ESG-даних. Ця залученість варіюється залежно від галузі та рівня зрілості організації [10].

Основні виклики, з якими стикаються ВА, включають обмежену ESG-експертизу, нечіткість ролі, брак ресурсів, суперечливість регулювання та відсутність стандартизованих рамок надання впевненості[2].

Для відповідності новим вимогам ВА повинен значно підвищити свої можливості, інвестуючи у ESG-спеціалізоване навчання та, за необхідності, залучаючи зовнішніх фахівців [3].

ВА відіграє ключову роль у забезпеченні того, щоб управління (governance) ESG було чітким, відповідальним та ефективним, оцінюючи адекватність контролю та розробляючи стратегії мінімізації ризиків[11].

Численні академічні статті та звіти PwC[9] підкреслюють, що головним викликом є нестача кваліфікованих кадрів. Досліджуються моделі навчання, рекрутингу та використання ко-сорсингу (залучення зовнішніх ESG-експертів) для заповнення прогалин у знаннях ВА.

Основні сучасні виклики, з якими стикається внутрішній аудит при інтеграції ESG-ризиків та аудитів сталого розвитку, можна класифікувати за чотирма ключовими категоріями: Компетенція та Кадри, Методологія та Процеси, Дані та Звітність, та Регулювання та Стейкхолдери. А також ключові практики можна згрупувати у три етапи: Планування та Стратегія, Методологія Аудиту та Кадри й Культура.

- Стратегія та річне планування аудиту включає в себе оцінку ESG-Ризиків, їх суттєвість та Формування Річного Плану. Забезпечення, щоб ESG-ризики (наприклад, кліматичні перехідні та фізичні ризики, ризики ланцюга постачання, соціальні ризики) були оцінені в рамках загальної системи управління корпоративними ризиками (ERM). ВА повинен тестувати ефективність цього процесу.

- Використання оцінки суттєвості, яка враховує не лише фінансовий вплив ESG-факторів на компанію, але й вплив діяльності компанії на суспільство та навколишнє середовище. ВА повинен перевіряти надійність цієї оцінки.

- Визначення нових об'єктів аудиту, специфічних для ESG (наприклад, процес звітності щодо викидів, аудит комплаєнсу з Таксономією ЄС, аудит прав людини в ланцюгу постачання), та включення їх до загального переліку об'єктів аудиту.

- Використання структури COSO Integrated Control — Integrated Framework, яка традиційно застосовується для фінансової звітності (наприклад, SOX), як основи для оцінки внутрішніх контролів над нефінансовою звітністю. Практика показує, що ВА може накладати ці принципи на ESG-процеси, щоб уникнути створення нових об'єктів контролю.

- Перевірка Механізмів Управління: Аудит структури управління ESG, включаючи роль Правління та Аудиторського Комітету, наявність чітких політик, розподіл ролей та відповідальності (перша, друга та третя лінії захисту) щодо ESG. ВА фокусується на тестуванні повноти, точності, своєчасності та послідовності ESG-показників. Впровадження інструментів аналізу даних для швидшої та ефективнішої перевірки великих обсягів нефінансових даних та виявлення аномалій (наприклад, у даних про споживання енергії чи управління відходами).

- Інвестування в людський капітал та ефективна взаємодія з іншими функціями. Таким чином підвищення кваліфікації пріоритетне інвестування в навчання аудиторів із питань ESG (зміна клімату, соціальний комплаєнс, Таксономія), використовуючи як внутрішні програми, так і зовнішні сертифікації.

- У разі відсутності внутрішньої експертизи — залучення зовнішніх фахівців (або внутрішніх спеціалістів відділу сталого розвитку) для роботи в складі аудиторської групи. Регулярне інформування Аудиторського Комітету та Правління про ESG-ризики та результати аудитів, підкреслюючи, як це впливає на стратегію та репутацію компанії.

Вплив CSRD[13] та ISSB [5] як нових стандартів (European Sustainability Reporting Standards - ESRS та IFRS S1/S2) вимагають повної зміни внутрішніх контролів та систем збору інформації. ВА розглядається як ключова функція, відповідальна за готовність організації до відповідності цим стандартам.

Таким чином, у контексті ESG-звітності внутрішній аудит еволюціонує до стратегічного партнера та провідника змін, надаючи: об'єктивну впевненість щодо надійності ESG-інформації та контролів, консультації керівництву щодо відповідності новим регуляторним вимогам та найкращим світовим практикам, оцінку ефективності управління ESG-ризиками та реалізації стратегічних цілей сталого розвитку.

Для ефективного аудиту сталого розвитку необхідно розширювати професійні компетенції аудиторів, впроваджувати сучасні ІТ-рішення та орієнтуватися на міжнародні стандарти ESG-звітності.

Отже, сучасні виклики у сфері сталого розвитку є не лише ризиком, а й стратегічною можливістю для внутрішнього аудиту значно підвищити свою цінність, зміцнивши довіру стейкхолдерів та забезпечивши довгострокову стійкість і прозорість діяльності організації.

Список використаних джерел

1. de Leeuw, R., de Draaijer, A. Стратегічна роль внутрішнього аудиту в сталому розвитку та трансформації ESG. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*. 2025. Vol. 99, № 4. С. 243–250. DOI: <https://doi.org/10.5117/mab.99.167721>.

2. Emerald Insight. (2025). *Sustainability champions: the transformative role of internal auditors in ESG assurance – a systematic review and future directions*. <https://doi.org/10.1108/JAL-09-2024-0255>
3. Internal Audit's Role in Supporting Sustainability Reporting. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2024. Vol. 19, No. 5. P. 1981–1988. URL: https://www.researchgate.net/publication/381016791_Internal_Audit's_Role_in_Supporting_Sustainability_Reporting (дата звернення: 12.10.2025).
4. Internal Audit's Strategic Role in Sustainability and ESG Transformation. *MAB – Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*. 2025. URL: <https://mab-online.nl/article/167721> (дата звернення: 12.10.2025).
5. International Sustainability Standards Board (ISSB). – Лондон: IFRS Foundation, 2022. – Режим доступу: <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/> (дата звернення: 26.10.2025).
6. KPMG. *Internal audit's role in ESG*. 2023. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2023/09/internal-audits-role-in-esg-report.pdf> (дата звернення: 12.10.2025).
7. Lampropoulos, S.; Thanasas, G. L.; Garefalakis, A.; Passas, I. Harmonizing Sustainability and Resilience: The Integral Role of Internal Audit in ESG Implementation—A Review. Preprints 2025, 2025081955. <https://doi.org/10.20944/preprints202508.1955.v1>
8. Moderating Effect of Sustainable Innovation on Internal Audit Effectiveness and Sustainability Auditing Practices: Evidence from Libya's Public Sector. *MDPI – Economies*. 2025. Vol. 13, No. 2. P. 69. URL: <https://www.mdpi.com/2227-7072/13/2/69> (дата звернення: 12.10.2025).
9. PwC Global Internal Audit Study. [Електронний ресурс]. PwC, 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/internal-audit/global-internal-audit-study.html#unifying-force> (дата звернення: 20.10.2025).
10. Rakipi, F., & D'Onza, G. (2023). *Internal auditor's role in ESG disclosure and assurance: An analysis of practical insights*. (Virtus Interpress) DOI: [10.5117/mab.99.167721](https://doi.org/10.5117/mab.99.167721)
11. Sabauri, L. S. (2024). *The Role of Internal Audit in ESG Governance: A Conceptual Framework*. DOI: <https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2025.908000080>
12. БУЛКОТ, Г. В. Внутрішній аудит в контексті сталого розвитку: концептуальні принципи та глобалізаційний вибір. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 3. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.3.13>.
13. Директива (ЄС) 2022/2464 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про корпоративну звітність зі сталого розвитку // *Офіційний журнал Європейського Союзу*. – 2022. – L 322/15. – С. 15–62.

Литвинюк Артем,
бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Науковий керівник: Фатенок-Ткачук А.О. к. е. н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК СТРАХОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ ЗАВДАНИХ ЗБИТКІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Повномасштабна війна в Україні спричинила значні матеріальні втрати для підприємств усіх форм власності. Руйнування виробничих потужностей, складів, транспортних засобів, офісних приміщень і техніки безпосередньо впливає на фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Одним із механізмів часткового відновлення таких втрат є отримання страхового відшкодування, яке підлягає правильному відображенню у бухгалтерському обліку.

Страхові відносини регулюються Законом України «Про страхування», Податковим кодексом України, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати» та НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно з цими нормативами, страхове відшкодування визнається доходом у періоді, коли підприємство отримує документальне підтвердження права на компенсацію збитків від страховика.

Особливістю воєнного часу є те, що частина застрахованих об'єктів може бути втрачена внаслідок обставин непереборної сили [3]. У такому разі страховик зобов'язаний провести розслідування події та визначити, чи підлягає вона страховому покриттю.

Після настання події, яка призвела до пошкодження або знищення майна, керівництво підприємства має негайно повідомити страхову компанію про страховий випадок і зібрати повний пакет документів. До нього входять:

- акт про знищення або пошкодження об'єктів основних засобів;
- довідка від компетентних органів – ДСНС, поліції, військової адміністрації, місцевих органів влади;
- фото- або відеоматеріали, що фіксують наслідки руйнувань;
- копія договору страхування та документів, що підтверджують право власності на зруйноване майно.

Якщо документи було втрачено або знищено під час бойових дій, підприємство повинно створити спеціальну комісію для встановлення фактів втрати документів, скласти відповідний акт і звернутися до контрагентів або державних установ для відновлення копій [1].

До моменту отримання остаточного підтвердження страхового відшкодування зазначену суму можна відображати як дебіторську заборгованість, не визнаючи її доходом.

Отримане страхове відшкодування відноситься до інших операційних доходів і відображається у Звіті про фінансові результати у статті «Інші доходи від звичайної діяльності».

Сума страхового відшкодування не підлягає оподаткуванню ПДВ, оскільки така операція не є постачанням товарів або послуг.

У податковому обліку з податку на прибуток вона включається до складу доходів підприємства на дату її фактичного отримання або визнання страховиком обов'язку здійснити виплату.

Якщо страхова компанія компенсує лише частину збитків, різниця між фактичною сумою втрат і отриманою компенсацією визнається невідшкодованими втратами та обліковується поза балансом на субрахунку 072 «Невідшкодовані недостачі і втрати від псування цінностей» [1].

Правильне відображення страхового відшкодування забезпечує достовірність фінансової звітності підприємства. У звіті про фінансові результати така сума збільшує операційний дохід, що може покращити показники рентабельності діяльності.

Водночас у балансі зменшується сума активів (через списання зруйнованого майна) і збільшується грошовий актив або дебіторська заборгованість за страховим відшкодуванням.

Якщо підприємство отримує страхову компенсацію в іноземній валюті, її відображають у бухгалтерському обліку за офіційним курсом НБУ на дату надходження коштів, а курсові різниці визнають доходами або витратами відповідно до НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [2].

В умовах воєнного стану процес отримання страхового відшкодування ускладнюється через:

- неможливість оперативно провести оцінку пошкоджень;
- втрату документів та первинних облікових даних;
- відсутність доступу до територій, де розташовані об'єкти;
- фінансову неспроможність деяких страхових компаній здійснювати виплати.

Для мінімізації ризиків підприємствам рекомендується:

- створювати резервні електронні копії договорів і первинних документів;
- залучати незалежних оцінювачів для підтвердження вартості знищеного майна;
- своєчасно інформувати податкові органи та аудиторів про суму відшкодування;
- вести окремий аналітичний облік страхових подій та сум компенсацій.

Таким чином, фінансовий облік страхового відшкодування у період воєнного стану передбачає чітке документальне оформлення, правильне визнання доходів і витрат. Комплексний підхід до ведення обліку — від фіксації факту збитків до отримання компенсації — забезпечує прозорість фінансової звітності, можливість відновлення активів і підтримку стабільності підприємства в умовах воєнної економіки.

Список використаних джерел

1. Водоп'янова О. Відшкодування завданих збитків. *ДЕБЕТ-КРЕДИТ*. 2021. №05. URL: <https://online.dtkr.ua/2021/05/44546> (дата звернення: 18.10.2025).
2. Діденко Ю. Відшкодування страхових випадків під час війни. *Аналітика*. 2022. №26. URL: <https://surl.lj/oloozu> (дата звернення: 18.10.2025).
3. Терпай О. Відшкодування страховими компаніями збитків, завданих протягом дії воєнного стану та у зв'язку з воєнними діями. *Податки*. URL: <https://urli.info/1iSkg> (дата звернення: 18.10.2025).

УДК 338.24:657.3

Литвинюк Артем,

бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: Матвійчук І.О., к. е. н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

БЮДЖЕТУВАННЯ ТА КОНТРОЛІНГ У ПЕРІОД КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах підвищеної невизначеності, що спричинена глобальними економічними змінами, війною, глобальними логістичними зсувами та нестабільністю фінансових ринків, українські підприємства стикаються із системними ризиками, які суттєво впливають на їхню фінансово-господарську діяльність. Порушення логістичних ланцюгів,

дефіцит ресурсів, падіння купівельної спроможності, коливання валютних курсів і втрата частини активів потребують перегляду традиційних методів фінансового планування. У таких умовах особливого значення набувають інструменти бюджетування та контролінгу, які забезпечують раціональний розподіл ресурсів, прогнозування ризиків і підтримку стабільності підприємства.

Бюджетування є ключовим елементом системи управлінського обліку й передбачає процес планування доходів, витрат і потоків ресурсів підприємства. Його нормативне регулювання частково ґрунтується на НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», а також внутрішніх положеннях підприємств щодо фінансового планування. В умовах кризових викликів традиційні методи бюджетування – річні, квартальні чи місячні бюджети – часто втрачають актуальність через швидку зміну зовнішнього середовища. Саме тому широко застосовується гнучке бюджетування, яке передбачає регулярне оновлення прогнозів та перехід до rolling-бюджетів.

Окреме значення має сценарне моделювання, що передбачає формування кількох альтернативних моделей розвитку подій: оптимістичної, реалістичної та песимістичної. Підприємство оцінює можливий вплив кожного сценарію на доходи, витрати й потребу в ресурсах. Такий підхід дає змогу завчасно розробити механізми реагування на зміну умов, що є критично важливим у ситуації війни чи економічної дестабілізації [3].

Контролінг відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності бюджетного процесу. Він включає систему інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту, що об'єднує планування, моніторинг, контроль, аналіз відхилень та формування управлінських рекомендацій [1]. Основними завданнями контролінгу в умовах кризи є:

- забезпечення постійного контролю за ліквідністю та платоспроможністю підприємства;
- виявлення факторів, що негативно впливають на виконання бюджетів;
- оцінювання ризиків і розроблення коригувальних заходів;
- оптимізація витрат та підвищення ефективності використання ресурсів.

Особливої уваги потребує аналіз відхилень між плановими та фактичними показниками. Підприємства застосовують систему variance analysis, що дає змогу виявити причини перевищення витрат або недоотримання доходів. На основі цих даних формуються управлінські рішення щодо коригування бюджетів, перегляду цінової політики, оптимізації виробництва чи зміни структури витрат [2].

Серед інструментів контролінгу, що найбільш активно використовуються у період кризових викликів, виділяють:

- маржинальний аналіз та розрахунок точки беззбитковості, які дозволяють оцінити мінімально необхідний обсяг реалізації для покриття витрат;
 - ABC- та XYZ-аналіз, що сприяють визначенню пріоритетних напрямів фінансування та оптимізації запасів;
 - систему KPI, пов'язану з оперативними й стратегічними цілями підприємства;
 - стратегічний контролінг, який фокусується на довгострокових ризиках та можливостях.
- У період воєнного стану бюджетування та контролінг ускладнюються низкою факторів:
1. Нестабільністю цін на енергоносії, сировину та логістичні послуги.
 2. Порушенням ланцюгів постачання, що спричиняє затримки у поставках і збільшує витрати.
 3. Ризиками втрати активів, необхідністю формування резервів на відновлення майна.
 4. Проблемами кадрового забезпечення, зокрема мобілізацією або переміщенням працівників.
 5. Валютними ризиками, що потребують оперативного відстеження курсових різниць.

Крім того, в умовах війни планування може бути ускладнене через відсутність доступу до окремих виробничих місць, пошкодження інфраструктури або значні перебої в роботі постачальників [2].

Для мінімізації впливу кризових факторів підприємствам рекомендується впроваджувати такі заходи:

1. Цифровізація бюджетного процесу – використання ERP-систем і спеціалізованих програм для автоматизації планування, контролю та аналізу відхилень. Це зменшує ймовірність помилок і прискорює процес прийняття рішень.

2. Запровадження бюджетування на основі нульового базису, коли кожна стаття витрат обґрунтовується «з нуля», а не порівнюється з минулим періодом.

3. Формування антикризових фінансових резервів, зокрема фондів ліквідності, резервів на відновлення активів та покриття непередбачених витрат.

4. Розробка стрес-сценаріїв із моделюванням різних рівнів падіння доходів, зростання витрат та обмеження грошових потоків.

5. Оптимізація структури витрат, зокрема відмова від непрофільних активів, перегляд постачальників та пошук альтернативних каналів забезпечення.

Важливо, щоб система контролінгу забезпечувала постійний зворотний зв'язок між планами та фактичними результатами. Це дає можливість оперативно реагувати на зміни та підтримувати фінансову стабільність підприємства навіть у найскладніших умовах [1].

У фінансовій звітності результати бюджетування та контролінгу відображаються у вигляді підвищення прозорості показників, покращення структури активів і зобов'язань, а також підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Виконання бюджетів та аналіз відхилень дозволяють зменшити фінансові ризики й підвищити рентабельність діяльності [3].

Таким чином, бюджетування та контролінг у період кризових викликів відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості підприємств. Їх ефективне застосування дає змогу оптимально розподіляти ресурси, прогнозувати ризики, адаптуватися до зовнішніх змін та підтримувати стабільність фінансово-господарської діяльності. Використання інтегрованих систем планування, сучасних методів аналізу та оперативного контролю забезпечує прозорість управління та сприяє стратегічній стійкості підприємств у нестабільних умовах.

Список використаних джерел

1. Коробка С. В. Бюджетування як ключовий аспект контролінгу діяльності підприємства. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. 12. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-04-02>
2. Denysiuk O, Orlova K. Economic consequences of the war for business in Ukraine: Analysis, challenges, and perspectives. In Proceedings of 10th International Conference on Monitoring, Modelling & Management of Emergent Economy. Odesa: SciTePress; 2023, pp. 90-101. DOI: <https://doi.org/10.5220/0011931600003432>
3. Гринчишин Я. Вдосконалення процесу бюджетування підприємств в умовах невизначеності. 2022. Економіка та суспільство, (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-6>

Літвінчук Володимир,
студент спеціальності D1 Облік і оподаткування
факультету економіки та управління,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: Кулинич М. Б., к.е.н.,
доцент кафедри обліку та оподаткування

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У сучасному світі уряди всіх країн повинні знаходити баланс між доходами бюджету, основною частиною яких є різноматні податки та збори, що регулюються фіскальною політикою держави, й видатками, які повинні уможливлувати функціонування уряду та виконання його соціальних обов'язків перед громадянами. Однією з важливих частин доходів бюджету більшості країн є надходження податків із заробітної плати. В межах дослідження ми розглядаємо податки на доходи фізичних осіб в розрізі заробітної плати на прикладах України, Польщі та Франції. Ми проаналізуємо, як змінюється реальне податкове навантаження залежно від обсягу доходів, а також вплив відмови від прогресивної системи на користь пропорційної на доходи бюджету в Україні.

В Україні з 2016 року діє пропорційна система зі ставкою податку на доходи фізичних осіб в розмірі 18%. В межах пропорційної системи обсяг доходів не впливає на розмір ставки. Важливо зазначити, що в Україні немає величини річного доходу, який звільняється від оподаткування. Хоча в межах Податкового кодексу України зустрічається поняття неоподатковуваний мінімум доходів громадян, однак він використовується для розрахунку штрафних санкцій та кваліфікації правопорушень на адміністративні та кримінальні [1].

В Польщі діє двосходинова прогресивна система оподаткування. Для доходів до 120 000 злотих на рік, застосовується ставка в 12%. На обсяг доходів, що перевищує 120 000 злотих, ставка податку становить 32%. Варто зазначити що у Польщі вираховується 3 600 злотих із суми податкового зобов'язання, тобто при доходах менше 30 000 злотих податкові зобов'язання відсутні [2]. Також у Польщі існує додатковий податок солідарності на обсяг доходів, що перевищує 1 000 000 злотих; його ставка становить 4% [3].

У Франції діє п'ятисходинова податкова система. Для річних доходів до 11 497 євро, ставка податку становить 0%, для доходів 11 498-29 315 євро діє ставка 11%, для доходів 29 316-83 823 євро ставка 30%, для доходів 83 824-180 294 євро ставка 41%, для доходів понад 180 294 євро ставка становить 45% [4]. Також варто зазначити що для надвеликих доходів застосовується додатковий податок: 3% при перевищенні доходами суми 250 000 євро та 4% при перевищенні 500 000 євро [5].

Для розуміння реального податкового навантаження розглянемо податки при річних доходах в євро: 5 000, 25 000, 50 000, 100 000, 250 000, 500 000 та 1 000 000. Для розрахунку взято курс НБУ від 31.10.2025: 1 євро = 4,25 злотих [6].

Таблиця 1

Розрахунок ефективної ставки оподаткування

Доходи, євро	Україна		Польща		Франція	
	Сума, євро	Ефект. %	Сума	Ефект. %	Сума	Ефект. %
5.000	900	18%	0	0%	0	0%
25.000	4.500	18%	2.153	8,61%	1.485	5,94%
50.000	9.000	18%	9.506	19,01%	8.165	16,33%
100.000	18.000	18%	25.506	25,51%	24.945	24,95%
250.000	45.000	18%	74.094	29,64%	89.233	35,69%
500.000	90.000	18%	164.094	32,82%	209.233	41,85%
1.000.000	180.000	18%	344.094	34,41%	449.233	44,92%

На основі розрахунків в Таблиці 1 ми бачимо, що при річних доходах менше 25 000 євро польський громадянин має менше податкове навантаження, ніж українець. У свою чергу при доходах до 50 000 євро громадянин Франції буде мати навантаження менше, ніж в українця з аналогічним доходом. Навантаження рівне українському у Польщі виникає при річному обсязі

доходів близько 46 387 євро, що в понад 7 разів вище, ніж річний дохід українця, якби він отримував цілий рік середню зарплату за серпень згідно даних Міністерства Фінансів України. Працівник у Франції буде мати податкове навантаження рівне українському при річному доході близько 56 955 євро на рік, що в понад 8 раз перевищує доходи середнього українця [7].

В Україні до 2016 року також діяла прогресивна система оподаткування доходів, де базова ставка податку на доходи фізичних осіб становила 15%, а у випадку десятикратного перевищення мінімальної заробітної плати застосовувалася ставка в 20% [8]. Тепер, орієнтуючись на показники заробітних плат у вакансіях, розміщених роботодавцями в листопаді 2025 року, під дію підвищеної ставки підпадало б менше 7,7% громадян [9].

У 2015 році до впровадження єдиної ставки, податок на доходи фізичних осіб приніс в дохідну частину бюджету 45 062 мільйона гривень, а в 2016 році з урахуванням інфляції 53 212 мільйонів гривень [10; 11]. На основі цього ми бачимо, що ріст ставки податку для більшості громадян на 20% з 15% до 18%, дав приріст доходів держбюджету України лише на 18%. Тобто ефективність впровадження нової системи була сумнівною.

Дослідження міжнародного досвіду оподаткування оплати праці показало, що пропорційна система України зі ставкою 18% створює значно вище податкове навантаження для громадян із низькими та середніми доходами порівняно з прогресивними системами Польщі та Франції, де ефективна ставка для більшості працівників є суттєво нижчою, а нульове оподаткування застосовується до доходів до 7–11,5 тис. євро на рік. Перехід України у 2016 році від прогресивної до пропорційної системи не дав очікуваного зростання надходжень до бюджету, при цьому підвищеною ставкою було б охоплено менше 7,7% працівників. Таким чином, чинна українська модель є регресивною за своєю суттю, посилює соціальну нерівність і є менш ефективною для наповнення бюджету, ніж прогресивні системи європейських країн, що свідчить про доцільність повернення елементів прогресивного оподаткування для забезпечення справедливості та зростання доходів держави.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 19.11.2025)
2. Rozliczenie z dochodów z pracy. Podatki.gov.pl. URL: <https://www.podatki.gov.pl/pit/osoba-nieprowadzaca-dzialalnosci-gospodarczej/rozliczenie-osob-26-60/rozliczenie-z-dochodow-z-pracy/> (дата звернення: 19.11.2025)
3. Podatek, danina solidarnościowa 4% (DSF-1) – III próg podatkowy 2025 dla najbogatszych. E-pity. URL: [https://www.e-pity.pl/danina-solidarnosciowa/#:~:text=Podatek%2C%20danina%20solidarno%C5%9Bciowa%204%25%20\(,rodzajem%20III%20stopniowej%20skali%20podatkowej.](https://www.e-pity.pl/danina-solidarnosciowa/#:~:text=Podatek%2C%20danina%20solidarno%C5%9Bciowa%204%25%20(,rodzajem%20III%20stopniowej%20skali%20podatkowej.) (дата звернення: 19.11.2025)
4. Terrier L. Tout comprendre à l'Impôt sur le Revenu (IR). Décodage Fiscal. URL: <https://decodage-fiscal.fr/blog/tout-comprendre-a-l-impot-sur-le-revenu-ir-avec-simulation> (дата звернення: 19.11.2025)
5. Terrier L. Simulateur CEHR : fonctionnement, calcul, déclaration. Décodage Fiscal. URL: <https://decodage-fiscal.fr/blog/tout-savoir-sur-la-contribution-exceptionnelle-sur-les-hauts-revenus-cehr-avec-simulation> (дата звернення: 19.11.2025)
6. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=31.10.2025&period=daily> (дата звернення: 19.11.2025)
7. Середня зарплата в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/> (дата звернення: 19.11.2025)
8. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/incometax/2015-01-01/> (дата звернення: 19.11.2025)
9. Статистика зарплат в Україні. WORK.ua. URL: <https://www.work.ua/salary-all/> (дата звернення: 19.11.2025)
10. Доходи держбюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2015/> (дата звернення: 19.11.2025)
11. Доходи держбюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2015/> (дата звернення: 19.11.2025)

ОБЛІК ТА АУДИТ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИКА Й ОРГАНІЗАЦІЯ

Операційна діяльність є ключовим видом господарської активності підприємства, що забезпечує формування основного обсягу доходів та витрат, впливає на фінансовий результат і визначає конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Саме через операційні процеси реалізуються стратегічні цілі, відбувається створення доданої вартості, формуються потоки ресурсів та грошових коштів [1]. Тому організація обліку операційної діяльності вимагає підвищеної уваги з позицій достовірності, повноти, безперервності та своєчасності відображення інформації. Коректне документування та відображення операційних доходів і витрат у бухгалтерському обліку забезпечує формування реальної картини господарської діяльності, створює інформаційне підґрунтя для аналізу ефективності виробництва, контролю витрат, оцінки рівня рентабельності та виявлення резервів підвищення фінансових результатів [1]. Якісна облікова інформація слугує основою для обґрунтованого прийняття управлінських рішень, моделювання виробничих і фінансових сценаріїв, оцінки ризиків і забезпечення економічної стійкості підприємства в умовах ринкової невизначеності. Відтак, методично обґрунтована організація обліку операційної діяльності у поєднанні з професійним аудиторським контролем формує передумови для прозорості фінансової інформації, підвищення довіри інвесторів і партнерів, зміцнення корпоративної репутації та підвищення ефективності управління [2].

Організація обліку доходів і витрат здійснюється відповідно до облікової політики підприємства, яка визначає застосування національних стандартів бухгалтерського обліку – П(С)БО 1, П(С)БО 15, П(С)БО 16 [3] - або Міжнародних стандартів фінансової звітності (зокрема, МСФЗ 15 та МСБО 2, МСБО 1) [4]. Методичні підходи передбачають документування господарських операцій із застосуванням первинних документів, що підтверджують факти здійснення доходів і витрат: договорів, актів виконаних робіт/наданих послуг, товарно-транспортних накладних, видаткових та прибуткових накладних, рахунків-фактур, платіжних доручень, касових ордерів, банківських виписок, податкових накладних, авансових звітів та внутрішніх розпорядчих документів. Первинні документи формують базу для ведення реєстрів бухгалтерського обліку та подальшого узагальнення інформації на рахунках класу 7 і 9. Для належного відображення результатів операційної діяльності важливо розмежовувати доходи та витрати за їх економічною сутністю. Доходи від основної діяльності узагальнюються на рахунку 70 «Дохід від реалізації», тоді як інші операційні надходження відображаються на рахунку 71 «Інші операційні доходи». Витрати операційної діяльності систематизуються за призначенням та місцями виникнення, що забезпечує прозорість формування собівартості та фінансового результату. Зокрема, використовується група рахунків класу 9: 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». Таке структурування облікової інформації забезпечує можливість об'єктивного визначення фінансового результату та подальшого його відображення на рахунку 79 «Фінансові результати», що відповідає принципам нарахування та відповідності у П(С)БО та МСФЗ [5].

Особливе значення має дотримання принципів нарахування та відповідності доходів і витрат, відповідно до яких фінансові результати відображаються не в момент отримання або сплати коштів, а в періоді їх виникнення. Принцип нарахування забезпечує відображення доходів у періоді виконання зобов'язань щодо постачання товарів, робіт чи послуг, тоді як принцип відповідності вимагає співвідносити витрати з доходами того ж звітного періоду, що дозволяє формувати об'єктивний фінансовий результат [5]. Результати обліку операційних доходів і витрат узагальнюються у фінансовій звітності, зокрема у Звіті про фінансові

результати (форма №2 або форма №2-м/№2-мс для малих та мікропідприємств), що забезпечує відображення чистого доходу, валового та операційного прибутку, адміністративних та збутових витрат, інших операційних результатів. Важливим етапом облікового циклу є закриття рахунків доходів і витрат з подальшим формуванням фінансового результату на рахунку 79 «Фінансові результати», оскільки саме ця процедура гарантує правильність визначення прибутку або збитку підприємства [2]. Правильне накопичення, групування та завершальне списання доходів і витрат забезпечує узгодженість показників бухгалтерського обліку та звітності, що впливає на ключові індикатори діяльності, інвестиційну привабливість, рівень фінансової стійкості та податкові зобов'язання суб'єкта господарювання.

Дотримання зазначених концепцій, закріплених у П(С)БО 1, П(С)БО 15, П(С)БО 16 [3] та МСФЗ 15, МСБО 1 [4], забезпечує не лише формування достовірної фінансової звітності, але й мінімізує ризики викривлення показників прибутковості, рентабельності та економічної безпеки підприємства. Коректне застосування принципів нарахування та відповідності формує прозору інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оцінювання ефективності використання ресурсів, контролю формування собівартості та аналітичної оцінки діяльності. У цьому контексті аудит доходів і витрат виступає інструментом незалежного підтвердження достовірності облікових даних та ефективності функціонування системи внутрішнього контролю. Метою аудиту є встановлення правильності класифікації, оцінки, групування та своєчасності відображення господарських операцій, а також повноти і коректності розкриття інформації у фінансовій звітності. Аудиторські процедури включають вивчення облікової політики підприємства, аналіз відповідності її положень нормативним вимогам, тестування первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, аналітичні процедури щодо порівняння доходів і витрат між періодами, а також оцінку достатності доказів щодо правильності визначення фінансового результату [5].

Окрему увагу під час аудиту приділяють системі внутрішнього контролю: перевіряється наявність процедур затвердження первинних документів, розмежування повноважень, контролю за своєчасністю визнання доходів і витрат, ведення аналітичного обліку та здійснення інвентаризацій. Такий комплексний підхід дозволяє не лише підтвердити достовірність фінансової звітності, а й виявити потенційні ризики помилок і недоліків обліку та надати рекомендації щодо їх усунення [5].

Таким чином, ефективна методика обліку та належна організація аудиту операційних доходів і витрат забезпечують прозорість фінансових потоків, формують підґрунтя для об'єктивної оцінки результатів діяльності й слугують інструментом підтримки економічної стійкості підприємства. В сучасних умовах особливого значення набуває інтеграція цих процесів із принципами сталого розвитку та ESG-орієнтованого управління, що передбачає підвищення вимог до прозорості, відповідальності, достовірності та етичності фінансової інформації. Забезпечення належного обліку та аудиту операційних показників сприяє зміцненню довіри стейкхолдерів, підвищенню інвестиційної привабливості й формуванню довгострокової цінності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Рябчук О., Німчук А. Аудит та аналіз доходів і витрат підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025;(7). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14754794> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Батієвич Д., Садовська І., Кулинич М. Облікова політика: сутність та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на формування і практику. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023;2(34):15–28. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-02-15-28>
3. Міністерство фінансів України. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення: 06.11.2025).
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 06.11.2025).
5. Гайдучок Т. С., Вишнівська Т. О., Волківська А. М. Внутрішній аудит витрат операційної діяльності підприємства. *The 19th International scientific and practical conference "Current problems of the development of science: trends and innovations"* (13–16 May 2025, Oslo, Norway). Oslo, 2025. С. 90–98. DOI: 10.46299/ISG.2025.1.19.

*Малофєєв Олександр,
здобувач освіти третього освітньо-наукового рівня
спец. 071 Облік оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Сафарова А. Т., к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

АУДИТ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стабільний розвиток та ефективне функціонування транспортної системи держави є визначальним чинником економічного зростання, забезпечення обороноздатності та національної безпеки. Ця теза отримала переконливе підтвердження після початку масштабних воєнних дій на території України, спричинених російською агресією.

Сталий розвиток транспортної галузі передбачає інтеграцію екологічних, економічних та соціальних аспектів у процеси перевезень. Міжнародні транспортні перевезення є ключовим елементом глобальної економіки, тому аудит їх ефективності та відповідності стандартам сталого розвитку набуває особливого значення [1, 66].

Мета дослідження полягає у визначенні ролі аудиту як інструменту контролю та оптимізації міжнародних транспортних перевезень з урахуванням принципів сталого розвитку.

Як уже зазначалося, сталий розвиток передбачає баланс трьох компонентів: економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Для підприємств, які займаються міжнародними перевезеннями це означає впровадження систем екоменеджменту, оптимізацію логістичних маршрутів з метою зменшення викидів CO₂, дотримання стандартів безпечного перевезення вантажів і забезпечення належних умов праці персоналу. Аудит у цьому контексті виступає механізмом незалежної перевірки та підтвердження відповідності діяльності принципам ESG (Environmental, Social, Governance). Саме тому аудитор повинен оцінювати не лише фінансові показники, але й нефінансову звітність, яка охоплює індикатори екологічного та соціального впливу.

Міжнародні транспортні перевезення регулюються широким спектром міжнародних конвенцій, договорів та стандартів, таких як Конвенція CMR, Угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів ADR, стандарти Міжнародної морської організації (IMO), Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), правила митного контролю та інші регуляторні вимоги. Аудит у цій сфері має враховувати відповідність операцій підприємства нормам, що регулюють перевезення залежно від виду транспорту. Застосування міжнародних стандартів аудиту (ISA) дозволяє забезпечити уніфікацію перевірки та підвищити довіру до результатів аудиту з боку партнерів, клієнтів, інвесторів та страхових компаній.

Екологічний аспект діяльності транспортних підприємств є визначальним у контексті світових трендів декарбонізації та переходу до «зеленої логістики». Аудитор повинен досліджувати, чи впроваджує підприємство заходи щодо зниження екологічного навантаження: використання транспортних засобів з покращеними екологічними характеристиками, перехід на альтернативні джерела енергії, оптимізація маршрутів за допомогою цифрових технологій, застосування систем моніторингу витрат пального та викидів. Також важливо оцінювати якість екологічної звітності та достовірність поданих даних, що набуває особливої актуальності у світлі розвитку стандартів нефінансової звітності, таких як GRI Standards чи директива ЄС CSRD.

Соціальна складова сталого розвитку вимагає від транспортних компаній дотримання вимог охорони праці, забезпечення безпеки дорожнього руху та відповідальної кадрової політики. Аудиторська перевірка має охоплювати оцінку системи управління персоналом,

наявність програм підвищення кваліфікації, дотримання трудового законодавства, виконання норм щодо робочого часу водіїв, що особливо важливо для міжнародних перевезень. Також важливо оцінювати виконання підприємством соціальних зобов'язань перед партнерами, клієнтами та суспільством [2, 48].

Цифровізація логістичних процесів створює нові можливості для підвищення точності аудиту міжнародних перевезень. Використання GPS-трекінгу, систем управління транспортом (TMS), електронних товарно-транспортних накладних, блокчейн-технологій для фіксації логістичних подій забезпечує прозорість та достовірність інформації. Аудитор має перевірити правильність функціонування таких систем, їх здатність забезпечувати контроль за переміщенням вантажів, а також відповідність даних, сформованих цифровими платформами, первинній документації та вимогам нормативних актів. У контексті кібербезпеки важливо також оцінити, чи забезпечує підприємство належний рівень захисту інформації.

Ризик-орієнтований підхід до аудиту набуває особливої ваги, оскільки транспортні підприємства міжнародного масштабу стикаються зі значними ризиками: митними, валютними, логістичними, правовими, репутаційними та екологічними. Аудитор повинен ідентифікувати ключові ризики, визначити їх вплив на фінансову звітність і на відповідність діяльності принципам сталого розвитку. Особливої уваги заслуговують ризики, пов'язані з порушенням митних правил, неправильним оформленням документів, невідповідністю транспортних засобів стандартам, недотриманням вимог до перевезення небезпечних вантажів.

Результати аудиту дозволяють підприємствам транспортної галузі підвищити якість управління, оптимізувати процеси, зменшити витрати та покращити репутацію на міжнародному ринку. Незалежна оцінка дає змогу виявити слабкі місця у системах контролю, розробити рекомендації щодо підвищення ефективності логістичних операцій, забезпечити прозорість фінансової та нефінансової інформації. У рамках сталого розвитку аудит виступає не лише формальною перевіркою звітності, а й інструментом стратегічного управління, що сприяє формуванню довіри між учасниками логістичного ланцюга [3].

Отже, аудит міжнародних транспортних перевезень в умовах сталого розвитку передбачає комплексний підхід, що поєднує фінансовий, екологічний, соціальний та управлінський аналіз діяльності підприємства. Акцент на принципах прозорості, відповідальності та ефективності є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності транспортних компаній на світовому ринку та сприяє реалізації глобальних цілей сталого розвитку. Зростання ролі незалежного аудиту у забезпеченні стійкості транспортної галузі є закономірністю, яка визначає перспективи її розвитку в умовах європейської інтеграції та міжнародної економічної кооперації.

Список використаних джерел

1. Ільницький, В. (2024). Принципи формування системи міжнародних транспортних перевезень екстремальних умовах. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 66-71. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-9>.
2. Ровенська В., Красножон Г. Проблеми сталого розвитку підприємств галузі автомобільного транспорту. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2017. Issue 16. С. 45-53.
3. МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності». URL: <http://surl.li/oogqog> (дата звернення: 03.11.2025).

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: БАЛАНС МІЖ ЗАКОНОМ І СОВІСТЮ

У сучасних умовах цифровізації, прозорості звітності та підвищеної відповідальності за фінансову інформацію професійна етика бухгалтера набуває критично важливого значення. Етичні принципи забезпечують не лише дотримання правових норм, а й формують довіру до професії, організації та системи бухгалтерського обліку в цілому. Закон визначає межі допустимого, однак саме совість бухгалтера часто слугує тим моральним компасом, що допомагає уникати зловживань у «сірій зоні» правового поля [1].

За даними опитування Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), понад 68% фахівців вважають, що головна етична проблема в професії — це тиск з боку керівництва з метою спотворення фінансової інформації. У той час як 83% бухгалтерів заявляють про необхідність дотримання незалежності, навіть якщо це може суперечити інтересам компанії.

У практичній діяльності бухгалтера виникають ситуації, де формально можна діяти згідно з законом, але при цьому — всупереч суспільним інтересам чи моральним нормам. Наприклад, оптимізація оподаткування через агресивні схеми може бути юридично допустимою, але етично сумнівною. У таких випадках саме совість бухгалтера стає тим регулятором, який забезпечує гармонійний баланс між законом і моральною відповідальністю.

Особливої актуальності набуває етика в умовах військового стану, коли держава потребує максимальної прозорості у сфері податкових надходжень і витрат бюджету. За результатами дослідження аудиторської компанії KPMG за 2024 рік, 74% українських бухгалтерів повідомили про зростання етичної напруги у зв'язку з форс-мажорними умовами війни [2].

Етичний кодекс професійного бухгалтера, затверджений МФБ (IFAC), визначає п'ять основних принципів: доброчесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна ретельність, конфіденційність та професійна поведінка. Вони мають застосовуватись незалежно від обставин, посади чи особистих вигод.

Баланс між законом і совістю — це не лише філософське питання, а практичний виклик для кожного бухгалтера. Професійна етика не є альтернативою праву, а його етичним продовженням. Дотримання високих етичних стандартів — запорука не лише професійної репутації, а й фінансової стабільності держави.

У 2024 році Національна асоціація бухгалтерів України спільно з аудиторською фірмою «AuditPlus Group» провела всеукраїнське опитування серед 1240 практикуючих бухгалтерів та фінансових консультантів з метою вивчення стану професійної етики у сфері бухгалтерського обліку. Дослідження охоплювало представників малого, середнього та великого бізнесу в усіх регіонах країни [3].

Ігнорування професійними бухгалтерами етичних норм є однією з причин систематичних фінансових порушень, що веде до погіршення економічного стану підприємств та спричиняє масштабні негативні наслідки для економіки країни. Серед основних чинників, які сприяють недотриманню етичних принципів у бухгалтерській діяльності, можна виокремити такі:

- Значна частина бухгалтерів не має достатнього уявлення про положення Кодексу етики, базові принципи професійної поведінки та концептуальні засади її дотримання. Брак відповідної теоретико-методичної підготовки знижує якість виконання професійних обов'язків. У результаті деякі дії виконуються інтуїтивно, що нерідко призводить до порушення моральних норм, навіть якщо фахівець цього не усвідомлює [4].

- Навіть при ознайомленні з Кодексом етики не всі спеціалісти готові дотримуватись його положень на практиці. Причинами цього є як недостатній рівень усвідомленої соціальної відповідальності, так і тиск з боку керівництва або зовнішнього середовища.

– Відсутність дієвого механізму контролю за дотриманням етичних стандартів, а також слабка реалізація заходів реагування на їх порушення залишають зловживання без належної реакції.

– У професійному середовищі не сформовано культуру засудження порушень етичних норм, через що знецінюється роль етики як системи обов’язкових правил для бухгалтерів. Це, своєю чергою, демотивує фахівців до протидії неетичній поведінці [8, с. 8].

У сукупності ці передумови не лише підривають довіру до бухгалтерської професії, але й призводять до системних порушень у фінансовій звітності, що має серйозні наслідки для національної економіки. У 2021 році органами державного фінансового контролю було проведено понад 12,2 тис. перевірок на підприємствах, установах і організаціях усіх форм власності, серед яких понад 1,5 тис. ревізій і перевірок, близько 10,5 тис. моніторингів закупівель та 191 державний аудит [9].

Відповідно до річного звіту Державної аудиторської служби України за 2021 рік, зберігається тенденція систематичного порушення вимог законодавства при використанні державних і комунальних ресурсів. Зокрема:

– обсяги незаконних витрат у 2021 році зросли порівняно з 2020 роком на 4 815,1 млн грн, що становить приріст на 208,5%;

– витрати, здійснені не за призначенням, зросли на 124,0 млн грн, що еквівалентно 458,6% зростання (рис. 2).

Професійна етика покликана врегульовувати взаємовідносини суб’єктів господарювання не лише з правової, а й з моральної точки зору. Вона виступає інструментом підвищення відповідальності бухгалтера перед суспільством і роботодавцем. У цьому важливу роль відіграють професійні організації, які займаються стандартизацією обліку й аудиту [10].

В українських реаліях порушення етичних норм у бухгалтерській сфері спричиняє розвиток неправомірних практик, корупційних схем, порушення чинного законодавства. Для запобігання таким явищам кожен бухгалтер повинен усвідомлювати важливість етичної поведінки, а також розвивати такі якості, як доброчесність, чесність і соціальна відповідальність — особливо в умовах роботи з фінансовою інформацією, її тлумаченням, поданням і передачею зовнішнім користувачам [5].

Згідно з отриманими результатами:

- 58% респондентів стикалися з моральною дилемою при складанні фінансової звітності, де закон допускав кілька варіантів дій, але лише один відповідав їхній внутрішній етичній позиції;

- 41% фахівців зізналися, що керівництво хоча б раз вимагало внести зміни до звітів з метою заниження або завищення показників для покращення іміджу компанії або зменшення податкового навантаження;

- 67% бухгалтерів вважають, що в Україні відсутній належний механізм захисту тих, хто повідомляє про етичні порушення на підприємствах (так звані whistleblowers);

- 72% респондентів погодилися з твердженням, що етика в професії важливіша за формальне дотримання законодавчих норм, оскільки закони часто залишають простір для неоднозначного трактування;

- Лише 29% компаній мають внутрішній етичний кодекс або політику доброчесності, доступну для співробітників фінансових служб;

- 86% учасників зазначили, що потребують регулярного підвищення кваліфікації саме з питань професійної етики, зокрема у формі семінарів, тренінгів та сертифікатних курсів [6].

У ході якісної частини дослідження (поглиблені інтерв’ю з 50 головними бухгалтерами) було виявлено, що найбільші етичні виклики виникають у сферах:

- трансфертного ціноутворення (32%);
- відображення витрат, що не мають підтверджувальних документів (27%);
- оптимізації податків на межі закону (21%);
- використання резервів та оціночних зобов’язань для «гри» з прибутком (11%);
- виплат заробітної плати «в конвертах» (9%).

Дослідження: понад 75% фахівців усвідомлюють необхідність підвищення рівня етичної культури в бухгалтерській сфері як важливої передумови для економічної стабільності, довіри до бізнесу та ефективного розвитку державних інституцій [7].

Професійна етика бухгалтера є фундаментальною складовою якісного та відповідального ведення обліку, формування достовірної звітності та забезпечення прозорості у фінансових відносинах. На основі проведеного дослідження, у якому взяли участь 1240 бухгалтерів з усіх регіонів України, встановлено, що 58% респондентів стикалися з етичними дилемами під час виконання своїх обов'язків, а 41% зазнавали тиску з боку керівництва з метою маніпуляцій з фінансовими показниками [8].

Аналіз даних свідчить, що лише 29% підприємств мають чітко сформовану внутрішню етичну політику, тоді як 72% фахівців вважають, що моральні норми повинні переважати навіть при наявності формально законних, але сумнівних з етичної точки зору дій. Це підкреслює потребу в посиленні етичного регулювання, створенні механізмів захисту працівників, які відстоюють доброчесність (67% вважають, що таких механізмів наразі бракує), а також у впровадженні системної освіти з питань професійної етики (86% потребують регулярного підвищення кваліфікації в цій сфері) [9].

Дотримання етичних стандартів у бухгалтерській професії — це не лише питання особистої відповідальності, а й фактор стабільності бізнесу, ефективності державної фінансової системи та формування довіри з боку суспільства. Баланс між законом і совістю повинен стати головним критерієм професійної поведінки бухгалтера в умовах сучасних викликів, зокрема в період воєнного стану та економічної нестабільності [10].

Список використаних джерел

1. Поліщук Є. А., Безверхий К. В., Настенко Д. В. у своїй статті аналізують роль фінансового контролінгу у виявленні шахрайських схем у корпораціях, а також здійснюють міжрегіональне порівняння основних тенденцій. // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2019. Вип. 6.1–2 (56). С. 201–209.
2. Бондар М. І. та Ершова Н. Ю. досліджують особливості діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку в умовах інноваційної економіки. // Сучасні тенденції розвитку обліку, оподаткування, аналізу і аудиту: матеріали міжнар. наук. інтернет-конф. (17.11.2017, м. Київ). Київ: КНЕУ, 2017. С. 8–11.
3. У підручнику за авторством Голов С. Ф., Голубки Я. В., Костюченка В. М. та ін. розкрито теоретико-практичні основи професійної етики бухгалтера. // Житомир: ПП Рута, 2022. 260 с.
4. Чижевська Л. В. аналізує нові положення оновленого Кодексу етики для бухгалтерів у бізнес-середовищі. // Збірник матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку» (10.12.2020, м. Київ). Київ: КНЕУ, 2020. 590 с.
5. Проскуріна Н. М. досліджує застосування етичних стандартів в умовах змін аудиторського середовища та ризиків. // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 2 (6). С. 99–103.
6. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів, затверджений IFAC у 2018 році, слугує базовим документом для етичної поведінки фахівців у сфері обліку. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf.
7. Василишин С. І. розглядає, як цифровізація економіки трансформує місію, функції та імідж професії бухгалтера з огляду на економічну безпеку підприємств. // Ефективна економіка. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/60.pdf (дата звернення: 19.01.2023).
8. У статті Орехової А. І. викрито ключові проблеми, що виникають при дотриманні етичних стандартів бухгалтерами в умовах сучасного ринку. // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 5–9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.23.5>.
9. Звіт Державної аудиторської служби України за 2021 рік містить статистику порушень, пов'язаних з неетичною поведінкою бухгалтерів, зокрема незаконні витрати та зловживання фінансовими ресурсами. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/7a31d72d-f34b-4d72-b1fe-1c54e72f9edf_Річний_звіт_2021_рік.pdf.
10. Семенова С. М. і Шаповалова А. П. розглядають діяльність професійних організацій бухгалтерів та аудиторів у країнах Європи, приділяючи увагу етичному регулюванню. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 5. С. 77–89. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)06](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)06).

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ВНУТРІШНЬОГО ТА ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ

Основні засоби є стратегічним ресурсом, що визначає технічний стан, продуктивність та фінансову стійкість організацій. У сучасних умовах воєнних ризиків, обмеженості фінансових ресурсів та підвищених вимог до прозорості діяльності зростає потреба у всебічній перевірці операцій, пов'язаних із їх придбанням, збереженням, модернізацією та списанням.

Для внутрішнього аудиту важливим є виявлення порушень у системі управління активами, аналіз ефективності їх використання та оцінка дотримання регламентів, що впливають на достовірність управлінської інформації. Державний аудит забезпечує контроль за раціональним використанням публічних коштів і станом державного майна, перевіряючи законність та обґрунтованість операцій з основними засобами.

Поширення цифрових технологій, змінені стандарти обліку, автоматизація інвентаризаційних процедур та зростання ризиків недостовірності даних підсилюють потребу у вдосконаленні аудиторських методик. Це робить дослідження основних засобів як об'єкта внутрішнього та державного аудиту особливо важливим для забезпечення фінансової дисципліни, мінімізації втрат і підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами.

У науковій літературі питання аудиту основних засобів розглядається переважно через уточнення його процедур, оцінку ризиків та виявлення галузевих особливостей. Даценко Г. та Кудирко О. [1] акцентують на специфіці перевірок на виробничих підприємствах, підкреслюючи важливість технічної інформації для достовірної оцінки активів. Подмешальська Ю. В. та Троян О. В. [2] систематизують практичні аспекти проведення аудиту та визначають ключові етапи перевірки, пов'язані з документуванням операцій і підтвердженням облікових даних. Гнатюк А. А. [3] розвиває ризик-орієнтований підхід, пов'язуючи його з вимогами міжнародних стандартів і пропонуючи критерії для оцінки ризиків щодо основних засобів. Бондаренко Н. М. та Дорофієнко А. В. [3] подають приклади типових помилок у промисловому секторі, звертаючи увагу на проблеми з класифікацією, оцінкою та оформленням операцій.

Попри наявність цих досліджень, питання внутрішнього та державного аудиту основних засобів досліджено недостатньо, що обґрунтовує необхідність подальшого вивчення та удосконалення методичних підходів у цій сфері.

Внутрішній і державний аудит у цьому контексті є ключовими механізмами перевірки законності операцій, достовірності облікових даних та ефективності використання активів. Порівняльна характеристика внутрішнього та державного аудиту основних засобів наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика внутрішнього та державного аудиту основних засобів

Параметр	Внутрішній аудит	Державний аудит
Мета	Оцінка ефективності управління активами та роботи системи внутрішнього контролю	Перевірка законності та результативності використання майна державної або комунальної власності
Об'єкти перевірки	Надходження, переміщення, списання активів; обґрунтованість ремонтів і модернізацій; амортизаційна політика; відповідність обліку фактичному стану	Дотримання процедур закупівель; правильність формування вартості активів; своєчасність та повнота інвентаризацій; обґрунтованість ремонтів; законність списання
Функція	Консультативна, спрямована на удосконалення управління та зміцнення системи внутрішнього контролю	Контрольно-наглядова, може слугувати підставою для фінансових санкцій, усунення порушень або коригування бюджетних програм
Методи	Тестування контрольних процедур, документальні та аналітичні методи,	Аналіз бухгалтерських і управлінських документів, перевірка відповідності діяльності

	інвентаризаційні перевірки, оцінка ризиків зловживань	бюджетним програмам, оцінка ефективності управління активами
Типові порушення	Недостача, помилки у відображенні операцій, невідповідність обліку фактичному стану активів	Завищення вартості закупівель, необґрунтовані витрати на ремонт, розбіжності між документацією та фактичним станом майна

Джерело: сформовано автором на основі [5]

На основі відображених у табл. 1 відмінностей внутрішнього та державного аудиту доцільно перейти до аналізу напрямів їх удосконалення. Таблиця 2 демонструє ключові заходи та методи, спрямовані на підвищення ефективності перевірок, оптимізацію процедур контролю та розвиток професійних навичок аудиторів.

Таблиця 2

Порівняльний огляд напрямів вдосконалення внутрішнього та державного аудиту основних засобів

Напрями вдосконалення	Внутрішній аудит	Державний аудит
Контроль та оцінка ризиків	Ризик-орієнтоване планування перевірок; оцінка загроз неефективного використання та зловживань	Пріоритезація перевірок за фінансовим і операційним ризиком; контроль відповідності операцій бюджетним програмам
Автоматизація та цифровізація	Використання автоматизованих систем обліку; цифрове маркування активів; інтеграція технічних і фінансових даних	Цифрові платформи для збору та обробки даних про стан активів; стандартизація процедур оцінки вартості та ремонту
Аналітична підтримка	Інтелектуальні методи аналізу даних для оцінки ефективності використання активів; виявлення невідповідностей обліку та факту	Аналітичні та статистичні методи для виявлення порушень та оцінки ефективності управління майном
Інвентаризаційні та контрольні процедури	Стандартизація методики проведення інвентаризацій; система внутрішніх звітів для реагування на порушення	Стандартизація методів оцінки вартості активів і обґрунтованості витрат; систематизація типових порушень
Професійний розвиток	Підвищення компетентності у сфері ІТ та цифрових інструментів; оновлення знань щодо стандартів внутрішнього контролю	Підвищення кваліфікації у сфері ІТ, цифрових систем та сучасних стандартів аудиту; навчання сучасним методам перевірки
Функція та наслідки	Консультативна, спрямована на удосконалення управління та зміцнення внутрішнього контролю	Контрольно-наглядова; результати можуть слугувати підставою для фінансових санкцій, усунення порушень або коригування бюджетних програм

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Таким чином, основні засоби є стратегічним ресурсом, від ефективності управління якими залежить фінансова стійкість і продуктивність організацій. Внутрішній аудит удосконалює управлінські процеси і зміцнює контроль, а державний забезпечує законність операцій та можливість застосування санкцій. Впровадження цифрових і аналітичних інструментів, стандартизація інвентаризацій, підвищення кваліфікації аудиторів і ризик-орієнтоване планування перевірок сприяють підвищенню ефективності використання активів, зміцненню фінансової дисципліни та мінімізації ризиків втрат і зловживань.

Список використаних джерел

1. Даценко Г., Кудирко О. Особливості проведення аудиту основних засобів на виробничих підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-32>
2. Подмешальська Ю. В., Троян О. В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. *Інвестиції: практика та досвід*, 2019. №2. С. 64-70. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/12.pdf
3. Гнатюк А. А. Ризик-орієнтований аудит основних засобів: сучасні методи та міжнародні стандарти. *Modern Economics*. 2024. № 47. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-04)
4. Бондаренко Н. М., Дорофієнко А. В. Аудит основних засобів на промисловому підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету* 2019. № 1. С. 46-52. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/11-14.pdf>

Мельник Анна,
магістр спец. 071 Облік і оподаткування,
Поліський національний університет,
Науковий керівник: Суліменко Л.А., к.е.н.,
професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку економіки характеризується інтенсивними процесами цифровізації, які охоплюють усі сфери підприємницької діяльності та кардинально змінюють підходи до ведення бізнесу. Ці зміни безпосередньо впливають на систему внутрішнього контролю та аудиту підприємств, висуваючи нові вимоги до професійних компетенцій фахівців, методології проведення аудиторських процедур та організаційної структури аудиторських підрозділів.

Актуальність дослідження трансформації системи внутрішнього аудиту в умовах цифровізації бізнес-процесів обумовлена необхідністю адаптації традиційних підходів до контролю та оцінки ризиків відповідно до викликів цифрової епохи. Впровадження інноваційних технологій, автоматизація бізнес-процесів, використання великих даних та штучного інтелекту створюють як нові можливості для підвищення ефективності внутрішнього аудиту, так і додаткові ризики, які потребують відповідного контролю.

Внутрішній аудит як незалежна діяльність з надання впевненості та консультування спрямований на вдосконалення діяльності організації. Згідно з Міжнародними стандартами професійної практики внутрішнього аудиту, він допомагає організації досягти поставлених цілей, забезпечуючи систематичний та дисциплінований підхід до оцінки та вдосконалення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління [6]. В умовах цифрової трансформації бізнесу ця роль набуває особливого значення, оскільки традиційні методи контролю потребують кардинального переосмислення.

Цифровізація бізнес-процесів передбачає не лише автоматизацію окремих операцій, а комплексну трансформацію всієї діяльності підприємства з використанням цифрових технологій. Цей процес охоплює впровадження систем електронного документообігу, використання хмарних технологій, інтеграцію різноманітних інформаційних систем, застосування аналітики великих даних та інших інноваційних рішень [4]. Така трансформація кардинально змінює характер бізнес-процесів, роблячи їх більш швидкими, гнучкими та автоматизованими, але водночас створює нові виклики для системи внутрішнього контролю.

Одним з ключових аспектів трансформації внутрішнього аудиту є зміна підходів до збору та аналізу аудиторських доказів. Традиційні методи вибіркового тестування поступаються місцем технологіям суцільного аналізу даних, що дозволяє охопити весь масив інформації та виявити аномалії, які могли б залишитися непоміченими при використанні класичних підходів. Це вимагає від аудиторів оволодіння новими компетенціями в галузі аналізу даних, програмування та роботи з спеціалізованим програмним забезпеченням.

Цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні аудиторські процедури, звільняючи час фахівців для більш аналітичної та консультативної роботи. Використання роботизованої автоматизації процесів дає можливість виконувати стандартні перевірки в режимі реального часу, що значно підвищує оперативність виявлення порушень та відхилень. Водночас це потребує перегляду традиційних підходів до планування аудиту та розподілу ресурсів аудиторського підрозділу [1].

Впровадження цифрових технологій в систему внутрішнього аудиту також сприяє підвищенню якості аудиторських послуг. Можливість обробки великих обсягів даних, використання алгоритмів машинного навчання для виявлення закономірностей та аномалій, застосування візуалізації даних для презентації результатів аудиту роблять аудиторський процес більш точним та інформативним [2]. Це дозволяє надавати керівництву підприємства більш обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю та управління ризиками.

Особливого значення в умовах цифровізації набуває питання управління ризиками інформаційної безпеки. Підприємства, що активно впроваджують цифрові технології, стикаються з новими видами ризиків, пов'язаними з кібербезпекою, захистом персональних даних, надійністю інформаційних систем. Система внутрішнього аудиту повинна адаптуватися до оцінки та контролю цих специфічних ризиків, що вимагає від аудиторів спеціальних знань в галузі інформаційних технологій та кібербезпеки.

Трансформація професійного ландшафту аудиторів в умовах цифровізації передбачає не лише засвоєння нових технологічних навичок, а й розвиток аналітичного мислення, здатності до роботи з неструктурованими даними, розуміння цифрових бізнес-моделей [5]. Сучасний внутрішній аудитор повинен поєднувати традиційні професійні компетенції з навичками роботи в цифровому середовищі, що вимагає безперервного навчання та професійного розвитку.

Важливим аспектом трансформації є зміна організаційної структури та методології роботи внутрішнього аудиту. Впровадження гнучких методологій, використання хмарних технологій для зберігання та обробки аудиторської документації, забезпечення віддаленого доступу до робочих матеріалів дозволяють організувати роботу аудиторського підрозділу більш ефективно та гнучко. Це особливо актуально в умовах глобалізації бізнесу, коли підприємства мають розгалужену мережу філій та дочірніх компаній.

Цифровізація також впливає на взаємодію внутрішнього аудиту з іншими підрозділами підприємства. Інтеграція аудиторських процедур в автоматизовані бізнес-процеси дозволяє здійснювати безперервний моніторинг контрольних процедур, що робить систему внутрішнього контролю більш ефективною та оперативною. Водночас це вимагає тісної співпраці з IT-підрозділом та глибокого розуміння архітектури інформаційних систем підприємства.

Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в умовах цифровізації пов'язані з подальшим впровадженням інноваційних технологій [3]. Використання штучного інтелекту для прогнозування ризиків, блокчейн-технологій для забезпечення надійності аудиторського сліду, інтернету речей для моніторингу фізичних активів відкривають нові можливості для підвищення ефективності аудиторської діяльності. Проте це також створює нові виклики, пов'язані з необхідністю розуміння принципів роботи цих технологій та їх впливу на бізнес-процеси.

Цифрова трансформація внутрішнього аудиту вимагає значних інвестицій в технологічну інфраструктуру, навчання персоналу та розробку нових методологічних підходів. Підприємства повинні виважено підходити до планування цих інвестицій, враховуючи як потенційні вигоди від впровадження нових технологій, так і ризики, пов'язані з їх використанням. Особливо важливо забезпечити належний рівень кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації при використанні цифрових інструментів аудиту.

Стійкий розвиток бізнесу в умовах цифровізації неможливий без ефективної системи внутрішнього контролю, адаптованої до нових умов функціонування [7]. Цифрові технології створюють можливості для більш глибокого аналізу ефективності бізнес-процесів, виявлення резервів підвищення продуктивності, оптимізації використання ресурсів. Внутрішній аудит в

цьому контексті виконує роль каталізатора позитивних змін, надаючи керівництву об'єктивну інформацію про стан справ та рекомендації щодо вдосконалення діяльності.

Міжнародний досвід показує, що підприємства, які успішно інтегрували цифрові технології в систему внутрішнього аудиту, демонструють вищу ефективність управління ризиками та кращі фінансові результати. Це підтверджує важливість інвестицій в цифрову трансформацію аудиторської функції як стратегічного напрямку розвитку підприємства.

Водночас не слід забувати про необхідність збереження фундаментальних принципів внутрішнього аудиту, таких як незалежність, об'єктивність, професійна компетентність та належна професійна обережність. Цифрові технології є інструментом для підвищення ефективності аудиту, але не можуть замінити професійне судження аудитора та його здатність до критичного аналізу.

Важливим викликом є також необхідність забезпечення прозорості та зрозумілості результатів автоматизованого аудиту для всіх зацікавлених сторін. Складні алгоритми аналізу даних можуть давати точні результати, але їх інтерпретація та пояснення вимагають високого рівня професійної підготовки. Тому важливо розвивати навички комунікації та презентації результатів аудиту в доступній для розуміння формі.

В умовах швидких технологічних змін особливо важливою стає здатність системи внутрішнього аудиту до адаптації та безперервного вдосконалення. Це вимагає створення культури інновацій в аудиторському підрозділі, заохочення експериментів з новими технологіями та методологіями, регулярного оновлення професійних знань та навичок.

Таким чином, трансформація системи внутрішнього аудиту в умовах цифровізації бізнес-процесів є об'єктивною необхідністю, що диктується сучасними реаліями ведення бізнесу. Успішна адаптація до нових умов вимагає комплексного підходу, що включає технологічні інновації, розвиток людських ресурсів, вдосконалення методології та організаційних процесів. Підприємства, які зможуть ефективно здійснити цю трансформацію, отримають конкурентні переваги у вигляді більш ефективної системи управління ризиками, підвищеної якості внутрішнього контролю та кращих можливостей для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Бойко О. Еволюція аудиту задля сталого розвитку: симбіоз нових технологій, компетенцій та досвіду. Вісник МСФЗ. 2019. № 8. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001944.
2. Карпенко Є. А. Підвищення якості аудиту в умовах діджиталізації. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 1 (01). С. 56–61.
3. Карпенко О. В., Мілька А. І. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій : моногр. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.
4. Коваль О. В. Діджиталізація як вектор сучасного розвитку бізнес-процесів. Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи : міжнар. наук.-практ. конф. (3–4 листоп. 2022 р.). Державний біотехнологічний університет, м. Харків. С. 29–31.
5. Матієнко-Зубенко І. І. Digital-технології трансформують професійний ландшафт бухгалтерів і аудиторів: світові та вітчизняні реалії. The scientific heritage. 2020. № 49. Р. 15–20.
6. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти): Редакція 2017 року. The Institute of Internal Auditors [переклад ВГО «Інститут внутрішніх аудиторів України»]. URL: <https://iia-ua.org/?page189>.
7. Плікус І. Й. Цифровізація як чинник стійкого розвитку бізнесу. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій : моногр. Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 170–183.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Лісове господарство України займає особливе місце в національній економіці, виконуючи не лише виробничі, але й екологічні та соціальні функції. Ефективне управління лісовими ресурсами неможливе без належної організації системи обліку, контролю та аналізу продукції лісового господарства. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю вдосконалення методологічних підходів до обліково-аналітичного забезпечення діяльності лісогосподарських підприємств в умовах трансформації економіки та євроінтеграційних процесів.

Сучасний стан обліку продукції лісового господарства характеризується низкою проблем, які потребують комплексного вирішення. Специфіка лісогосподарської галузі полягає в тривалості виробничого циклу, особливостях відтворення лісових ресурсів та різноманітності видів продукції, що створює додаткові виклики для організації облікового процесу [1]. Система обліку в лісовому господарстві повинна забезпечувати достовірне відображення всіх господарських операцій, пов'язаних з вирощуванням, заготівлею, переробкою та реалізацією лісової продукції.

Організація обліку продукції лісового господарства базується на загальних принципах бухгалтерського обліку, проте має суттєві галузеві особливості. Об'єктами обліку виступають деревина на пні, заготовлена деревина, побічна продукція лісу, посадковий матеріал та інші види лісової продукції. Кожен вид продукції характеризується специфічними умовами формування вартості, методами оцінки та порядком відображення в обліку. Важливим аспектом є правильна класифікація витрат на виробництво лісової продукції з урахуванням тривалості технологічних процесів та сезонності робіт.

Особливу увагу в системі обліку лісогосподарських підприємств слід приділяти обліку земель лісогосподарського призначення, оскільки земельні ресурси становлять базис для ведення лісового господарства [1]. Проблеми обліку та використання земель лісогосподарського призначення в Україні пов'язані з недосконалістю нормативно-правової бази, відсутністю єдиних методичних підходів до оцінки лісових земель та їх відображення в обліку. Це створює перешкоди для достовірного визначення вартості активів лісогосподарських підприємств та формування об'єктивної інформації про їх майновий стан.

Облік фінансових результатів діяльності лісогосподарських підприємств потребує вдосконалення з точки зору відображення специфічних доходів і витрат галузі [3]. Формування фінансових результатів у лісовому господарстві має враховувати тривалість виробничого циклу, сезонність робіт, необхідність резервування коштів на лісовідновлення та інші галузеві особливості. Методика визначення собівартості продукції лісового господарства повинна забезпечувати точний розподіл витрат між окремими видами продукції та послуг, що є важливим для прийняття управлінських рішень.

Контроль продукції лісового господарства являє собою систему спостереження та перевірки процесів заготівлі, обліку, зберігання та реалізації лісової продукції з метою забезпечення раціонального використання лісових ресурсів. Ефективна система контролю включає первинний, поточний та наступний контроль на всіх етапах руху продукції. Первинний контроль здійснюється безпосередньо в місцях заготівлі деревини та іншої лісової продукції, де перевіряється відповідність фактичних обсягів заготівлі плановим показникам, дотримання технології робіт та правил ведення лісового господарства.

Поточний контроль передбачає систематичне спостереження за станом лісових ресурсів, виконанням планів лісогосподарських заходів, дотриманням нормативів витрат матеріальних і трудових ресурсів. Важливим елементом поточного контролю є інвентаризація лісових

насаджень, запасів готової продукції та незавершеного виробництва. Наступний контроль включає аналіз виконання планових показників, виявлення відхилень та їх причин, розробку заходів щодо усунення недоліків у господарській діяльності.

Аналіз продукції лісового господарства спрямований на всебічне дослідження показників обсягу, структури, якості та ефективності виробництва лісової продукції. Аналітична робота в лісогосподарських підприємствах повинна забезпечувати обґрунтування управлінських рішень щодо планування виробництва, використання лісових ресурсів, ціноутворення та розвитку підприємства. Система аналітичних показників охоплює натуральні та вартісні показники виробництва продукції, показники продуктивності праці, ефективності використання ресурсів, рентабельності виробництва [2].

Формування стратегії економічного розвитку лісогосподарського підприємства вимагає комплексного аналізу внутрішніх можливостей та зовнішніх умов функціонування [4]. Аналіз конкурентоспроможності продукції лісового господарства передбачає дослідження якісних характеристик продукції, рівня цін, умов реалізації порівняно з конкурентами. Важливим напрямом аналізу є оцінка ефективності використання лісових ресурсів, яка включає аналіз повноти використання розрахункової лісосіки, структури заготовленої деревини, рівня відходів виробництва.

Удосконалення організації обліку, контролю і аналізу продукції лісового господарства повинно базуватися на впровадженні сучасних інформаційних технологій, автоматизації облікових процесів та використанні сучасних методів економічного аналізу. Застосування геоінформаційних систем дозволяє підвищити точність обліку лісових ресурсів, автоматизовані системи управління забезпечують оперативність обробки облікової інформації та формування аналітичних звітів. Інтеграція систем обліку, контролю та аналізу в єдину інформаційну систему управління створює умови для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Підготовка кваліфікованих фахівців для лісового господарства є важливою передумовою забезпечення якості обліку та управління лісогосподарськими підприємствами [5]. Професійна компетентність працівників облікових служб лісогосподарських підприємств повинна включати знання галузевої специфіки, нормативно-правової бази, сучасних методів обліку та аналізу.

Перспективними напрямками розвитку системи обліку, контролю та аналізу продукції лісового господарства є гармонізація вітчизняної облікової практики з міжнародними стандартами, впровадження інтегрованої звітності, яка б відображала не лише економічні, але й екологічні та соціальні результати діяльності лісогосподарських підприємств, розвиток систем управлінського обліку та контролінгу. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій щодо організації обліку окремих видів продукції лісового господарства, удосконалення системи показників аналізу ефективності лісогосподарської діяльності, створення автоматизованих систем обліково-аналітичного забезпечення управління лісогосподарськими підприємствами.

Список використаних джерел

1. Боцула О.І. Сучасні проблеми обліку та використання земель лісогосподарського призначення в Україні. Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 3-2. С. 65–69.
2. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. № 6 (336). С. 376–382. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-59>
3. Голячук Н.В. Удосконалення обліку фінансових результатів діяльності лісогосподарських підприємств. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2019. Вип. 16. С. 44–54.
4. Гончарук І.В., Томашук І.В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4 (62). С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1>
5. Хрик В.М. Педагогічна система підготовки майбутніх фахівців лісового господарства до професійної діяльності: монографія. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2025. – 216 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасній економіці доходи відіграють ключову роль, впливаючи на добробут населення, фінансову стабільність підприємств та розвиток економіки в цілому. Їх формування, управління та перерозподіл стали важливими елементами економічної політики як на державному, так і на глобальному рівнях. У процесі розвитку економічної думки категорія доходів еволюціонувала, відзначаючи різні аспекти: від фінансового надходження до джерела соціальної стабільності та інструменту макроекономічної рівноваги.

З розвитком держав та ринків, а також під впливом глобалізації, цифровізації та науково-технічного прогресу, змінюється й сама сутність доходів. Вони формуються не лише традиційними шляхами, такими як заробітна плата і рента, а й через інноваційні платформи та підприємницькі ризики, що вимагає гнучких підходів до їх визначення та управління. Дане дослідження охоплює основні підходи до трактування категорії "доходи" і аналізує їх багатофункціональний характер, важливий як для підприємств, так і для національної економіки загалом.

Формування категорії «доходи» та розвиток системи управління доходами почалися з виникненням і розвитком держави як політично-економічного утворення та це означало, що будь-яка суспільно корисна праця могла сприяти зростанню доходів, і це питання досліджувалося протягом століть. Зі зміною уявлень про економічну та політичну природу держави і особливості ринку змінювалося також розуміння сутності доходу. Відомий англійський економіст Джон Річард Хікс підкреслював, що різноманітність підходів до визначення сутності доходу була досить суперечливою. У різних економічних течіях (класичній, маржиналістській, неокласичній, марксистській) категорію доходу трактували по-різному [1].

Початок вивчення доходів як економічної категорії та системи управління доходами сягає меркантилістів XVI століття, які намагалися знайти шляхи збільшення доходів через торгівлю. Фізіократи трактували дохід як ренту, отриману в силу володіння землею і призначену для непродуктивного споживання. Представники класичної школи політекономії, як-от Адам Сміт, розглядали доходи як вигоду, що походить з суспільно корисної праці, а самі дослідження досягли свого піку у XVIII–XIX століттях. У своїй роботі Сміт визначив три види доходу: заробітну плату, як дохід робітників; дохід підприємства, створений працівниками; та ренту. Жан Батист Сей розглядав підприємницький дохід (від реалізації товарів) і відсоток як джерела доходів [2].

З часом дослідження сутності доходів розширилися. Відомий економіст Бем-Баверк заявив, що доходи є результатом вартості факторів виробництва у процесі ціноутворення, де заробітна плата залежить від поточної вартості продукту [1]. Так само визначався і дохід від землі. Подальший розвиток концепції доходів включав пошук джерел їх виникнення та шляхів їх збільшення, що розробляли українські економісти В.В. Сопко та В.П. Завгородній. Вони трактували доходи як валові надходження економічної вигоди протягом звітного періоду, оскільки під час операційної діяльності підприємства відбувається зростання власного капіталу [3]. Продовжуючи цю думку, Ф.Ф. Бутинець уточнює, що джерелами доходів можуть бути виручка від реалізації продукції, гонорари, відсотки, дивіденди та інші надходження [4].

Найбільш широке визначення доходів надає В.В. Полянко, який вважає, що доходи відображають конкретні економічні вигоди, отримані внаслідок використання ресурсів за

умов прийняттого рівня підприємницького ризику, досягнутого конкурентного статусу завдяки інноваційній діяльності та наявності монопольного становища на ринку [5]. Такий підхід дозволяє охопити не лише кількісні аспекти, а й якісні характеристики доходу, що мають значення в сучасних умовах.

В таблиці 1 представлено основні підходи до визначення поняття "доходи", які формують сучасне розуміння цього ключового економічного показника. З огляду на складність і багатофункціональність доходів, сучасна економічна наука розглядає їх не лише як показник ефективності підприємств, але й як важливий фактор макроекономічної стабільності та соціального добробуту.

Таблиця 1 - Сучасні підходи до визначення "доходи"

Підхід	Опис	Ключові аспекти
Фінансовий	Доходи – це валові надходження економічної вигоди, що сприяють зростанню власного капіталу підприємства.	Управління грошовими потоками, капіталізація
Неокласичний	Доходи визначаються як вигоди від вкладення ресурсів, що формуються під впливом попиту та пропозиції.	Ринкові механізми, конкуренція, ціноутворення
Сучасний економічний	Доходи трактуються як вигоди, отримані за умов підприємницького ризику та конкурентних переваг, що включає інноваційні впливи.	Ризики, інновації, конкурентне середовище
Макроекономічний	Доходи є частиною національного доходу, що відображає новостворену вартість за певний період, враховуючи зростання та перерозподіл на рівні держави.	Економічне зростання, інфляція, зайнятість
Соціально-економічний	Доходи розглядаються як джерело добробуту, що забезпечує соціальну стабільність та справедливий розподіл ресурсів у суспільстві.	Добробут, соціальна стабільність, справедливість

Аналізуючи таблицю 1, можна побачити, що поняття "доходи" має багатогранний характер і охоплює кілька ключових аспектів. Доходи розглядаються як фінансовий результат діяльності на різних рівнях – від підприємства до держави, а також як засіб забезпечення соціально-економічної стабільності та зростання. Вони включають як індивідуальні надходження, так і загальнодержавні, формуючи базис для добробуту, інноваційного розвитку, ефективного використання ресурсів та підтримки конкурентоспроможності. З огляду на вищезазначене, сьогодні визначення поняття "доходи" може виглядати так: доходи – це сукупність економічних вигод, отриманих суб'єктами господарювання та державою внаслідок використання ресурсів, що виражаються у формі грошових надходжень, сприяють зростанню капіталу, забезпечують конкурентоспроможність і слугують основою соціально-економічної стабільності та розвитку суспільства.

Зважаючи на інтерпретацію сучасної стадії розвитку світової економіки, яка характеризується глобалізацією, урбанізацією, прискоренням науково-технічного прогресу, варто відзначити, що управління доходами є важливою складовою державної економічної політики. Доходи мають багатофункціональне значення, що полягає у забезпеченні переходу економічної системи до більш якісного рівня, стимулюванні застосування результатів наукового прогресу, інтеграції країни у світовий поділ праці та розвиток інновацій. У цьому контексті доходи відіграють роль структурного базису економіки, впливаючи на

макроекономічні показники, розвиток окремих галузей та регіонів, а також соціально-економічний добробут населення.

Таким чином, глибоке розуміння економічної сутності доходів та ефективне управління ними є необхідними для адаптації до сучасних економічних викликів. Доходи не лише відображають фінансовий стан суб'єктів господарювання, але й слугують інструментом для досягнення стратегічних цілей держави. Розробка та впровадження ефективних економічних політик, спрямованих на оптимізацію розподілу доходів і стимулювання інноваційної діяльності, стануть ключовими факторами успішного розвитку в сучасних умовах, що дозволить забезпечити стійке економічне зростання, підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародній арені та сприятиме соціальній стабільності та підвищенню рівня життя населення.

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та швидкого технологічного прогресу економічна сутність доходів набуває нових вимірів і вимагає глибокого переосмислення. Поняття доходу еволюціонувало від простого результату торговельної діяльності до складної багатогранної категорії, що охоплює фінансові, соціальні та макроекономічні аспекти. Сучасні підходи враховують не лише кількісні показники, але й якісні характеристики, такі як джерела походження, способи отримання та вплив на суспільство.

Доходи розглядаються як основа економічної стабільності, конкурентоспроможності та соціального добробуту. Вони впливають на макроекономічні показники, розвиток галузей та регіонів, а також на рівень життя населення. Глибоке розуміння економічної сутності доходів є необхідним для розробки ефективних економічних політик, що сприятимуть стійкому розвитку, підвищенню добробуту населення та забезпеченню соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Кулик, М. Еволюція сутності та теорій доходу. *Економіка та суспільство*, (57). 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-126>
2. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету* 2021, № 6, Том 2. С.35-43.
3. Чабанюк О. М., Мелешко О. А. Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць*. 2012. Вип. 22(4). С. 301–307
4. Бутинець Ф. Ф. Джерела формування доходів підприємств. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2020, № 5, С. 30-38.
5. Полянко В. В. Стратегія управління доходами торговельного підприємства : дис. ...канд. екон. наук: 08.07.05. Київ, 2002. 220 с.
6. Піскун А. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Наукові перспективи (Naukovі perspektivi)*, 2023, 2 (32). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-327-339](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-327-339)

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРИСКОРЕНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Історична різновекторність української політики протягом тривалого часу – причина низки соціальних та політичних подій, що стали визначальними у формуванні міжнародного напрямку розвитку країни. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС європейський вектор став пріоритетним.

Повномасштабне російське вторгнення у лютому 2022 року прискорило подачу заявки на вступ до ЄС. Як наслідок, станом на сьогодні Євросоюз допомагає Україні поліпшити економічне становище низкою профільних заходів. Наприклад, скасування мита при імпорті українських товарів на 1 рік, приєднання енергосистеми до європейської енергомережі ENTSO-E, накладення санкцій на товари країни-агресора та інші. Попри війну, шлях до європейського середовища триває, вимагаючи адаптації до вимог ЄС. Саме тому дослідження та регулювання особливостей проведення експортно-імпортних операцій наразі залишається актуальним як для науковців, так і для державних органів [1].

Внаслідок введення воєнного стану в Україні, першочергово зазнали змін ліцензування та квотування експорту товарів. Верховна Рада України постійно коригувала перелік товарів, для вивезення яких потрібні відповідні дозволи та/або квоти. Наразі основним документом, що регулює ці процеси (ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності) під час війни, є Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 р. № 1481 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2025 рік» (дата останньої редакції – 22.09.2025 р.). Щоб отримати ліцензію на експорт певних товарів, суб'єкти господарювання повинні звернутися до Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України. Процедура вимагає подачі електронної заяви та копій документів, які підтверджують експортну операцію. В умовах воєнного стану процес отримання ліцензії максимально прискорений (займає 1–2 дні) і не вимагає фізичного відвідування міністерства. Митне оформлення декларацій експортованих товарів при цьому відбувається за стандартною, довоєнною процедурою. Що ж до імпорту, то Верховна Рада України частково спростила митне оформлення лише деяких категорій товарів, тоді як для інших категорій процедура залишилася без змін [2].

Водночас при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності варто пам'ятати про певні морально-етичні обмеження, пов'язані із збройною агресією рф. Через це для об'єктів, важливих для оборони та забезпечення безпеки країни, існують особливі правила ліцензування та квотування.

Станом на жовтень 2025 року фактично заборонено експорт: солі, придатної для споживання людьми; газу природного українського походження; срібла та золота; відходів або брухту дорогоцінних металів чи металів, які плаковані дорогоцінними металами; брухту або інших відходів з вмістом дорогоцінних металів чи сполук [3].

Відтак операції зовнішньої торгівлі мають ключове значення для розвитку будь-якої національної економіки. В Україні основним інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності є податкова політика. Її мета – створити умови для позитивного торговельного сальдо, залучити іноземні інвестиції, посилити конкуренцію та усунути монополізм у зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД).

Державна політика України історично поєднувала фіскальний та регулятивний вплив на експортно-імпортні операції. Однак сучасні світові тенденції податкової реформи спрямовані на спрощення адміністрування, а у зовнішній торгівлі — на протекціоністське оподаткування

(спеціальні, захисні, антидемпінгові мита) та протидію мінімізації податків через офшорні зони. Тому цілком передбачуваним є те, що в контексті євроінтеграції фінансова роль податків в Україні знижується, оскільки ЄС вимагає скасування або зменшення значної частини тарифних платежів та уніфікації наявної політики до світових тенденцій [1].

Особливості обліку експортно-імпорتنих операцій в контексті євроінтеграції зумовлені необхідністю адаптації української системи до стандартів ЄС, насамперед через застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та гармонізацію податкового законодавства (особливо ПДВ та мита).

Застосування МСФЗ має прямий вплив на облік зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, МСБО 21 регулює питання обліку валютних операцій щодо їх визнання (операції в іноземній валюті при первісному визнанні відображаються у валюті звітності за курсом НБУ на дату здійснення операції); особливостей обліку по монетарних статтях (статті балансу про грошові кошти, дебіторську/кредиторську заборгованість в іноземній валюті підлягають перерахунку на дату балансу та на дату здійснення операції); визначення курсових різниць (курсів різниця, що виникають від такого перерахунку, визнаються доходом або витратами у звіті про фінансові результати (якщо інше не передбачено МСФЗ, наприклад, для хеджування) та щодо визнання доходу при експорті (МСФЗ 15 визначено що визнання доходу від експорту відбувається, коли контроль над товаром (послугою) переходить до покупця. У контексті ЄС це часто пов'язано з умовами постачання Інкотермс (наприклад, FCA, FOB, DAP), які чітко визначають момент переходу ризиків та вигод).

Гармонізація з ЄС податкового обліку щодо податку на додану вартість передбачає, що при експорті євроінтеграційного спрямування застосовується нульова ставка податку (0 %), якщо товари вивозяться за межі митної території України за умови забезпечення правильного документального підтвердження вивезення (відмітка в митній декларації), а при імпорті товарів з країн ЄС (як і з інших країн) передбачається сплата ввізного податку на додану вартість на митниці.

Облік імпорту послуг відбувається за правилом першої події, і отримувач послуг (українське підприємство) зобов'язаний нарахувати та сплатити податок на додану вартість, якщо місце постачання послуг визначено як територія України.

Також у контексті Угоди про асоціацію та вільної торгівлі з ЄС, значна увага приділяється правилам визначення митної вартості та застосуванню преференційних ставок мита (або звільненню від них) при імпорті товарів походженням з ЄС.

Таким чином, головним викликом для компаній та осіб, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, в умовах війни залишається баланс між оперативністю торгівлі та відповідністю вимогам експортно-імпорتنих операцій в контексті національної безпеки.

Ці фактори вимагають постійної адаптації до мінливого податкового, митного та валютного національних законодавств та водночас гармонізації національних норм із європейськими стандартами.

Подальша системна робота з удосконалення обліку та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності має бути спрямована на максимальне спрощення процедур для підтримки економіки при збереженні фінансової стійкості держави.

Список використаних джерел

1. Панасюк В., Птащенко О., Клак О., Трубіцина О. Експортно-імпорتنі операції: реалії обліку та оподаткування в умовах воєнного стану. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 1(12). С. 25-34. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24110>
2. Плекан М., Мартинюк В. Особливості обліку та оподаткування експортно-імпорتنих операцій в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1932/1860>
3. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2025 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 р. № 1481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1481-2024-%D0%BF#Text>

Місюк Віталій,
*здобувач освіти першого рівня II курсу спеціальності 051 Економіка,
факультет економіки та управління,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Садовська І. Б.,
завідувач кафедри обліку і оподаткування, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Необхідність застосування методів податкового планування для розроблення власної податкової схеми стає все більш необхідною в сучасних умовах. Ефективне податкове планування є одним з ключовим інструментів забезпечення фінансової стійкості підприємства, підвищення конкурентоспроможності бізнесу та максимізації чистого прибутку, що дозволяють легально мінімізувати податковий тиск та уникнути штрафних санкцій. Наразі уміння оптимізувати податки є не особливим умінням окремого бухгалтера, а вимогою роботодавця на підприємстві.

Податкове планування передбачає розроблення податкової політики підприємства, методи податкового регулювання і внутрішнього податкового контролю, застосовуваних підприємством з метою максимально ефективного скорочення витрат на податки.

Водночас існує поняття податкової оптимізації, яке має дещо інше значення від податкового планування. Якщо податкова оптимізація – це мета корпоративного податкового менеджменту, то податкове планування – це комплекс методів, інструментів, за допомогою яких досягається ця мета.

Також необхідно розрізняти поняття «оптимізація» та «мінімізація» податків. Мінімізація податків охоплює всі доступні напрямки зниження податкових зобов'язань, в тому числі нелегальні методи, такі як ухилення від сплати податків.

Для організації податкового планування може створюватись окремий підрозділ, до якого можуть входити: фінансисти, які розробляють схеми податкового планування; бухгалтери, які аналізують особливості бухгалтерського обліку операцій, визначених цими схемами; юристи, які готують необхідні документи для оформлення та виконання угод, а також аналізують правові наслідки застосування схеми податкового планування.

Результуючим показником ефективності податкової оптимізації виступає рівень податкового навантаження. Незважаючи на різноманіття методик його вимірювання, узагальнено сутність податкового навантаження полягає у частині доходу, що має бути перерахована до бюджетів різних рівнів у вигляді податків і зборів. Таким чином, зменшення абсолютної суми податкових платежів або їх частки у загальних доходах підприємства характеризуватиме якість розроблених схем та методів податкової оптимізації.

У даному контексті можливі наступні оптимізаційні підходи:

- досягнення мінімального обсягу сплачених сум податків і зборів впродовж податкового (звітного) періоду (критерій, що застосовується найчастіше);
- мінімізація рівня відносного податкового навантаження (відносно доходу, прибутку, або сукупних витрат підприємства);
- досягнення рівномірної сплати податкових зобов'язань при досягненні планового обсягу чистого прибутку;
- максимізація прибутку підприємства одночасно з встановленням ліміту максимального обсягу податкових платежів або обмеження максимального рівня їх зростання

Інший критерій застосування податкової оптимізації в діяльності підприємств характеризує її напрямки за рівнем масштабу та виду:

- зменшення податкових зобов'язань в межах юрисдикції держави;
- зменшення податкових зобов'язань із використанням юрисдикції інших держав

(офшори);

- передавання податкових зобов'язань іншим особам – платникам податків;
- вибір форми діяльності суб'єкта господарювання.

Оптимізація податкової політики підприємства полягає не лише у зменшенні суми податкових платежів, а й в регуляції процесу управління господарською діяльністю підприємства. При цьому процес податкової оптимізації пов'язаний з вибором таких методів податкового планування, які дозволять збільшити частку доходів підприємства, мінімізуючи при цьому податкові ризики та втрати господарської діяльності.[1]

На практиці розподіляють методи податкового планування на загальні та спеціальні. До спеціальних методів відносять методи оптимізації через: договір з контрагентом; заміни відносин; розподілу відносин; відстрочення податкового платежу; прямого скорочення об'єкта оподаткування; офшори; пільгового підприємства; використання пільг та звільнень; списання товарів, які вже не плануються для використання у господарській діяльності; довгостроковий контракт як засіб оптимізації податків; делегування податкової відповідальності підприємству-сателіту, прийняття облікової політики з максимальним використанням наданих можливостей для зниження розміру податкових платежів, формування податкового поля(включає перелік податків, які підлягають сплаті суб'єктом господарювання), вигідні маневри зі звичайними цінами, вибір форми діяльності, правильне укладання договорів. Розглянемо деякі з них.[3]

Метод заміни відносин полягає в заміні операції, що передбачає обтяжливе оподаткування, на операцію з аналогічною метою, але з більш пільговим порядком оподаткування. [2] Наприклад, операція дарування фізичній особі матеріальних цінностей з метою оптимізації податку з доходів фізичних осіб замінюється на операцію надання благодійної допомоги фізичній особі або замість трудового договору з особою, що надає послуги підприємству, укладається цивільно-правовий договір і т. п. [4]

Метод розподілу відносин базується на методі заміни відносин. Відмінність цих методів полягає в тому, що в методі розподілу відносин замінюється або частина господарської операції, замість операції в цілому, або одна господарська операція поділяється на кілька частин. [2] Наприклад, з метою оптимізації внесків до Пенсійного фонду договір підряду з фізичною особою на виготовлення продукції з матеріалів підрядника замінюється на два договори: договір підряду з фізичною особою про виготовлення продукції з матеріалів замовника й договір купівлі-продажу в нього матеріалів, що використовуються для виготовлення цієї продукції. [4]

Метод делегування податків структурі-сателіту полягає в передачі сплати податкових платежів спеціально створеним структурам, діяльність яких спрямована на зменшення фіскального податкового тиску на основне підприємство. [2] Ілюстрацією цього методу може бути операція продажу підприємством — платником податку на прибуток товарів з низькою націнкою спеціально створеному приватному підприємцю, що перебуває на сплаті єдиного податку (структурі-сателіту) з наступним продажем їх за реальною ціною із прибутком. У результаті за рахунок сплати приватним підприємцем фіксованої суми єдиного податку, підприємство — платник податку на прибуток оптимізує платежі зі сплати податку на прибуток. [4]

Метод відстрочки податкового платежу дозволяє перенести момент виникнення об'єкта оподаткування на наступні податкові періоди.

Під методом використання офшору розуміють сукупність методів, що використовують у своїй основі перенесення об'єкта оподаткування під юрисдикцію м'якшого режиму оподаткування. [2] У даному контексті розглядаються різні існуючі види офшорних зон, адже кожна з них дає різні можливості для власної стратегії податкового планування (класична офшорна зона, офшорна зона з «плаваючою шкалою оподаткування», зона з «частковим офшорним режимом»)[1] Наприклад, підприємство, зареєстроване на території України, реалізує товари на територію іноземних держав через компанію, створену в офшорній зоні, якій делегується певний відсоток прибутку, оподатковуваний за зниженою ставкою податку на прибуток.[4]

Метод пільгового суб'єкта господарювання полягає у скороченні об'єкта оподаткування підприємства шляхом вибору спеціальної організаційно-правової основи суб'єкта господарювання з пільговим режимом оподаткування. До цього методу відносять вибір організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, що безпосередньо користується пільгами (наприклад, підприємства інвалідів) або має більш низький рівень оподаткування (наприклад, юридичної або фізичної особи, що перебуває на спрощеній системі оподаткування).

Метод використання облікової політики полягає в розробці варіанта облікової політики, спрямованого на оптимізацію податкових платежів підприємства. І хоча нині в українському законодавстві прямого зв'язку між податковим і бухгалтерським обліком немає, у деяких випадках бухгалтерський облік впливає на показники податкового обліку підприємства. [2] Наприклад, в операції реалізації основних фондів підприємства, яке використовує спрощену систему оподаткування, опосередкований зв'язок між податковим і бухгалтерським обліком проявляється в тому, що об'єкт оподаткування (виторг) залежить від залишкової вартості основного фонду, визначеної за даними бухгалтерського обліку. Цей взаємозв'язок може в розглянутому випадку бути основою для оптимізації єдиного податку методом використання облікової політики, сутність якого полягає в тому, що в бухгалтерському обліку обирається варіант розрахунку амортизації з найбільшою залишковою вартістю основних фондів на момент продажу, у результаті чого зменшується сума єдиного податку. [4]

За результатами проведеного аналізу визначається ефективність кожного з підібраних варіантів оподаткування за допомогою загальних методів податкового планування:

1. Метод мікробалансів полягає у створенні бухгалтерської моделі господарсько-фінансової ситуації шляхом складання бухгалтерських кореспонденцій і визначення на їх основі проекту податкового планування з оптимальними показниками.

2. Розрахунково-аналітичний метод використовується в коригуванні планових показників під прогнозні зміни внутрішніх і зовнішніх факторів.

3. Метод графоаналітичних залежностей ґрунтується на побудові графічної або аналітичної залежності фінансового результату підприємства від одного або декількох найважливіших параметрів балансу й виборі найбільш оптимального варіанту.

4. Статистичні методи мають широкий спектр застосування в податковому плануванні статистичного аналізу (факторного, кореляційно-регресійного аналізу й т. п.).

5. Методи економіко-математичного моделювання ґрунтуються на математичній побудові й описі моделі досліджуваного об'єкта, яким у податковому плануванні виступають альтернативні варіанти оподаткування.[2]

Податкове планування пропонує широкий набір методів в умовах складного податкового середовища. Їх знання та вміння ними користуватись дозволяє мінімізувати податкові ризики та максимально використовувати законні можливості для зниження податкових витрат, що позитивно сприятиме розвитку бізнесу.

Список використаних джерел

1. Податкове планування та основи податкової оптимізації: навчальний посібник / Я. В. Самусевич, А. В. Височина. Суми: Сумський державний університет, 2021. 344 с.
2. Фурдік А. В. Організація податкового планування на підприємстві / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2017. 27 с.
3. Черненко В. Корпоративне податкове планування в фінансовому управлінні підприємством / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ. 12 с.
4. Безкоштовна бібліотека підручників. Методи податкового планування. URL: <https://www.info-library.com.ua/books-text-9850.html>.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

Не зважаючи на військові дії та складні зовнішні умови здійснення підприємницької діяльності частина іноземних інвесторів залишаються на українському ринку та здійснюють додаткові вкладення з метою отримання в майбутньому економічних вигод.

Основним нормативно-правовим джерелом регулювання іноземного інвестування є Закон України про «Про режим іноземного інвестування» [1]. Саме він визначає основні сутнісні характеристики основних термінів. Саме цим джерелом визначено, що іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

У свою чергу підприємство з іноземними інвестиціями – це підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді :

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань;
- прав інтелектуальної власності, вартість яких в іноземній валюті підтверджена згідно із законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- інших цінностей відповідно до законодавства України.

Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України.

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності.

Іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями, відповідно до законодавства України. Не підлягає відшкодуванню упущена вигода інвестора із значними інвестиціями за спеціальним інвестиційним договором у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням державою в особі Кабінету Міністрів України та/або органом

місцевого самоврядування, якщо такий орган є стороною спеціального інвестиційного договору, зобов'язань за таким договором.

Підприємство, яке здійснює операції пов'язані з іноземними інвестиціями має юридично правильно сформувати первинні документи з обліку інвестицій, заключати вигідні договори з придбання інвестицій, своєчасно і відповідно до облікової політики робити переоцінку до справедливої вартості, не втрачати контролю за інвестиціями, які обліковуються за методом участі в капіталі, своєчасно та достовірно відображати в звітності операції з придбанням, переоцінкою та погашення іноземних інвестицій [2].

Основні принципи відображення в бухгалтерському обліку інформації про транзакції в іноземній валюті базуються на ключових вимогах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Оцінка іноземних інвестицій, включаючи внески до статутного капіталу підприємства іноземних інвестицій, проводиться у іноземній конвертованій валюті та у гривнях за взаємною згодою сторін, на основі цін, які діють на міжнародних ринках або на внутрішньому ринку України. При цьому конвертація суми з іноземної валюти в гривні проводиться за офіційним обмінним курсом, встановленим Національним банком України [1].

Під час воєнного стану в Україні існує низка обмежень щодо розрахунків з іноземними інвесторами. До них можна віднести такі, як:

- розрахунки в іноземній валюті за ЗЕД контрактом мають бути завершені протягом 180 календарних днів. У «мирний час» цей термін становить 365 календарних днів [3];

- обсяг операції, до якої не застосовуються граничні строки розрахунків за ЗЕД контрактом і яка не підпадає під валютний контроль, становить 400 тис. грн (еквівалент за курсом на дату проведення операції) [4];

- готівкові розрахунки в іноземній валюті заборонені. Підприємство може придбати валюту тільки через банк, а розрахунки в іноземній валюті можуть бути здійснені лише через банківські рахунки. Банку необхідно підтвердити мету придбання іноземної валюти. Виняток становлять суми до 400 тис. грн Використати куплену валюту на заявлені цілі потрібно протягом 10 робочих днів, але під час воєнного стану обмежили до 2 робочих днів;

- підприємства матимуть змогу репатріювати дивіденди за корпоративними правами чи акціями за кордон, що нараховані за результатами діяльності за період, що розпочинається з 1 січня 2024 року (проте це не стосується виплати дивідендів за рахунок нерозподіленого прибутку за попередні періоди чи резервного капіталу), але встановлено щомісячний ліміт для репатріації на рівні 1 млн євро в еквіваленті [4; 5].

Список використаних джерел

1. Про режим іноземного інвестування : Закон України введено в дію Постановою ВР № 94/96-ВР від 19.03.96 ВВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 19, ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.11.2025).
2. Фатенок-Ткачук А., Вакуліна А. Януш Р. Облікові процедури в розрахунках з іноземними інвесторами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.162>.
3. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від № 18 24.02.2022 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB22027?an=1> (дата звернення: 18.10.2025).
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України № 361 від 06.12.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/stru> (дата звернення: 15.10.2025).
5. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Правління НБУ № 5 від 02.01.2019 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

Молдован Мирослав
аспірант, спец. 071 Облік і оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник: Гуцаленко Л.В., д.е.н, професор,
професор кафедри обліку та оподаткування

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

В умовах глобалізації, зростаючої конкуренції та кліматичних змін, аграрний сектор України та світу зіштовхнувся з необхідністю радикальної трансформації своїх бізнес-моделей. Традиційні методи управління, що ґрунтуються на інтуїції та історичному досвіді, вже не здатні забезпечити стійку конкурентоспроможність та високу фінансову результативність. Особливо це стосується управління, де прийняття рішень часто відбувається в умовах невизначеності щодо врожайності, цін на ресурси та логістичних ризиків.

Саме цифрові технології виступають ключовим каталізатором цієї трансформації. Вони пропонують інструменти, що дозволяють аграрним підприємствам перейти до проактивного та інтелектуального управління, заснованого на Big Data та прогнозній аналітиці. Впровадження IoT-датчиків, систем точного землеробства, ERP-систем, штучного інтелекту та машинного навчання створює нове інформаційне середовище, яке забезпечує неперевершену деталізацію та прозорість усіх операційних та фінансових процесів.

Цифрова трансформація аграрного сектору – це комплексний процес інтеграції цифрових технологій у всі ланки агропромислового виробництва та управління. В контексті фінансової результативності, ключова роль цих технологій полягає у зниженні операційних витрат, оптимізації використання ресурсів, збільшенні врожайності/продуктивності та мінімізації фінансових ризиків.

Цифровізація безпосередньо впливає на елементи формули визначення фінансових результатів – це доходи та витрати (рис. 1).

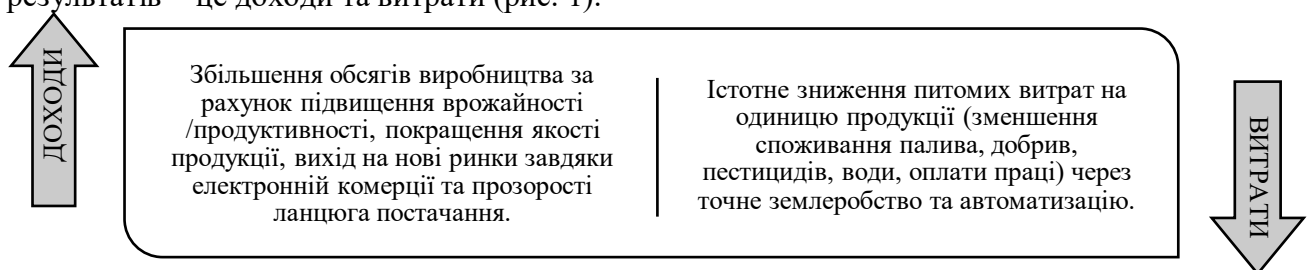

Рис. 1. Механізм впливу цифрових технологій на формування фінансової результативності аграрного підприємства

Джерело: сформовано автором

Цифрові технології (рис. 2) забезпечують комплексну візуалізацію та аналіз фінансових та виробничих даних у реальному часі. Це дозволяє керівництву швидко ідентифікувати вузькі місця, відхилення від планів та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Рис. 2 демонструє комплексний підхід до цифровізації аграрного бізнесу, охоплюючи широкий спектр технологій – від збору та аналізу даних до автоматизації процесів, використання робототехніки та новітніх інновацій, таких як блокчейн. Це вказує на тренд до інтеграції цих технологій для створення «розумного» сільського господарства, що є більш ефективним, стійким та керованим.

Таким чином, діджиталізація в аграрному секторі України розвивається швидкими темпами, не відстаючи від світових трендів. Українські компанії активно використовують передові технології для оптимізації виробничих процесів, підвищення врожайності та ефективності. Це свідчить про значний потенціал аграрного бізнесу в Україні та його готовність до подальшої технологічної трансформації.

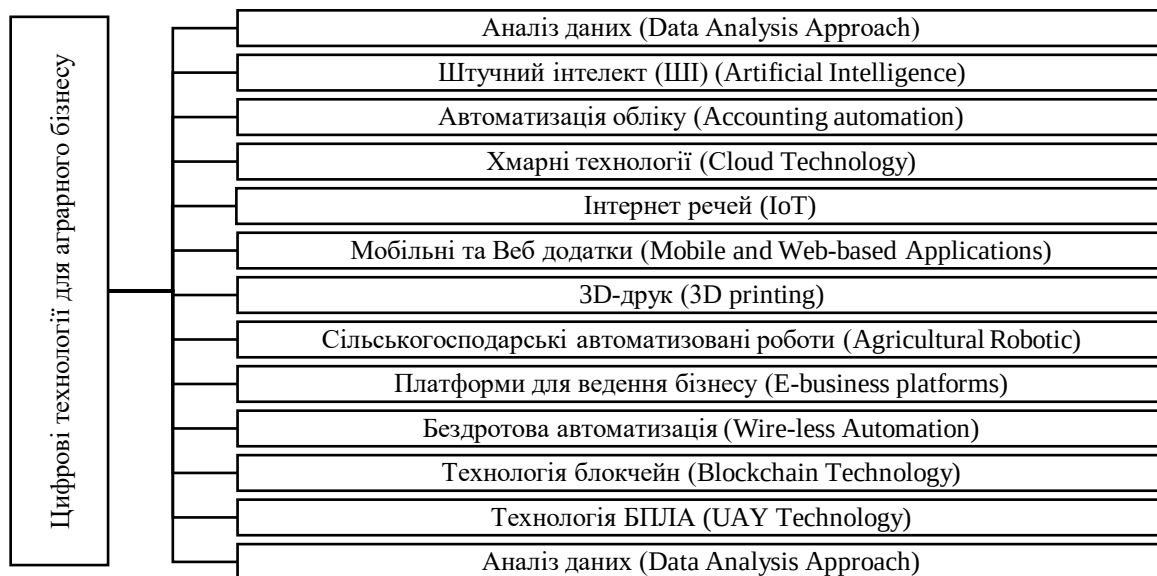

Рис. 2. Основні цифрові технології для агробізнесу
Джерело: побудовано автором на основі [1-4]

Впровадження цифрових технологій трансформує не лише різні операції, а й фінансову структуру підприємства. Вони забезпечують прямий вплив на показники рентабельності та ефективність витрат, інвестиційну привабливість. Цифрові платформи забезпечують також посилення економічної безпеки підприємства, впливаючи при цьому на цінові, кредитні, виробничі ризики.

Незважаючи на значні переваги, процес цифрової трансформації в аграрному секторі стикається з низкою викликів. Основні з них це: капіталомісткість (початкові інвестиції у високотехнологічне обладнання, програмне забезпечення та ІТ-інфраструктуру є значними, що створює бар'єр для малих та середніх підприємств); кадрове забезпечення (необхідність у висококваліфікованих фахівцях (агрономи-аналітики, ІТ-спеціалісти, оператори дронів), що володіють цифровими компетенціями); проблема несумісності обладнання та програмного забезпечення різних виробників (відсутність єдиних стандартів обміну даними); кібербезпека (зростання залежності від даних вимагає посилення захисту від кібератак та несанкціонованого доступу до комерційної інформації).

Таким чином, цифрові технології є не просто інструментом модернізації, а фундаментальною передумовою для підвищення ефективності управління фінансовою результативністю підприємств аграрного сектору. Вони забезпечують стратегічну перевагу через максимальну ресурсоефективність, мінімізацію ризиків та якісне прогнозування. Перехід до сучасних моделей управління, що реалізується через точне землеробство, Big Data-аналітику та автоматизацію, дозволяє агропідприємствам досягати стійкого зростання рентабельності, підвищувати інвестиційну привабливість та формувати міцний базис для довгострокової конкурентоспроможності на світовому ринку. Успішне подолання існуючих викликів, перш за все, пов'язаних з інвестиціями та кадровим забезпеченням, визначатиме фінансове майбутнє аграрного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Буяк Л.А. Концепція програмного забезпечення цифровізації агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 4. С. 327-334.
2. Кравченко М.О., Салабай В.О. Роль цифрових трансформацій бізнес-процесів підприємств. *Економічний вісник*. 2023. № 26. С. 148-153.
3. Орлов І. Організація бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2022. Вип. 1. С. 265-274.
4. Поліщук О.М., Михайловина С.О., Матрос О.М., Ратушна О.П. Особливості використання діджиталізації в аграрному секторі економіки України. *Агросвіт*. 2025. № 6. С. 98-105.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА СЕРТИФІКАЦІЮ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЮ

У сучасних умовах ринкової економіки якість продукції є одним із ключових чинників конкурентоспроможності підприємства. Для забезпечення високих стандартів якості важливе значення має ефективна система стандартизації та сертифікації. Саме ці процеси гарантують відповідність продукції встановленим нормам і вимогам, підвищують довіру споживачів і відкривають можливості виходу на нові ринки. Водночас стандартизація і сертифікація пов'язані з певними витратами, правильний облік яких має важливе значення для достовірного відображення фінансових результатів діяльності підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

Відповідно до міжнародних стандартів управління якістю, розроблених Міжнародною організацією із стандартизації (ISO). Кабінетом міністрів України затверджено план заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг)[3].

Закон «Про підтвердження відповідності» передбачає як обов'язкову сертифікацію продукції, так і добровільну. Під обов'язкову сертифікацію потрапляють спеціальні засоби самозахисту, продукція протипожежного призначення, тютюнові вироби, нафтопродукти, будівельні матеріали, вироби та конструкції, зброя вогнепальна мисливська та спортивна, зброя холодна, конструктивно схожі зі зброєю вироби для розваг і відпочинку, електричний транспорт. Добровільна сертифікація проводиться на добровільних засадах у порядку, визначеному договором між заявником (виробником, постачальником, імпортером) та органом зі сертифікації [5].

Для бухгалтерського обліку витрат на сертифікацію якості застосовують наступні підходи:

1) Відображення у складі витрат звітного періоду. У цьому випадку витрати визнаються одноразово та в повному обсязі в періоді отримання сертифіката. Перевагою такого методу є простота розрахунків і відсутність потреби у розподілі витрат. Проте недоліком є порушення принципу відповідності доходів і витрат, адже економічні вигоди від сертифікації підприємство отримуватиме протягом кількох наступних періодів. Це знижує об'єктивність показників фінансових результатів і рентабельності діяльності.

2) Капіталізація витрат і визнання сертифіката якості нематеріальним активом. Такий підхід передбачає зарахування витрат на сертифікацію до складу нематеріальних активів. Проте це недоцільно, оскільки сертифікат не повністю відповідає критеріям визнання таких активів. Хоча він не має матеріальної форми і використовується понад один рік, його не можна відокремити від підприємства, продати чи передати іншому суб'єкту господарювання.

3) Віднесення витрат до витрат майбутніх періодів із подальшим списанням. У цьому разі витрати розподіляються протягом усього строку дії сертифіката. Такий підхід забезпечує відповідність між витратами і отриманими вигодами, що підвищує достовірність визначення фінансових результатів. Водночас застосування цього методу вимагає розроблення бази та методики розподілу витрат, розрахунку сум для списання у звітному періоді та коригування залишку невикористаних витрат. Недоліком є збільшення валюти балансу через відображення витрат майбутніх періодів, що може створювати у користувачів фінансової звітності враження про дещо завищену вартість активів підприємства.

Відповідно НП(С)БО 16, витрати на сертифікацію власної продукції потраплять до загальновиробничих і відображають їх на рахунку 91. А потім ці витрати розподіляють на собівартість продукції: Дт 23 Кт 91[1].

Разом з тим згідно НП(С)БО 16 витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [4].

Тобто, якщо підприємство сертифікує не одну конкретну партію продукції, а продукцію взагалі, яку воно буде виготовляти протягом певного періоду, то витрати на сертифікацію слід включити до витрат майбутніх періодів – списати в дебет рахунку 39. А потім, протягом строку, на який проведена сертифікація, списувати до складу загальновиробничих витрат в пропорційному розмірі: Дт 91 Кт 39 [1].

Після розгляду витрат на сертифікацію доцільно проаналізувати особливості обліку витрат, пов'язаних зі стандартизацією.

Необхідність стандартизації зумовлена глобалізаційними та інтеграційними процесами, розвитком міжнародної торгівлі. Потреба в ній об'єктивно виникає через відмінності, що властиві бухгалтерській звітності суб'єктів господарювання різних країн, які склалися історично [2].

Основою для визначення порядку формування та відображення витрат на стандартизацію у бухгалтерському обліку є положення Закону України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315-VII, а також норми Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Згідно Закону «Про стандартизацію», витрати суб'єктів господарювання, пов'язані з розробленням стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов, а також із участю у роботах міжнародних і регіональних організацій стандартизації, належать до витрат, пов'язаних із науково-технічним забезпеченням господарської діяльності підприємства. Такі витрати відображаються у складі витрат звітного періоду, у якому вони здійснені, за умови, що вони безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства та сприяють підвищенню ефективності виробництва чи якості продукції [6].

У бухгалтерському обліку такі витрати відображаються за дебетом рахунків 91 «Загальновиробничі витрати» або 92 «Адміністративні витрати» залежно від їх економічного змісту. Якщо стандартизаційні роботи виконуються у межах науково-дослідної діяльності або спрямовані на створення нових стандартів, які формують основу для розроблення нової продукції, витрати можуть обліковуватись на рахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» з подальшим зарахуванням до складу нематеріальних активів після завершення робіт.

Витрати на стандартизацію і сертифікацію є важливою складовою управління якістю продукції. Вони забезпечують відповідність діяльності підприємства вимогам національних і міжнародних стандартів та включаються до складу загальновиробничих або адміністративних витрат залежно від їх призначення. Правильне відображення таких витрат у бухгалтерському обліку відповідно до Закону України «Про стандартизацію» та НП(С)БО 16 «Витрати» сприяє достовірності фінансової звітності й підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел

1. Золотухін О. Витрати на сертифікацію продукції: як обліковувати? URL: <https://share.google/Ij6c7R11QV0pOzl59>. (дата звернення: 19.10.2025).
2. Музиченко А., Скрипник С., Мельянова Л. СТАНДАРТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВПЛИВ НА УПРАВЛІНСЬКУ ЗВІТНІСТЬ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ. Економіка та суспільство. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-4> (дата звернення: 19.10.2025).
3. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 31.03.2004 № 200-р : станом на 19 черв. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-2004-p#Text> (дата звернення: 19.10.2025).
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 31.12.1999 № 318 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 19.10.2025).
5. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 № 2406-III : станом на 10 лют. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2406-14#Text> (дата звернення: 19.10.2025).
6. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII : станом на 20 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (дата звернення: 05.11.2025).

ПРОЦЕДУРА ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах процедура військового обліку є невід'ємною частиною кадрової та бухгалтерської роботи. Він забезпечує належний контроль за військовозобов'язаними працівниками і допомагає підприємству виконувати вимоги законодавства.

Організація військового обліку покладається насамперед на керівника підприємства. Саме він несе персональну відповідальність за дотримання законодавства у сфері військового обліку. Однак керівник не зобов'язаний вести облік особисто.

Безпосередні обов'язки з ведення військового обліку покладаються на:

- Працівників відділу управління персоналом
- За відсутності відділу управління персоналом – на особу, яка веде кадровий облік (кадровик, бухгалтер, секретар)

Призначення відповідальних за ведення військового обліку на підприємстві оформлюється наказом керівника підприємства [1].

У семиденний термін з дня видання наказу про призначення відповідальної особи за ведення військового обліку, підприємство повідомляє про це ТЦК та СП за місцем державної реєстрації підприємства шляхом подання повідомлення.

Відповідно до п. 10 та п. 12 Порядку №1487 особі, відповідальній за ведення військового обліку, в обов'язковому порядку встановлюється доплата за ведення військового обліку. А також особа, відповідальна за ведення ВО повинна раз на 5 років проходити підвищення кваліфікації [2].

Основним документом, на підставі якого ведеться військовий облік на підприємстві, є списки персонального військового обліку. Ці списки формуються окремо за чотирма категоріями осіб, що підлягають військовому обліку:

- військовозобов'язані (резервісти) офіцерського складу;
- військовозобов'язані (резервісти) рядового, сержантського та старшинського складу;
- військовозобов'язані та резервісти з числа жінок;
- призовники.

Для кожної з вказаних категорій формується окрема справа, до якої додаються копії військово-облікових документів відповідних осіб. З метою належного обліку та збереження інформації також створюється окрема справа для копій військово-облікових документів громадян, які були виключені з військового обліку ТЦК та СП, за винятком осіб, що досягли граничного віку перебування в запасі.

При прийомі на роботу нових працівників особа, відповідальна за ведення військового обліку, виконує низку постійних обов'язків відповідно до вимог законодавства. Зокрема, під час укладання трудового договору необхідно перевіряти наявність у працівника військово-облікових документів, таких як військовий квиток або приписне посвідчення [1]. Згідно з п. 34 Порядку № 1487 підприємства з метою ведення персонального військового обліку, зокрема, доводять до призовників, військовозобов'язаних і резервістів правила військового обліку під особистий підпис під час прийняття на роботу(навчання) [4].

Після оформлення наказу про прийняття на роботу, працівник має бути внесений до списків персонального військового обліку протягом п'яти календарних днів з дати прийняття. Крім того, у семиденний строк з дня видання відповідного наказу підприємство зобов'язане поінформувати територіальний центр комплектування та соціальної підтримки за місцем своєї державної реєстрації про прийняття на роботу військовозобов'язаного або призовника.

У межах організації військового обліку на підприємстві відповідальна особа зобов'язана здійснювати поточний облік змін.

Зокрема, у разі зміни облікових даних військовозобов'язаного або, необхідно внести відповідні зміни до списків персонального військового обліку. Це має бути здійснено протягом п'яти календарних днів з моменту подання працівником підтвердних документів.

Крім того, до 5 числа кожного місяця підприємство зобов'язане надсилати до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки повідомлення про всі зміни в облікових даних військовозобов'язаних та призовників, які відбулися протягом попереднього місяця.

Особа, відповідальна за ведення військового обліку, повинна також постійно контролювати дотримання встановлених правил ведення військового обліку на підприємстві.

Крім того, на постійній основі здійснюється ведення облікової документації та формування справ із копіями військово - облікових документів працівників, які перебувають на військовому обліку [1].

У разі потреби підприємство має право ініціювати бронювання військовозобов'язаних працівників, які є критично важливими для забезпечення безперервної діяльності підприємства.

Для цього потрібно відповідати хоча б двом встановленим критеріям. Зокрема, це стосується підприємств паливно-енергетичного комплексу, закладів охорони здоров'я, освіти, науки, культури, соціального захисту, які є державними або комунальними, надають населенню безоплатні послуги або утримуються за рахунок бюджету. Також критично важливими можуть бути підприємства з інформаційною функцією – наприклад, лінійні аудіовізуальні медіа.

Бронювання працівників відбувається на підставі рішення Мінекономіки після погодження списків Генштабом ЗСУ. Підприємство формує список осіб, яких пропонує до бронювання на період мобілізації та воєнного часу. До списку обов'язково додається довідка про загальну кількість військовозобов'язаних на підприємстві, а також обґрунтування (якщо кількість тих, хто підлягає бронюванню, перевищує 50%).

Подання здійснюється до відповідного органу залежно від категорії підприємства: до органу, що встановив мобілізаційне завдання; до Міноборони або іншого ЦОВВ якщо підприємство працює на оборону; або до міністерства, ОВА чи військової адміністрації якщо підприємство критично важливе для економіки або життєдіяльності населення.

Після перевірки документи надсилаються на погодження Генштабу, СБУ або СЗР, далі до Мінекономіки, яке приймає остаточне рішення. На його підставі підприємство видає працівнику витяг із рішення про бронювання, який завіряється підписом керівника та печаткою. Цей витяг є офіційним підтвердженням надання відстрочки від мобілізації. Паралельно підприємство інформує територіальний центр комплектування, який ставить працівника на спеціальний військовий облік [3].

Отже, військовий облік на підприємстві є обов'язковою та відповідальною складовою кадрової роботи його належна організація сприяє підтриманню актуальної інформації про військовозобов'язаних працівників, забезпечує ефективну взаємодію з територіальними центрами комплектування та мінімізує ризики для підприємства.

Водночас процедура бронювання дозволяє зберегти на підприємстві працівників, діяльність яких є критично важливою для безперервного функціонування економіки, соціальної сфери чи обороноздатності держави.

Таким чином, якісно налагоджений військовий облік це не лише вимога законодавства, а й важливий інструмент управління персоналом, який забезпечує стабільність роботи підприємства навіть у складних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Військовий облік на підприємстві: повний огляд – Юридичні рішення. *Юридичні рішення*. URL: <https://yankiv.com/ua/vijskovyj-oblik-na-pidpryyemstvi-povnyj-oglyad/> (дата звернення: 05.11.2025).
2. 7eminar. Путівник з військового обліку на підприємстві 2025. *7eminar*. URL: <https://7eminar.ua/news/1818-putivnik-z-viiskovogo-obliku> (дата звернення: 05.11.2025).
3. Вікторія Огородник. Бронювання працівників: алгоритми та особливості для галузей | Бізнес. *Бізнес | Останні новини бізнесу України*. URL: <https://biz.ligazakon.net/analitics/219930-bronyuvannya-pratsvnikv-algoritmi-ta-osoblivost-dlya-galuzey> (дата звернення: 05.11.2025).
4. LIGA ZAKON. Правила ведення військового обліку на підприємстві: де розмішувати та кого й коли ознайомлювати. *БУХГАЛТЕР.UA. Новини бухгалтерського та податкового обліку*. URL: <https://buh.ligazakon.net/analitics/220690-pravila-vedennya-vyskovogo-obliku-na-pdprimstv-de-rozmshchuvati-ta-kogo-y-koli-oznayomlyuvati> (дата звернення: 06.11.2025).

МОДЕЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА КІЛЬКІСТЮ ЗАЙНЯТИХ НА НИХ ПРАЦІВНИКІВ

Моделювання – це «процес створення спрощеної копії (моделі) об'єкта, явища чи процесу з метою вивчення їх властивостей та прогнозування їхньої поведінки. Також, дає змогу досліджувати складні чи недоступні об'єкти, тестувати варіанти рішень і приймати обґрунтовані рішення без ризику чи значних витрат» [3].

На нашу думку, кількість підприємств має прямий вплив на кількість зайнятих на них працівників. Для перевірки висловленого нами припущення використаємо метод економетричного моделювання.

У нашому дослідженні фактором є кількість підприємств в Україні, а показником кількість зайнятих працівників на підприємствах України.

Статистичні дані для побудови економетричної моделі було взято на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств України
за 2010–2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість діючих підприємств), одиниць	Значення показника (кількість зайнятих працівників), осіб
1	2010	378810	7958252
2	2011	375695	7793106
3	2012	364935	7679667
4	2013	393327	7406494
5	2014	341001	6298491
6	2015	343440	5889701
7	2016	306369	5801140
8	2017	338256	5812922
9	2018	355877	5959474
10	2019	380597	6407537
11	2020	373822	6366104
12	2021	370834	6391660
13	2022	261924	5382372
14	2023	307852	5052274
15	2024	285597	5010853

Джерело: [1-2].

Шляхом відповідних розрахунків було одержано значення параметрів моделі парної лінійної регресії та її формулу для підприємств України:

$$Y = 19,44 \cdot X - 362541,04, \quad (1)$$

де Y – кількість зайнятих працівників на підприємствах України, осіб;

X – кількість діючих підприємств в Україні, одиниць.

Аналіз показав, що побудована економетрична модель адекватна статистичним даним з ймовірністю 0,95, адже розраховане значення критерію Фішера (20,82) перевищує табличне значення критерію (4,67). Звідси робимо висновок, що побудовану економетричну модель можна аналізувати й використовувати в прогнозуванні.

Поведена перевірка побудованої економетричної моделі на адекватність статистичним даним показала, що наше припущення про існування прямого зв'язку між кількістю підприємств в Україні і кількістю зайнятих на них працівників підтвердилось.

Розташування точок на графіку відносно прямої – лінії парної лінійної регресії (рис. 1) свідчить про належну якість побудованої економетричної моделі.

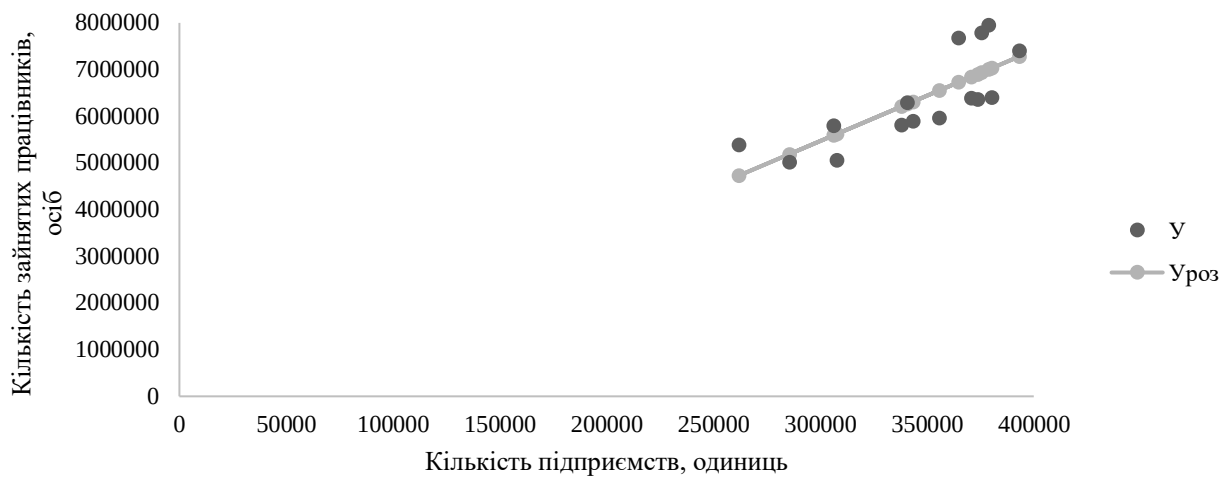

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств України

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

Проведемо аналіз побудованої економетричної моделі (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для підприємств України за 2010–2024 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	0,78	Зв'язок між фактором і показником сильний і прямий
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,62	Варіація фактора сильно впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 62% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,78	Точки поля кореляції близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Оцінимо ступінь еластичності показника (кількість зайнятих працівників на підприємствах України) за фактором (кількість діючих підприємств в Україні) за допомогою коефіцієнта еластичності, розрахованого для середніх значень фактора і показника для побудованої економетричної моделі. За значенням коефіцієнта еластичності ($K_{ел} = 1,06$) робимо висновок: якщо кількість діючих підприємств в Україні збільшується на 1%, то кількість зайнятих працівників на підприємствах України зростає на 1,06%.

Таким чином, проведене нами дослідження показало, що для підприємств України між фактором (кількість підприємств в Україні) і показником (кількість зайнятих працівників на підприємствах України) існує прямий і сильний зв'язок. Варіація показника на 69% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник збільшується на 1,06%.

Список використаних джерел

1. Кількість діючих підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kdp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).
2. Кількість зайнятих працівників на підприємствах з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kzpp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).
3. Навіщо потрібне моделювання? URL: https://dimitroova.blogspot.com/p/blog-page_7.html?m=1 (дата звернення 21.10.2025).

МОДЕЛЮВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ЗАЛЕЖНОСТІ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ВІД КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Малі підприємства – це бізнес-одиниці з обмеженою кількістю працівників та річним доходом. За українським законодавством, до них належать юридичні особи та ФОП, де середня кількість працівників за рік не перевищує 50 осіб, а річний дохід не перевищує 10 млн. євро. Вони відіграють важливу роль в економіці, створюючи робочі місця, сприяючи конкуренції та інноваціям.

Відповідно, витрати на оплату праці на таких підприємствах, за нашим припущенням, залежать від кількості зайнятих працівників.

Згідно цих міркувань при побудові економетричної моделі нами обрано в якості фактора кількість зайнятих працівників, а в якості показника витрати на оплату праці на малих підприємствах Волинської області.

Статистичні дані для побудови економетричної моделі було взято на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для малих підприємств Волинської області за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість зайнятих працівників на малих підприємствах), осіб	Значення показника (витрати на оплату праці на малих підприємствах), тис. грн.
1	2010	7958252	193824334,0
2	2011	7793106	232313769,3
3	2012	7679667	274935373,0
4	2013	7406494	278146405,0
5	2014	6298491	261520535,4
6	2015	5889701	295806625,5
7	2016	5801140	360831327,9
8	2017	5812922	472764744,0
9	2018	5959474	601661197,6
10	2019	6407537	746979807,0
11	2020	6366104	819957981,5
12	2021	6391660	965555700,1
13	2022	5382372	861199295,6
14	2023	5052274	998773364,3
15	2024	5010853	1197068316,2

Джерело: [1-2].

Нами визначено параметри моделі парної лінійної регресії та виведено її формулу для підприємств будівництва Волинської області:

$$Y = -243,13 \cdot X + 2114005411,81, \quad (1)$$

де Y – витрати на оплату праці на малих підприємствах Волинської області, тис. грн;

X – кількість зайнятих працівників на малих підприємствах Волинської області, осіб.

За нашими дослідженнями, побудовану економетричну модель можна вважати адекватною статистичним даним з ймовірністю 0,95, адже розраховане значення критерію Фішера (12,42) більше порівняно із його табличним значенням (4,67). Відповідно, побудовану економетричну модель можна аналізувати й використовувати в прогнозуванні.

За розташуванням точок на графіку та їх розміщенні навколо прямої (рис. 1) можна зробити висновок про високу якість побудованої економетричної моделі.

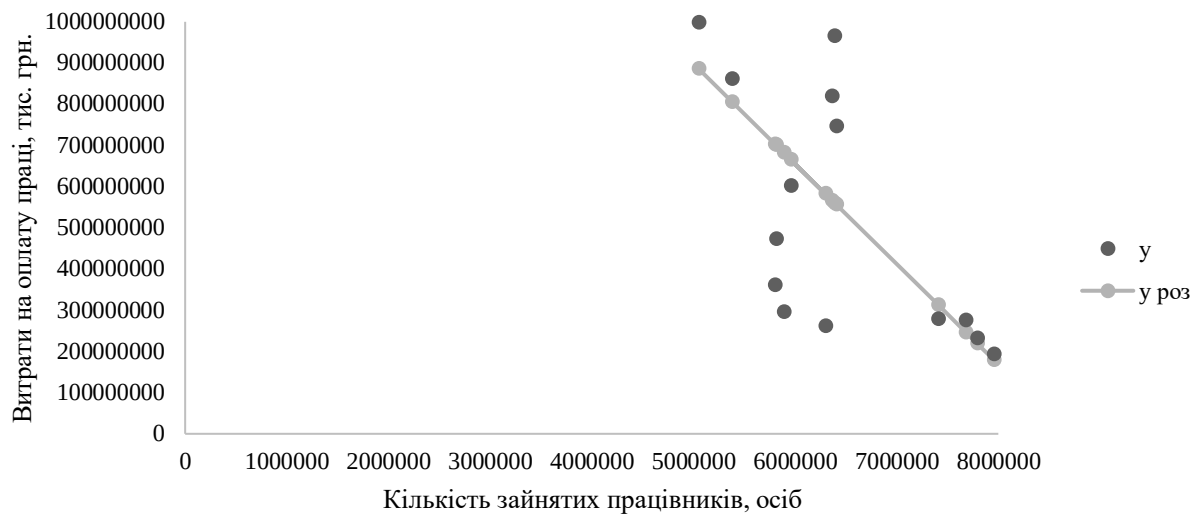

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для малих підприємств Волинської області
Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

Проведемо аналіз побудованої економетричної моделі (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для малих підприємств Волинської області за 2010-2024 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	-0,70	Зв'язок між фактором і показником сильний і обернений
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,49	Варіація фактора слабо впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 49% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,70	Точки поля кореляції близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Проведемо оцінку міри еластичності показника (витрати на оплату праці) за фактором (кількість зайнятих працівників) для малих підприємств Волинської області за допомогою коефіцієнта еластичності, розрахованого для середніх значень фактора і показника для побудованої економетричної моделі. За значенням коефіцієнта еластичності ($K_{ел} = -2,70$) робимо висновок: якщо фактор (кількість зайнятих працівників на малих підприємствах Волинської області) збільшити на 1%, то показник (витрати на оплату праці на цих підприємствах) зменшиться на 2,70%.

Отже, узагальнюючи отримані результати, зазначимо, що на малих підприємствах Волинської області між фактором (кількість зайнятих працівників) і показником (витрати на оплату праці) існує обернений і сильний зв'язок. Варіація показника на 49% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник зменшується на 2,70%.

Список використаних джерел

1. Кількість зайнятих працівників на підприємствах з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах (2010-2024). Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kzpp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).
2. Витрати на оплату праці підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах (2010-2024). Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/vopp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).

Павлік Катерина,
бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет
Науковий керівник: Нужна О.А., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ У ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ ВІД КІЛЬКОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Моделювання в економіці дає змогу кількісно описати взаємозв'язки між показниками та прогнозувати їх зміни, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Фізичні особи-підприємці відіграють важливу роль в економіці країни загалом та Волинської області зокрема, оскільки створюють робочі місця не лише для себе, а й для найманих працівників.

Кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців залежить від багатьох чинників, в тому числі можемо висловити припущення про вплив кількості фізичних осіб-підприємців на цей показник. Перевірити наше припущення допоможе метод економетричного моделювання.

Саме тому для дослідження нами обрано фактор – кількість фізичних осіб-підприємців у Волинській області і показник – кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців Волинської області.

Відповідно, потрібні для побудови економетричної моделі статистичні дані було взято на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для фізичних осіб-підприємців Волинської області за 2010–2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість фізичних осіб-підприємців), одиниць	Значення показника (кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців), осіб
1	2010	36816	64005
2	2011	25319	52672
3	2012	23904	52402
4	2013	26726	55564
5	2014	42652	69682
6	2015	43673	65764
7	2016	42022	67786
8	2017	36560	63239
9	2018	33331	65519
10	2019	34846	67495
11	2020	35664	67233
12	2021	34809	66363
13	2022	35399	62239
14	2023	39999	70970
15	2024	43003	73712

Джерело: [1-2].

Шляхом розрахунків із застосування формул на основі методу найменших квадратів нами визначено параметри моделі парної лінійної регресії та її аналітичний вираз для фізичних осіб-підприємців Волинської області:

$$Y = 0,89 \cdot X + 32509,34, \quad (1)$$

де Y – кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців Волинської області, осіб;

X – кількість фізичних осіб-підприємців у Волинській області, одиниць.

Оскільки розрахункове значення критерію Фішера (51,04) перевищує табличне значення критерію (5,67), то з ймовірністю 0,95 ми впевнились, що побудована економетрична модель придатна для аналізу й прогнозування. Окрім того, проведена перевірка побудованої економетричної моделі на адекватність статистичним даним показала, що наше припущення

про існування зв'язку між кількістю фізичних осіб-підприємців Волинської області і кількістю зайнятих у них працівників підтвердилось.

Як видно з рис. 1, точки поля кореляції розміщені достатньо близько відносно прямої – лінії парної лінійної регресії (рис. 1).

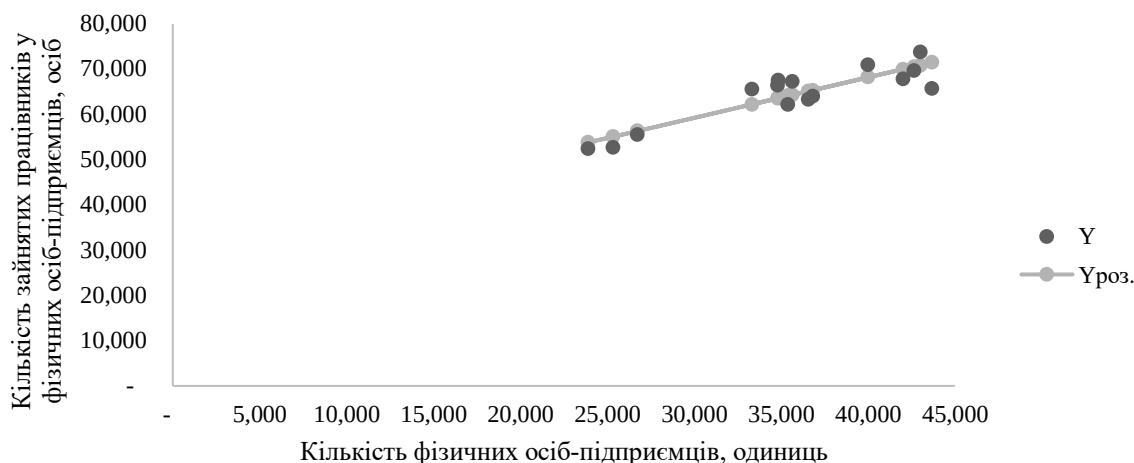

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для фізичних осіб-підприємців Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

Результати аналізу побудованої економетричної моделі наведено у таблиця 2.

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для фізичних осіб-підприємців Волинської області за 2010-2024 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	0,89	Зв'язок між фактором і показником сильний і прямий
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,80	Варіація фактора сильно впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 80% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,89	Точки поля кореляції достатньо близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Подамо оцінку міри еластичності показника (кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців) за фактором (кількість фізичних осіб-підприємців) за значенням коефіцієнта еластичності, обчисленого для середніх значень фактора і показника для побудованої економетричної моделі. Згідно значення коефіцієнта еластичності ($K_{ел} = 0,49$) робимо висновок: якщо кількість фізичних осіб-підприємців Волинської області збільшується на 1%, то кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців зростає на 0,49%.

Отже, дослідження показало, що для підприємств фінансової та страхової діяльності Волинської області між фактором (кількість фізичних осіб-підприємців) і показником (кількість зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців) існує прямий і сильний зв'язок. Варіація показника на 80% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник збільшується на 0,49%.

Список використаних джерел

1. Кількість діючих суб'єктів господарювання. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/osp/osp_reg/ksg_reg/xls/ksg_reg_ue_10_20.xlsx (дата звернення 26.10.2025).
2. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/pssg/kzpsg_reg_2010_2020_ue.xlsx (дата звернення 26.10.2025)

ФУНКЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Обліково-аналітичне забезпечення є невід'ємним елементом системи управління підприємством, оскільки воно формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем конкуренції, нестабільністю ринкового середовища та швидким розвитком технологій, роль обліково-аналітичного забезпечення суттєво зростає. Його основною метою є своєчасне, повне та достовірне відображення господарських процесів, аналіз результатів діяльності й надання керівництву релевантної інформації для ефективного управління ресурсами підприємства.

Функції обліково-аналітичного забезпечення можна поділити на декілька основних груп: інформаційну, контрольну, аналітичну, прогнозну, комунікативну та координаційну.

Інформаційна функція є базовою, оскільки саме надана облікова інформація виступає основою для всіх інших управлінських процесів. Завдяки системі бухгалтерського обліку формується цілісна картина діяльності підприємства — стан активів, зобов'язань, фінансових результатів та грошових потоків. Інформаційна функція забезпечує керівників усіх рівнів достовірними даними, необхідними для аналізу, планування та прийняття управлінських рішень. Якість управління безпосередньо залежить від якості облікової інформації, її повноти, своєчасності та аналітичності.

Контрольна функція обліково-аналітичного забезпечення спрямована на перевірку законності, доцільності та ефективності господарських операцій. Через систему обліку здійснюється внутрішній контроль за використанням ресурсів, дотриманням фінансової дисципліни, правильністю оформлення документів. Контроль дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників, запобігати зловживанням і втратам. Ефективна контрольна функція сприяє підвищенню відповідальності працівників та зменшенню ризику управлінських помилок.

Аналітична функція полягає у систематичному дослідженні отриманих облікових даних для виявлення закономірностей, тенденцій і факторів, що впливають на результати діяльності підприємства. Завдяки аналізу визначаються резерви підвищення ефективності використання ресурсів, зниження витрат, зростання прибутковості. Аналітична функція забезпечує керівництво обґрунтованими висновками, які формують основу для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень.

На основі результатів аналізу обліково-аналітична система формує прогнозні показники розвитку підприємства. Прогнозна функція сприяє розробці бізнес-планів, фінансових стратегій, бюджетів, дозволяє передбачати майбутні ризики й можливості. Саме вона забезпечує перехід від констатації фактів минулої діяльності до активного планування майбутнього. Таким чином, прогнозна функція робить управління підприємством більш гнучким і адаптивним до змін зовнішнього середовища.

Обліково-аналітичне забезпечення виступає каналом комунікації між різними рівнями управління всередині підприємства, а також між підприємством і зовнішніми користувачами інформації — інвесторами, кредиторами, державними органами. Чітко організована інформаційна комунікація сприяє узгодженості дій структурних підрозділів і формує довіру до підприємства з боку зовнішніх партнерів.

Координаційна функція полягає у забезпеченні узгодженості всіх елементів системи управління підприємством. Обліково-аналітична система дозволяє поєднати окремі управлінські рішення в єдину стратегію, координує діяльність підрозділів, спрямовуючи її на досягнення спільних цілей. Завдяки цьому забезпечується цілісність управлінського процесу, підвищується ефективність прийнятих рішень і результативність функціонування підприємства загалом.

Таким чином, функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління тісно взаємопов'язані між собою і в комплексі формують єдину інформаційно-аналітичну основу управління. Вони забезпечують перехід від збору даних до їх аналітичного осмислення, від контролю – до прогнозування, від окремих дій – до стратегічного управління.

Ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від якості реалізації цих функцій, тому вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення є одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки значення обліково-аналітичного забезпечення ще більше посилюється. Використання автоматизованих систем обліку, технологій Big Data, хмарних сервісів та аналітичних платформ дозволяє підвищити швидкість обробки інформації, забезпечити її прозорість та доступність у режимі реального часу. Це, у свою чергу, створює передумови для побудови інтегрованих систем управління, де облік, аналіз, планування та контроль функціонують як єдиний інформаційний простір.

Особливої актуальності набуває функція аналітичної підтримки управлінських рішень, адже саме на основі якісного аналізу облікових даних формується стратегічне бачення розвитку підприємства. Керівництво отримує можливість своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, прогнозувати фінансові результати, оптимізувати використання ресурсів і знижувати ризики. Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення перетворюється з інструмента фіксації фактів господарської діяльності на дієвий механізм стратегічного управління.

У перспективі подальшого розвитку систем управління підприємствами доцільно вдосконалювати методи аналітичної обробки інформації, упроваджувати сучасні інформаційні технології та підвищувати кваліфікацію фахівців у сфері обліку й аналізу. Це сприятиме створенню ефективної, адаптивної та інноваційної системи обліково-аналітичного забезпечення, здатної підтримувати сталий розвиток підприємства в умовах ринкової невизначеності.

Список використаних джерел

1. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством. — Житомир: ПП «Рута», 2020. — 432 с.
2. Гончарук, Я. А. Аналітичне забезпечення управлінської діяльності підприємства. — К.: КНЕУ, 2019. — 286 с.
3. Дзурі, К. Управлінський і виробничий облік. — 9-те вид. — К.: Всеуито, 2021. — 928 с.
4. Кузьмін, О. Є., Мельник, О. Г. Основи менеджменту. — Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. — 432 с.
5. Нападовська, Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємства. — Дніпро: НГУ, 2021. — 312 с.
6. Пархоменко, В. М. Сучасні підходи до організації обліково-аналітичного процесу на підприємстві. // Економіка та держава. — 2022. — №7. — С. 45–49.
7. Савченко, В. Ф. Економічний аналіз: теорія і практика. — К.: КНЕУ, 2020. — 368 с.
8. Horngren, C. T., Datar, S. M., Rajan, M. V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. — 17th ed. — Pearson Education, 2021. — 960 p.

КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

В умовах нинішньої економіки підвищення ефективності виробництва та подальшого розвитку суб'єктів господарювання можна досягти за умов зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства. Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці, рівень організації матеріально-технічного постачання тощо [1].

Калькулювання собівартості продукції тваринництва є важливим елементом управлінського обліку в сільському господарстві, оскільки дозволяє визначити ефективність виробництва, рівень витрат та прибутковість галузі. Собівартість формується з урахуванням витрат на утримання поголів'я, вирощування молодняку, годівлю, ветеринарне обслуговування, оплату праці, амортизацію основних засобів та інші витрати.

Калькулювання у тваринництві базується на загальних правилах, установлених НП(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 30 «Біологічні активи» та Методичними рекомендаціями із планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [2].

На сільськогосподарських підприємствах розрізняють планову, нормативну та фактичну собівартість. Планова – це собівартість, що включає максимально допустимі затрати підприємства на виготовлення основної продукції, передбачені планом на майбутнє. Основою визначення планової собівартості є технологічні карти. Нормативною вважається собівартість, визначена за допомогою нормативних значень. Її величина відображає рівень витрат за нормами. Як правило, на сільськогосподарських підприємствах нормативну собівартість застосовують для оцінки побічної продукції (гній, пташиний послід, шкури загиблих тварин на ін.) [2].

Фактична (виробнича) собівартість характеризує розмір фактичних затрат на виробництво основної продукції. Джерелом даних для визначення фактичної собівартості є витрати виробництва, зведені на відповідних аналітичних рахунках до субрахунка 232 «Тваринництво» за мінусом вартості незавершеного виробництва на кінець звітного періоду та вартості оприбуткованої побічної продукції. Згідно з чинним законодавством фактична (виробнича) собівартість продукції тваринництва визначається після завершення звітного періоду (як правило, року). Тобто протягом року аграрії готову основну продукцію оприбутковують за плановою собівартістю, а під час складання звітних калькуляцій доводять її рівень до фактичної. Це пов'язано з тим, що до фактичної собівартості включають, крім основних виробничих витрат, ще й інші, загальну суму яких можна установити лише після завершення календарного року (зокрема, вартість кормів власного виробництва, робіт і послуг допоміжних виробництв, витрати на обслуговування та управління виробництвом, тобто загальновиробничі) [3].

Об'єктами калькулювання виступають види тварин і продукції — молоко, м'ясо, яйця, вовна, приплід. У процесі калькулювання важливе значення має правильний розподіл витрат між основною та побічною продукцією. Наприклад, при виробництві молока частина витрат відноситься також на приплід, а побічна продукція (гній, шкури) зменшує загальну суму витрат.

Витрати на утримання худоби і птиці (без витрат на незавершене виробництво на кінець року та вартості побічної продукції) становлять собівартість продукції тваринництва. Вартість

гною, одержаного від групи тварин, визначається виходячи з нормативно-розрахункових витрат, витрат на його прибирання та доставку до місця зберігання і вартості підстилки. Інша побічна продукція, така як вовна-линька, пух, перо, міражні яйця, шкури загиблих тварин, оцінюється за цінами можливої реалізації чи іншого використання, а її вартість відноситься на зменшення витрат на утримання відповідних груп худоби (птиці) [2].

Продукцією вирощування та відгодівлі худоби і птиці є приріст живої маси, одержаний у звітному періоді, та жива маса. Приріст живої маси молодняка тварин і тварин на відгодівлі визначається як різниця між масою поголів'я, яке було на кінець року та вибуло протягом року (включаючи загиблих), і масою тварин і птиці, які надійшли протягом року, включаючи приплід, та які були на початок року [2].

У молочному скотарстві розраховується собівартість центнера молока і однієї голови приплоду. Собівартість однієї голови приплоду визначається виходячи з вартості 60 кормоднів утримання корови. Для визначення собівартості центнера молока загальну суму витрат на утримання корів (без вартості приплоду та побічної продукції) ділять на кількість центнерів одержаного молока [2].

На рівень собівартості продукції тваринництва впливає значна кількість факторів — як виробничих, так і організаційно-економічних. До основних належать: структура і якість кормів, продуктивність тварин, умови їх утримання, рівень механізації виробничих процесів, забезпеченість ветеринарними засобами, кваліфікація працівників та система управління витратами. Значну роль відіграє правильне віднесення витрат на відповідні об'єкти калькулювання, адже помилки у цьому процесі можуть призвести до викривлення фінансових результатів. Для підвищення точності розрахунків на підприємствах доцільно застосовувати сучасні методи обліку витрат, зокрема нормативний та попроцесний, що забезпечують своєчасний контроль за використанням ресурсів та дозволяють швидко виявляти відхилення від запланованих показників.

Загалом процес калькулювання собівартості продукції тваринництва ґрунтується на принципі співвідношення витрат і обсягу виробленої продукції, де собівартість одиниці продукції визначається шляхом ділення витрат на утримання тварин (за вирахуванням вартості побічної продукції) на кількість отриманої основної продукції. Такий підхід забезпечує об'єктивність оцінки результатів виробництва й дозволяє здійснювати економічний контроль ефективності використання ресурсів господарства.

Таким чином, в сільському господарстві тварини одночасно виступають і як засоби праці, і як предмети праці, що ускладнює процес управління виробництвом. На розвиток виробництва та підвищення рівня соціально-економічних показників діяльності сільськогосподарського підприємства значно впливає зниження собівартості продукції. На кожному підприємстві необхідно передбачити конкретні заходи щодо здійснення режиму економії та продуктивності тварин [4].

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н.М., Устименко А.К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. Херсонський державний університет, 2015. Вип. 11(2). С. 51-54.
2. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: затв. наказом Мінагрополітики України від 18 травня 2001 р. № 132 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/v0132555-01>. (дата звернення: 02.11.2025).
3. Мервенецька В.М. Калькулювання у тваринництві: основні правила. URL: https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-gospodarski-operacii-v-agrosektori-35-kalkulirovanie-v-zhivotnovodstve-osnovnye-pravila?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).
4. Славкова О.П., Кириченко Є.Р. Проблемні питання визначення собівартості продукції тваринництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 33, 2018. 125-130.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ КІЛЬКІСТЮ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ І ВИТРАТАМИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ З ВИКОРИСТАННЯМ МОДЕЛЮВАННЯ

Показник кількості зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності характеризує динаміку ринку праці, рівень економічного розвитку та структурні зрушення у сфері зайнятості.

Використання зазначеного показника в економічному моделюванні дозволяє оцінювати вплив державної політики, інвестицій чи технологічних змін на зайнятість у різних секторах економіки.

Тому фактором у нашій економетричній моделі є кількість зайнятих працівників, а показником, відповідно, витрати на оплату праці на підприємствах України.

Для побудови економетричної моделі нами використано статистичні дані для підприємств України за 2010-2024 роки.

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств України за 2010–
2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість зайнятих працівників), осіб	Значення показника (витрати на оплату праці підприємств), тис. грн.
1	2010	7958252	193824334,0
2	2011	7793106	232313769,3
3	2012	7679667	274935373,0
4	2013	7406494	278146405,0
5	2014	6298491	261520535,4
6	2015	5889701	295806625,5
7	2016	5801140	360831327,9
8	2017	5812922	472764744,0
9	2018	5959474	601661197,6
10	2019	6407537	746979807,0
11	2020	6366104	819957981,5
12	2021	6391660	965555700,1
13	2022	5382372	861199295,6
14	2023	5052274	998773364,3
15	2024	5010853	1197068316,2

Джерело: [1-2].

Аналітичний вираз моделі парної лінійної регресії для підприємств України:

$$Y = -243,13 \cdot X + 2114005411,81, \quad (1)$$

де Y – кількість зайнятих працівників на підприємствах, осіб;

X – витрати на оплату праці підприємств, тис. грн.

Як показав аналіз, у 2024 році порівняно з 2010 роком кількість зайнятих працівників на підприємствах істотно зменшилася, а саме на 37%. Це свідчить про скорочення обсягів зайнятості, імовірно через структурні зміни в економіці, автоматизацію виробництва, зменшення кількості підприємств.

Натомість витрати на оплату праці підприємств у 2024 році були приблизно у 6,2 рази більшими, ніж у 2010 році. Це зростання свідчить про суттєве підвищення середнього рівня

оплати праці, що може бути зумовлене інфляційними чинниками, підвищенням мінімальної заробітної плати, зміною структури зайнятості та зростанням продуктивності праці. Таким чином, попри зменшення кількості працівників, загальні витрати на оплату праці значно збільшилися, що вказує на зростання вартості робочої сили в економіці України.

Порівняння статистичних і розрахункових значень показників кількості зайнятих працівників та витрат на оплату праці показує, що у більшості років відхилення між ними є незначними. Це свідчить про те, що застосований метод розрахунку досить точно відтворює реальні тенденції розвитку підприємств.

Разом із тим, у деякі періоди (зокрема, 2016-2018 та 2024 роки) відхилення стають помітнішими, що може бути пов'язано з економічними коливаннями, інфляційними процесами або зміною структури підприємств за розмірами.

У цілому, невеликі розбіжності між статистичними та розрахунковими значеннями свідчать про достовірність даних і підтверджують, що обраний підхід адекватно відображає реальні процеси зміни зайнятості та витрат на оплату праці в економіці за досліджуваний період.

Як показали обчислення, з ймовірністю 0,95 побудована економетрична модель можна вважати адекватною статистичним даним і досліджувати далі, адже розраховане значення критерію Фішера (12,4) перевищує табличне значення критерію Фішера (4,67).

Проведемо аналіз побудованої економетричної моделі (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для підприємств України за 2010–2024 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	-0,699	Зв'язок між фактором і показником середній і обернений
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,489	Варіація фактора слабо впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 48,9% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,699	Точки поля кореляції достатньо близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Визначимо міру еластичності показника (кількість зайнятих працівників) за фактором (витрати на оплату праці) за допомогою коефіцієнта еластичності, розрахованого для середніх значень фактора і показника для побудованої економетричної моделі. За значенням коефіцієнта еластичності ($K_{ел} = -2,7$) робимо висновок: якщо на підприємствах України фактор (кількість зайнятих працівників) збільшується на 1%, то показник (витрати на оплату праці) зменшиться на 2,7%.

Отже, проведене дослідження показало, що на підприємствах України між фактором (кількість зайнятих працівників) і показником (витрати на оплату праці) є обернений і середній зв'язок. Варіація показника на 48,9% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник зменшується на 2,7%.

Список використаних джерел

1. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. Волинське обласне управління статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua/english/x.bmp> (дата звернення 21.10.2025).
2. Витрати на оплату праці підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. Волинське обласне управління статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/Vnop_kved_10_21.xlsx (дата звернення 21.10.2025).

ПРОГНОЗУВАННЯ КІЛЬКОСТІ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ

Економетрика вивчає кількісні закономірності та взаємозв'язки економічних об'єктів і процесів за допомогою математичних моделей та методів економічної і математичної статистики.

Наше дослідження базується на припущенні про те, що кількість підприємств впливає на кількість найманих працівників на цих підприємствах.

Щоб перевірити наше припущення, скористаємось таким методом як моделювання, а саме застосуємо економетричне моделювання.

Для побудови економетричної моделі в якості фактора оберемо кількість підприємств в Україні, а показником кількість найманих працівників на підприємствах України.

Для побудови економетричної моделі нами використано статистичні дані Волинського обласного управління статистики для України за 2010-2024 роки.

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств України
за 2010–2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість підприємств), одиниць	Значення показника (кількість найманих працівників), осіб
1	2010	378987	8064243
2	2011	375872	7941429
3	2012	365112	7818795
4	2013	393508	7521604
5	2014	341165	6404631
6	2015	343561	5930041
7	2016	306470	5849559
8	2017	338341	5844912
9	2018	355956	5999469
10	2019	380673	6369589
11	2020	373897	6413537
12	2021	370906	6409664
13	2022	261992	5438738
14	2023	307916	5062918
15	2024	285660	5044285

Джерело: [1-2].

Наведемо аналітичний вираз моделі парної лінійної регресії для підприємств України, отриманий в результаті розрахунку параметрів моделі:

$$Y = 19,80 \cdot X - 428813,33, \quad (1)$$

де Y – кількість найманих працівників на підприємствах України, осіб;

X – кількість підприємств в Україні, одиниць.

Аналіз показав, що з ймовірністю 0,95 побудована економетрична модель адекватна статистичним даним, оскільки обчислене значення критерію Фішера (18,88) перевищує його табличне значення (4,67). Тому цю економетричну модель можна досліджувати та використовувати для прогнозування.

Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств України (рис. 1) показує, що точки поля кореляції достатньо близько розміщені по відношенню до лінії регресії.

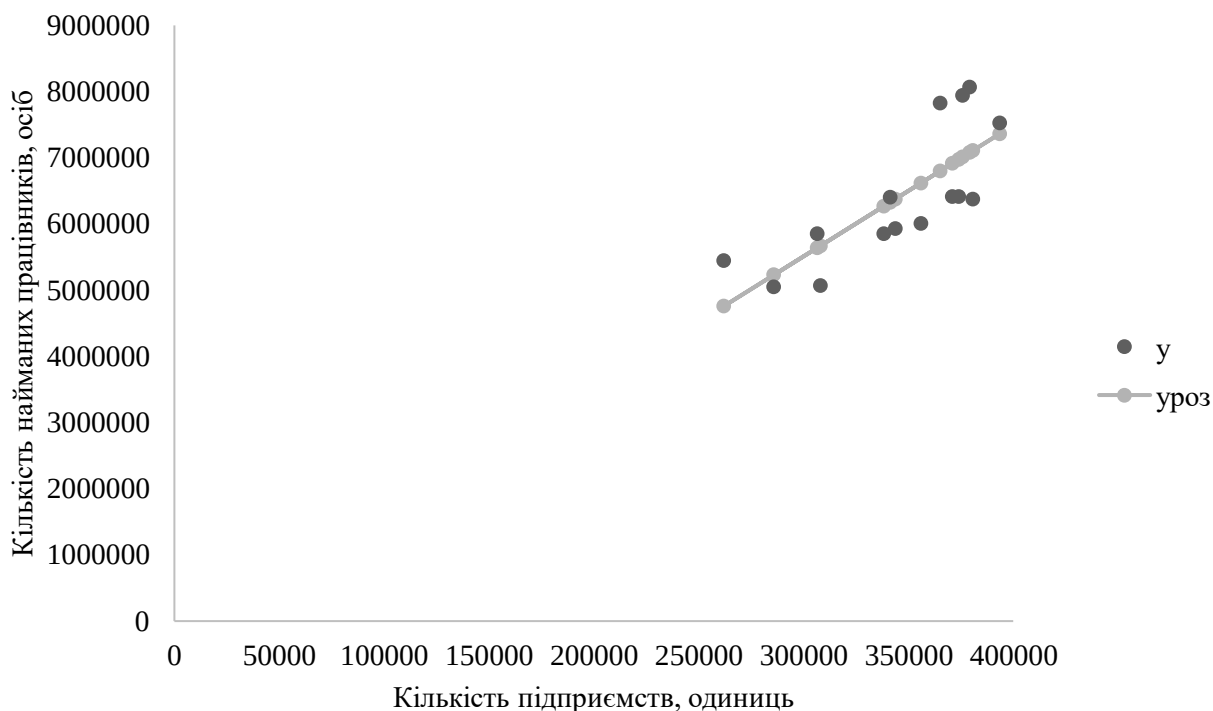

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств України

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

Також нами проведено прогнозування на основі побудованої економетричної моделі.

Для цього попередньо досліджено динаміку фактора і встановлено, що кількість підприємств в Україні протягом періоду дослідження збільшувалась (за винятком 2013, 2015, 2017-2019 і 2023 років) із середнім темпом приросту 1,31%. Зважаючи на динаміку фактора, обрано його прогнозне значення ($X_{\text{прогн}}=311962$ одиниць) і розраховано прогнозне значення показника $Y_{\text{прогн}}=5746911$ осіб.

Отже, якщо у 2025 році кількість підприємств України становитиме 311962 одиниць, то згідно наших розрахунків кількість найманих працівників на досліджуваних підприємствах становитиме 5746911 осіб.

Враховуючи те, що наші розрахунки носять не достовірний, а ймовірнісний характер, ми також визначили відхилення прогнозного значення показника ($\Delta Y_{\text{прогн}}=1512240$ осіб) та його довірчий інтервал ([4234670; 7259151] осіб).

Список використаних джерел

1. Кількість діючих підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kdp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).
2. Кількість найманих працівників на підприємствах з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/knpp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).

МЕТОДИКА ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ У РАЗІ ВТРАТИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

У період воєнного стану в Україні перед підприємствами гостро постає проблема забезпечення збереженості бухгалтерських документів. Руйнування офісів, вимушена евакуація персоналу, відсутність доступу до сховищ або цифрових архівів, а також кібератаки часто призводять до повної або часткової втрати первинних документів. Це ускладнює процес ведення бухгалтерського обліку, формування фінансової звітності та може створити ризики для правомірності господарських операцій.

Проблематика відновлення первинних документів має не лише практичне, а й правове значення, адже від правильності таких дій залежить достовірність облікових даних і стабільність фінансового стану підприємства. Саме тому актуальність теми зумовлена потребою у створенні чіткої, послідовної методики дій бухгалтерів у випадках втрати документів під час воєнних подій.

Під час розроблення методики пропонується застосовувати аналіз чинних нормативно-правових актів (зокрема, Податкового кодексу України, п. 44.3 та 44.5), а також узагальнення практичних рекомендацій фахівців у сфері бухгалтерського обліку.

Первинні документи – це носії інформації (паперові або електронні), у яких фіксуються факти здійснення господарських операцій. Вони є підставою для формування бухгалтерського обліку, підтверджують право власності, розмір зобов'язань та результати фінансової діяльності [1].

У разі втрати або пошкодження первинних документів, зокрема внаслідок бойових дій, підприємство повинно виконати низку послідовних дій:

1. Створити комісію наказом керівника для встановлення переліку знищених або втрачених документів, визначення причин та обставин події [2].

2. Оформити акт комісії, де зазначаються причини, перелік утрат і можливі наслідки. Акт підписується членами комісії та затверджується керівником [2].

3. Повідомити податковий орган за місцем обліку протягом п'яти календарних днів від моменту виявлення втрати документів [3].

4. Протягом 90 днів від дати повідомлення контролюючого органу здійснити заходи з відновлення документів [4].

5. Якщо відновлення неможливе (наприклад, через відсутність доступу до окупованої території), підприємство подає повідомлення про неможливість відновлення із зазначенням причин та переліку втрачених документів [4].

Одним із ключових етапів методики є визначення джерел, за допомогою яких можна відновити втрачені документи. До них належать:

- отримання копій документів від контрагентів (договорів, накладних, актів, рахунків тощо) [1];

- запит до банків або фінансових установ щодо виписок з рахунків для підтвердження операцій [1];

- використання резервних електронних копій або архівів у системах обліку [3];

- складання внутрішніх пояснювальних записок із фіксацією фактичних обставин здійснення операцій.

У процесі відновлення може виникнути потреба в коригуванні бухгалтерського обліку та податкової звітності. Якщо втрачені документи впливали на формування доходів чи витрат, підприємство повинно оцінити можливість підтвердження таких операцій альтернативними доказами або подати відповідне повідомлення до контролюючих органів [4].

Окрему увагу варто приділити підприємствам, які працюють на територіях, де ведуться бойові дії або які тимчасово окуповані. Законодавством України передбачено спеціальні норми щодо таких випадків, зокрема можливість відтермінування перевірок і застосування положень пп. 38.11 підрозділу 10 розділу XX ПКУ [4].

Методика відновлення передбачає кілька етапів:

- підготовчий – оцінка масштабу втрат, створення комісії;
- організаційно-документальний – складання актів, повідомлень, ведення листування;
- реалізаційний – взаємодія з контрагентами, банками, пошук резервних копій;
- підсумковий – оформлення результатів, внутрішній контроль і оновлення політики збереження документів.

Для запобігання подібним ситуаціям у майбутньому доцільно:

- запровадити систему резервного копіювання важливих документів у хмарних сервісах або на зовнішніх носіях;
- сформувавати перелік критично важливих документів, які підлягають першочерговому збереженню;
- проводити регулярний аудит стану документального архіву;
- фіксувати усі кроки відновлення (накази, акти, листування) для підтвердження достовірності облікових даних.

У підсумку, дотримання запропонованої методики дозволяє підприємствам мінімізувати наслідки втрати документів у воєнних умовах, забезпечити законність облікових записів, уникнути фінансових санкцій та підтвердити реальність господарських операцій. Своєчасне реагування та превентивні заходи з підвищення рівня документальної безпеки сприятимуть стабільній роботі підприємства навіть за надзвичайних обставин.

Список використаних джерел

1. Первинні документи в бухгалтерському обліку: види, вимоги, заповнення. URL: <https://edin.ua/pervinni-dokumenti-v-buxgalterskomu-obliku-vidi-vimogi-zapovnennya/> (дата звернення: 16.10.2025).
2. Якщо первинні документи втрачено. Баланс - клуб. 2016. URL: <https://balance.ua/news/archive/esli-pervichnye-dokumenty-utracheny> (дата звернення: 16.10.2025).
3. Втрата первинних документів: що робити. АО "Бачинський та партнери". 2024. URL: <https://legalaid.ua/ua/vtrata-pervynnyh-dokumentiv-shho-robyty/> (дата звернення: 17.10.2025).
4. Антонюк Л. Втрата, знищення, пошкодження первинних документів. 2022. URL: <https://avstudy.com.ua/vtrata-znishhennya-poshkodzhennya-pervinnih-dokume> (дата звернення: 17.10.2025).

УДК657.47

Рибчинчук Тетяна,

*здобувач за освітнім рівнем бакалавр
спец. 071 Облік і оподаткування,*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

*Науковий керівник: Садовська І. Б., д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування*

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах посиленої ринкової динаміки та конкурентного тиску ефективність управління фінансовими результатами підприємства набуває стратегічного значення. Традиційна система фінансового обліку, орієнтована на фіксацію минулих подій, виявилася нездатною надати керівництву необхідний прогностичний інструментарій.

Критичним елементом подолання цього розриву є економічно обґрунтована класифікація витрат, що становить ядро управлінського обліку. Некоректна ідентифікація природи витрат (їхньої поведінки та релевантності) призводить до хибних рішень у ціноутворенні та бюджетуванні.

Метою роботи є обґрунтування того, що класифікація витрат є фундаментальною методологічною передумовою, яка трансформує облікові дані на дієвий інструмент для ухвалення ефективних управлінських рішень та контролю операційної діяльності.

Є декілька трактувань терміну “витрати”, наприклад:

Згідно з Податковим кодексом України, витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником) [1].

Згідно з ПН(С)БО 16 “Витрати”, витрати звітного періоду визнаються як зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [2].

Згідно з МСБО Витрати - визначаються на основі безпосереднього зіставлення між понесеними витратами і прибутками за конкретними статтями доходів, що припускає одночасне визнання прибутків та витрат, що виникають безпосередньо і спільно від одних і тих же операцій або інших подій [3, 177].

Чітке усвідомлення економічного змісту та функціонального призначення витрат є необхідною передумовою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Таким чином, правильно побудована, економічно виправдана класифікація витрат становить надійний фундамент для системи обліку та ефективного контролю операційної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Класифікація витрат для фінансового та управлінського обліку відображена в таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація витрат для фінансового та управлінського обліку [4, 17]

Ознака	Види
Для цілей фінансового обліку	
За єдністю складу	- одноелементні; - комплексні.
За доцільністю	- продуктові; - непродуктові.
Стосовно виробничого процесу	- основні; - накладні;

Продовження таблиці 1

Ознака	Види
За способом віднесення на собівартість окремих видів виробництва	- прямі; - непрямі.
Щодо обсягів виробництва	- постійні; - змінні.
За календарним періодом	- поточні; - одноразові.
За включенням до собівартості	- включаються до собівартості; - не включаються до собівартості.
За видами діяльності	- витрати звичайної діяльності; - витрати надзвичайної діяльності.
Стосовно об'єкта оподаткування	- витрати, що визнаються валовими; - витрати подвійного призначення; - витрати, що не включаються до валових.
За видами витрат	- за економічними елементами; - за статтями калькуляції.
Для цілей управлінського обліку	
Для калькулювання собівартості продукції та визначення фінансового результату:	- вичерпані, не вичерпані - витрати на продукцію, витрати періоду - прямі, непрямі - основні, накладні
Для прийняття управлінських рішень:	- релевантні, нерелевантні - змінні, постійні

	- маржинальні, середні, - дійсні, альтернативні
Для контролю за виконанням управлінських рішень та регулювання діяльності підприємства:	- контрольовані, неконтрольовані - регульовані, нерегульовані.

Класифікація витрат є не самоцілью, а першим та найважливішим етапом у процесі ухвалення управлінських рішень. Лише шляхом чіткого відокремлення релевантних витрат від нерелевантних, а також інтеграції оцінки втрачених альтернатив, менеджер може мінімізувати суб'єктивність та максимізувати економічний ефект від своїх дій.

Таким чином, ефективна система управлінського рішення базується на здатності класифікувати та використовувати витрати як прогностичний, а не лише як історичний індикатор. Це забезпечує підприємству необхідну гнучкість для виживання та розвитку в умовах економічної невизначеності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 05.10.2025 р. №2755-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG110422> (дата звернення: 18.11.2025).
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку від 29.09.2020 р. №588. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 18.11.2025).
3. Шевців Л. В. Управлінський облік: навч. посібник. Львів. 2022. 642 с.
4. Садовська І. Б. Управлінський облік: конспект лекцій. Луцьк. 2025. 93 с.

УДК 330.131.7

Рибчинчук Тетяна

*здобувач за освітнім рівнем бакалавр
спец. 071 Облік і оподаткування*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

*Науковий керівник: Матвійчук І О. к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективне управління ризиками та створення дієвої системи внутрішнього контролю є невід'ємними складовими стабільного розвитку підприємства у сучасних умовах ринку. Зростаюча швидкоплинність бізнес-процесів, посилення конкурентного тиску, зміни регуляторного середовища та активна цифровізація господарської діяльності формують додаткові виклики для керівництва підприємства. У зв'язку з цим виникає потреба у комплексних методах ідентифікації, оцінки та мінімізації ризиків, а також у впорядкованій системі контролю, що забезпечує прозорість, безпеку та ефективність управлінських рішень.

У сучасній економічній літературі ризик визначають як ймовірність виникнення подій, що можуть негативно вплинути на фінансові результати або призвести до відхилення від планових показників. Управління ризиками охоплює цілеспрямовану діяльність підприємства щодо їх виявлення, оцінки, моніторингу та контролю з метою зменшення потенційних збитків. Дослідники відзначають, що ефективна система управління ризиками є ключовим елементом корпоративного управління, оскільки вона забезпечує стратегічну стійкість та економічну безпеку підприємства [1].

Процес управління ризиками включає кілька взаємопов'язаних етапів: ідентифікація ризиків, їх оцінювання, встановлення допустимого рівня, вибір методів реагування, а також постійний моніторинг і контроль. Важливо враховувати весь спектр ризикових факторів — фінансові, операційні, стратегічні, інноваційні, інформаційні, репутаційні та юридичні. В умовах сучасного бізнесу до цього переліку додаються також кіберризики, ризики порушення безперервності діяльності та ризики, пов'язані з впровадженням штучного інтелекту. Для оцінки ризиків використовують як кількісні методи (аналіз чутливості, моделювання сценаріїв, статистичні інструменти), так і якісні (SWOT-аналіз, експертні оцінки, аналіз сценаріїв).

Управління ризиками неможливе без побудови надійної системи внутрішнього контролю, оскільки вона забезпечує своєчасне запобігання або зниження негативних наслідків

ризикових подій. Внутрішній контроль визначається як сукупність процедур, методів і заходів, що гарантують досягнення цілей підприємства, достовірність фінансової і управлінської інформації, ефективне використання ресурсів та дотримання законодавчих вимог.

Згідно з рекомендаціями Міністерства фінансів України, система внутрішнього контролю включає такі складові: контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольні заходи, інформаційно-комунікаційні процеси та моніторинг [4]. Контрольне середовище формує основу системи і охоплює корпоративну культуру, етичні стандарти, стиль управління, розподіл повноважень і відповідальність. Оцінка ризиків передбачає систематичний аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз для досягнення стратегічних та оперативних цілей [7].

Контрольні заходи включають авторизацію операцій, розподіл повноважень, інвентаризацію активів, перевірку звітності та застосування ІТ-контролів і політик інформаційної безпеки. Сучасні цифрові технології передбачають використання автоматизованих контрольних інструментів: систем управління доступом, програм для виявлення аномалій, електронного аудиту тощо. Дослідження Зброй і Романенко підтверджують, що ефективний внутрішній контроль має поєднувати традиційні та цифрові методи, що забезпечує його результативність у сучасних умовах [3].

Належна організація інформаційно-комунікаційних процесів є критично важливою для функціонування системи контролю: вона включає прозорі канали передачі даних, організацію документообігу та доступність релевантної інформації для керівництва на всіх рівнях. Моніторинг забезпечує виявлення відхилень і недоліків у системі контролю, включаючи як постійні, так і періодичні перевірки, внутрішні аудити та оцінку ризиків із подальшим вдосконаленням процедур.

Інтегрована система управління ризиками (ERM) дозволяє підприємству формувати єдине інформаційне поле для аналізу ризиків, об'єднувати контрольні функції в усіх бізнес-процесах та підвищувати адаптивність організації. Дослідження українських науковців підтверджують, що ERM особливо корисна для корпоративних підприємств із високим рівнем невизначеності [2].

Система внутрішнього контролю має бути гнучкою та здатною адаптуватися до змін у законодавстві, ринкових умовах та технологіях [6]. Сучасні тенденції свідчать про перехід від реактивного контролю до проактивного, що передбачає не лише реагування на виявлені ризики, а й запобігання їх появи [5].

Внутрішній аудит виступає ключовим елементом системи управління ризиками, забезпечуючи незалежну оцінку функціонування внутрішнього контролю та формуючи рекомендації для його вдосконалення. Аудитори надають керівництву об'єктивні дані щодо ефективності контрольних заходів, дотримання нормативних вимог та реального стану ризикових процесів [6].

Таким чином, управління ризиками та внутрішній контроль є фундаментальними складовими стратегії розвитку підприємства. Вони сприяють підвищенню економічної безпеки, покращенню управлінських процесів та досягненню стратегічних цілей. У сучасних умовах цифровізації та високої турбулентності ринку підприємства повинні впроваджувати інтегровані системи контролю, що базуються на прозорості, відповідальності, професіоналізмі та постійному вдосконаленні.

Список використаної літератури

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навчальний посібник*. 2-е вид., доп. і перероб. Львів: ІнтелектЗахід, 2003. 352 с.
2. Івахів Ю. В. Інтегроване управління ризиками підприємства: сучасні підходи та інструменти. Тернопіль: ТНЕУ, 2020.
2. Зброй І. В., Романенко О. О. Система внутрішнього контролю підприємства: сучасні тенденції та методичні підходи. *Економічний вісник*. 2022. №4. С. 112–121.
3. Міністерство фінансів України. Стандарт організації внутрішнього контролю для суб'єктів державного сектору. Київ, 2021.
4. Турило А. М., Бенько І. Д. Внутрішній контроль у системі корпоративного управління. Київ: КНЕУ, 2022.
5. Мельник В. М., Кулик В. А. Внутрішній аудит та контроль: сучасні концепції й інструменти. Київ, 2023.
6. Міністерство фінансів України. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю. 2020.

Романенко Максим,
аспірант спец. 071 Облік і оподаткування,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Науковий керівник: Цятковська О.В. д.е.н.,
доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

МІСЦЕ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Рекреаційний сектор як складова сталого розвитку суспільства набуває дедалі більшої значущості, оскільки здатний поєднувати економічні, соціальні та екологічні цілі. Під суб'єктами рекреаційного сектору слід розуміти різноманітні установи/структури, що задовольняють потребу у відпочинку, відновленні, дозвіллі та рекреації: наприклад, санаторно-курортні комплекси, оздоровчі центри, послуги активного туризму, екологічно орієнтовані рекреаційні об'єкти тощо. З огляду на класифікацію, їх можна систематизувати за такими видами: підприємства природно-рекреаційної спрямованості (на базі природних ресурсів), санаторно-курортні підприємства, підприємства активного дозвілля (спорт, пригодницький туризм), підприємства культурно-рекреаційної спрямованості (музеї просто неба, рекреаційні центри) та змішані підприємства, що поєднують відпочинок і туризм. У сучасних умовах також виникають підприємства з екоорієнтацією, зокрема рекреаційні центри як об'єкти екологічно орієнтованої архітектури, які інтегрують культурну спадщину, природу і дозвілля [1].

Кількість таких підприємств у регіонах з рекреаційним потенціалом (наприклад, гірські, курортні, прибережні території) зростає, адже вони забезпечують робочі місця, посилюють інфраструктуру регіону, стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу як важливого елементу місцевої економіки. Наприклад, в Україні підприємства туристично-рекреаційного комплексу визначаються як критичний фактор формування балансу між економічними, соціальними та екологічними інтересами держави [2].

Значення рекреаційного сектору для сталого розвитку суспільства проявляється у трьох ключових аспектах. По-перше, в економічному: вони сприяють збільшенню доходів місцевих громад, знижують рівень безробіття, підвищують інвестиційну привабливість регіонів. По-друге, в соціальному: створюють умови для відпочинку, оздоровлення, сприяють посиленню соціальної згуртованості, покращують якість життя населення. По-третє, в екологічному: за умови належного управління підприємства рекреаційної сфери можуть стати інструментом збереження природних ресурсів, відтворення рекреаційно-привабливих територій, популяризації екологічної свідомості. Наприклад, це проявляється у впровадженні енергоефективних технологій у рекреаційній інфраструктурі.

У регіональному контексті важливо, що рекреаційні підприємства діють у межах територіальних громад, що володіють рекреаційно-туристичним потенціалом, і саме через такі підприємства відбувається трансляція сталого розвитку на рівень території: формується кластерна модель, в межах якої регіон взаємодіє з підприємствами рекреаційного сектору, владою, громадою. Так, дослідження розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу регіонів України підкреслює важливість системного підходу, кластерного управління і врахування інтересів місцевих і регіональних організацій [3].

Окремої уваги заслуговує методологічне забезпечення обліку і аудиту діяльності рекреаційних підприємств. У сучасній літературі підкреслюється, що облік і аудит набувають нової ролі в контексті сталого розвитку - вони мають враховувати не лише фінансові показники, але й екологічні, соціальні, інформаційні аспекти (ESG-аспекти) [4]. У випадку рекреаційних підприємств це означає, що здійснення облікових і аудиторських процедур має

враховувати вплив підприємства на природні ресурси, соціальну інфраструктуру, локальну економіку, а також передбачати звітність про сталі практики.

Таким чином, рекреаційні підприємства не лише надають послуги відпочинку, але й виступають ключовим елементом реалізації стратегій сталого розвитку громад і регіонів. Вони формують платформу, на якій відбувається взаємодія між підприємницькою активністю, природно-ресурсним потенціалом регіону, потребами суспільства в оздоровленні та відпочинку, і при цьому – через системний облік та аудит – підтримується баланс між економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. У такій перспективі класифікація, кількісне розширення та підтримка видів рекреаційних підприємств стає стратегічним завданням для управління сталим розвитком суспільства. Важливо, щоб управлінські рішення були підсилені належними механізмами обліку, аудиту та контролю, що дозволяє регіону оптимально використовувати свій рекреаційний потенціал для забезпечення сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Вотінов М., Смірнова О. Стратегії формування рекреаційних центрів як об'єктів екоорієнтованої архітектури. Комунальне господарство міст. 2025. № 1(189). С. 181–186. URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/uk/article/view/6462/6383>
2. Sustainable development of enterprises of the tourist and recreational complex and its impact on socio-economic processes in Ukraine / Ivanov A. et al. Brazilian Journal of Education, Technology and Society. 2024. Vol. 17, no. 3. P. 298-305. URL: <https://brajets.com/brajets/article/view/1867/835>
3. Problems and prospects of development of recreation and tourism potential of regions in the conditions of modern challenges / Lebedieva V. et al. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2025. Vol. 47, no. 1. P. 114–123. URL: <https://reference-global.com/article/10.15544/mts.2025.09?tab=abstract>
4. Petrică Vintilă A. E., Buboî Dănilă A. The Role of Accounting and Audit in Sustainable Development. Proceedings of the International Conference on Business Excellence. 2024. Vol. 18, no. 1. P. 2154–2171. DOI: <https://doi.org/10.2478/picbe-2024-0181>

УДК 349.22:331.106.05:347.4(477)

Романюк Катерина,

*магістр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Садовська І. Б., д. е. н.,
професор кафедри обліку і оподаткування*

ВІДМІННІСТЬ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ І ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО: ПАСТКИ ПРИ ПЕРЕВІРКАХ ДЕРЖПРАЦІ

Сучасні реалії ринку праці в Україні вимагають від роботодавців глибокого розуміння правових механізмів оформлення відносин із працівниками. Найпоширенішими формами таких відносин є трудовий договір та цивільно-правовий договір (ЦПД). На перший погляд, вони подібні, проте економічний зміст і наслідки їх використання суттєво відрізняються. Неправильна класифікація таких відносин може коштувати роботодавцю десятки тисяч гривень штрафів, донарахованих податків та втрат репутації.

Відповідно до ст. 21 Кодексу законів про працю України (КЗпП), трудовий договір — це угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу за певною спеціальністю, кваліфікацією чи посадою з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку, а роботодавець — забезпечувати умови праці, виплачувати заробітну плату та надавати соціальні гарантії.

Ключові ознаки трудових відносин:

- ✓ систематичне виконання роботи, що має постійний характер;

- ✓ підпорядкування правилам внутрішнього трудового розпорядку та керівництву;
- ✓ наявність посадової інструкції, робочого місця, інструментів і матеріалів;
- ✓ регулярна виплата заробітної плати (щомісяця);
- ✓ соціальні гарантії, передбачені КЗпП (відпустка, лікарняні, страховий стаж, гарантії при звільненні тощо).

Цивільно-правовий договір (підряду, надання послуг) — це угода, за якою виконавець бере на себе зобов'язання виконати певну роботу або надати послугу з досягненням конкретного результату. Виконавець не підпорядковується внутрішнім правилам, самостійно організовує процес праці, і оплата здійснюється за результат, а не за процес. Даний вид договору регулюється Цивільним кодексом України (ст. 837–907).

Основні ознаки:

- ✓ не має робочого місця та не може користуватися обладнанням роботодавця (виключення — за договором оренди)
- ✓ не надаються відпустки;
- ✓ не ведеться табель робочого часу;
- ✓ сплачується винагорода за актом виконаних робіт / наданих послуг, а не щомісячно;
- ✓ виконавець самостійно організовує роботу, не підпорядковується внутрішнім правилам замовника;

Варто зазначити, що ЦПД підходить для разових або проєктних робіт — наприклад, розробка вебсайту, ремонт приміщення, надання консультаційних послуг тощо.

Якщо інспектори Держпраці встановлять, що цивільно-правовий договір фактично прикриває трудові відносини, передбачені такі наслідки (відповідно до ст. 265 КЗпП України):

- для ФОП на єдиному податку — письмове попередження (при першому порушенні);
- для підприємств і ФОП на загальній системі — штраф у розмірі 10 мінімальних заробітних плат (80 000 грн у 2025 році) за кожного працівника;
- додаткові санкції — за порушення строків виплати, невиплату відпускних, лікарняних, компенсацій тощо.

Рекомендації для уникнення проблем під час перевірок:

- Не встановлюйте у ЦПД робочий графік і підпорядкування внутрішньому розпорядку.
- Не використовуйте трудові терміни — «зарплата», «посада», «трудова зобов'язка».
- Указуйте конкретний результат роботи, термін виконання, ціну та порядок оплати.
- Оплату проводьте на підставі акта виконаних робіт / наданих послуг.
- Не ведіть табелі обліку робочого часу для виконавців за ЦПД.
- Вчасно сплачуйте податки (ПДФО, ЄСВ, військовий збір) і подавайте звітність (форми 1ДФ, Д4 / Д5).
- Зберігайте документи, що підтверджують самостійність виконавця (акти, листування, рахунки).

Трудовий і цивільно-правовий договори регулюються різними нормами закону, хоча часто застосовуються у схожих ситуаціях.

Щоб уникнути «пасток» при перевірках Держпраці, роботодавцям варто чітко розмежовувати характер відносин із працівниками, дотримуватися законодавства та належно оформлювати документи.

Грамотне ведення кадрової політики — запорука стабільності, безпеки та довіри у відносинах між працівником і роботодавцем.

Список використаних джерел

1. Садовська І. Б., Нагірська К. Є. *Облік і оподаткування в управлінні проєктами*. Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2022.
2. Кодекс законів про працю URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 12.11.2025)
3. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.11.2025)
4. Коли є загроза визнання ЦПД з фізособою прихованими трудовими відносинами. *Компанія «Ліга-Закон»*. 2020 р. URL: https://buh.ligazakon.net/analitics/197337_koli--zagroza-viznannya-tspd-z-fzosoboyu-prikhovanimi-trudovimi-vidnosinami (дата звернення: 12.11.2025)
5. Відповідальність за маскуванню трудових відносин під цивільно-правові. *Kadroland*. 2024 р. URL: <https://kadroland.com/news/2714-vidpovidalnist-za-maskuvannya-trudovix-vidnosin-pid-civilno-pravovi> (дата звернення: 12.11.2025)

Романюк Катерина,
магістр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

Науковий керівник: Садовська І. Б.,
д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ УЧАСНИКАМ МІЖНАРОДНИХ ГРАНТІВ

У процесі активної інтеграції України до міжнародного наукового, освітнього та економічного простору грантові програми стають одним із ключових джерел фінансування досліджень і соціально значущих ініціатив. Водночас питання оподаткування доходів, отриманих у межах таких програм, викликає значні труднощі у бухгалтерів, керівників проєктів та виконавців грантів.

Метою цієї публікації є аналіз податкових аспектів виплати заробітної плати учасникам міжнародних грантів в Україні, визначення основних проблем та шляхів їх вирішення.

Грант — це безповоротна цільова фінансова допомога, що надається фізичним або юридичним особам для реалізації проєктів. Джерелом фінансування можуть бути міжнародні організації, уряди іноземних держав, фонди та програми ЄС. Однак незалежно від походження коштів, порядок оподаткування доходів в Україні регулюється нормами Податкового кодексу.

Фінансування учасників грантів найчастіше здійснюється у вигляді:

- заробітної плати штатних працівників установи;
- винагород за цивільно-правовими договорами;
- стипендій, грантових виплат або гонорарів.

Якщо виконавець перебуває у трудових відносинах із організацією — отримувачем гранту, оподаткування здійснюється за загальними правилами:

- ПДФО — 18 %;
- військовий збір — 5 %;
- ЄСВ — 22 %, нарахований на фонд оплати праці за рахунок грантових коштів.

Джерело фінансування не звільняє роботодавця від податкових зобов'язань: податки сплачуються в Україні в повному обсязі.

У багатьох проєктах фахівців залучають за договорами підряду або надання послуг. У цьому разі утримуються:

- ПДФО — 18 %;
- військовий збір — 5 %.

ЄСВ сплачується лише тоді, коли виконавець не є ФОП. Організація, що виплачує винагороду, виступає податковим агентом і подає форму 4ДФ.

Якщо грант надходить фізичній особі напряму від міжнародної організації, оподаткування залежить від характеру виплат:

- цільові гранти, що використовуються за призначенням, можуть бути звільнені від оподаткування (пп. 170.7.8 ПКУ);
- винагороди за виконану роботу оподатковуються як звичайний дохід фізичної особи.

Проблемні аспекти та типові ризики

1. Неправильна класифікація виплат. Плутанина між грантовою допомогою та оплатою праці призводить до штрафів і донарахувань податків.
2. Відсутність документального підтвердження. Недоведене цільове використання коштів — підстава для оподаткування всієї суми.
3. Валютні надходження. Курсові різниці необхідно коректно відображати в обліку.

4. Неналежне оформлення відносин. Держпраці може кваліфікувати ЦПД як приховані трудові відносини.

Напрями вдосконалення

- розроблення єдиних методичних рекомендацій щодо обліку грантових коштів;
- удосконалення податкових норм щодо міжнародних грантів;
- запровадження пільгового режиму оподаткування для наукових і освітніх міжнародних програм.

Отже, оподаткування доходів учасників міжнародних грантів має низку специфічних вимог, пов'язаних із формою зайнятості, джерелом фінансування та типом договору. Для мінімізації ризиків необхідні коректне оформлення трудових або цивільно-правових відносин, своєчасна сплата податків і наявність повного пакету підтвердних документів щодо використання грантових коштів.

Список використаних джерел

1. Садовська І. Б., Нагірська К. Є. *Облік і оподаткування в управлінні проєктами*. Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2022.
2. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 14.11.2025)
3. Роз'яснення ДПС щодо оподаткування податком на доходи фізичних осіб і військовим збором доходу у вигляді міжнародних грантів, які виплачуються на користь фізичних осіб – підприємців URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/roziasnennia-dps-shchodo-opodatkuvannia-podatkom-na-dokhody-fizychnykh-osib-i-viiskovym-zborom-dokhodu-u-vyhliadi-mizhnarodnykh-hrantiv-iaki-vyplachuiutsia-na-koryst-fizychnykh-osib-pidpriyemtsiv> (дата звернення: 14.11.2025)

УДК 657

Свірська Катерина

*здобувач спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет*

*Науковий керівник: Тлущкевич Н.В., к.е.н.
доцент кафедри обліку і аудиту*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ

Доходи є ключовим елементом для будь-якої господарської діяльності, незалежно від організаційно-правової форми, сфери діяльності, масштабів та інших факторів. Дохід відображає результативність господарської діяльності та її фінансову стабільність. Він є індикатором ефективності використання ресурсів у процесі діяльності, управлінських рішень, а також показником здатності підприємства генерувати грошові потоки. Поняття «доходу» є багатогранним в економічній літературі, оскільки воно охоплює різні аспекти діяльності підприємств.

Так, Гуріна Н.В. і Гурін Д.П. визначають дохід, як: «збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів і/або збільшення їх вартості та зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком внесків учасників) внаслідок здійснення певного виду діяльності й отриманих конкурентних переваг у результаті прийняття ефективних управлінських рішень» [10]. Мулик Т.О. трактує дохід, як: «надходження активів одержаних внаслідок його діяльності за певний період часу у вигляді збільшення економічних вигід, що приводить до зростання капіталу суб'єкта господарювання» [11].

Яворська Т.І. та Соболевська О.О. інтерпретують дохід, як «гроші або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг)» [12]. Відповідно до визначення Мельник Л.Г. і Карінцевої О.І., «дохід – поширене економічне поняття з надзвичайно широким спектром значень. У широкому розумінні позначає будь яке надходження коштів або матеріальних цінностей, що мають грошову вартість» [13].

Згідно з формулюванням Степаненко О.І. та Матковської В.О., «дохід розглядається як збільшення вигод, які отримані чи підлягають отриманню внаслідок продажу готової продукції, товарів, матеріальних цінностей, а також внаслідок використання активів іншими суб'єктами (у вигляді відсотків, роялті, дивідендів)» [14]. Кубиній Н.Ю., Данайканич О.В. і Кубиній В.В. розглядають дохід як «результат використання накопичених та залучених у господарську діяльність ресурсів» [15].

Савицька С. та Вещицький І. вважають, що «дохід є важливим показником бухгалтерської звітності, який фіксує ефективність діяльності суб'єкта господарювання, формує підстави для прийняття управлінських рішень та дозволяє прогнозувати результати підприємства. дохід від реалізації продукції підприємства як об'єкт обліку і аналізу» [16]. Вказують на вагоме значення доходу в управлінському обліку, де він виступає основою для прийняття рішень, що сприяють фінансовій стабільності та розвитку суб'єкта господарювання Бондаренко Н.М. і Гончар К.С., зокрема «дохід – важлива економічна категорія яка має вагомий вплив на фінансовий результат підприємства, тому збір інформації про доходи є дуже важливим для прийняття управлінських рішень» [16].

Класифікація доходів дає змогу підприємствам більш ефективно аналізувати свої фінансові результати, оптимізувати облікові процеси та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Систематизація відіграє ключову роль у точному відображенні доходів у фінансовій звітності, що підсилює прозорість бізнесу та зміцнює довіру з боку інвесторів і партнерів.

Савицька С. та Вещицький І. класифікують доходи, виокремлюючи три основні види: дохід від реалізації готової продукції, товарів чи інших активів; дохід від надання послуг; дохід від використання активів. Славінський В.І. та Гурин О.С. зазначили класифікацію, згідно з якою, доходи поділяються на: доходи від операційної діяльності; доходи від фінансової діяльності; доходи від інвестиційної діяльності. Степаненко О.І. і Матковська В.О. рекомендують для поглибленого аналізу діяльності підприємства застосовувати класифікацію, яка наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Класифікація доходів для цілей управлінського обліку та контролю

Класифікаційна ознака	Види доходів	Мета класифікації
Бухгалтерський підхід		
За видом господарської діяльності	Доходи від операційної, фінансової та інвестиційної діяльностей	Грунтовне та системне накопичення облікової інформації про отримані доходи, розширення можливостей використання даних синтетичного та аналітичного обліку
За джерелом доходу	Доходи від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	
За віднесенням до звітного періоду	Поточні доходи, доходи майбутніх періодів	
За напрямками використання активів	Відсотки, роялті, дивіденди	
За формою отримання	Грошові (матеріальні), негрошові (нематеріальні)	
За характером діяльності	Операційні, позареалізаційні	
За моментом визнання	За методом нарахування, за касовим методом	
Управлінський підхід		
За можливістю планування	Планові, позапланові	Забезпечення оперативного контролю за дотриманням умов виконання договірних
За можливістю передбачення	Звичайні, надзвичайні	
За впливом інфляційних процесів	Номінальні, реальні	

За центрами відповідальності	Центри доходів, центри прибутків, центри інвестицій	зобов'язань покупцями, своєчасним погашенням дебіторської заборгованості, сприяння підвищенню ефективності управління підприємством
За регулярністю отримання	Постійні, разові	
За ступенем узагальнення	Загальні, середні	
За ступенем впевненості в отримання	Дійсні, можливі	

Джерело: [14].

Така класифікація доходів є вичерпною і деталізованою для використання, як в бухгалтерському обліку, так і в управлінському обліку. На нашу думку, використання на практиці цієї класифікації дозволить підприємствам у бухгалтерському обліку – забезпечити системне накопичення та узгоджене відображення доходів, контроль за фінансовими результатами та підвищити прозорість облікових даних, а в управлінському обліку – здійснювати оперативний контроль, планування і прогнозування доходів, покращити оптимізацію управління ресурсами та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Отже, у науковій літературі зазначаються різні дефініції доходу, частина авторів визначає термін, як приріст економічних вигід у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань. Інші підходи акцентують увагу на надходження грошей або матеріальних цінностей, отриманих внаслідок здійснення господарської діяльності. Деякі науковці розглядають дохід як результат використання наявних чи залучених ресурсів. Низка авторів характеризують поняття, як економічну категорію, що відображає ефективність діяльності суб'єкта господарювання і слугує основою для прийняття управлінських рішень. Зокрема, класифікація доходів теж багатогранна і формується відповідно до цілей її застосування обліку і контролю економічної діяльності підприємства.

Список використаних джерел

10. Гуріна Н.В., Гурін Д.П. Доходи торговельних підприємств: проблемні аспекти сутності та класифікації для потреб управління. *Український економічний часопис*. № 3. 2023. С. 27–31.
11. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*. № 6. 2020. С. 77–86.
12. Яворська Т.І., Соболевська О.О. Теоретичні аспекти сутності доходів та їх класифікація. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (Економічні науки)*. №2 (42). 2020. С. 101–107.
13. Мельник Л.Г., Карінцева О.І. Економіка і бізнес: підруч. Суми: ПФ Видавництво «Університетська книга», 2021. с. 312.
14. Степаненко О.І., Матковська В.О. Класифікація доходів і витрат для потреб обліку та управління. *Інфраструктура ринку*. Вип. 79. 2024 с. 68–75.
15. Кубіній Н.Ю., Данайканич О.В., Кубіній В.В. Методичні аспекти аналізу доходу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія «Економіка»*. Вип. 1 (55). 2020. С. 97–102.
16. Савіцька С.І., Вещицький І. Дохід від реалізації продукції підприємства як об'єкт обліку і аналізу. *Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку: зб. наук. праць IX Міжнар. наук.–практ. конф. (м. Кам'янець–Подільський, 24 жовтня 2024 року) / ЗВО «ПДУ», 2024. 251с. С. 46–49.*
17. Бондаренко Н.М., Гончар К.С. Деякі аспекти обліку та аналіз доходів промислових підприємств. *Економічний простір. Серія: «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»*. № 180. 2022. С. 195–201.

ПОБУДОВА ТА АНАЛІЗ МОДЕЛІ ЗАЛЕЖНОСТІ ОБСЯГУ ВАЛОВОГО ЗБОРУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ВІД ЇХ ПОСІВНОЇ ПЛОЩІ

Моделювання є важливим інструментом наукового пізнання, адже дозволяє відтворити суттєві властивості об'єкта, процесу чи явища для прогнозування їх поведінки в реальних умовах.

Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції є важливими показником для дослідження, на який впливає значна кількість факторів, серед яких у рослинництві – посівна площа.

Тому для дослідження було обрано посівна площа овочевих культур у Волинській області в якості фактора і обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур у Волинській області в якості показника.

Необхідні для побудови економетричної моделі статистичні дані ми брали на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для овочевих культур Волинської області за 2010-2023 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (посівна площа овочевих культур), тис. га	Значення показника (обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур), тис. ц
1	2010	11,7	2486,6
2	2011	13,0	2795,0
3	2012	13,3	2819,3
4	2013	13,0	2820,7
5	2014	12,6	2770,8
6	2015	12,9	2764,4
7	2016	13,1	2887,4
8	2017	13,6	3026,2
9	2018	12,9	2802,2
10	2019	12,9	2819,1
11	2020	12,6	2798,6
12	2021	12,6	2740,6
13	2022	13,6	2915,2
14	2023	13,7	2965,7

Джерело: [1-2].

Виконавши обчислення із застосування формул на основі методу найменших квадратів, ми визначили параметри моделі парної лінійної регресії та отримали її формулу для овочевих культур Волинської області:

$$Y = 225,58 \cdot X - 109,42, \quad (1)$$

де Y – обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур у Волинській області, тис. ц;
 X – посівна площа овочевих культур у Волинській області, тис. га.

Розрахункове значення критерію Фішера (7,50) більше, ніж табличне значення критерію (4,75). Тому з ймовірністю 0,95 можемо стверджувати, що побудована економетрична модель придатна для аналізу й прогнозування.

Проведена перевірка побудованої економетричної моделі на адекватність статистичним даним показала, що наше припущення про існування зв'язку між посівною площею овочевих культур і обсягом їх виробництва (валовим збором) для Волинської області підтвердилось.

Розташування точок на графіку відносно прямої – лінії парної лінійної регресії (рис. 1) свідчить про належну якість побудованої економетричної моделі.

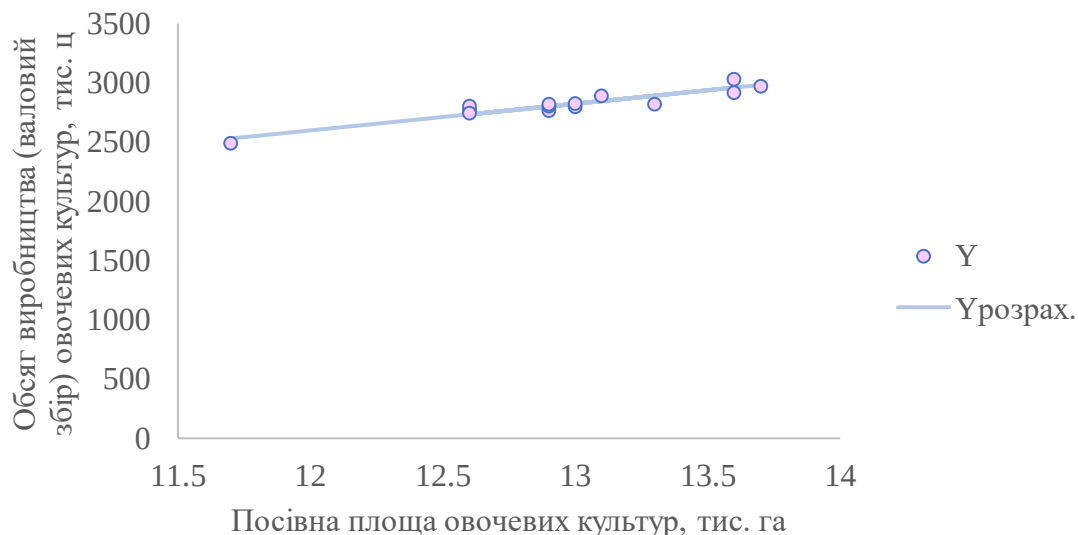

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для овочевих культур Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

У таблиці 2 подано інтерпретацію значень показників, які було використано для аналізу побудованої економетричної моделі.

Таблиця 2

Результати аналізу економетричної моделі, побудованої на основі статистичних даних для овочевих культур Волинської області за 2010-2023 роки

Показник	Позначення	Значення показника	Висновок
Коефіцієнт кореляції	r	0,939	Зв'язок між фактором і показником сильний і прямий
Коефіцієнт детермінації	R^2	0,882	Варіація фактора сильно впливає на варіацію показника, а саме варіація показника на 88,2% пояснюється варіацією фактора
Індекс кореляції	R	0,779	Точки поля кореляції достатньо близько лежать до лінії регресії

Джерело: висновки автора на основі власних розрахунків.

Оцінимо ступінь еластичності показника (обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур Волинської області) за фактором (посівна площа овочевих культур Волинської області) за допомогою коефіцієнта еластичності, розрахованого для середніх значення фактора і показника для побудованої економетричної моделі.

За значенням коефіцієнта еластичності ($K_{ел} = 1,04$) робимо висновок: якщо посівна площа овочевих культур у Волинській області збільшується на 1%, то обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур у Волинській області зростає на 1,04%.

Таким чином, проведене нами дослідження показало, що в рослинництві Волинської області між фактором (посівна площа овочевих культур Волинської області) і показником (обсяг виробництва (валовий збір) овочевих культур Волинської області) існує прямий і сильний зв'язок. Варіація показника на 88,2% зумовлена варіацією фактора. При збільшенні фактора на 1% показник збільшується на 1,04%.

Список використаних джерел

- Витрати на оплату праці підприємств з розподілом на малі, середні та великі підприємства (2010-2020). Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/vopp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 07.10.2024).
- Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності промисловості (2010-2020). Волинське обласне управління статистики. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/3_10ut.htm (дата звернення 23.10.2024).

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВАНТАЖНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Серед завдань фінансового аналізу важливе місце займає аналіз фінансових результатів, зокрема, аналіз показників рентабельності.

Рентабельність – це відносний показник, що характеризує рівень прибутковості підприємства, ефективність його діяльності в цілому, раціональність інвестицій і т. і [2].

Показники рентабельності розраховуються з метою вивчення економічних результатів роботи підприємств.

Найбільш поширенні показники рентабельності наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники рентабельності		
Показники	Формула	Економічний зміст
Рентабельність активів	$R_A = \frac{ЧП}{Ас.р.}$, де ЧП – чистий прибуток; Ас.р. – середньорічна вартість активів.	Характеризує рівень прибутковості, що створюється всіма активами підприємства.
Рентабельність власного капіталу	$R_{вк} = \frac{ЧП}{ВКс.р.}$, де ЧП – чистий прибуток; ВКс.р. – середньорічна вартість власного капіталу	Характеризує рівень прибутковості власного капіталу, що вкладний у підприємство.
Рентабельність реалізації	$R_p = \frac{П}{ЧДвР.}$, де П – прибуток (чистий прибуток, операційний, валовий); ЧДвР. – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).	Показує рівень прибутку, який припадає на 1 грн. чистого доходу від реалізації. Продукції (товарів, робіт, послуг)
Рентабельність витрат	$R_v = \frac{ЧП}{В}$, де ЧП – чистий прибуток; В – загальна сума витрат.	Характеризує рівень прибутковості діяльності

Джерело: [1].

На підприємствах вантажного автомобільного транспорту аналіз показників рентабельності дасть важливу інформацію для управління, в тому числі щодо уникнення ризиків. Як зазначає Тарельник Н.В., «сфера автомобільного транспорту є складною техногенною системою, діяльність якої супроводжується різного роду ризиками, що загрожують діяльності логістичних компаній» [2].

Аналіз показників рентабельності проводився на матеріалах підприємства вантажного автомобільного транспорту ТОВ «КАРГОСТАР», а також статистичної інформації Державної служби статистики України за 2024 рік.

Порівняльний аналіз показників рентабельності ТОВ «КАРГОСТАР» і загалом підприємств вантажного автомобільного транспорту України подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз показників рентабельності ТОВ «КАРГОСТАР» і загалом підприємств вантажного автомобільного транспорту України у 2024 році

Показник	Значення показника		Відхилення (підприємство / галузь)
	ТОВ «КАРГОСТАР»	Галузь	
Рентабельність за валовим прибутком	0,15	0,16	-0,01
Рентабельність за чистим прибутком	0,06	0,03	+0,03
Рентабельність активів	0,14	0,03	+0,11
Рентабельність необоротних активів	6,93	3,09	+3,84
Рентабельність оборотних активів	0,22	0,06	+0,16
Рентабельність власного капіталу	0,40	0,10	+0,30
Рентабельність позикового капіталу	0,22	0,05	+0,17
Рентабельність операційних витрат	0,08	0,06	+0,02
Рентабельність продукції за валовим прибутком	0,17	0,20	-0,03

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «КАРГОСТАР» і даними Державної служби статистики України [3-6].

Аналізуючи показав, що у 2024 році на 1 гривню чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «КАРГОСТАР» припадає 15 коп. валового прибутку, в той час як загалом по галузі 16 коп. На 1 гривню чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства припадає 6 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 3 коп. На 1 гривню активів ТОВ «КАРГОСТАР» у 2024 році припадає 14 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 3 коп. На 1 гривню необоротних активів підприємства у 2024 році припадає 6,93 грн. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 3,09 грн. На 1 гривню оборотних активів ТОВ «КАРГОСТАР» у 2024 році припадає 22 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 6 коп. На 1 гривню власного капіталу ТОВ «КАРГОСТАР» у 2024 році припадає 40 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 10 коп. На 1 гривню позикового капіталу підприємства у 2024 році припадає 22 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 5 коп. На 1 гривню операційних витрат ТОВ «КАРГОСТАР» у 2024 році припадає 8 коп. чистого прибутку, в той час як загалом по галузі 6 коп.

Таким чином, загалом у 2024 році показники рентабельності ТОВ «КАРГОСТАР» є більшими, ніж середні по галузі в цілому, за винятком рентабельності за валовим прибутком та рентабельності продукції за валовим прибутком.

Список використаних джерел

1. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль, 2016 304 с.
2. Тарельник Н.В. Класифікація ризиків під час вантажних перевезень автомобільним транспортом. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2021. № 4. С. 92-98. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/2664> (дата звернення 03.10.2025).
3. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2023). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/pbp_ek_vsmm_2013_2020_ue.xlsx (дата звернення 03.10.2025).
4. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2024 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/rodp_ved_ue.xlsx (дата звернення 03.10.2025).
5. Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності у 2023 році. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/fchpr_ed_23.xlsx (дата звернення 03.10.2025).
6. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності за 2024 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/chpr_ved_ue.xlsx (дата звернення 03.10.2025).

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ІГОР ТА ІГРАШОК В УКРАЇНІ

Виробництво ігор та іграшок – складова сектору легкої промисловості, що демонструє стабільну тенденцію до розвитку, незважаючи на економічні та соціальні виклики останніх років.

Ця сфера економічної діяльності охоплює широкий спектр продукції: від класичних дитячих іграшок, настільних ігор, конструкторів, розвивальних наборів до сучасних інтерактивних та електронних пристроїв для дітей різного віку. Її розвиток забезпечує не лише економічний ефект, але й створює значний соціально-виховний потенціал, оскільки якісні ігри та іграшки формують інтелектуальні, творчі та моторні навички дітей.

В Україні сформувався конкурентоспроможний ринок виробників, серед яких можна виокремити такі підприємства, як «Україна Фаєр», «Тигрес-Люкс», «Ігротрейд», «Орнамент», «ТехноК», «Colorplast» та інші. У їхній діяльності простежуються тенденції орієнтації на екологічність, безпечність сировини, відповідність європейським стандартам, а також розширення асортименту за рахунок розвитку STEM-напрямів та інтелектуальних ігор.

Кількість діючих суб'єктів господарювання з виробництва ігор та іграшок у 2024 році склала 380 [1]. З них 90 підприємства та 290 – фізичні особи-підприємці.

Обсяг виготовленої продукції у сфері виробництва ігор та іграшок протягом 2019–2024 рр. збільшився на 30,03%. Проте, чистий прибуток підприємств зменшився за 2019–2024 рр. на 10,76% [1].

Виробництво ігор та іграшок значною мірою залежить від сучасних трендів розвитку цифрових технологій та змін у споживчих уподобаннях. Зростає популярність інтерактивних та електронних іграшок, роботизованих моделей, логічних та стратегічних настільних ігор. У відповідь на це українські виробники активно впроваджують 3D-моделювання, цифрові платформи для розробки ігрових концепцій, використовують інноваційні матеріали та методи дизайну.

Попри позитивні тенденції, сфера діяльності стикається з низкою проблем: необхідністю розширення виробничих потужностей, обмеженим інвестиційним ресурсом, конкуренцією з імпортними товарами, а також інколи недостатнім рівнем державної підтримки інновацій у сфері дитячих товарів.

Водночас український ринок має значний потенціал розвитку. Високий попит на якісні, безпечні та доступні за ціною ігри та іграшки створює передумови для зміцнення позицій на внутрішньому ринку та виходу на зовнішні. Вітчизняні виробники дедалі активніше інтегруються у міжнародні виставки, налагоджують співпрацю з іноземними партнерами та адаптують продукцію до вимог зовнішніх ринків.

Отже, виробництво ігор та іграшок в Україні є перспективною сферою діяльності, що поєднує економічні, соціальні та освітні функції. Її подальший розвиток залежить від інноваційності підприємств, посилення державної підтримки, гармонізації стандартів з міжнародними вимогами та орієнтації виробників на формування конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.11.2025).

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Обліково-аналітичне забезпечення формування доходів підприємства в умовах трансформації економіки набуває особливої ваги, оскільки від його якості залежить об'єктивність управлінських рішень, фінансова стійкість та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання. В умовах динамічного розвитку цифрової інфраструктури та поглиблення інтеграції у світовий економічний простір ефективне формування доходів потребує комплексного інформаційно-аналітичного підґрунтя, яке забезпечує своєчасність, достовірність і релевантність даних [1; 2]. Сучасні підприємства функціонують у середовищі значної нестабільності, коливань попиту, зміни податкового регулювання та цінових ризиків, що зумовлює потребу у вдосконаленні підходів до обліку доходів, розширенні аналітичної бази та впровадженні адаптивних систем обробки інформації.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів передбачає глибоку інтеграцію цифрових технологій у систему бухгалтерського обліку [1], що надає змогу оперативно обробляти великі обсяги інформації, ідентифікувати тенденції змін у доходах, здійснювати економічне моделювання та прогнозування результатів. В умовах цифровізації економіки саме застосування сучасних ERP-систем, електронного документообігу, хмарних сховищ даних, аналітичних платформ і технологій автоматизованого контролю створює можливість підвищення точності оцінки доходів і мінімізації помилок, пов'язаних із людським фактором. Водночас ключовим завданням стає розбудова єдиного інформаційного простору між операційними, фінансовими та аналітичними обліковими підсистемами, що забезпечує своєчасне отримання інформації про рух грошових потоків, результати реалізації продукції, рівень дебіторської заборгованості та ефективність фінансово-господарських операцій. Таким чином, цифрові рішення не лише прискорюють процес формування доходів, але й забезпечують обґрунтованість управлінських рішень завдяки розширенню доступу до структурованої та уніфікованої інформації.

Подальші напрями покращення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів пов'язані із забезпеченням методичної узгодженості процедур обліку доходів відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості українських підприємств і полегшенню взаємодії із зовнішніми контрагентами. Особливої уваги потребує вдосконалення внутрішнього контролю, який має забезпечувати достовірність даних про доходи, своєчасне виявлення ризиків і запобігання фінансовим викривленням. Ефективний внутрішній контроль сприяє підсиленню аналітичної складової облікової системи, оскільки формує додатковий потік управлінської інформації щодо чинників, що впливають на динаміку доходів, структуру продажів, виконання планових показників і ефективність бізнес-процесів.

Важливим напрямом покращення інформаційно-аналітичного забезпечення доходів підприємства є формування системи глибокої економічної аналітики, орієнтованої на прогнозування та моделювання економічних результатів на основі даних бухгалтерського обліку. Такі системи мають забезпечувати визначення причинно-наслідкових зв'язків між виробничими, збутовими, ціновими та ринковими факторами, що дозволяє підприємствам України не лише фіксувати факт отримання доходів, але й активно управляти ними. Аналітична підсистема повинна спиратися на багаторівневий аналіз маржинального прибутку, рентабельності продажів, еластичності попиту, ефективності каналів реалізації та сегментації клієнтської бази. Важливу роль відіграють інструменти бізнес-аналітики, машинного навчання та інтелектуального аналізу даних, які дозволяють у режимі реального часу

оцінювати відхилення фактичних доходів від планових, моделювати різні сценарії діяльності та формувати стратегічні рекомендації для підвищення фінансової результативності.

В умовах воєнних та післявоєнних трансформацій важливим стає забезпечення гнучкості інформаційних систем, їх стійкості до зовнішніх загроз та здатності до відновлення. Тому підвищення рівня цифрової безпеки, впровадження систем резервного копіювання, захисту даних та використання надійних аналітичних платформ є обов'язковими умовами якісного інформаційного забезпечення процесу формування доходів. Сучасні цифрові рішення, методична гармонізація обліку, розвиток внутрішнього контролю, впровадження систем глибокої бізнес-аналітики створюють умови для підвищення ефективності управління доходами та забезпечення стійкого економічного розвитку підприємств.

Подальше вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства в Україні нерозривно пов'язане з підвищенням ролі управлінського обліку як інструмента прогнозування, планування та стратегічного контролю. В умовах зростання конкуренції та нестабільності зовнішнього середовища від підприємств вимагається швидке прийняття рішень, заснованих на високоточній інформації про структуру доходів, витрати на збут, ефективність окремих бізнес-напрямів та рентабельність клієнтських сегментів. Управлінський облік має трансформуватися від простого збору та групування даних до формування інтегрованої аналітичної системи, що забезпечує розрахунок альтернативних сценаріїв розвитку, оцінку чутливості доходів до ринкових факторів і деталізовану підтримку процесів ціноутворення. Розширення можливостей управлінського обліку дозволяє підприємствам зменшувати інформаційні розриви між операційними процесами та стратегічним плануванням, підвищуючи точність моделювання майбутніх фінансових результатів, що є надзвичайно актуальним для українських підприємств у період економічної турбулентності.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що покращення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства є комплексним багатовимірним процесом, який охоплює технологічні, методологічні, організаційні та кадрові складові, формуючи цілісну інформаційну систему, здатну забезпечити стратегічно орієнтоване управління фінансовими результатами. Розвиток цифрових технологій, впровадження інтегрованих обліково-аналітичних платформ, гармонізація методологічних підходів із міжнародними стандартами, підсилення внутрішнього контролю та застосування інструментів прогнозної аналітики створюють підґрунтя для формування достовірної, оперативної та релевантної інформаційної бази щодо доходів. Значну роль у цьому відіграє підвищення компетентності персоналу, здатного працювати з великими масивами даних і сучасними аналітичними інструментами, що забезпечує якісну інтерпретацію показників і формування обґрунтованих управлінських рішень. Формування адаптивних моделей управління доходами на основі інтегрованої обліково-аналітичної системи дозволяє українським підприємствам своєчасно реагувати на ринкові зміни, мінімізувати ризики, підвищувати ефективність операційної діяльності та зміцнювати конкурентні позиції в умовах економічної нестабільності. Відтак удосконалення обліково-аналітичного забезпечення є не лише передумовою коректного відображення доходів, а й стратегічним інструментом розвитку бізнесу, який визначає здатність підприємства забезпечувати стійке зростання, формувати прогнозований фінансовий результат і підвищувати рівень своєї економічної безпеки у сучасних умовах трансформації економіки України.

Список використаних джерел

1. Шматковська Т., Мостовенко Н. Цифровізація обліку в системі драйверів та детермінантів розвитку бізнес-процесів в управлінні та інвестуванні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2(17). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-16>
2. Шматковська Т. О., Чиж Н. М. Обліково-фінансове забезпечення управління підприємствами на засадах розвитку цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 21. С. 132-136. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.21.132>

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Економічний аналіз є одним із найважливіших інструментів у системі управління підприємством, адже він забезпечує глибоке розуміння внутрішнього та зовнішнього середовища організації [1, с. 45]. Його основна мета полягає у виявленні тенденцій розвитку, визначенні слабких і сильних сторін діяльності, оцінці ефективності використання ресурсів, а також прогнозуванні можливих результатів стратегічних управлінських рішень [2, с. 63].

В умовах сучасної ринкової економіки, що характеризується високою конкуренцією та динамічними змінами, роль економічного аналізу постійно зростає [3, с. 102]. Ефективне стратегічне управління неможливе без якісного аналітичного забезпечення, яке дає змогу обґрунтувати вибір напрямів розвитку підприємства, оцінити ризики та прийняти рішення, що забезпечують стійке зростання.

Застосування економічного аналізу в управлінні охоплює аналіз фінансових показників, витрат, прибутковості, рентабельності, а також прогнозування тенденцій ринку [4, с. 118]. Наприклад, аналіз структури капіталу дозволяє менеджменту визначити оптимальні пропорції між власними і позиковими коштами, а аналіз ліквідності — оцінити платоспроможність і фінансову стабільність підприємства.

Крім того, сучасні умови господарювання вимагають врахування не лише фінансових, а й нефінансових факторів. Це стосується рівня задоволеності клієнтів, якості управління персоналом, інноваційного потенціалу підприємства тощо [5, с. 211]. Економічний аналіз у цьому випадку перетворюється на інструмент комплексного оцінювання, що сприяє прийняттю стратегічних рішень із урахуванням усіх аспектів діяльності компанії.

Вагомим аспектом сучасного економічного аналізу є використання інформаційних технологій та програмного забезпечення для обробки великих обсягів даних [6, с. 57]. Використання систем бізнес-аналітики (BI), аналітики даних (Data Analytics) і штучного інтелекту дає змогу автоматизувати обробку інформації, виявляти приховані закономірності та прогнозувати тенденції розвитку ринку.

В умовах глобалізації економічний аналіз допомагає підприємствам оцінювати вплив зовнішніх факторів, таких як інфляція, валютні коливання, державне регулювання та геополітична нестабільність [7, с. 94]. Аналіз цих факторів дає змогу менеджерам формувати більш гнучкі стратегії, знижувати ризики та підвищувати конкурентоспроможність підприємства.

Особливої актуальності економічний аналіз набуває у процесі стратегічного планування. Він дає змогу визначити ефективність попередніх стратегій, спрогнозувати можливі сценарії розвитку підприємства та обрати найоптимальніший варіант дій [8, с. 175]. Економічний аналіз слугує підґрунтям для побудови системи збалансованих показників (Balanced Scorecard), що дозволяє керівництву оцінювати діяльність організації у стратегічній перспективі.

Додатково важливим напрямом є інтеграція економічного аналізу з антикризовим управлінням. У періоди фінансової нестабільності або падіння рентабельності саме глибокий аналіз дозволяє виявити причини проблем і запропонувати заходи для їх усунення [3, с. 104].

Це може включати реструктуризацію боргів, оптимізацію витрат, зміну цінової політики чи реорганізацію бізнес-процесів.

Останнім часом у фокусі уваги економічного аналізу з'являються питання сталого розвитку та екологічної ефективності. Підприємства дедалі частіше оцінюють не лише економічний, а й соціальний та екологічний вплив своєї діяльності [2, с. 69]. Це стає ключовим фактором прийняття стратегічних управлінських рішень, оскільки репутаційні ризики та відповідність міжнародним стандартам безпосередньо впливають на фінансові результати.

Крім того, у сучасних умовах економічний аналіз стає основою для цифрової трансформації підприємств. Використання електронних баз даних, автоматизованих систем планування ресурсів (ERP) та аналітики великих даних забезпечує швидке реагування на зміни ринку, покращення планування виробництва й оптимізацію витрат [4, с. 120].

Це дозволяє менеджерам ухвалювати стратегічні рішення на основі достовірної та актуальної інформації. Ще одним важливим напрямом є розвиток стратегічного контролінгу, який поєднує аналітичні методи з плануванням і контролем діяльності підприємства [1, с. 90]. Контролінг допомагає своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників, аналізувати причини змін і оперативно коригувати управлінські рішення.

Отже, економічний аналіз відіграє фундаментальну роль у процесі стратегічного управління. Він не лише формує інформаційну базу для прийняття рішень, а й забезпечує їх наукове обґрунтування, дозволяє передбачати наслідки та мінімізувати ризики. Саме завдяки системному економічному аналізу підприємство здатне адаптуватися до змін середовища, підтримувати конкурентоспроможність і досягати довгострокових цілей [6, с. 60].

Список використаних джерел

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. К.: Ніка-Центр, 2020. С. 45-90.
2. Кузьмін О. Є. Економічний аналіз діяльності підприємства. Львів: Новий Світ, 2021. С. 63- 69.
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. К.: КНЕУ, 2022. С. 102-104.
4. Портер М. Конкурентна стратегія: методи аналізу галузей і конкурентів. К.: Основи, 2020. С. 118-120.
5. Гриньова В. М. Менеджмент організацій. Харків: ХНЕУ, 2019. С. 211.
6. Шаповал В. І. Бізнес-аналітика у менеджменті. К.: КНЕУ, 2023. С. 57-60 .
7. Друкер П. Практика менеджменту. К.: Основи, 2021. С. 94.
8. Каплан Р., Нортон Д. Збалансована система показників: перетворення стратегії на дії. Harvard Business Press, 1996. С. 175 р.

УДК 519.86

Солодуха Анна,

*бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет*

*Науковий керівник: Нужна О.А., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту*

ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ НА ПЕРСОНАЛ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМЕТРИЧНОЇ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ

Витрати на персонал підприємств – це сукупність витрат підприємства, пов'язаних із забезпеченням праці: оплата праці, премії, соціальні внески, витрати на навчання та інші виплати і пільги для працівників. Вони відображають економічні ресурси, які організація спрямовує на залучення, утримання і мотивацію трудового колективу.

Сформулюємо гіпотезу про те, що кількість зайнятих працівників на підприємствах впливає на витрати на персонал на цих підприємствах. Для перевірки цієї гіпотезу побудуємо економетричну модель у формі парної лінійної регресії та у випадку успішної перевірки моделі на адекватність статистичним даним використаємо її для прогнозування витрат на персонал на підприємствах Волинської області.

Таким чином, в нашому дослідженні фактором є кількість зайнятих працівників на підприємствах Волинської області, а показником – витрати на персонал на підприємствах Волинської області.

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств Волинської області взяті на сайті Волинського обласного управління статистики, подано в таблиця 1.

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств Волинської області за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість зайнятих працівників), осіб;	Значення показника (витрати на персонал), тис. грн.
1	2010	182037	2579538,6
2	2011	167473	3217741,2
3	2012	166309	3811093,9
4	2013	163772	3847670,0
5	2014	169264	4064697,8
6	2015	165014	5050764,4
7	2016	167300	5855160,1
8	2017	165335	8189827,3
9	2018	175246	10712810,3
10	2019	186797	13631700,3
11	2020	181553	14305028,7
12	2021	180513	17106222,2
13	2022	169203	18542473,4
14	2023	177437	21951015,3
15	2024	180058	26534035,1

Джерело: [1-2].

Із застосуванням методу найменших квадратів було обчислено параметри моделі парної лінійної регресії та отримано її аналітичний вираз:

$$Y = 543,59 \cdot X - 83497540,61, \quad (1)$$

де Y – витрати на персонал на підприємствах Волинської області, тис. грн;

X – кількість зайнятих працівників на підприємствах Волинської області, осіб.

Виконавши перевірку побудованої економетричної моделі на адекватність статистичним даним за критерієм Фішера, ми з'ясували, що розрахункове значення критерію (5,42) перевищує табличне значення зазначеного критерію (4,67). Це дозволило з надійністю 0,95 зробити висновок про адекватність заданої формулою (1) економетричної моделі статистичним даним і її придатність для аналізу і прогнозування.

Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області наведено на рис. 1.

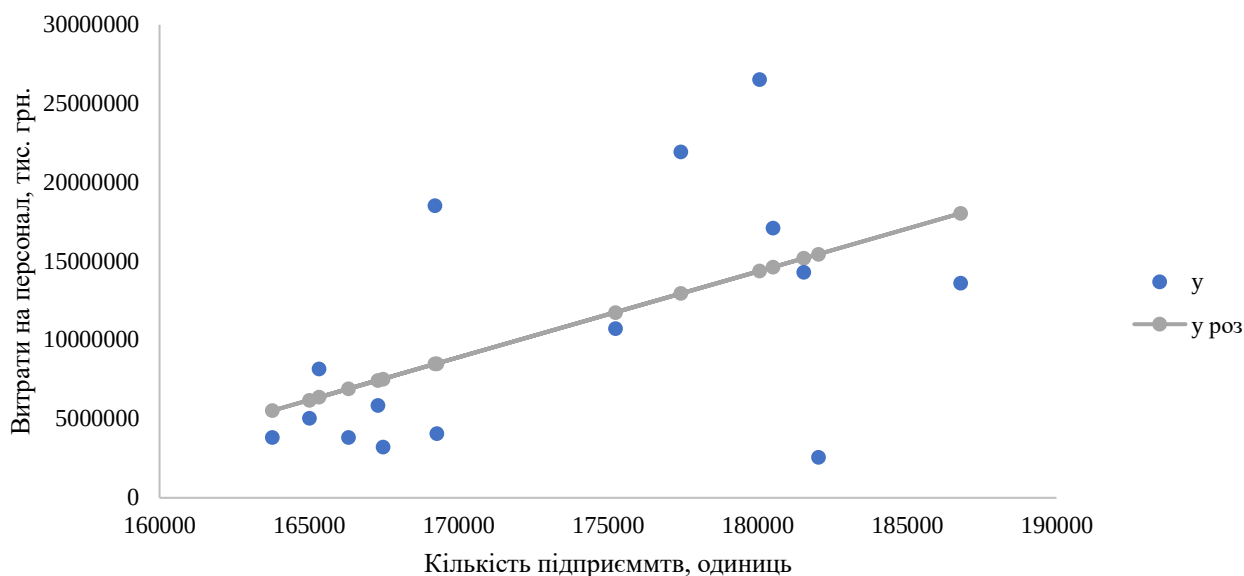

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1-2].

Нами проведено прогнозування показника (витрати на персонал на підприємствах Волинської області) на основі побудованої економетричної моделі.

Щоб визначити прогнозне значення фактора, ми провели аналіз динаміки його значень та обчислили ланцюгові темпи приросту (зменшення) протягом періоду дослідження і встановили, що кількість зайнятих працівників на підприємствах Волинської області загалом збільшується, за винятком 2011-2013, 2015, 2017 і 2023-2024 років. Середньорічний темп приросту фактора складає 0,0083%.

З урахуванням отриманих результатів було розраховане прогнозне значення фактора, тобто кількість зайнятих працівників на підприємствах Волинської області (180073 осіб). Шляхом підстановки цього значення у формулу (1) отримане прогнозне значення показника, тобто витрати на персонал на підприємствах Волинської області (14387641,8 тис. грн.)

Відхилення прогнозного значення показника становить 3063838,6 тис. грн., на основі чого ми визначили довірчий інтервал прогнозного значення показника (витрати на персонал на підприємствах Волинської області). Отже, якщо у 2025 році кількість зайнятих працівників на підприємствах Волинської області становитиме 180073 осіб, то згідно наших розрахунків витрати на персонал на підприємствах Волинської області з ймовірністю 0,95 належатимуть проміжку значень [11323803,2; 17451480,4] тис. грн.

Список використаних джерел

1. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за регіонами за 2010-2024 роки. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/pssg/kzpsg_reg_2010_2020_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).
2. Витрати на персонал підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах. Волинське обласне управління статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/vpp_roz_reg_10_20_ue.xlsx (дата звернення 21.10.2025).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВНУТРІШНІХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ У СИСТЕМІ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Активна цифровізація економічного простору зумовила потребу в переосмисленні методів організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу діяльності підприємств. У сучасних умовах конкурентного середовища ефективність бізнесу визначається не лише результативністю операційних процесів, але й швидкістю оброблення інформації, прозорістю документообігу та аналітичною точністю облікових даних [1]. Особливої актуальності набуває удосконалення процесів обліку та документування внутрішніх пасажирських перевезень, що забезпечують транспортну мобільність працівників підприємства.

Внутрішні пасажирські перевезення як об'єкт бухгалтерського обліку охоплюють процеси планування, виконання й контролю транспортних операцій, здійснюваних для забезпечення виробничої або адміністративної діяльності. Такі перевезення безпосередньо впливають на рівень продуктивності праці, логістику персоналу й обсяг експлуатаційних витрат підприємства. Проте в більшості випадків облік цих операцій досі базується на паперових документах, що не відповідає вимогам цифрової економіки та принципам оперативності управління [2].

Впровадження цифрових засобів документування у цій сфері означає системну трансформацію облікових процедур, що охоплює використання електронних маршрутних листів, електронних заявок на перевезення, автоматизованих систем моніторингу транспорту, мобільних додатків для водіїв і спеціалістів з логістики, а також інтеграцію цих інструментів у єдину інформаційну систему підприємства. На нормативному рівні таке впровадження ґрунтується на положеннях Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3] та Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], які закріплюють правовий статус електронного документа як повноцінного первинного носія облікової інформації за умови накладення кваліфікованого електронного підпису.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5], первинний документ є основою для відображення господарської операції в обліку. Це означає, що підприємства можуть замінювати традиційні маршрутні листи, подорожні листи й акти виконаних робіт на електронні аналоги за умови дотримання формату, структури реквізитів і вимог до зберігання. Державна податкова служба України у своїх роз'ясненнях також визнає електронні документи повноцінним підтвердженням витрат, якщо їх створено й збережено відповідно до чинного законодавства. Таким чином, перехід до цифрового документування не лише можливий, а й законодавчо підтриманий.

На практиці підприємства дедалі активніше впроваджують інтегровані цифрові рішення для управління транспортними процесами. Сучасні ERP-системи дозволяють поєднати бухгалтерський, управлінський та податковий облік із модулями транспортної логістики, що забезпечує автоматичне формування первинних документів і передавання даних у бухгалтерські реєстри. Наприклад, при створенні заявки на перевезення система формує маршрут, розраховує відстань, витрати пального, амортизаційні відрахування та час виконання рейсу. Після завершення поїздки фактичні дані автоматично звіряються з плановими, а інформація про витрати відображається у відповідних бухгалтерських рахунках. Такий підхід мінімізує людський фактор, забезпечує контроль і дозволяє отримувати аналітичні звіти в режимі реального часу [6].

Важливим напрямом цифровізації документування внутрішніх перевезень є застосування технологій геолокаційного моніторингу (GPS) та мобільних додатків для автоматичної фіксації маршруту, швидкості руху та тривалості поїздки. Отримані дані використовуються як джерело облікової інформації для формування маршрутних листів і підтвердження фактичних витрат палива. Завдяки цьому бухгалтерія отримує достовірні відомості безпосередньо з технічних засобів, що підвищує рівень внутрішнього контролю та знижує ризики зловживань. Такі технології активно впроваджуються на підприємствах енергетичного, будівельного та аграрного секторів, де внутрішні перевезення є регулярними і масштабними.

У країнах Європейського Союзу цифрові системи управління внутрішніми перевезеннями функціонують у межах концепції Smart Mobility, яка поєднує інформаційні технології з принципами сталого розвитку. Європейська комісія підкреслює, що цифровізація транспортних процесів є інструментом підвищення енергоефективності, скорочення викидів і підзвітності підприємств перед суспільством. Гармонізація українського законодавства з європейським у цій сфері відкриває можливості для впровадження подібних систем на національних підприємствах, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Важливо відзначити, що цифровізація документування внутрішніх пасажирських перевезень сприяє не лише автоматизації облікових процедур, а й підвищенню якості управлінських рішень. Облікові дані, отримані з електронних систем, дозволяють проводити багатофакторний аналіз витрат, прогнозувати майбутні потреби у транспортних ресурсах і моделювати різні сценарії мобільності персоналу. Це відповідає сучасній концепції обліково-аналітичного забезпечення управління, де облік виконує роль інформаційного ядра управлінської системи [1; 6].

Таким чином, цифровізація процесів документування внутрішніх пасажирських перевезень перетворює традиційний облік на динамічну інформаційну систему, здатну оперативно реагувати на зміни середовища. Вона забезпечує прозорість руху фінансових ресурсів, знижує адміністративні витрати, зміцнює внутрішній контроль і створює підґрунтя для інтеграції транспортного обліку в ширшу систему управління підприємством.

Впровадження цифрових засобів документування внутрішніх пасажирських перевезень є закономірним етапом розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Нормативно-правова база України вже створює сприятливі умови для переходу до електронного документообігу, а практичні приклади підтверджують економічну доцільність і управлінську ефективність цього процесу. Подальший розвиток потребує удосконалення регламентів зберігання електронних первинних документів, узгодження стандартів обміну даними та інтеграції з державними електронними сервісами. Цифровізація внутрішніх перевезень має розглядатися як частина загальної стратегії цифрового розвитку підприємства, спрямованої на підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності на європейському ринку.

Список використаних джерел

1. Пелех У. Обліково-аналітичне забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. вип. 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-36>.
2. Янковська К. Цифрова трансформація обліку та аудиту на основі сучасних інформаційних систем. *Вісник Львівського національного університету природокористування*. 2025. вип. 32. С. 50–54. URL: <https://doi.org/10.31734/economics2025.32.050>.
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 : станом на 31.12.2023. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 36. С. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15/ed20231231> (дата звернення: 12.11.2025).
4. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 : станом на 03.09.2024. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 40. С. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 12.11.2025).
5. НАЦІОНАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ (СТАНДАРТ) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013, № 73 : станом на 06.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 12.11.2025).
6. Кононенко Л., Ніколаєва С. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*. 2022. вип. 176. С. 69–75. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-12>.

ПРИДБАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Важливою умовою функціонування суб'єкта господарювання є наявність основних засобів, адже вони утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємства. На протязі тривалого часу основні засоби надходять на підприємство і передаються в експлуатацію; зношуються в результаті експлуатації; піддаються ремонту, за допомогою якого відновлюються їхні фізичні якості; переміщуються всередині підприємства; вибувають із підприємства внаслідок недоцільності подальшого застосування. Одним з основних завдань обліку основних засобів є надання повної, правдивої та достовірної інформації про них [1].

Придбання основних засобів (ОЗ) для потреб підприємств є критично важливим процесом, що забезпечує їхню функціональність та розвиток. В Україні цей процес суворо регламентується Законом «Про публічні закупівлі». Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Його метою є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції [2].

Однак, незважаючи на високі цілі, придбання основних засобів через систему публічних закупівель має низку особливостей, викликів та переваг, які заслуговують на детальний розгляд.

Основні засоби – це матеріальні активи, що їх підприємство/установа планує використовувати протягом періоду, що перевищує один рік, для виробництва, надання послуг, адміністративних або соціальних функцій (наприклад, будівлі, обладнання, транспортні засоби, комп'ютерна техніка). Зазвичай, основні засоби характеризуються високою вартістю, що автоматично виводить їх придбання на рівень відкритих торгів у системі ProZorro. Для публічних закупівель в Україні використовуються електронні торговельні майданчики, серед найпоширеніших майданчиків – SmartTender, E-tender.ua, zakupki.com.ua, Playtender, а також Українська універсальна біржа (УУБ). Ці платформи забезпечують проведення електронних торгів, як для державних, так і для комерційних закупівель.

Процедура придбання починається з планування та обґрунтування потреби. Підприємство (установа) має чітко визначити необхідні технічні, якісні та кількісні характеристики (специфікації) предмета закупівлі, що є ключовим етапом. Недосконала специфікація може призвести до придбання невідповідного обладнання або, навпаки, до необґрунтованого звуження кола потенційних учасників.

Далі слідує безпосередньо процедура відкритих торгів, що включає:

1. Оголошення про закупівлю (тендер);
2. Етап подання пропозицій учасниками;
3. Аукціон на пониження ціни;
4. Розгляд та оцінка пропозицій (перевірка відповідності кваліфікаційним критеріям та технічним вимогам);
5. Визначення переможця та укладання договору.

Цей багатоетапний процес покликаний забезпечити об'єктивність вибору та досягнення найбільш економічно вигідної пропозиції.

Одним із головних викликів є встановлення адекватної очікуваної вартості. Через швидкі зміни на ринку технологій та інфляційні процеси, визначення реальної ринкової ціни

на складне обладнання (наприклад, медичні томографи чи спеціалізовану техніку) вимагає глибокого аналізу та експертної оцінки. Неправильно встановлена вартість може призвести або до відсутності пропозицій (знижена), або до неефективного використання коштів (завищена).

Іншим значним ризиком є «тендерний тролінг» та оскарження. Закупівлі основних засобів часто привертають увагу недобросовісних учасників, які можуть подавати численні скарги до Антимонопольного комітету України (АМКУ) з метою затягування або блокування процедури. Для установ, які гостро потребують обладнання, це призводить до значних часових втрат і зриву запланованих термінів.

Складнощі також виникають при формуванні технічної специфікації. Замовник зобов'язаний не дискримінувати учасників, проте водночас має забезпечити якість придбаних основних засобів. Збалансування цих вимог часто є тонкою межею: надто загальні вимоги можуть призвести до придбання низькоякісного товару, а надто детальні, прив'язані до конкретного бренду, можуть бути розцінені як дискримінаційні та скасовані АМКУ.

Незважаючи на складнощі, система публічних закупівель надає ключові переваги при придбанні основних засобів (таблиця 1).

Таблиця 1

Ключові переваги при придбанні основних засобів через систему публічних закупівель

Перевага	Зміст
Прозорість та підзвітність	Уся інформація про закупівлю (оголошення, пропозиції, рішення) є публічною. Це створює умови для громадського контролю та значно знижує корупційні ризики
Економія коштів	Завдяки механізму електронного аукціону, замовники майже завжди отримують ціну, нижчу від очікуваної вартості. Конкуренція змушує постачальників мінімізувати свою маржу, що забезпечує найкращу ціну при придбанні
Стимулювання конкуренції	Система відкриває доступ до державних замовлень для малого та середнього бізнесу, що сприяє розвитку ринку та підвищенню якості пропозицій

Застосування публічних електронних торгів через систему закупівель ProZorro є запорукою забезпечення прозорості закупівель на всіх стадіях торгів; економії витрат на закупівлю товарів, робіт та послуг; дієвості контролю за цілеспрямованістю використання коштів бюджету [3].

Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель є обов'язковим компромісом між швидкістю і прозорістю, між якістю і ціною. Для успішної реалізації таких закупівель замовникам необхідно постійно вдосконалювати внутрішні процеси: підвищувати кваліфікацію закупівельників, ретельно опрацьовувати технічні завдання та активно використовувати наявні інструменти аналітики ProZorro. Збалансований підхід, що поєднує дотримання законодавчих вимог із глибоким розумінням потреб ринку та специфіки основних засобів, є запорукою ефективного оновлення матеріально-технічної бази. Тільки так можна гарантувати, що дорогі основні засоби будуть придбані вчасно, за конкурентною ціною та відповідатимуть високим стандартам якості, що є інвестицією у сталий розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Економіка і суспільство 2018, Випуск # <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-138>
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. за № 922. URL: www.zakon.rada.gov.ua/go/922-19 (дата звернення: 06.11.2025)
3. Силенко, О., & Матвієнко, Д. Організація публічних закупівель з поліпшення об'єктів основних засобів за інноваційним підходом. Сталий розвиток економіки, 2018. (4(41), 63-71. вилучено із <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/111>

БЕЗПЕЧНЕ ВИЛУЧЕННЯ КОНФІГУРАЦІЙ І СЕКРЕТІВ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ НА ОСНОВІ МОДЕЛЕЙ РЕДАКЦІЇ ТА СИНТЕТИКИ

Анотація. У роботі представлено результати розроблення та впровадження програмного сервісу, який забезпечує безпечне вилучення конфігурацій і секретів із контейнеризованих інформаційних систем, що функціонують у середовищах Kubernetes [1, 2]. Реалізоване рішення дозволяє створювати локальні відтворювані середовища [3] (docker-compose.yml) без ризику витоку паролів, токенів чи фінансових ідентифікаторів.

Система впроваджена як частина комплексу інструментів реконструкції мікросервісного середовища та продемонструвала високу сумісність із типовими бухгалтерськими сервісами (PostgreSQL, Elasticsearch, API для аналітики та звітності).

Основна частина. Розробка сервісу проводилася у межах завдання з автоматизації реконструкції бухгалтерських інформаційних систем для цілей аудиту, тестування й навчання персоналу. Було створено універсальний інструмент, який отримує на вхід Deployment-, ConfigMap- та Secret-маніфести Kubernetes, аналізує їхню структуру, а на виході формує узгоджені локальні файли .env та docker-compose.yml.

Програма побудована за модульним принципом і включає три основні компоненти:

1. Парсер маніфестів Kubernetes, який зчитує та нормалізує дані, виділяючи блоки конфігурацій, змінних середовища та томів. 2. Редактор-маскувальник секретів, що реалізує комбінацію детерміністичного токенизації та синтетичного генерування. Ключі типу DB_PASSWORD, JWT_SECRET, ACCESS_KEY проходять через модуль шифрування та замінюються значеннями, еквівалентними за довжиною й статистичними властивостями. 3. Генератор тестових середовищ, який перевіряє коректність зібраного docker-compose.yml, формує символічні лінки на локальні томи та забезпечує автоматичний старт контейнерів.

Сервіс реалізовано на Python із використанням бібліотек PyYAML, subprocess, deepdiff та власних модулів для роботи з Kubernetes-об'єктами. Логування здійснюється через logging.FileHandler із побудовою журналу операцій, що забезпечує відтворюваність дій для аудиторських перевірок.

Особливу увагу приділено функціональній сумісності. Після вилучення секретів система виконує валідаційний цикл із п'яти перевірок:

- перевірка структури ключів і змінних середовища;
- тестовий запуск контейнерів у режимі dry-run;
- аналіз логів сервісів на наявність критичних помилок;
- порівняння портів і залежностей між мікросервісами;
- автоматичний звіт про результати перевірки (pass/fail).

Результати експериментів підтвердили стабільність і безпечність запропонованого підходу. Із 22 мікросервісів, що включали модулі “Облік операцій”, “Аналітика звітності”, “Податкові розрахунки”, pass-rate локальних розгортань склав 95,3 %, а середній час відтворення середовища - 2,8 хв. Показник leak-score, що характеризує імовірність кореляції з реальними секретами, не перевищив 0,03, що засвідчує практично нульовий ризик витоку.

Система також була протестована у сценаріях, коли первинні дані містили змішані конфігурації (частково закодовані значення base64, частково plaintext). Модуль редакції успішно ідентифікував формат, автоматично виконував декодування, очищення та повторне шифрування з використанням SHA-256-хешування.

На етапі впровадження сервіс інтегровано у внутрішній DevOps-пайплайн локальних перевірок бухгалтерських API. Це дало змогу аудиторам виконувати регресійне тестування конфігурацій без підключення до корпоративних кластерів Kubernetes, зберігаючи при цьому повну функціональність взаємодії між сервісами.

Реалізоване рішення показало, що поєднання редакційних моделей і синтетичної генерації дозволяє повністю автоматизувати процес підготовки локального середовища, зменшивши участь адміністратора та усунувши ризики ручних помилок.

Методика дослідження. Для перевірки працездатності розробленого підходу було створено корпус із понад двадцяти мікросервісів бухгалтерського обліку, які охоплюють типові бізнес-процеси підприємства: модулі обліку господарських операцій, управління контрагентами, звітності, податкових декларацій, внутрішнього аудиту, а також аналітичні сервіси для побудови фінансових показників. Кожен сервіс функціонував у власному ізольованому просторі Kubernetes, мав індивідуальні конфігурації, сховища даних і набір змінних середовища.

На першому етапі проведено систематичний аналіз ConfigMap- і Secret-файлів для виявлення й класифікації чутливих параметрів. До таких було віднесено: аутентифікаційні креденшали (POSTGRES_USER, POSTGRES_PASSWORD, ELASTIC_AUTH, JWT_SECRET); фінансові ключі доступу (API_KEY, TAX_REPORT_TOKEN, BANKING_CERT); персоніфіковані налаштування користувачів (ідентифікатори аудиторів, адреси API, електронні пошти).

На основі цієї класифікації сформовано словник шаблонів конфіденційності, який використовується системою для автоматичного розпізнавання й видалення потенційно небезпечних змінних. У процесі тестування застосовано змішану вибірку конфігурацій: частина з них містила відкриті значення, інша — закодовані у форматі Base64 або AES. Це дозволило відпрацювати алгоритми детекції та декодування секретів різних типів.

Другим етапом було розроблення генератора синтетичних секретів, який створює псевдодані, максимально наближені до реальних за статистичними характеристиками. Використано стохастичні моделі для збереження розподілу довжин, структури та символів ключів, щоб емулювати поведінку справжніх значень без ризику розголошення. Наприклад, для токенів формату eyJhbGci... система генерує ланцюжки ідентичної довжини з випадковою, але контрольованою ентропією.

Третім етапом стало інструментальне тестування процесу реконструкції середовища. Розгортання кожного сервісу здійснювалось у локальному Docker Compose із попередньо згенерованими .env файлами. Для автоматизації запусків використано власний CLI-модуль, який послідовно виконував операції: парсинг маніфестів → маскуванню секретів → побудова docker-compose.yml → запуск контейнерів → перевірка логів і портів.

Для кількісної оцінки ефективності методики визначено комплекс показників:

- leak-score - імовірність витоку на основі ентропійного аналізу та кореляції синтетичних значень із оригінальними;
- pass-rate - частка сервісів, які успішно запускаються після редакції без втрати функціональності;
- time-to-launch - середній час повного розгортання локального середовища від моменту ініціалізації до готовності всіх контейнерів;
- fidelity-index - ступінь відповідності параметрів локального середовища оригінальній кластерній конфігурації (порти, об'єми томів, залежності між сервісами).

Висновки. Отримані експериментальні дані дали змогу визначити оптимальні співвідношення між рівнем анонімізації секретів і працездатністю системи. Зокрема, виявлено, що при глибокому шифруванні без збереження структурного шаблону pass-rate знижується на 12–15 %, тоді як використання синтетики з частковою токенізацією забезпечує повну сумісність і мінімальний ризик витоку.

Список використаних джерел

1. Hightower Kelsey. Kubernetes: Up and Running: Dive into the Future of Infrastructure. 1st Edition. O'Reilly Media, 2017. – 202 p.
2. Roland Huss, Bilgin Ibrayam. Kubernetes Patterns: Reusable Elements for Designing Cloud Native Applications. 2nd Edition. O'Reilly Media, 2023. – 390 p.
3. Merkel Dirk. Docker: Lightweight Linux Containers for Consistent Development and Deployment // Linux Journal. – 2014. – № 239. – P. 76–91.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ У ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Вступ: У сучасних умовах ринкової економіки ефективна діяльність торгівельних підприємств значною мірою залежить від раціональної організації обліку та контролю за рухом товарних запасів. Товарні ресурси є однією з головних складових оборотних активів підприємства, тому правильність їх обліку та збереження безпосередньо впливають на фінансові результати, конкурентоспроможність і стабільність господарської діяльності.

Результати досліджень: Облік товарних запасів має низку унікальних характеристик, які виділяють його серед інших облікових ділянок на підприємстві. Облікова система вимагає впровадження спеціалізованих методик для фіксування всіх етапів переміщення товарної номенклатури. Це відрізняється від простих процедур обліку виробничих запасів, оскільки включає не лише складський, а й роздрібний облік та внутрішнє переміщення. Для торговельного підприємства характерним є формування значних накопичень товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних активів. Це створює постійну потребу в посиленому управлінні ліквідністю та детальному контролі за збереженням цих активів, оскільки їхній обсяг безпосередньо впливає на фінансову стійкість компанії. Водночас, витрати, що супроводжують товари (логістика, зберігання, комерційні витрати), мають особливий порядок групування та відображення. Ці витрати класифікуються як транспортно-заготівельні або комерційні витрати, а не як виробнича собівартість. Нарешті, фінансовий результат від продажів значною мірою залежить від торговельних надбавок (націнок) [2].

Внутрішній контроль товарних запасів - це комплексна низка заходів, протоколів і методик, які підприємство застосовує для гарантування достовірності інформації щодо наявності, переміщення та збереження товарів. Головне завдання цієї системи полягає у своєчасному виявленні розбіжностей (дивергенцій) між фактичною кількістю товарів і даними бухгалтерського обліку, унеможливленні втрат, розкрадання чи пошкодження активів, а також у сприянні оптимізації використання матеріальних ресурсів.

Внутрішньогосподарський контроль запасів - це чотириетапний процес, необхідний для підтвердження достовірності облікової інформації та ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства.

Насамперед на першому етапі, відбувається встановлення реального стану складського фонду. Це початкова фаза, під час якої шляхом проведення інвентаризації збирається об'єктивна інформація про фізичну наявність, асортимент та якість товарних запасів на всіх місцях зберігання. Цей етап критично важливий для підтвердження фізичної цілісності активів та створення бази даних для подальшого аналізу. Далі слідує зіставлення облікових та фактичних показників (Етап II). На цій стадії проводиться пряме порівняння реальних залишків, встановлених інвентаризацією, з даними, зафіксованими в облікових регістрах. Мета — кількісне вимірювання розбіжностей (нестач, надлишків, псування) та визначення відхилень від встановлених норм. Після ідентифікації розбіжностей відбувається аналіз значущості виявлених відхилень (Етап III). Тут проводиться якісна оцінка знайдених розбіжностей, визначається їхній фінансовий еквівалент та ступінь критичності. Керівництво оцінює, наскільки ці втрати чи надлишки впливають на собівартість, загальний прибуток підприємства та його операційну стійкість, класифікуючи відхилення на допустимі й неприпустимі. Завершальною фазою є узагальнення, діагностика першопричин та формування

висновків (Етап IV). На цьому етапі систематизуються всі результати контролю та встановлюються конкретні причини виникнення втрат або неефективності (наприклад, збої у документообігу, помилки обліку чи порушення матеріально-відповідальними особами). Фінальний результат етапу — розробка коригувальних заходів та рекомендацій, спрямованих на усунення виявлених недоліків та запобігання їх повторенню в майбутньому [1]. Ґрунтуючись на типових недоліках обліку та специфіці товарних запасів у торговельному підприємстві, можна виділити наступні поширені помилки внутрішнього контролю:

- Некоректна оцінка товарних запасів на дату балансу:
- Порушення обліку торгових націнок у роздрібі:
- Несвоєчасне або неправильне списання запасів із обмеженим терміном придатності:
- Помилки при відображенні комерційних (збутових) витрат:
- Недотримання аналітичного обліку за місцями зберігання:
- Порушення правил компенсаційного нарахування ПДВ:
- Недотримання обов'язкової інвентаризації
- Неправильне відображення ПДВ при придбанні та реалізації

Тому для виправлення виявлених помилок у системі обліку та внутрішнього контролю товарних запасів доцільно комплексно переглянути чинні облікові процедури, удосконалити регламент документообігу та підвищити рівень автоматизації облікових процесів. Необхідно забезпечити належний розподіл функцій між бухгалтерською та складською службами, що сприятиме підвищенню відповідальності матеріально-відповідальних осіб і мінімізує ризики викривлення облікових даних. Також варто систематично проводити навчання персоналу з питань правильного відображення операцій із запасами та податкових аспектів їх руху. Реалізація зазначених заходів дозволить зміцнити систему внутрішнього контролю, підвищити достовірність фінансової звітності, своєчасно виявляти відхилення й ухвалювати ефективні управлінські рішення щодо оптимізації товарних запасів підприємства [4].

Висновки: Отже, ефективність торговельного підприємства критично залежить від раціональної організації обліку та внутрішнього контролю товарних запасів, які є основною складовою оборотних активів. Унікальність обліку товарних запасів полягає у необхідності спеціалізованого відображення їх руху, витрат і торгових націнок, тоді як контроль є чотириетапним процесом, спрямованим на виявлення та усунення розбіжностей. Комплексний підхід, що включає усунення поширених помилок та вдосконалення автоматизації, дозволить зміцнити внутрішній контроль, забезпечити достовірність фінансових даних і, підвищити конкурентоспроможність компанії.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, Н. М., Сімон Г. С.. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент, (23 (2)), 97-100.2017. URL: <https://surl.li/gcnmwh> (дата звернення 21.10.2025 р.)
2. Вітко Г. В., Декалюк О. В. Управління товарними запасами на торговельному підприємстві.2023. URL: <https://surl.li/amuety> (дата звернення 21.10.2025 р.)
3. Даценко, Г. В., Кудирко, О. М.. Методика проведення аудиту й внутрішньогосподарського контролю товарних запасів на торговельних підприємствах. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (12), 84-90.2022. URL: <https://surl.li/cpivlm> (дата звернення 21.10.2025 р.)
4. Чабанюк, О. М., Шумило, М. М. Напрями удосконалення бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на торговельних підприємствах. Стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України на інноваційних засадах.273.2017. URL: <https://surl.li/zfiqno> (дата звернення 21.10.2025 р.)

АНАЛІЗ ЗАПАСУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВАНТАЖНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Одним із важливих завдань фінансового аналізу є аналіз фінансової стійкості.

Фінансова стійкість – «це здатність підприємства своєчасно проводити платежі, фінансувати свою діяльність спрямовану на розширення, переборювати непередбачені потрясіння та підтримувати свою платоспроможність» [1, с. 135].

Важливим завданням також є визначення меж фінансової стійкості, тобто пошук оптимального балансу між недостатньою та надлишковою фінансовою стійкістю.

Зокрема, недостатня фінансова стійкість призводить до неплатоспроможності, браку коштів для поточної та інвестиційної діяльності та банкрутства, а надлишкова — до надмірних витрат на запаси й резерви, що гальмує розвиток підприємства.

Зауважимо, що обидва стани є негативними, адже підприємство має досягати оптимального балансу фінансових ресурсів для забезпечення свого розвитку та задоволення ринкових потреб.

Запас фінансової стійкості характеризує зону безпечності і дозволяє оцінити, скільки підприємству потрібно отримати чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), щоб повністю покрити постійні витрати.

Даний показник розраховують у абсолютних ($ЗФС_{абс}$) і відносних ($ЗФС_{від}$) величинах (формули (1) і (2) відповідно):

$$ЗФС_{абс} = ЧД_{рп} - Прент, \quad (1)$$

де $ЧД_{рп}$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

$Прент$ – поріг рентабельності.

$$ЗФС_{від} = \frac{ЗФС_{абс}}{ЧД_{рп}} \times 100\%. \quad (2)$$

Поріг рентабельності розраховується як відношення суми постійних витрат до частки маржинального доходу у чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Для розрахунку порогу рентабельності в якості постійних витрат було обрано адміністративні витрати та витрати на збут.

А в якості маржинального доходу було обрано валовий прибуток, тобто різницю між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції.

Аналіз проводився за 2023 рік для підприємств вантажного автомобільного транспорту (код 49.41 Вантажний автомобільний транспорт за КВЕД-2010).

Підприємства вантажного автомобільного транспорту – це компанії, які займаються перевезенням вантажів за допомогою вантажних автомобілів, надаючи послуги з логістики, зберігання, технічного обслуговування рухомого складу та забезпечення його запасними частинами.

Дані для проведення аналізу ми брали із Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» та на сайті Державної служби статистики України: Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності у 2023 році (підприємства вантажного автомобільного транспорту) [2].

У таблиці 1 представлено результати проведеного аналізу запасу фінансової стійкості на ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» та на підприємствах вантажного автомобільного транспорту України за 2023 рік.

Аналіз запасу фінансової стійкості на ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» та загалом на підприємствах вантажного автомобільного транспорту України за 2023 рік

Показник	Значення показника	
	ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД»	підприємства вантажного автомобільного транспорту
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	48825,7	147404411,1
Сума маржинального доходу (валовий прибуток), тис. грн.	7662,2	24158876,3
Сума умовно-постійних витрат (сума адміністративних витрат і витрат на збут), тис. грн.	3663,0	4722425,1
Частка маржинального доходу у чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,16	0,17
Поріг рентабельності, тис. грн.	23341,7	28813686,6
Запас фінансової стійкості		
– абсолютне значення, тис. грн.	25484,0	118590724,5
– відносне значення, %	52,19	80,5

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» і даними Державної служби статистики України [2].

Отже, аналіз показав, що для покриття постійних витрат автотранспортним підприємствам України необхідно мати у 2023 році 28813686,6 тис. грн. чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а реально вони мають чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) 147404411,1 тис. грн.

Відповідно, на ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» у 2023 році для покриття постійних витрат потрібно мати 23341,7 тис. грн. чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а реально підприємство має чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) 48825,7 тис. грн.

Це означає, що як ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД», так і загалом підприємства вантажного автомобільного транспорту України мають запас фінансової стійкості.

А саме, для підприємств вантажного автомобільного транспорту України даний показник у 2023 році становить 118590724,5 тис. грн. (80,5%), а для ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» 25484,0 тис. грн (52,19%).

Тобто чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств повністю покриває їх постійні витрати і наявний запас фінансової стійкості, що є позитивним.

Також варто зазначити, що відносний запас фінансової стійкості на ТОВ «ФІЛ-ТРАНС ЛТД» становить 52,19%, що є меншим за даний показник по галузі в цілому (80,5%).

Список використаних джерел

1. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль, 2016 304 с.
2. Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності у 2023 році. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/fchpr_ed_23.xlsx (дата звернення 03.10.2025).

ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА РІВНОСТІ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ

Податкова система є ключовим інструментом формування бюджетних ресурсів та регулювання економічної діяльності. Принципи справедливості та рівності в оподаткуванні бізнесу визначають легітимність податкової системи та готовність платників виконувати фінансові зобов'язання. В умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростання вимог до прозорості державних фінансів питання справедливого оподаткування набувають критичного значення для економічної стабільності та соціальної злагоди.

Концепція справедливого оподаткування має глибоке теоретичне обґрунтування в економічній науці. Класична теорія оподаткування виділяє два виміри справедливості: горизонтальний та вертикальний. Горизонтальна справедливість передбачає однакове податкове навантаження для суб'єктів господарювання з однаковими економічними можливостями. Вертикальна справедливість означає диференціацію податкового тягара залежно від платоспроможності. Ці принципи формують методологічну основу для побудови збалансованої системи корпоративного оподаткування [1].

Горизонтальна справедливість у практичному застосуванні вимагає, щоб підприємства з однаковим рівнем прибутковості сплачували однакові податки незалежно від організаційно-правової форми, виду діяльності або розміру. Проте реальна податкова практика часто відхиляється від цього принципу через існування численних пільг, спеціальних режимів та можливостей легальної мінімізації податків. Малий бізнес користується спрощеними системами оподаткування з нижчими ставками, що створює конкурентні переваги порівняно з середніми підприємствами на загальній системі.

Великі корпорації мають доступ до складних інструментів податкового планування, які недоступні для малого та середнього бізнесу. Використання трансфертного ціноутворення, офшорних юрисдикцій, пільгових режимів оподаткування інтелектуальної власності дозволяє транснаціональним компаніям оптимізувати податкове навантаження на глобальному рівні. Це порушує горизонтальну справедливість, оскільки компанії з однаковою прибутковістю можуть мати суттєво різне фактичне податкове навантаження залежно від доступу до інструментів планування.

Вертикальна справедливість передбачає прогресивність оподаткування, коли більш прибуткові платники сплачують податки за вищими ставками або несуть більше податкове навантаження в абсолютному вимірі. У корпоративному оподаткуванні застосування прогресивної шкали є дискусійним питанням. Більшість країн використовують пропорційну ставку податку на прибуток для всіх підприємств, аргументуючи це необхідністю стимулювання економічного зростання та запобігання відтоку капіталу.

Принцип рівності в оподаткуванні означає відсутність дискримінації платників та рівний доступ до преференцій. Цей принцип передбачає однакові правила для всіх учасників ринку, що створює умови для чесної конкуренції. Порушення принципу рівності виникає, коли окремі галузі, регіони чи форми власності отримують необґрунтовані податкові переваги без економічного обґрунтування або внаслідок лобіювання приватних інтересів окремих груп [2].

Територіальні податкові преференції створюють нерівні умови для бізнесу. Спеціальні економічні зони, індустріальні парки, технопарки отримують пільгові режими оподаткування для залучення інвестицій та створення робочих місць. Підприємства, розташовані у таких зонах, мають суттєві конкурентні переваги порівняно з компаніями на інших територіях. Виправданість таких преференцій залежить від їх ефективності у досягненні поставлених цілей економічного розвитку.

Галузеві податкові пільги також порушують принцип рівності. Аграрний сектор, підприємства інформаційних технологій, виробники альтернативної енергетики часто

користуються зниженими ставками або звільненням від оподаткування. Такі преференції можуть бути обґрунтовані необхідністю підтримки стратегічних галузей або компенсації ринкових провалів. Проте тривале збереження пільг призводить до неефективного розподілу ресурсів та створення штучних конкурентних переваг.

Цифровізація економіки створює нові виклики для справедливого оподаткування. Міжнародні цифрові компанії генерують значні доходи на національних ринках без фізичної присутності, що дозволяє уникати оподаткування у країні джерела доходів. Традиційні підприємства з фізичною інфраструктурою несуть повне податкове навантаження, тоді як цифрові конкуренти мінімізують податки. Концепція цифрового постійного представництва покликана вирішити цю проблему.

Трансфертне ціноутворення є основним інструментом податкової оптимізації для транснаціональних корпорацій. Встановлення цін на внутрішньогрупові операції дозволяє переміщувати прибутки у юрисдикції з низьким оподаткуванням. Це підриває принципи справедливості, оскільки глобальні компанії платять менше податків порівняно з національним бізнесом з аналогічною прибутковістю. Впровадження стандартів BEPS та мінімального глобального податку спрямоване на обмеження таких практик.

Прозорість податкової системи є необхідною умовою справедливості. Складність податкового законодавства, велика кількість пільг та винятків створюють можливості для маніпулювань та недобросовісних практик. Спрощення податкових процедур, кодифікація пільг, цифровізація податкового адміністрування підвищують прозорість системи. Публічність інформації про отримувачів податкових преференцій посилює громадський контроль та знижує ризики недобросовісної поведінки.

Адміністративне навантаження на бізнес також пов'язане з принципом справедливості. Малі підприємства несуть відносно вищі витрати на податкове адміністрування порівняно з великими компаніями через відсутність спеціалізованих відділів та економії від масштабу. Електронні сервіси податкових органів, спрощена звітність для малого бізнесу, безкоштовні консультаційні послуги знижують адміністративний тягар та покращують податкову дисципліну.

Баланс між фіскальною та стимулюючою функціями податків визначає ефективність податкової системи. Надмірне податкове навантаження стримує підприємницьку активність, знижує інвестиції та стимулює тіньову економіку. Недостатнє оподаткування обмежує можливості держави фінансувати суспільні блага та соціальні програми. Оптимальна податкова система має забезпечувати достатні бюджетні надходження при збереженні стимулів для економічного розвитку [3].

Податкова конкуренція між країнами створює тиск на національні фіскальні системи. Держави знижують ставки корпоративного податку для залучення інвестицій та бізнесу. Це призводить до скорочення податкової бази та обмежує можливості фінансування державних видатків. Міжнародна координація податкової політики необхідна для запобігання деструктивній конкуренції та забезпечення справедливого розподілу податкових надходжень між країнами.

Реалізація принципів справедливості та рівності в оподаткуванні бізнесу вимагає комплексного підходу. Скорочення необґрунтованих пільг, посилення контролю за трансфертним ціноутворенням, впровадження міжнародних стандартів оподаткування цифрової економіки, спрощення податкового законодавства, цифровізація адміністрування створюють основу для справедливої системи. Справедливе оподаткування формує довіру бізнесу до держави, стимулює економічне зростання та забезпечує соціальну стабільність.

Список використаних джерел

1. Іванов Ю. Б., Тищенко О. М. Сучасні тенденції оподаткування бізнесу в Україні. *Фінанси України*. 2021. № 6. С. 89-103.
2. Крисоватий А. І., Луніна І. О. Реформування податкової системи України в контексті європейської інтеграції. *Економіка України*. 2022. № 4. С. 35-51.
3. Майбуров І. А., Соколовська А. М. Теорія і практика оподаткування: сучасні тренди: монографія. Київ: Алерта, 2023. 498 с.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ТА ПОДАТКОВОМУ КОНСАЛТИНГУ: ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА РИЗИКОВОСТІ

Бухгалтерський та податковий консалтинг у сучасних умовах набуває особливої ваги як інструмент адаптивності підприємств до регуляторних, економічних та технологічних змін. В умовах воєнного стану, цифровізації, частих оновлень законодавства та зростання відповідальності консультантів особливої актуальності набуває оцінювання ризиків консалтингової діяльності. Нехтування ризик-менеджментом може призвести до фінансових втрат, юридичних наслідків і погіршення якості послуг, тому формування підходів до кількісного вимірювання ризиків є важливим напрямом дослідження.

Метою роботи є розроблення структурованої моделі оцінювання ризиків консалтингової діяльності у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування з використанням інтегрального показника ризиковості. Такий підхід дозволяє систематизувати чинники впливу, виявити найбільш значущі ризики та підвищити обґрунтованість управлінських рішень. Для формування інтегральної оцінки необхідно проаналізувати природу ризиків, починаючи із зовнішніх загроз, що визначають умови функціонування ринку.

На основі опрацювання наукових підходів, викладених у працях [1–3], сформовано систематизовану класифікацію ризиків розвитку бухгалтерських консалтингових фірм із виокремленням законодавчого, кадрового та соціально-психологічного факторів. Зовнішні проблеми та ризики консалтингових фірм формуються саме під впливом цих трьох груп чинників. Законодавчий блок охоплює відсутність чіткого нормативного регулювання бухгалтерського консалтингу, часті зміни податкового та бухгалтерського законодавства й неоднозначність трактування норм. Це створює правову невизначеність та підвищує ризик професійних помилок. Кадрові ризики проявляються у дефіциті кваліфікованих фахівців, низькій підготовці молодих кадрів та високій конкуренції за досвідчених бухгалтерів, що знижує якість послуг і ускладнює масштабування бізнесу. До зовнішніх проблем також належить низький рівень обізнаності підприємців щодо сутності консалтингу, недовіра до передачі даних та зростання кіберзагроз.

На відміну від зовнішніх, внутрішні проблеми консалтингових фірм формуються внаслідок недосконалих процесів управління та організації роботи. Найбільш суттєвими є організаційна неструктурованість, низький рівень цифровізації, комунікаційні розриви, кадрова нестабільність, відсутність стратегічної орієнтації, слабка маркетингова активність, фінансова вразливість та недостатній контроль якості. Поєднання цих чинників створює системні ризики, які знижують ефективність діяльності, ускладнюють масштабування та підривають довгострокову стійкість фірм. Подолання зазначених проблем є ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності та розвитку ринку бухгалтерського консалтингу в Україні.

З метою системної оцінки впливу і взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх чинників запропоновано інтегральну модель, що дозволяє кількісно визначити рівень проблемності діяльності консалтингової фірми. Формула інтегрального показника проблемності фірми наведена нижче.

$$\text{ІПФ} = 0,4 \times E + 0,6 \times I \quad (1)$$

де

ІПФ - інтегральний показник проблемності бухгалтерської консалтингової фірми;

Е - середня оцінка зовнішніх факторів (законодавчих, кадрових, соціально-психологічних);

І - середня оцінка внутрішніх факторів (організаційних, технологічних, управлінських, кадрових);

коефіцієнти 0,4 та 0,6 відображають пріоритетність внутрішньої ефективності для результативності діяльності фірми.

Формула розрахунку зовнішніх факторів.

$$E = (Z + K + D) / 3 \quad (2)$$

де

Z - вплив законодавчих факторів;

K - вплив кадрового середовища на ринку праці;

D - рівень довіри клієнтів.

Формула розрахунку внутрішніх факторів.

$$I = (V1 + V2 + \dots + V10) / 10 \quad (3)$$

де

V1 + V2 + ... + V10 - основні внутрішні фактори ризику перераховані вище.

Значення показників Z, K, D, V1, V2, ... , V10 визначаються за п'ятибальною шкалою, де 0 балів - низький рівень проблем або їх відсутності, натомість 5 балів відображає високий рівень ризиків і критичний вплив фактору на діяльність підприємства.

Отриманий результат показника ІПФ співставляється зі шкалою інтерпретації значень, що дозволяє визначити рівень проблемності фірми.

Шкала інтерпретація результатів показника ІПФ:

0 - 1,6 - низький рівень проблемності (стабільна, зріла фірма);

1,7 - 3,0 - середній рівень проблемності (потребує оптимізації процесів);

3,1 - 4,0 - високий рівень проблемності (необхідні суттєві організаційні зміни);

4,1 - 5,0 - критичний стан (потрібні комплексні антикризові заходи).

Застосування інтегрального показника проблемності забезпечує можливість порівнювати динаміку ризиків у часі, визначати «вузькі місця» у внутрішніх процесах, оптимізувати навантаження між консультантами, ефективніше планувати навчання персоналу та контролювати якість консалтингових послуг.

Таким чином, оцінювання ризиків у бухгалтерському та податковому консалтингу є важливою передумовою підвищення стійкості консалтингових підприємств в умовах невизначеності. Запропонований інтегральний показник ризиковості може бути використаний як інструмент для внутрішнього контролю, аудиту ризиків, прийняття управлінських рішень, а також для побудови системи забезпечення якості консалтингових послуг.

Список використаних джерел

1. Барановська, Т. В. Управління ризиками підприємства: теоретичні засади та практичні інструменти. *Економічний простір*, 2021, № 169, С. 45–52.
2. Кузьмін, О. Є., Гладун, В. В. Організаційно-економічні аспекти розвитку консалтингової діяльності в Україні. *Вісник економіки*, 2020, № 4, С. 120–128.
3. Шевчук, О. В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського консалтингу в умовах змін зовнішнього середовища. *Фінанси, облік і аудит*, 2022, № 38, С. 134–141.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ІНОЗЕМНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ

Гуманітарна допомога відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної підтримки населення, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, воєнного стану чи економічних труднощів. Для гарантування прозорості та справедливого розподілу таких ресурсів в Україні створено чітку систему правового регулювання, яка визначає порядок отримання, обліку та контролю за використанням гуманітарної допомоги. Дотримання цих вимог є ключовим для забезпечення цільового та ефективного використання наданих ресурсів.

Усі правові, організаційні та соціальні умови, що регламентують порядок оформлення, надання, розподілу та контролю за використанням гуманітарної допомоги відповідно до її призначення та сприяння гласності і прозорості цього процесу, визначені Законом України «Про гуманітарну допомогу».

Гуманітарна допомога – це цільова, адресна та безоплатна підтримка, що може надаватися у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги, добровільних пожертв, виконання робіт чи надання послуг. Таку допомогу надають вітчизняні або іноземні донори з гуманних мотивів особам чи організаціям, які потребують підтримки через соціальну або матеріальну незахищеність, складне фінансове становище, запровадження воєнного чи надзвичайного стану, виникнення надзвичайних ситуацій або тяжку хворобу. Вона також може надаватися для підготовки до збройного захисту держави чи її оборони у разі збройної агресії або конфлікту[1].

З метою реалізації положень статті 11 цього Закону, Міністерство фінансів України видало наказ від 14 грудня 1999 року № 298 «Про порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги». Дія цього нормативного акта поширюється на всі юридичні особи, незалежно від виду діяльності та форми власності (крім бюджетних установ), які отримують гуманітарну допомогу (отримувачі) та яким вона безпосередньо надається (набувачі).

Відповідно до цього Порядку, отримана гуманітарна допомога у формі грошових коштів або товарно-матеріальних цінностей відображається отримувачем за дебетом відповідних рахунків обліку грошових коштів, товарів, запасів та іншого майна з кореспонденцією на рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження». Аналогічний бухгалтерський запис здійснюється і набувачами при отриманні гуманітарної допомоги у грошовій чи матеріальній формі.

Грошові кошти та матеріальні цінності, використані набувачем для забезпечення своєї статутної діяльності, відображаються у бухгалтерському обліку за кредитом відповідних рахунків обліку грошових коштів і запасів із кореспонденцією на рахунок 23 «Виробництво». Одночасно ці суми фіксуються за дебетом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» та за кредитом субрахунку 745 «Дохід від безоплатно отриманих активів» рахунку 74 «Інші доходи»[2].

Гуманітарна допомога, як і будь-який інший об'єкт бухгалтерського обліку, підлягає обов'язковій оцінці. Часто така допомога надходить безоплатно. Правила відображення в бухгалтерському обліку активів, отриманих у вигляді гуманітарної або благодійної допомоги, регламентуються НП(С)БО 9 «Запаси». Матеріали, продукти, медикаменти та інші надходження необхідно оприбуткувати та вести облік за первісною вартістю, яка у випадку безкоштовного отримання визначається як справедлива вартість на момент надходження[3].

Справедливу вартість розраховують із врахуванням додаткових витрат, таких як транспортні послуги, вантажно-розвантажувальні роботи тощо. Первісна вартість безоплатно

отриманих запасів визначається на основі достовірних джерел, серед яких найчастіше використовують:

- первинні облікові документи донора (які зазвичай надаються за запитом);
- відкриті прайс-листи для товарів масового попиту або поширеного асортименту.

Факт визначення справедливої вартості оформлюється шляхом складання бухгалтерської довідки або акту встановлення вартості[4].

Митні служби та регіональні підрозділи Національного банку України щомісяця надають спеціалізовані звіти про митне оформлення гуманітарних вантажів та надходження іноземної валюти на рахунки отримувачів. Ці дані направляються до центрального органу влади, відповідального за соціальний захист населення.

Юридичні особи, які отримують або закуповують гуманітарну допомогу, зобов'язані вести її облік і звітність відповідно до порядку, встановленого Міністерством фінансів. Важливо зазначити, що відсутність такого обліку прирівнюється до нецільового використання допомоги.

Отримувачі гуманітарної допомоги щомісяця подають уповноваженому державному органу звіти про наявність та розподіл гуманітарної допомоги. Ця звітність триває до повного використання всіх отриманих ресурсів[1].

Відповідно до пп.197.1.15 ПКУ звільняються від оподаткування операції з надання благодійної допомоги, зокрема безоплатне постачання товарів/послуг благодійним організаціям, утвореним і зареєстрованим відповідно до законодавства, а також надання такої допомоги благодійними організаціями набувачам (суб'єктам) благодійної допомоги відповідно до законодавства про благодійну діяльність та благодійні організації.

Відповідно до пункту 197.11 Податкового кодексу України, операції, пов'язані з міжнародною технічною допомогою, звільняються від оподаткування. Це стосується наступних видів діяльності:

- постачання товарів та послуг на митній території України та ввезення на митну територію України товарів як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана у встановленому законодавством порядку;

- фінансування операцій за рахунок міжнародної технічної допомоги. Звільнення від оподаткування також поширюється на операції з постачання товарів та послуг на території України та ввезення товарів, якщо вони повністю або частково оплачуються за кошти такої допомоги, наданої згідно з вищевказаними міжнародними договорами[5].

Законодавче врегулювання процесів, пов'язаних із наданням та використанням гуманітарної допомоги, забезпечує належний рівень контролю та звітності, сприяє відкритості й запобігає нецільовому використанню ресурсів.

Список використаних джерел

1. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 20.10.1999 р. № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#T>
2. Щодо бухгалтерського обліку благодійної та гуманітарної допомоги: Лист Міністерства фінансів України від 27.04.2022 р. № 41020-06-5/8479. URL: <https://zakon.help/article/shchodobuhgalterskogo-obliku-blagodiinoita?menu=237>.
3. Інструкція з бухгалтерського обліку руху гуманітарної допомоги організаціями громадянського суспільства (ОГС). – Київ: УНЦПД, 2022. – 34 с
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.10.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ І ЇХ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ

У сучасних умовах глобалізації економіки все більшої актуальності набуває питання гармонізації систем бухгалтерського обліку різних країн. Необхідність уніфікації облікових підходів зумовлена тим, що національні системи не завжди забезпечують порівнянність економічної інформації. Міжнародні стандарти обліку виникли для забезпечення прозорості та зрозумілості інформації, покликані створити єдиний методологічний підхід до формування облікових даних і забезпечити їх достовірність для користувачів у будь-якій країні світу [1].

Про роль міжнародних стандартів у формуванні національної системи обліку та їх значення у процесі становлення нових облікових принципів в Україні зазначають у своїх працях ряд вчених.

І. Гетманченко говорить про те, що впровадження міжнародних стандартів обліку стало ключовим етапом розвитку національної системи бухгалтерського обліку в Україні, оскільки забезпечило узгодження методології обліку з міжнародними принципами [2].

Лучко М.Р., Бенько І. Д., Яцишин С. Р. та Мельник Н. Г. підкреслює, що застосування міжнародних підходів сприяє переходу від нормативно-регламентованої системи обліку до принципово-орієнтованої, заснованої на економічній сутності господарських операцій [1].

О. Радєва та А. Гнідкова відзначають, що практичне застосування міжнародних стандартів в Україні сприяло формуванню нової системи ведення обліку, орієнтованої на економічний зміст операцій, однак залишаються проблеми методичного узгодження між міжнародними положеннями та чинними національними стандартами [3].

Водночас процес упровадження супроводжується низкою викликів, серед яких — потреба у підготовці кваліфікованих фахівців, оновленні методичної бази та залученні фінансових ресурсів [2].

О. Акименко зазначає про те, що облікова політика підприємства та впровадження міжнародних стандартів обліку є важливими чинниками формування прозорості та ефективної системи бухгалтерського обліку. Узгодження національних положень із міжнародними нормами сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації, інтеграції українських підприємств у європейський економічний простір та створює сприятливі умови для залучення інвестицій [4].

Для забезпечення прозорості фінансової інформації та відповідності української системи бухгалтерського обліку міжнародним нормам виникла потреба у розробці та впровадженні національних стандартів обліку відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО).

Ряд вчених зазначають: «Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку створюють єдині принципи і правила, які забезпечують порівнянність та достовірність фінансової інформації на міжнародному рівні» [1, с. 15]. Саме дотримання таких принципів дозволяє українським підприємствам бути зрозумілими для міжнародних інвесторів та полегшує інтеграцію у світову економіку.

Розробка національних стандартів є багатоступеневим і системним процесом, що передбачає кілька ключових етапів. Перший етап полягає у аналізі міжнародних стандартів та вивченні практики їх застосування в інших країнах. Гетманченко І. В. зазначає: «Аналіз МСБО дозволяє визначити, які норми доцільно адаптувати до національної практики, враховуючи особливості податкового законодавства та економічного середовища країни» [2, с. 27]. На цьому етапі експерти досліджують структуру МСБО, принципи оцінки активів і зобов'язань, способи відображення господарських процесів та фінансових операцій. Завдяки цьому формується базова база знань для подальшого створення національних стандартів, що враховують специфіку українського законодавства та ринкових відносин.

Другий етап – підготовка проектів національних стандартів, який передбачає адаптацію міжнародних принципів до національної специфіки та складання пояснювальних записок, які пояснюють відмінності від МСБО. Радева О. Г. та Гнідкова А. В. підкреслюють: «Проекти стандартів створюються шляхом адаптації міжнародних принципів до національної специфіки та супроводжуються пояснювальними записками, які відображають відмінності від МСБО» [3, с. 45]. Під час розробки проектів проводяться консультації з практиками – бухгалтерами, аудиторам та представниками бізнесу, що дозволяє врахувати потреби підприємств та забезпечити практичну придатність стандартів.

Третій етап включає громадське обговорення та експертну оцінку. Проекти стандартів публікуються для відкритого обговорення серед науковців, професійних організацій та регуляторних органів. Це дозволяє виявити проблемні моменти та внести зміни до проектів перед офіційним затвердженням. Як зазначають Лучко М. Р. та співавтори, «громадське обговорення забезпечує баланс між теоретичними принципами обліку та практичною доцільністю їхнього застосування» [1, с. 22]. Завдяки цьому етапу стандарти стають більш реалістичними для застосування підприємствами різного розміру та форми власності.

Четвертий етап – офіційне затвердження стандартів уповноваженим органом, яким в Україні є Міністерство фінансів. Після затвердження стандарти набувають чинності та стають обов'язковими для застосування всіма підприємствами, визначеними законодавством. Під час цього етапу розробляються методичні рекомендації та інструкції для бухгалтерів, що дозволяє забезпечити правильне впровадження стандартів у практичну діяльність підприємств [4].

П'ятий етап – навчання та підготовка фахівців, що є ключовим для ефективного застосування стандартів. Гетманченко І. В. зазначає: «Ефективне застосування стандартів можливе лише після підготовки кадрів, які розуміють суть і принципи МСБО, а не лише їхні формальні вимоги» [2, с. 33]. Проводяться семінари, тренінги, вебінари, публікуються навчальні матеріали та приклади практичного застосування стандартів. Це дозволяє бухгалтеру правильно відображати господарські операції та формувати фінансову звітність відповідно до міжнародних принципів.

Шостий етап – моніторинг та оновлення стандартів. Практика застосування стандартів дозволяє оцінити їх ефективність і своєчасно внести зміни у разі потреби. Як зазначають Радева О. Г. та Гнідкова А. В., «регулярний моніторинг дозволяє оцінити ефективність стандартів та своєчасно адаптувати їх до змін міжнародних норм та економічних умов» [3, с. 50]. Завдяки постійному моніторингу національні стандарти залишаються актуальними та сумісними з міжнародними вимогами.

Таким чином, процес розробки та впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку є поетапним, системним і комплексним, що включає аналіз міжнародних стандартів, підготовку проектів, громадське обговорення, офіційне затвердження, навчання фахівців та моніторинг ефективності. Використання стандартів забезпечує єдину методологію обліку, підвищує якість фінансової інформації та сприяє інтеграції підприємств України у світову економіку [1–4].

Отже, міжнародні стандарти обліку відіграють провідну роль у формуванні національної облікової системи, виступаючи методологічною основою її розвитку. Їх упровадження сприяє створенню єдиної й зрозумілої системи обліку, що відповідає сучасним вимогам світової економіки.

Список використаних джерел

1. Лучко М. Р., Бенько І. Д., Яцишин С. Р., Мельник Н. Г. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018.
2. Гетманченко І. В. Вплив міжнародних стандартів обліку на практику в Україні: переваги та виклики. – Вінниця, 2024.
3. Радева О. Г., Гнідкова А. В. Практика застосування міжнародних стандартів в Україні. – Запорізький національний університет, 2019.
2. II Міжнародна науково-практична конференція “Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку”. – Чернігів, 2016.

Хоменко Анастасія,
Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет

Науковий керівник – Мокієнко Т. В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Облік основних засобів у контексті сталого розвитку набуває нового значення, адже його завдання виходять за межі традиційного відображення інформації про наявність, рух і стан активів. В умовах реалізації концепції сталого розвитку підприємство має забезпечувати не лише ефективне використання основних засобів з позицій економічної доцільності, а й враховувати їхній вплив на екологічну та соціальну складові діяльності.

Згідно з принципами сталого розвитку, облік основних засобів повинен відображати життєвий цикл активу - від придбання або створення до вибуття, із фіксацією витрат, пов'язаних із його модернізацією, ремонтом, утриманням, екологічною безпечністю та утилізацією.

Особливого значення набуває розкриття інформації про екологічні основні засоби (наприклад, системи очищення повітря, енергоефективне обладнання, очисні споруди), а також про витрати, спрямовані на підтримання екологічних стандартів експлуатації активів.

Удосконалення аналітичного обліку витрат на утримання основних засобів передбачає розширення його функціонального змісту за рахунок включення екологічно орієнтованих та соціально спрямованих показників.

Формування системи аналітичних рахунків за видами активів (тракторний парк, меліоративні системи, тваринницькі комплекси, соціальні об'єкти) дає змогу виділити витрати, що безпосередньо сприяють підвищенню енергоефективності, зниженню забруднення довкілля та поліпшенню умов праці.

Удосконалення обліку основних засобів у контексті сталого розвитку має ґрунтуватися на поєднанні фінансової, екологічної та управлінської інформації. Це передбачає:

- впровадження системи аналітичного обліку витрат на утримання основних засобів, що дозволяє виділити екологічно орієнтовані витрати;
- відображення в аналітичних рахунках витрат на енергоефективні модернізації, заміну застарілого обладнання, впровадження «зелених» технологій;
- формування інформаційної бази для розрахунку екологічної амортизації, яка враховує не лише фізичне та моральне зношення, а й екологічний вплив засобу;
- розробку екологічних показників ефективності використання основних засобів (зменшення енергоспоживання, рівня викидів, обсягів відходів тощо).

Аналітичний облік витрат на утримання основних засобів має бути зорієнтований на деталізацію інформації за напрямками, що забезпечують екологічну та соціальну відповідальність підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Аналітичні напрямки обліку витрат на утримання основних засобів у контексті сталого розвитку

Група основних засобів	Приклади витрат	Аналітичні рахунки (пропоновані субрахунки)	Екологічне або соціальне значення
------------------------	-----------------	---	-----------------------------------

Сільськогосподарська техніка (трактори, комбайни, сівалки)	Паливо, технічне обслуговування, заміна деталей, модернізація під енергоефективні двигуни	91/1 «Витрати на утримання техніки», 91/1-Е «Екологічно орієнтовані витрати на техніку»	Зниження викидів CO ₂ , економія палива, підвищення енергоефективності
Меліоративні та іригаційні системи	Ремонт насосів, очищення каналів, модернізація системи поливу	91/2 «Витрати на підтримку водного господарства», 91/2-Е «Витрати на сталий водокористування»	Рациональне використання водних ресурсів, зменшення деградації ґрунтів
Тваринницькі комплекси	Утримання вентиляції, санітарна обробка, оновлення систем утилізації відходів	91/3 «Витрати на тваринницькі об'єкти», 91/3-Е «Екологічні витрати у тваринництві»	Зменшення викидів аміаку, покращення санітарного стану
Багаторічні насадження, теплиці, сховища	Підживлення, догляд за насадженнями, модернізація систем освітлення чи обігріву	91/4 «Витрати на рослинницькі об'єкти», 91/4-Е «Витрати на енергоощадні технології у вирощуванні»	Підвищення урожайності при зниженні енерговитрат
Об'єкти соціальної інфраструктури (ідальні, побутові приміщення, медпункти)	Ремонт, благоустрій території, охорона праці	91/5 «Соціальні витрати на утримання основних засобів»	Покращення умов праці, соціальна відповідальність підприємства

Таким чином, удосконалення аналітичного обліку витрат на утримання основних засобів у контексті сталого розвитку спрямоване на формування інтегрованої системи обліку, що поєднує фінансові, екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємства. Це дозволяє підвищити ефективність управління активами, мінімізувати негативний вплив на довкілля та сприяти досягненню стратегічних цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Accounting, financial, and economic support for sustainable development of the agricultural sector : theoretical foundations and practical recommendations : кол. монографія / ред. Г. Павлова, Л. Василієва. Дніпро : Дніпровський державний аграрно-економічний університет, 2025. 488 с.
2. Бездушна Ю., Проданчук М., Панченко О., Сторожук Т., Кучер Л. Accounting as a tool for assessing indicators of achieving sustainable development goals. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2024. Vol. 10, No. 4. P. 264 - 300. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.04.11>
3. Замула І. В. Стратегія сталого розвитку : навч. посіб. Житомир : Житомирська політехніка, 2023. 192 с. ISBN 978-966-683-610-9.
4. Мельник Н. Г., Семанюк В. З. Бухгалтерський облік у контексті сталого розвитку та циркулярної економіки. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 9. С. 183 - 188. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-183-188>

МЕХАНІЗМИ ПОДАТКОВОГО СУПРОВОДУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Малий бізнес відіграє ключову роль у розвитку економіки, забезпечуючи створення робочих місць, посилення конкуренції та формування гнучкого ринкового середовища. У процесі діяльності малі підприємства стикаються з необхідністю належного виконання податкових зобов'язань, що потребує точності, дисципліни та дотримання вимог законодавства. У цьому контексті податковий супровід виступає важливим інструментом організації фінансово-господарської діяльності, оскільки забезпечує впорядкованість обліку, коректність податкових розрахунків, своєчасність звітності та мінімізацію ризиків застосування штрафних санкцій. Якісно організований супровід формує передумови стабільності роботи малого бізнесу та знижує ймовірність порушень, що можуть вплинути на фінансовий результат підприємства [1].

Податковий супровід малого бізнесу – це системна і безперервна діяльність, спрямована на забезпечення законності й своєчасності виконання податкових зобов'язань. Він охоплює ведення податкового обліку, формування і подання звітності, контроль за повнотою сплати податків та постійний моніторинг змін у податковому законодавстві. Важливо, що його зміст виходить за межі технічних процедур: податковий супровід має забезпечити фінансову безпеку підприємства, правильність документування операцій та вибір найбільш ефективного податкового режиму. Незалежно від того, здійснюється супровід самим підприємцем, штатним бухгалтером чи зовнішнім консультантом, він є інструментом запобігання ризикам та формування прозорої моделі господарювання [2].

Завдяки належному податковому супроводу забезпечується коректність здійснення податкових операцій, що позитивно впливає на фінансову стійкість та прогнозованість діяльності підприємства. Підприємець отримує упевненість у правильності нарахування та сплати податків, що дозволяє уникати штрафних санкцій і зменшує вплив податкових ризиків на результати діяльності. Крім того, організація супроводу сприяє рівномірному розподілу податкового навантаження та ефективному плануванню грошових потоків. Наявність чіткої податкової політики підвищує прозорість бізнесу, зміцнює довіру партнерів, інвесторів і банківських установ та формує передумови для розширення підприємницької діяльності [3].

Основні напрями податкового супроводу малого бізнесу можна систематизувати у вигляді табл. 1, яка демонструє їхній зміст та значення для підприємства.

Таблиця 1 - Основні напрями та варіанти податкового супроводу малого бізнесу

Напрямок податкового супроводу	Опис та значення	Варіанти здійснення податкового супроводу
Ведення податкового обліку та документації	Забезпечує правильне відображення господарських операцій відповідно до законодавства та формує основу для достовірних податкових розрахунків.	Самостійне ведення підприємцем; Штатний бухгалтер Бухгалтер на аутсорсингу Спеціалізовані облікові програми (М.Е.Дос, СОТА, Taxer)
Контроль своєчасності сплати податків і подання звітності	Гарантує виконання підприємством податкових зобов'язань у строки, запобігає штрафам і пені, формує фінансову дисципліну.	Бухгалтер підприємства Аутсорсинговий центр звітності Електронні сервіси ДПС Налаштовані календарі та нагадування в облікових системах
Аналіз податкового навантаження	Дозволяє оцінити ефективність податкових витрат, визначити резерви оптимізації та	Податковий консультант Аудиторські компанії Фінансовий менеджер підприємства

Напрямок податкового супроводу	Опис та значення	Варіанти здійснення податкового супроводу
	планувати фінансове навантаження на бізнес.	Аналітичні модулі облікових програм
Вибір оптимальної системи оподаткування	Забезпечує економічну доцільність діяльності, мінімізує податкові ризики та адаптує податкову політику до специфіки підприємства.	Консультація податкового експерта Аналіз бухгалтером або фінансовим аналітиком Онлайн-калькулятори та симулятори податкових режимів (ДПС, Taxex, Опендатабот)
Моніторинг змін у податковому законодавстві	Дозволяє оперативно адаптувати діяльність підприємства до нових вимог та уникати ризиків через несвоєчасно впроваджені зміни.	Самостійне відстеження оновлень Підписка на юридичні та бухгалтерські інформаційні системи (ЛІГА:ЗАКОН, «Бухгалтер 911») Послуги консультантів
Податкове планування та оптимізація	Формує економічно обґрунтовану політику податкових платежів, забезпечує рівномірний розподіл навантаження і підвищує ліквідність бізнесу.	Податковий план від бухгалтера Зовнішні податкові радники Програмні аналізатори та моделювання у фінансових системах
Податкові консультації та супровід перевірок	Надають підтримку при взаємодії з контролюючими органами, готують відповіді на запити, оскарження та супроводжують перевірки.	Податковий юрист Аудитор Компанії, що спеціалізуються на супроводі перевірок Штатний бухгалтер за участі консультанта

Джерело: побудовано за [1; 2; 3]

Структуроване подання ключових напрямів податкового супроводу дає змогу комплексно оцінити його вплив на організацію діяльності малого бізнесу. Окрім класичних інструментів, підприємці все активніше використовують електронні сервіси Державної податкової служби для подання звітності, отримання довідок та контролю податкових зобов'язань, що значно підвищує швидкість і прозорість облікових процесів. Інтеграція цифрових інструментів у податкову практику формує сучасну, гнучку та ефективну систему супроводу, яка сприяє законності, надійності та передбачуваності діяльності малого бізнесу [2].

Практична значущість податкового супроводу полягає в тому, що він підвищує фінансову дисципліну підприємства, забезпечує раціональний розподіл податкового навантаження та підтримує стабільність грошових потоків. Завдяки ефективній організації податкових процедур малий бізнес може мінімізувати фінансові загрози, підвищити прозорість роботи та зміцнити взаємодовіру з контрагентами та фінансовими інституціями. Тож, податковий супровід стає не лише засобом виконання законодавчих вимог, а й стратегічним елементом управління бізнесом, який створює умови для його сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Прокопенко І., Іванишина О. Роль податкових консультантів у формуванні податкової культури в країнах ЄС: досвід для України. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Economics Series*. 2025. № 38 (66). С. 176-183. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4372>
2. Перерва П. Г., Лега О. В. Податковий консалтинг: інструмент для фінансової безпеки // Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції : зб. матеріалів 4-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2024. С. 141–143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/84562>
3. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси»*. 2024. Вип. 1. С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.1.9>

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ ПАРНОЇ ЛІНІЙНОЇ РЕГРЕСІЇ

Молочне тваринництво – це галузь сільського господарства, яка займається розведенням великої рогатої худоби для виробництва молока та молочних продуктів. Це одна з провідних галузей тваринництва в Україні, яка забезпечує населення молоком, маслом, сиром, а також сировину для харчової промисловості.

Моделювання в економіці полягає у створенні спрощених відображень реальних процесів, що дає змогу прогнозувати результати та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Як зазначає Мельник О.В., «економічне моделювання є основним інструментом дослідження взаємозв'язків між економічними показниками та виявлення тенденцій їх розвитку» [1].

Метою нашого дослідження є побудова моделі парної лінійної регресії, яка описує зв'язок між кількістю корів і обсягом виробництва молока у Волинській області.

Статистичні дані для побудови економетричної моделі було взято на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для галузі тваринництва Волинської області за 2010-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (кількість корів), тис. голів	Значення показника (обсяг виробництва молока), тис. т
1	2010	129,3	450,2
2	2011	123,8	450,5
3	2012	123,2	466,5
4	2013	123,4	467,0
5	2014	123,5	459,3
6	2015	112,0	425,2
7	2016	103,8	412,4
8	2017	101,9	411,9
9	2018	91,6	391,1
10	2019	86,5	369,2
11	2020	80,4	353,8
12	2021	75,2	338,0
13	2022	69,9	323,5
14	2023	66,9	291,1
15	2024	61,9	281,1

Джерело: [2].

Аналізуючи наведені у таблиці значення, можемо зауважити, що у 2024 році порівняно з 2010 роком кількість корів у Волинській області зменшилась з 129,3 тис. голів до 61,9 тис. голів, тобто на 67,4 тис. голів, або майже на 52%. Це свідчить про суттєве скорочення поголів'я корів в регіоні.

Відповідно, обсяг виробництва (валовий надій) молока в області за цей період також зменшився з 450,2 тис. т до 281,1 тис. т, тобто на 169,1 тис. т, або на 37,6%, що відображає негативний вплив скорочення кількості корів на обсяги виробництва молока.

Після визначення параметрів моделі парної лінійної регресії ми отримали формулу для галузі молочного тваринництва Волинської області:

$$Y = 2,63 \cdot X + 134,48, \quad (1)$$

де Y – обсяг виробництва (валовий надій) молока, тис. т;

X – кількість корів, тис. голів.

Як показали дослідження, отриману економетричну модель з ймовірністю 0,95 можна вважати адекватною статистичним даним, тому що розрахункове значення критерію Фішера (27,31) перевищує його табличне значення (4,67). Отже, побудовану економетричну модель можна досліджувати й використовувати в прогнозуванні.

На рис. 1 подано графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії. По горизонтальній осі відкладено значення фактора (кількість корів у Волинській області), а по вертикальній осі – значення показника (обсяг виробництва (валовий надій) молока).

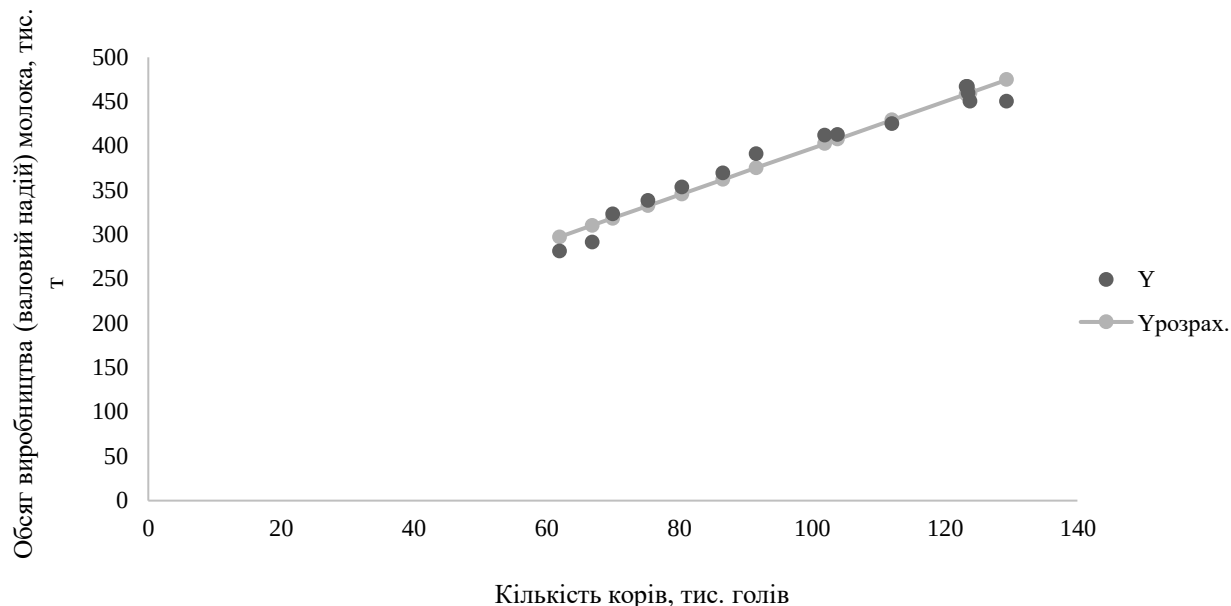

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для галузі молочного тваринництва Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [2].

Представимо результати прогнозування показника (обсяг виробництва (валовий надій) молока у Волинській області) на 2025 рік на основі побудованої економетричної моделі.

Щоб визначити ймовірне прогнозне значення фактора, було досліджено його динаміку й визначено ланцюгові темпи приросту (зменшення) за період дослідження. З'ясувалось, що кількість корів у Волинській області зменшується, за винятком 2013-2014 років, із середньорічним темпом зменшення 3,72%.

З урахуванням цього було визначено прогнозне значення фактора, тобто кількість корів у Волинській області у 2025 році (59,6 тис. голів). Відповідно, було отримано прогнозне значення показника, тобто обсяг виробництва (валовий надій) молока у Волинській області у 2025 році (291,2 тис. т)

Визначивши відхилення прогнозного значення показника (30,0 тис. т), ми отримали довірчий інтервал прогнозного значення показника (обсяг виробництва (валовий надій) молока у Волинській області).

Отже, якщо у 2025 році кількість корів у Волинській області становитиме 59,6 тис. голів, то обсяг виробництва (валовий надій) молока у Волинській області з ймовірністю 0,95 буде належати проміжку [261,2; 321,2] тис. т.

Список використаних джерел

1. Мельник О.В. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2025. 232 с. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1413> (дата звернення: 28.10.2025).
2. Тваринництво (1995-2024рр.). Волинське обласне управління статистики. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/4_15.htm (дата звернення 28.10.2025).

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сучасної економіки ефективне функціонування підприємств неможливе без раціонального використання ресурсів та оптимізації витрат. Ефективність діяльності підприємства, рівень його конкурентоспроможності та здатність до сталого розвитку значною мірою залежать від рівня понесених витрат. Тому управління витратами виступає необхідним елементом економічного механізму функціонування будь-якого суб'єкта господарювання.

Головною метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку та його стабільне зростання. Досягнення цієї мети можливе двома основними способами: шляхом зменшення витрат або збільшення доходів, зокрема через підвищення цін. Однак підняття цін на продукцію, товари чи послуги в умовах жорсткої конкуренції часто призводить до зменшення обсягів реалізації та втрати клієнтів. Тому оптимізація витрат є ключовим інструментом забезпечення прибутковості підприємства без втрати конкурентних переваг.

Світовий досвід доводить, що стабільного успіху досягають ті компанії, які запроваджують системний і безперервний процес управління витратами, що охоплює всі етапи діяльності – від планування до контролю результатів. Управління витратами – це комплексний процес, спрямований на досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства шляхом реалізації управлінських дій щодо планування, аналізу, контролю та регулювання витрат. Ефективно організована система управління витратами забезпечує своєчасне виявлення резервів зниження собівартості продукції, раціональне використання ресурсів та підвищення фінансових результатів діяльності.

Сутність управління витратами полягає не лише у визначенні точного розміру собівартості продукції, а й у виявленні чинників, що зумовлюють її формування. Управління витратами має бути спрямоване на формування собівартості продукції у попередніх і поточних періодах, а також на оперативне реагування у разі виявлення відхилень від запланованих показників.

Нормативно-правове регулювання управління витратами в Україні базується на низці законодавчих та підзаконних актів, які визначають порядок обліку, формування та відображення витрат у звітності. Основні з них представимо в таблиці 1.

Таблиця 1

Нормативно-правові документи, що регулюють склад витрат та собівартість продукції

Назва документа	Опис
Податковий кодекс України	Визначає порядок формування витрат для цілей оподаткування, регламентує облік витрат, що враховуються при розрахунку податку на прибуток.
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Встановлює основні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, зокрема регулює відображення витрат і формування собівартості.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Визначає склад, визнання, оцінку та класифікацію витрат підприємства; порядок формування собівартості продукції (товарів, робіт та послуг).
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Розкриває сутність поняття «витрати» та встановлює вимоги до відображення інформації про них у фінансовій звітності.

Джерело: розроблено автором на основі джерел [4,5,6,7].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витрати визначаються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (окрім зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу між власниками) [7].

Отже, витрати – це затрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів тощо), виражені у грошовій формі, що виникають у процесі виробництва та реалізації продукції.

Динамічний розвиток зовнішнього середовища та наслідки трансформаційних процесів, що відбуваються у світі й в Україні, зумовлюють необхідність впровадження ефективних підходів до формування організаційних структур управління підприємством. В умовах нестабільності економічного середовища та посилення конкуренції управління витратами набуває особливої важливості, оскільки безпосередньо впливає на фінансові результати та ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання [2].

Управління витратами на підприємстві охоплює весь комплекс функцій, притаманних системі управління будь-яким об'єктом. Воно включає розробку та реалізацію управлінських рішень, а також здійснення контролю за їх виконанням. Функції управління витратами реалізуються за етапами управлінського циклу, який охоплює такі елементи: прогнозування та планування, організацію, координацію й регулювання, активізацію та стимулювання виконання, облік і аналіз [3].

Прогнозування та планування витрат здійснюється на етапі підготовки й ухвалення управлінських рішень. Розрахунок планових витрат необхідний для обґрунтування господарських рішень і визначення цільового рівня витрат, який має бути досягнутий у процесі реалізації запланованих заходів. Планування дозволяє підприємству передбачити потребу в ресурсах, оптимізувати їх використання та мінімізувати ризики перевитрат.

Організаційна складова управління витратами визначає порядок регулювання витрат на підприємстві, розподіл відповідальності між структурними підрозділами, строки виконання завдань, а також вимоги до інформаційного забезпечення. У межах цього процесу визначаються місця виникнення витрат, центри витрат і центри відповідальності за їх дотриманням.

Координація та регулювання витрат передбачають систематичне зіставлення фактичних показників із плановими, виявлення відхилень і оперативне реагування з метою їх усунення. Регулювання витрат може здійснюватися за такими основними напрямками:

- продуктовий – зміна обсягів виробництва, структури продукції, конструктивних і технічних характеристик виробів;
- ресурсний – підвищення обіговості оборотних активів, продуктивності праці, ефективності використання матеріальних ресурсів;
- організаційний – удосконалення системи управління підприємством, виробничої структури, організації праці, що сприяє підвищенню рівня організації виробництва;
- технологічний – впровадження інноваційної техніки та технологій, автоматизація виробничих процесів, модернізація обладнання [1].

Активізація та стимулювання у сфері управління витратами полягають у забезпеченні ефективної взаємодії з персоналом, формуванні системи матеріального й нематеріального заохочення працівників, спрямованої на досягнення планових показників і пошук резервів економії ресурсів.

Облік витрат – це процес спостереження, ідентифікації, вимірювання та реєстрації фактів використання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства. Облік здійснюється за економічними елементами, статтями калькуляції, місцями виникнення витрат і центрами відповідальності, що забезпечує прозорість та достовірність інформації для управлінських рішень.

Аналіз витрат дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів підприємства, виявити внутрішні резерви зниження собівартості продукції, а також забезпечує інформаційну базу для планування і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Таким чином, ефективне управління витратами є багатограним процесом, який передбачає не лише налагоджену систему обліку, але й здатність підприємства оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Адаптація стратегій управління витратами до сучасних умов господарювання сприяє раціональному використанню ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Реалізація функцій управління витратами здійснюється через використання відповідних методів, основні з яких наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Основні методи	
Основні методи управління витратами	Методи обліку та калькулювання витрат
Попроцесний	Облік витрат за окремими замовленнями
Попередільний	Стандартизація витрат по етапах виробництва
Позамовний	Облік при масовому виробництві однорідної продукції
Нормативний	Облік за нормами, відхиленнями та змінами норм
Директ-костинг	Облік лише змінних витрат
Калькулювання витрат за цільовою ціною	Управління собівартістю при визначенні цін
Аналіз витрат і обсягу виробництва	Визначення точок беззбитковості

Джерело: узагальнено автором.

Отже, управління витратами – це комплексний, цілеспрямований процес формування, аналізу й контролю витрат, який забезпечує досягнення стратегічних цілей підприємства. Реалізація функцій управління витратами через застосування сучасних методів обліку, аналізу й планування сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності, забезпеченню стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах мінливого ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Григорова З. В., Кваско А. В. Сучасні методи управління витратами підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 2 (72). С. 18-24.
2. Ляшенко Г. П., Овсяннікова В. І. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1929/1857>. (дата звернення 23.10.2023).
3. Матвеева Н. М., Славута О. І. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекотова, 2020. 157 с.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 23.10.2025).
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n2> (дата звернення: 23.10.2023).
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 23.10.2025).
7. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 23.10.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОСТОЮ ВИРОБНИЦТВА ЧЕРЕЗ ВІЙСЬКОВІ ДІЇ

Кодекс законів про працю України (КЗпП України) [1] визначає простій як тимчасове призупинення виконання трудових обов'язків, яке виникає через відсутність необхідних організаційних або технічних умов, настання непереборної сили чи інших обставин. Закон виділяє два ключові аспекти цього явища: причину, яка може бути різною і не обмежується жорстким переліком у законодавстві; наслідок у вигляді фактичної зупинки роботи. Питання щодо підстав виникнення простою на підприємстві є надзвичайно важливим, оскільки саме характер обставин, які призвели до зупинки, визначає законність такого рішення.

Відповідно до статті 113 КЗпП України [1], яка регламентує оплату під час простою, розрізняють два його види:

- «з вини працівника», коли причиною є порушення трудової дисципліни, правил безпеки, навмисне пошкодження обладнання та інші дії працівника;
- «не з вини працівника», коли простій спричинений стихійними лихами, техногенними аваріями, карантинном, воєнними діями та іншими об'єктивними причинами.

Що стосується умов запровадження простою, то закон не встановлює конкретних підстав для оголошення його на підприємстві та не обмежує роботодавця в цьому питанні. Рішення залежить від фактичних обставин, що склалися, та від волі керівництва. Обов'язковою умовою є наявність причин, які призводять до повної зупинки роботи підприємства або окремих його підрозділів [2].

Сам факт запровадження воєнного стану не може розглядатися як самостійна підстава для оголошення простою, якщо підприємство має можливість продовжувати роботу у звичному режимі. На практиці рішення про простій ухвалюється переважно у випадках руйнування або значного пошкодження виробничих потужностей, втрати доступу до ключових об'єктів інфраструктури (енергетичних чи логістичних систем), а також коли підприємство розташоване на тимчасово окупованих територіях або у зонах, де ведуться активні бойові дії. Алгоритм дій роботодавця при оголошенні або впровадженні простою окреслений у Листі Міністерства праці та соціальної політики України від 23 жовтня 2007 року № 257/06/187-07 «Щодо організації роботи під час простою на підприємстві» [3]. Згідно з рекомендаціями Міністерства, роботодавець має: видати наказ про встановлення простою та скласти акт, у якому зазначити причини, що спричинили тимчасове припинення роботи підприємства [2].

Облік простою виробництва залежить від його тривалості та причин. Витрати обліковуються за рахунком 91 «Загальновиробничі витрати», якщо він короткостроковий або частковий. У разі повного припинення виробництва або довготривалого простою витрати відносять до рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності».

Витрати на оплату праці виробничого персоналу під час простою, а також амортизація виробничих основних засобів, відносяться до загальновиробничих витрат (ЗВВ) і обліковуються на рахунку 91. Витрати розподіляються у загальному порядку наприкінці місяця ЗВВ (включаючи витрати на простій). Якщо протягом місяця підприємство не проводило жодного виробництва, витрати відносяться до інших операційних витрат на субрахунку 949 [4; 5].

Амортизація виробничих основних засобів під час простою залежно від умов обліковується на рахунку 91 (якщо виробництво існує) або 949 (якщо виробництва немає).

Мобілізованим працівникам, згідно з чинним законодавством, зберігається лише місце роботи та посада, але не виплачується середній заробіток за період простою (на відміну від попередніх редакцій закону). Якщо мобілізований працівник, який був призваний до мобілізації, перебуває у простої, йому нараховується оплата за середнім заробітком, а не як 2/3 окладу, згідно зі ст. 119 КЗпП [5].

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
2. Тищенко О. Простій на підприємстві під час воєнного стану: умови, податки. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212959_prosty-na-pdprimstv-pd-chas-vonnogo-stanu-umovi-podatki (дата звернення: 17.10.2025).
3. Щодо організації роботи під час простою на підприємстві: Лист Мінпраці України від 23.10.2007 № 257/06/187-07. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257203-07#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
4. Простій під час воєнного часу: як оформити й обліковувати витрати. *Головбух*. 2022. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/9328-prosty-pd-chas-vonnogo-chasu-yak-oformiti-y-oblkovuvati-vitrati> (дата звернення: 17.10.2025).
5. Свіриденко А. Простій на підприємстві. *Бухгалтерський тиждень*. №33. 2018. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2018/august/issue-33/article-38532.html> (дата звернення: 17.10.2025).

УДК 519.86

Шокун Ангеліна

*бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет*

*Науковий керівник: Нужна О.А., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту*

ПОБУДОВА ОБГРУНТОВАНОГО ПРОГНОЗУ ВАРТОСТІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ МЕТОДАМИ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Заводи, фабрики, шахти та електростанції – це помислові підприємства, які виробляють товари широкого вжитку, будівельні матеріали, техніку, харчову продукцію, а також забезпечують енергією, водою та іншими необхідними ресурсами. Згідно класифікації видів економічної діяльності, до складу промисловості входять такі секції: В (добувна промисловість і розроблення кар'єрів), С (переробна промисловість), D (постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря), E (водопостачання; каналізація, поводження з відходами).

Основним джерелом формування необоротних активів на промислових підприємствах є власний капітал, хоча залучаються й інші джерела його фінансування. На нашу думку, чим більшою є сума власного капіталу, тим більшою має бути вартість необоротних активів. Перевіримо це теоретичне припущення на основі реальних статистичних даних, які опрацюємо методами економетричного моделювання.

Отже, для проведення дослідження нами обрано фактор – власний капітал і показник – необоротні активи на підприємствах промисловості Волинської області. Наше дослідження проводилось за період 2009-2024 роки (за винятком 2017 року), оскільки саме за цей період наявні статистичні дані на сайті Волинського обласного управління статистики (таблиця 1).

Таблиця 1

Статистичні дані для побудови економетричної моделі для підприємств промисловості Волинської області за 2009-2024 роки

№ з/п	Рік	Значення фактора (власний капітал), тис. грн.	Значення показника (необоротні активи), тис. грн.
1	2009	2827489,3	5886498,4

2	2010	3143972,8	5819937,4
3	2011	4111474,1	5947887,3
4	2012	4528277,2	6419403,5
5	2013	5177884,6	6618891,2
6	2014	4932091,8	6985207,4
7	2015	5165031,7	9231474,0
8	2017	6656975,2	11371644,8
9	2018	9605878,2	13286375,2
10	2019	13511279,8	19331922,3
9	2020	13814035,6	21123358,3
12	2021	17954493,0	22832833,0
13	2022	17988559,0	23520387,4
14	2023	22362705,1	25871045,0
15	2024	28820222,8	33874295,7

Джерело: [1].

Методом найменших квадратів визначено параметри моделі парної лінійної регресії, що дозволило записати такий аналітичний вираз:

$$Y = 1,13 \cdot X + 24585075,56, \quad (1)$$

де Y – необоротні активи промислових підприємств Волинської області, тис. грн;

X – власний капітал промислових підприємств Волинської області, тис. грн..

Необхідним етапом економетричного моделювання є перевірка побудованої моделі на адекватність статистичним даним, яку ми провели згідно критерію Фішера. Оскільки розрахункове значення критерію (554,83) більше за табличне значення зазначеного критерію (4,67), ми з надійністю 0,95 визнали економетричну моделі адекватною статистичним даним і придатність для прогнозування.

Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств промисловості Волинської області наведено на рис. 1.

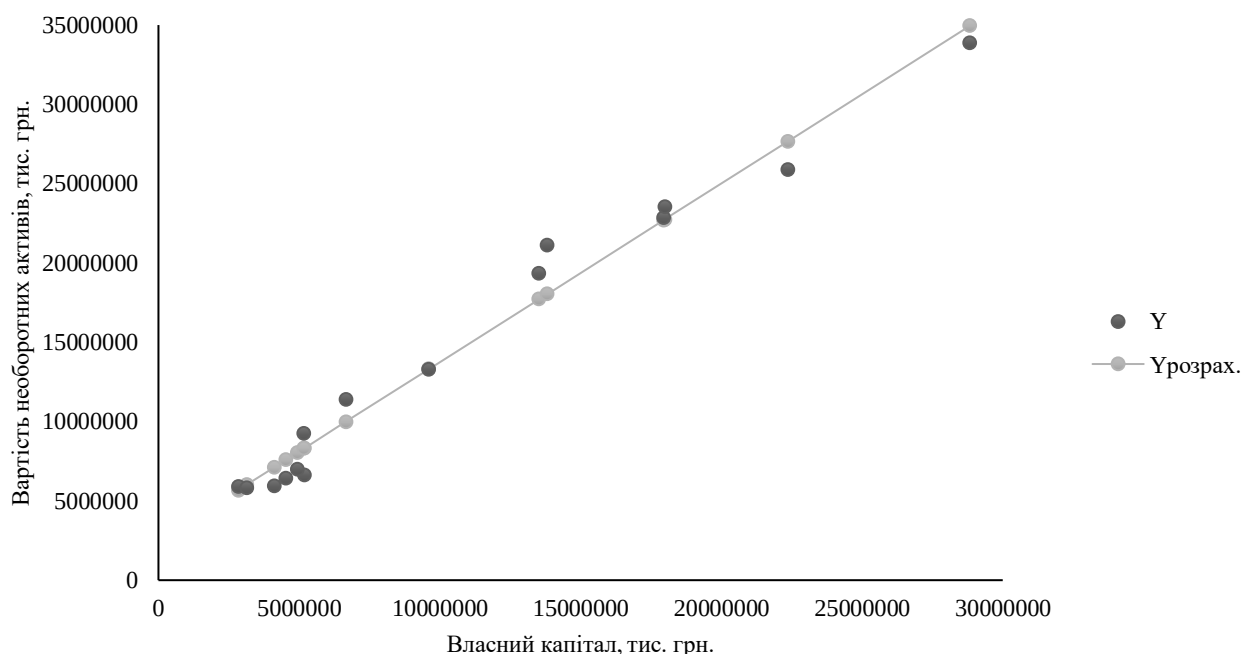

Рис. 1. Графік статистичних даних і лінії парної лінійної регресії для досліджуваних фактора і показника для підприємств промисловості Волинської області

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1].

Наведемо результати прогнозування показника (вартість необоротних активів підприємств промисловості Волинської області) згідно побудованої економетричної моделі.

Для визначення ймовірного прогнозного значення фактора нами досліджено його динаміку та розраховано ланцюгові темпи приросту (зменшення) протягом періоду дослідження. Аналіз показав,

що власний капітал промислових підприємств Волинської області збільшується, за винятком 2014 року, із середньорічним темпом приросту 18,99%.

На основі цього нами було обчислене прогнозне значення фактора, тобто власний капітал промислових підприємств Волинської області у 2025 році (34293205,0 тис. грн.). Відповідно, було отримано прогнозне значення показника, тобто вартість необоротних активів підприємств промисловості Волинської області у 2025 році (41101148,4 тис. грн.)

Визначивши відхилення прогнозного значення показника (4021282,3 тис. грн.), ми отримали довірчий інтервал прогнозного значення показника (вартість необоротних активів підприємств промисловості Волинської області). Отже, якщо у 2025 році власний капітал промислових підприємств Волинської області становитиме 34293205,0 тис. грн., то вартість необоротних активів на досліджуваних підприємствах з ймовірністю 0,95 буде належати проміжку [370798866,1; 45122430,7] тис. грн.

Список використаних джерел

1. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності. Волинське обласне управління статистики. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_20.htm (дата звернення 21.10.2025).

УДК 657

Шум Софія,

*здобувач освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування
ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж ЛНТУ»*

Науковий керівник: Дацюк А.А., викладач

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Успішне функціонування підприємств в сучасних умовах потребує підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на підставі удосконалення управління виробництвом, створення конкурентоздатної продукції та залучення інвестицій. Для цього необхідно створити таку інформаційну систему, яка здатна задовольнити запити всіх зацікавлених користувачів для обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Одержання усіх видів інформаційних ресурсів відбувається за допомогою системи бухгалтерського обліку, роль якого полягає в забезпеченні інформації для системи управління про фактичні значення показників використання та стану ресурсів, хід господарських процесів, використання капіталу, стану розрахунків з дебіторами і кредиторами тощо.

Обліковий процес на кожному підприємстві закінчується складанням звітності на підставі об'єднання поточних даних для розрахунку економічних показників, необхідних для управління.

Звітна інформація є критично важливою для управління, оскільки надає дані для прийняття обґрунтованих рішень, моніторингу діяльності, контролю та планування. Вона дозволяє менеджерам оцінювати фінансовий стан, результати діяльності, витрати та доходи, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати ефективність роботи підприємства.

Ґрунтуючись на даних фінансового обліку як системи суцільного, безперервного та документально обґрунтованого оформлення господарських процесів, впорядкованого узагальнення інформації про стан майна і зобов'язань підприємства, звітність відображає і дає змогу оцінювати результати діяльності, прогнозувати напрямки підвищення ефективності і сприяє виробленню й прийняттю необхідних управлінських рішень

Звітні джерела належать до головних та містять в собі всі види звітності підприємства, яка включає фінансову звітність, статистичну, податкову та спеціальну. Фінансова звітність характеризується тим, що містить широке коло показників, необхідних для правильної оцінки

джерел формування, напрямів розміщення та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Це дає змогу забезпечити прийняття необхідних управлінських рішень, залучити кошти для фінансування діяльності суб'єкта господарювання від потенційних інвесторів [1].

Питання формування фінансової звітності й методичні підходи до її складання досліджувалися у працях відомих вітчизняних вчених: М. Т. Білухи, Ф. Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, С. Ф. Голова, В. М. Жука, Г. Г. Кірейцева, М. В. Кужельного, Н. Малюги, Л.В. Нападовської, П. Я. Хомина, І. І. Сахарцева та інших.

Фінансова звітність підприємства є одним з ключових інформаційних ресурсів, які впливають на прийняття управлінських рішень.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність – це звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [2]. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [3].

Фінансова звітність є джерелом інформації про фінансове становище для широкого кола користувачів. Вона дає змогу зацікавленим сторонам оцінити основні аспекти фінансово-майнового стану суб'єкта господарювання та фінансових результатів його діяльності.

Фінансова звітність промислових підприємств складається з балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності.

В балансі підприємства відображаються його активи, зобов'язання і власний капітал. У звіті про фінансові результати знаходить своє місце інформація про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід. Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і вибуття грошових коштів (грошей) протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду знаходять своє відображення у Звіті про власний капітал. Показники і пояснення, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, згруповані у примітках до фінансової звітності.

Фінансова звітність забезпечує повноту, послідовність, цільову спрямованість інформації, що дозволяє охарактеризувати різні аспекти і результати фінансово-господарської діяльності підприємства, які фактично отримані, виявити зміни, що відбуваються у динаміці та структурні зрушення, які спостерігаються на підприємстві та встановити потенційні наслідки, що матимуть вплив на подальший розвиток підприємства [4].

Фінансова звітність відображає всі зміни у структурі господарських засобів, джерел їх утворення, результатах фінансово-господарської діяльності підприємства, дає велику за об'ємом інформацію у скомпонованому вигляді користувачам, які приймають участь в управлінні господарюючим суб'єктом.

Найважливішою вимогою формування та подання фінансової звітності є достовірність звітності, яка забезпечується чітким дотриманням установлених правил ведення бухгалтерського обліку і складання звітності.

Фінансова звітність містить широке коло показників, необхідних для правильної оцінки джерел формування, напрямів розміщення та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Це дає змогу забезпечити прийняття необхідних управлінських рішень, залучити кошти для фінансування діяльності суб'єкта господарювання від потенційних інвесторів.

Відповідно до підвищення ролі фінансової звітності в управлінні підприємством значно змінюються і вимоги до неї. Підвищуються вимоги до якості звітної інформації, що визначаються реальністю, змістовністю та оперативністю даних. Від рівня організації бухгалтерського обліку залежить ефективність забезпечення користувачів даними фінансової звітності та функціонування бухгалтерського обліку на підприємстві у цілому.

Облік повинен не тільки відображати результати діяльності минулих періодів, а й забезпечувати інформацією користувачів на всіх рівнях управління для здійснення поточної

та перспективної діяльності підприємств, тому одним із важливих напрямків дослідження є визначення змісту обліку для потреб управління, тобто формування інформаційної системи для прийняття виважених рішень, а також визначення напрямів стратегічного розвитку підприємства в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Іванчук Н.В. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2020. № 18(46). С. 57–61 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2020_18_10.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 29.10.2025)
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 31.10.2025)
4. Захарова Н.Ю. Фінансова звітність як основа інформаційного забезпечення фінансового менеджменту підприємств. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2019. №1(39). С. 20-28.

УДК 657

Яковлюк Артем

*магістр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Науковий керівник: Шматковська Т.О. к.е.н.
професор кафедри обліку і оподаткування*

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Оптимізація обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями і замовниками підприємства є ключовим напрямом підвищення якості управління фінансовими потоками та забезпечення стабільності господарської діяльності в умовах трансформації економічного середовища. На сучасному етапі розвитку українських підприємств інформаційні процеси стають суттєвим фактором конкурентоспроможності, оскільки своєчасність, точність і повнота даних щодо дебіторської заборгованості прямо впливають на ліквідність, оборотність капіталу та можливість подальшого стратегічного планування [1; 2]. Важливо забезпечити безперервний потік достовірної облікової інформації, яка дозволяє оперативно оцінювати стан розрахунків з контрагентами, виявляти ризики прострочення, формувати ефективну політику кредитування покупців, а також удосконалювати відносини з основними замовниками. Удосконалення таких процесів неможливе без побудови якісної інформаційної системи, що інтегрує дані з первинних документів, аналітичних реєстрів і управлінських звітів, створюючи єдиний інформаційний простір для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Функціонування ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення передбачає посилення взаємозв'язку між бухгалтерським обліком, фінансовим аналізом та внутрішнім контролем. Підприємство повинно мати можливість не лише фіксувати факт здійснення господарської операції, але й оцінювати її економічні наслідки з урахуванням впливу на грошові потоки, обсяги продажу, рівень ризиків і фінансову стійкість. Якість аналітичних процедур у сфері розрахунків із покупцями визначається здатністю системи виявляти тенденції зміни строків платежів, прогнозувати можливі втрати від неповернення, досліджувати вплив зовнішніх макроекономічних факторів на поведінку покупців і замовників. Особливої ваги набуває правильна інтерпретація облікових даних, оскільки навіть

незначні відхилення у термінах оплати можуть формувати дефіцит обігових коштів. Отже, оптимізація аналітичних процедур спрямована на формування уніфікованої системи показників, що забезпечує комплексне уявлення про якість дебіторської заборгованості та дозволяє управляти нею на основі принципів економічної доцільності, передбачуваності та мінімізації фінансових ризиків.

Важливим напрямом підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення є цифровізація документообігу та впровадження інноваційних інформаційних технологій, які автоматизують операції з обліку розрахунків, прискорюють формування звітності та мінімізують людський фактор [1]. Використання сучасних програмних рішень дає змогу здійснювати оперативний контроль за станом розрахунків, застосовувати систему автоматичних нагадувань щодо наближення строків оплати, здійснювати прогнозування на основі масивів історичних даних та значно підвищувати точність оцінювання кредитоспроможності контрагентів. Цифрові інструменти створюють передумови для побудови інтегрованої аналітичної моделі, яка охоплює не лише бухгалтерський аспект розрахунків, але й маркетингову інформацію щодо ринку, ділову репутацію партнерів, сезонні коливання попиту та інші чинники, що впливають на виконання зобов'язань покупцями і замовниками. Така інтеграція сприяє більш гнучкому управлінню дебіторською заборгованістю, дозволяючи підприємству адаптувати свою політику до реальних умов ринку та своєчасно реагувати на зміни фінансової поведінки контрагентів.

Окремої уваги потребує організація внутрішнього контролю у сфері розрахунків із покупцями, оскільки саме ефективність контрольних процедур визначає ступінь достовірності облікової інформації та можливість запобігти фінансовим втратам. Контроль має бути комплексним, безперервним і заснованим на принципах превентивності, тобто спрямованим на попередження порушень, а не лише їх фіксацію. Оптимізація цієї складової передбачає удосконалення процедур перевірки правильності оформлення первинних документів, своєчасності їх відображення в обліку, відповідності даних бухгалтерських регістрів реальному стану розрахунків, а також оцінювання ефективності договірної роботи з покупцями. Розширення функцій внутрішнього аудиту дозволяє оцінювати не лише факт наявності заборгованості, а й її економічну якість, ступінь ризиковості та рівень очікуваного відшкодування. Зміцнення контрольних механізмів створює передумови для формування прозорого інформаційного середовища, яке відповідає потребам менеджменту та підвищує довіру зовнішніх користувачів фінансової звітності.

В цілому шляхи оптимізації обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями і замовниками полягають у гармонійному поєднанні технологічних, організаційних і методичних рішень, які створюють умови для формування якісної інформаційної бази. Такий підхід передбачає підвищення рівня автоматизації, удосконалення аналітичних процедур, запровадження сучасних інструментів прогнозування, посилення контрольних механізмів та розвиток комунікацій між структурними підрозділами підприємства. Лише за умови ефективної взаємодії всіх елементів обліково-аналітичної системи підприємство може забезпечити високу швидкість реагування на зміни ринкової кон'юнктури, уникати накопичення проблемної заборгованості та підтримувати стабільність грошових потоків.

Суттєвого значення набуває розвиток системи управлінського обліку, яка здатна забезпечити деталізовану та оперативну інформацію про стан розрахунків у розрізі окремих видів продукції, сегментів ринку чи груп покупців. Надання менеджменту можливості аналізувати прибутковість контрактів, ефективність роботи окремих менеджерів зі збуту та результативність маркетингових заходів створює додаткові передумови для прийняття зважених рішень щодо оптимізації взаємодії з покупцями. Управлінський облік у поєднанні з прогнозною аналітикою дозволяє оцінювати вплив зміни умов розрахунків на загальний фінансовий результат підприємства, моделювати різні сценарії розвитку подій залежно від поведінки контрагентів і швидко адаптувати стратегію до нових ринкових умов. Розширення можливостей прогнозування є ключовим чинником мінімізації фінансових втрат, пов'язаних із ризиками неплатежів.

Узагальнюючи, оптимізація обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями і замовниками потребує стратегічного бачення трансформації інформаційної системи підприємства, у рамках якого відбувається інтеграція цифрових рішень, вдосконалення внутрішніх регламентів, підвищення ролі аналітичної служби та впровадження сучасних підходів до управління ризиками. Поступове зростання складності ринкового середовища вимагає створення гнучких, адаптивних та внутрішньо узгоджених облікових механізмів, здатних забезпечити актуальну інформацію для прийняття управлінських рішень у режимі реального часу. Такий підхід формує підґрунтя для підвищення фінансової дисципліни контрагентів, ефективного планування грошових потоків і зміцнення позицій підприємства у конкурентному середовищі. У підсумку удосконалене обліково-аналітичне забезпечення стає важливим інструментом стратегічного управління, що впливає на довгострокову результативність та фінансову стабільність суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Шматковська Т., Мостовенко Н. Цифровізація обліку в системі драйверів та детермінантів розвитку бізнес-процесів в управлінні та інвестуванні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2(17). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-16>
2. Шматковська Т. О., Чиж Н. М. Обліково-фінансове забезпечення управління підприємствами на засадах розвитку цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 21. С. 132-136. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.21.132>

УДК 657.4

Данилюк Олена,
студентка гр. ОА 61 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник Грудзевич Ю.І. к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Необхідною передумовою здійснення виробничого процесу є наявність та використання значної кількості виробничих запасів, які становлять основу готових виробів. Питання вдосконалення обліку виробничих запасів завжди перебували в центрі уваги наукових і практичних працівників. Пояснюється це складністю й трудомісткістю даного розділу бухгалтерського обліку. Реформування діючої системи обліку та впровадження вітчизняних стандартів внесли суттєві зміни у методику та організацію облікового процесу виробничих запасів. Підприємства одержали значні можливості у виборі правил ведення облікової політики у відповідності до специфіки виробництва. Проте необхідна більша аналітичність та оперативність одержання облікової інформації про рух виробничих запасів з метою ефективного управління виробничо-фінансовою діяльністю підприємства.

Автоматизація обліку виробничих запасів є одним із ключових чинників підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства. Запаси становлять значну частку активів і безпосередньо впливають на собівартість продукції, рентабельність і безперервність виробничих процесів. Тому удосконалення їх обліку шляхом застосування сучасних інформаційних технологій сприяє оптимізації виробничих витрат, підвищенню точності даних та оперативності прийняття управлінських рішень. В умовах цифровізації економіки особливого значення набувають інноваційні напрями автоматизації, які забезпечують інтеграцію облікових, аналітичних і логістичних процесів на підприємстві.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення автоматизації є впровадження сучасних ERP-систем, здатних об'єднувати дані бухгалтерського, податкового та управлінського обліку. Комплексні системи класу ERP (наприклад, BAS ERP, SAP, Microsoft

Dynamics, Oracle NetSuite) дозволяють автоматично формувати документи руху запасів, контролювати залишки в режимі реального часу, проводити аналіз потреб виробництва, прогнозувати закупівлі та планувати оптимальний рівень матеріальних ресурсів. Завдяки цьому зменшується кількість ручних операцій, підвищується точність даних, скорочується ризик помилок і дублювання інформації.

Важливим напрямом розвитку є також використання штрихкодування та RFID-технологій у складському господарстві. Ці технології дають змогу автоматизувати процеси ідентифікації матеріалів, обліку приходу й відпуску, інвентаризації та контролю руху запасів усередині підприємства. RFID-мітки, на відміну від штрихкодів, забезпечують безконтактне зчитування інформації на відстані та дозволяють оперативно контролювати великі обсяги продукції. Це значно скорочує час проведення інвентаризацій, підвищує точність складського обліку та мінімізує втрати від нестач чи помилок персоналу.

Наступним напрямом є інтеграція облікових систем з постачальниками та клієнтами через електронний обмін даними (EDI). Завдяки такій інтеграції документи закупівель, накладні, рахунки, замовлення та інші первинні документи можуть автоматично надходити до системи обліку, що забезпечує прозорість ланцюга постачання та скорочення часу обробки документів. Автоматичний контроль виконання договорів, термінів поставок і відповідності фактичних даних очікуванім створює основу для ефективного управління запасами та своєчасного поповнення матеріальних ресурсів.

Суттєвий потенціал має також впровадження хмарних технологій та мобільних рішень, які забезпечують доступ до актуальної інформації з будь-якого місця та пристрою. Мобільні додатки можуть використовуватися для складського обліку, інвентаризацій, оформлення переміщень і списань, а також моніторингу критичних показників запасів. Хмарні сервіси — для резервного копіювання даних, централізованого адміністрування та швидкого масштабування ІТ-інфраструктури у разі розширення підприємства.

Ще одним перспективним напрямом виступає застосування аналітичних інструментів та елементів штучного інтелекту. Використання бізнес-аналітики (BI-систем) дає можливість формувати автоматичні звіти, будувати дашборди, аналізувати історичні дані та прогнозувати потреби у запасах з використанням статистичних методів чи машинного навчання. Такі системи дозволяють визначати оптимальний рівень запасів, виявляти тенденції витрачання матеріалів, запобігати дефіциту або надлишку ресурсів. Штучний інтелект може аналізувати сезонні коливання, дані про виробничі плани, постачальницькі ризики й пропонувати оптимальні рішення щодо закупівель.

Суттєвим аспектом удосконалення автоматизації є оптимізація внутрішньої нормативно-довідникової бази. Стандартизація номенклатури, створення єдиного довідника матеріалів, прив'язка одиниць вимірювання та кодів дозволяють усунути дублювання й хаотичність даних. Автоматичне налаштування маршрутів руху документів та прав доступу персоналу забезпечує контроль над процесами та прозорість складських операцій.

Важливим напрямом підвищення ефективності автоматизації є складська логістика на основі WMS-систем (Warehouse Management System). Такі системи забезпечують оптимізацію розміщення матеріалів на складах, автоматичне планування маршрутів відбору, контроль виконання складських операцій, облік комірних залишків та ефективне використання складських площ. У поєднанні з мобільними терміналами дані про рух запасів оновлюються миттєво, що підвищує точність планування виробництва та контролю запасів.

Отже, удосконалення автоматизації обліку виробничих запасів можливе завдяки комплексному використанню сучасних інформаційних технологій, інтеграції облікових систем, впровадженню інтелектуальних інструментів аналізу та оптимізації складських процесів. Сукупність цих напрямів дозволяє підвищити точність обліку, забезпечити прозорість руху запасів, зменшити витрати та створити основу для ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства в умовах динамічного розвитку економіки.

1. Бержанір І.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів / І.А. Бержанір, Т.А. Демченко, А.А. Кістол // Економічний простір. — 2016. — № 107. — С. 161—168.
3. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві / Н.М. Бондаренко, А.М. Яресько // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2014. — № 4. — С. 273—281.
4. Гудзенко Н.М. Виробничі запаси як об'єкт обліку та їх класифікація / Н.М. Гудзенко, Ю.В. Гибало // Матеріали I Всеукраїнської науковопрактичної конференції молодих науковців. — Вінниця, ВНАУ. — 2016. — С. 28—31.